SIMON DUNSTAN, IAN WESTWELL

SĄJUNGININKŲ SPECIALIOSIOS PAJĖGOS

• ELITINĖS SMOGIAMOSIOS PAJĖGOS •

Sąjungininkų specialiosios pajėgos

Prieš 1939 m. Europoje prasidedant karui, Vokietijos ir pagrindinių sąjungininkų šalių ginkluotosios pajėgos buvo įgiję specialiųjų pajėgų parengimo ir panaudojimo patirtį. Kaip paaiškėjo kare, nei vienos pajėgos nebuvo tokios galingos ir mirtinai pavojingos kaip britų komandosai (Čerčlio „Plieninė ranka iš jūros") ir JAV reindžeriai (Moto: „Einantys priešakyje"). Šioje puikiai iliustruotoje knygoje detaliai aprašyti jų daliniai, parengimas, ginkluotė ir kovos veiksmai.

Karališkojo jūrų laivyno komandosai buvo įkurti 1940 m. vasarą. Pirmasis jų reidas įvykdytas į Lofotų salas 1941 m. kovo 4 d. Vėliau, atakuodami Vagsą, komandosai įrodė, kaip efektyviai jie gali veikti. Sunaikinta vokiečių įgula, paimti 102 belaisviai, susprodinta pakrančių apsaugos baterija ir sunaikinta 18000 t laivininkystės tonažo, žuvo tik 20 karių.

Vykdant jūrų desanto reidus paaiškėjo, kad reikalinga geresnė išsilaipinimo zonų žvalgyba ir valdymas. Todėl buvo suformuoti karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionai. Jie dalyvavo pagrindinėse desanto operacijose, tame tarpe Djepe, „Torch", „Husky", Monte Kriste ir Pantelerijoje, Salerne ir Ancijuje, Arakane, Normandijoje, Valcherene ir forsuojant Reiną. Komandosai šlovingai kovojo ir dykumoje, ir Artimuosiuose Rytuose.

1-asis reindžerių batalionas buvo oficialiai įkurtas 1942 m. birželio 19 d. Karikferguse, Airijoje. Kovos krikštą patyrė Djepe. Pirmą kartą didesnės reindžerių pajėgos panaudotos puolimo smaigalyje išsilaipinant Šiaurės Afrikoje. Reindžeriai dalyvavo įsiveržiant į Siciliją ir į Italiją, buvo pirmosiose gretose naktį išsilaipinant Ancijuje. Išsilaipinant Normandijoje 2-asis reindžerių batalionas atakavo, užėmė ir išlaikė vokiečių pozicijas Puent diu Oko uolų viršūnėse. Vėliau reindžeriai pasižymėjo Ardėnuose, Hurtgeno miške ir puolant centrinėje Europoje. 6-asis batalionas, išsilaipinęs pagrindinių pajėgų priešakyje, tapo pirmuoju JAV daliniu, sugrįžusiu į Filipinus. Jis dalyvavo išsilaipinant Luzone. O 1945 m. sausio 30 d. įvykdė drąsų reidą į gilų priešo užnugarį, išvadavo karo belaisvius ir sugrįžo iš Batano Mirties žygio.

ELITINĖS SMOGIAMOSIOS PAJĖGOS

SĄJUNGININKŲ SPECIALIOSIOS PAJĖGOS

BRIEDIS
VILNIUS 2013

ELITINĖS SMOGIAMOSIOS PAJĖGOS

SĄJUNGININKŲ SPECIALIOSIOS PAJĖGOS

Simon Dunstan ir
Ian Westwell

BRIEDIS

UDK 355.3(410)(091)
Du 302

Pastaba
Interneto svetainių adresai knygos gale teisingi tik tada, kai yra nurodyti pačių autorių. Leidėjas neprisiima atsakomybės, jei autorių pateikta informacija yra netiksli.

Vertimas iš anglų kalbos, Egidijus Papečkys
Redaktorius Vytautas Leščinskas
Maketuotojas Arūnas Latišenka

Spausdino UAB „Baltoprint", Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius, Lietuva, www.baltoprint.lt, info@baltoprint.lt

ISBN 978-9955-26-440-8

Ankstesniame puslapyje: Desantinės baržos, ypač mažesnės, tokios kaip LCA (Landing Craft Assault – desantinė šturmo barža) buvo gyvybiškai svarbi Britanijos komandosų priemonė. Jos įgulas sudarė vienas karininkas ir trys jūreiviai. LCA ilgis – 35 pėdos, plotis – 9 pėdos, grimzlė – 3 pėdos. Barža gabeno 35 komandosus. *CEC*

Dešinėje: „Plieninė ranka iš jūros" ir žvilgsnis, keliantis siaubą vokiečių sargyboms. Komandosų reidai privertė laikyti šimtus tūkstančių vokiečių karių palei visą okupuotos Europos pakrantę. *IWM*

TURINYS

KOMANDOSAI 5
Sukūrimas ir istorija 6
Pasirengę karui 8
Karo veiksmai 18
Skiriamieji ženklai, apranga ir ekipuotė 66
Asmenybės 81
Po karo 86
Vertinimas 90
Nuorodos 92
JAV REINDŽERIAI 97
Sukūrimas ir istorija 98
Pasirengę karui 104
Karo veiksmai 110
Skiriamieji ženklai, apranga ir ekipuotė 158
Asmenybės 173
Po karo 178
Vertinimas 182
Nuorodos 184
Rodyklė 189

Simon Dunstan

KOMANDOSAI

Čerčilio „Plieninė ranka“

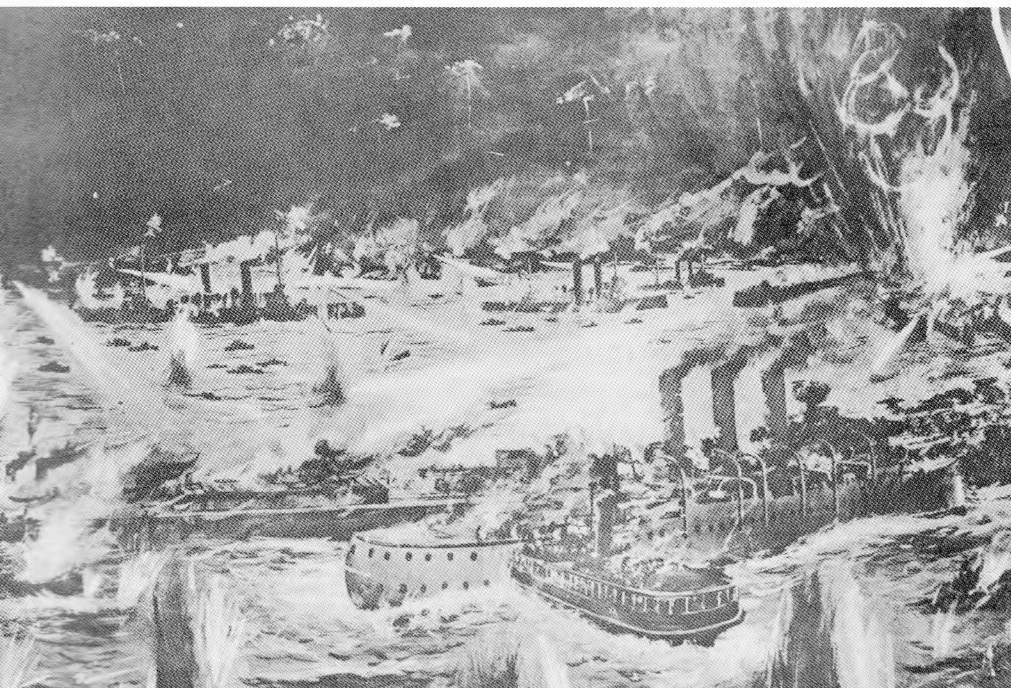

SUKŪRIMAS IR ISTORIJA

Salose išsidėsčiusios Didžiosios Britanijos gynyba pirmiausia rėmėsi karališkuoju karo laivynu (*Royal Navy*). Britai tradiciškai nepatikliai žvelgė į sausumos kariuomenę, baimindamiesi, kad ji nepavirstų autokratinio monarcho represine institucija. Reformuojant monarchiją, 1660 m. kariuomenę prižiūrėti buvo pavesta parlamentui. Pajėgos karūnos ir šalies gynybai buvo sušaukiamos parlamento dekretu, dažnai konkrečiai karinei kampanijai, paprastai – Kontinente, prieš besiplečiančią despotiškos Prancūzijos galią. 1664 m. spalio 28 d., vykstant antrajam Anglijos ir Olandijos karui, buvo specialiai įkurta nauja „sausumos karių" (*Land Souldjers*) formuotė, skirta veikti su karališkuoju laivynu bei admiralitetu ir pavadinta "Jorko ir Olbanio hercogo pėsčiuoju jūrų pulku" (*The Duke of York and Albany's Maritime Regiment on Foot*), labiau žinomu kaip „Admirolo pulkas" (*Admiral's Regiment*). Taip atsirado karališkųjų jūrų pėstininkų (*Royal Marines*) pirmtakai ir 300 metų jūrų desanto karo tradicijos, kurios palaikomos ir šiuo metu.

Šie „jūrų kariai" (*Sea Soldiers*) pirmą kartą paminėti kaip jūrų pėstininkai (*Marines*) 1672 m., po *Sole Bay* mūšio. Vėliau jūrų pėstininkai kovojo iš esmės kiekviename jūrų mūšyje ir pelnė nemirtingą šlovę, 1704 m. užimdami ir apgindami Gibraltarą. Jų jūrų desanto karo meistriškumas, išaugęs XVIII a., buvo gerai pritaikytas Septynerių metų kare, pavyzdžiui, Volfo diversiniame reide užimant Kvebeką. Šis meistriškumas buvo ir toliau demonstruojamas per Napoleono karus, kai karališkųjų jūrų pėstininkų daliniuose būta apie 30 000 žmonių, ir vėliau, XIX a. Šių kovų dvasia dvelkė ir korpuso moto: „Jūra ir sausuma" (*Per Mare, Per Terram*). 1855 m., atsižvelgiant į vis didėjantį jų vaidmenį sausumoje ir jūroje, karališkieji jūrų pėstininkai buvo padalyti į karališkąją jūrų pėstininkų artileriją (*Royal Marine Artillery*), arba „Žydruosius jūrų pėstininkus" (*Blue Marines*), ir karališkuosius lengvuosius jūrų pėstininkus (*Royal Marine Light Infantry*), arba „Raudonuosius jūrų pėstininkus" (*Red Marines*). Iš esmės, žydrieji jūrų pėstininkai tapo karališkojo laivyno artileristais, o raudonieji jūrų pėstininkai rengė jūrų desanto puolimus ir reidus. Per Pirmąjį pasaulinį karą pastarieji buvo priskirti karališkojo laivyno brigadai (*Royal Navy Brigade*) ir garbingai kovojo Vakarų fronte bei dalyvavo katastrofa pasibaigusiame Galipolio desante 1915 m.

Siaubingose Vakarų fronto skerdynėse buvo sunaikinta didžioji dalis korpuso gyvosios jėgos – ir priklausančios karališkųjų jūrų pėstininkų karališkojo laivyno divizijai, ir priskirtos prie karališ-

Mersei upėje naudoti keltai *Daffodil* ir *Iris* stumia modifikuotą kreiserį HMS *Vindictive* išilgai molo, kad 4-ojo bataliono karališkieji jūrų pėstininkai galėtų išsilaipinti ir atakuoti vokiečių gynybos įtvirtintas pozicijas Zebriugėje 1918 m. šv. Jurgio dieną.

kųjų jūrų pėstininkų artileristų. Tuo metu jų kovos draugai tarnavo karališkajame laivyne, tūnodami karo laivų pabūklų bokšteliuose.

Tačiau jūrų desanto karo koncepcija nebuvo užmiršta ir penktaisiais karo metais karališkasis laivynas sukūrė ambicingą planą pažaboti didėjančią vokiečių povandeninių laivų, kurie vis labiau veržė britų jūrų tiekimo linijas Šiaurės Atlante, grėsmę. Dėl rekordinių transporto laivų nuostolių britai buvo arti išsekimo ribos. Vadovaujamas viceadmirolo Rodžerio Kyso (*Roger Keyes*) 4-asis karališkųjų jūrų pėstininkų batalionas 1918 m. balandžio 23-iąją, šv. Jurgio dieną, išsilaipino į įnirtingai ginamą Zebriugės įlankos molą. Patyrus šiurpių nuostolių nuslopinant vokiečių gynybą, karališkųjų jūrų pėstininkų puolimas leido nuskandinti tris blokuojančius laivus prie kanalo, kuriuo vokiečių povandeniniai laivai išplaukdavo į Šiaurės jūrą, žiočių. Zebriugės reidas buvo pripažintas svarbiu laimėjimu ir labai prisidėjo keliant kritusią visuomenės dvasią. Tai buvo II pasaulinio karo komandosų didžiųjų reidų prototipas.

Dėl sunkios pokarinės Britanijos ekonominės padėties iždas 1922 m. pamėgino panaikinti karališkuosius jūrų pėstininkus. Nuo didžiausio, karo metu siekusio 55 000 žmonių, korpusas sumažintas iki 9500 karių. Jų svarbiausios užduotys liko jūroje budėti pabūklų bokšteliuose ir rengti jūrų desanto operacijas priešo pakrantėse. Tačiau antrajame ir trečiajame dešimtmetyje buvo labai mažai nuveikta tobulinant desanto priemones. Pirmasis jūrų lordas 1938 m. netgi pareiškė, kad jis mano, jog kombinuotos jūrų desanto operacijos nebus vykdomos kitame kare. 1939 m. rugsėjį, karo išvakarėse, karališkieji jūrų pėstininkų daliniai turėjo vos 13 472 karius ir rezervą. Korpusas greitai išsiplėtė, buvo suformuota naujų dalinių – karališkųjų jūrų pėstininkų įtvirtinimų dalinys (*Royal Marine Fortress Unit*) ir karališkųjų jūrų pėstininkų apsiausties pulkas (*Royal Marine Siege Regiment*). Bet pagrindinis jūrų desanto pajėgų vaidmuo buvo lengvabūdiškai ignoruojamas, ir dėl šios klaidos labai nukentėta per Norvegijos kampaniją 1940 m. balandį.

1918 m. balandžio 23 d. reidas į Zebriugę buvo pripažintas dideliu laimėjimu ir labai padėjo stiprinti civilių dvasią, smukusią sunkiomis 1918 m. pradžios dienomis, kai vokiečiai Vakarų fronte surengė plataus masto puolimą prieš britus. Ilgus metus Zebriugėje stūksojo didingas memorialas ir muziejus, skirtas atminti reidui, kurį belgai pavadino „Jūrų Vaterlo", bet vokiečiai per Antrąjį pasaulinį karą tuos statinius sunaikino.

PASIRENGĘ KARUI

Reidas į Zebriugę (Zeebgiugge) tapo komandosams pavyzdžiu Antrajame pasauliniame kare.
Matyt tai lėmė tas faktas, kad 1940 m. pirmuoju Jungtinių operacijų vadovu tapo admirolas Kysas (Keyes), kuris 1918 m. buvo ir reido į Zebriugę vadu.

Nors Britanijos kariuomenė pradėta perginkluoti 1936 m. pradžioje, jos ginkluotė, lyginant su nacistinės Vokietijos pajėgų ginkluote, buvo per menka, kad galėtų sėkmingai su jomis kovoti. Tai ir paaiškėjo, kai Keistasis karas (*Phoney War*) buvo sudrumstas Vokietijos invazijos į Daniją ir Norvegiją 1940 m. balandžio 9 d. Karo ministerija (*War Office*) buvo priversta sukurti naujo tipo dalinius, žinomus kaip atskiros kuopos (*Independent Companies*), vykdyti nekonvenciniams karo veiksmams priešo krante. Taigi jos turėjo veikti atskirai nuo laivų, kuriuose tarnavo, arba, atsižvelgiant į aplinkybes, drauge su jais. Pirmosios dešimt atskirų kuopų, sudarytų maždaug iš 3000 savanorių, buvo suformuotos 1940 m. balandžio 20 d., juos tiesiog perimant iš teritorinės kariuomenės (*Territorial Army*).

ATSKIROSIOS KUOPOS

Atskiroji kuopa Nr. 1 buvo suformuota iš 52-osios Škotijos (*Lowland*), divizijos karių. Nr. 2 įkurta Šiaurės Airijoje 53-iosios Velso (*Welsh*) divizijos, Nr. 3 – Pontelande 54-osios Rytų Anglijos (*East Anglian*) divizijos, Nr. 4 – Saizvele 55-osios Vakarų Lankaširo (*West Lancashire*) divizijos, Nr. 5 – Lide 56-osios Londono (*London*) divizijos, Nr. 6 – Carnoustie 9-osios škotų (*Scottish*) divizijos, Nr. 7 – Havike 15-osios škotų (*Scottish*) divizijos, Nr. 8 – Mundforde 18-osios Rytų (*Eastern*) divizijos, Nr. 9 – Ross-on-Wye Herefordšire 36-osios Velso (*Welsh*) divizijos ir Nr. 10 – 66-osios Lankaširo ir pasienio (*Lancashire and Border*) divizijos pagrindu. 11-oji kuopa suformuota vėliau iš 115 karių, atkeltų iš atskirų kuopų Nr. 6 ir Nr. 8.

Po trumpų mokymų pirmosios penkios kuopos, pavadintos „Žirklių pajėgomis" (*Scissors Force*), vadovaujamos pulkininko Kolino Gubinso (*Gubbins*), buvo nusiųstos į Norvegiją su užduotimi uždaryti vokiečiams Bodo (Bodö), Mo ir Mosjoneno (*Mosjöen*) uostus. Po trumpos neatkaklios kovos visos penkios atskiros kuopos birželio 10 d. grįžo į Britaniją. O likusios penkios atskiros kuopos buvo mokomos Glazgo apylinkėse arba saugojo pakrantės miestus, kai Hitleris pradėjo „žaibo karą" Vakaruose, gegužės 10 d. įsiverždamas į Belgiją, Olandiją ir Prancūziją.

Trimis dienomis anksčiau laivyno admirolas seras Rodžeris Kysas, reido Zebriugėje 1918 m. dalyvis ir torių partijos narys parlamente, atvyko į parlamento rūmus su paradine laivyno uniforma ir išsakė triuškinamą Norvegijos kampanijos kritiką. Ministras pirmininkas Nevilis Čemberlenas (Neville Chamberlain) buvo priverstas atsistatydinti parlamento nariams giedant „Valdyk, Britanija!" (Rule Britannia) ir šaukiant „Eik! Eik!" („Go! Go!"). Čemberleną pakeitė Vinstonas Čerčilis. Vyriausybė greit ėmėsi naujo kurso, ir kariuomenei buvo duoti aiškūs nurodymai, nekreipiant dėmesio į Prancūzijos mūšiuose patirtus nuostolius.

Gegužės pabaigoje britų ekspedicinės pajėgos buvo atitrauktos atgal į Prancūzijos Diunkerko uostą. Nuo gegužės 27 iki birželio 4 d. karališkasis laivynas evakavo 338 226 karininkus ir karius, įskaitant 139 097 prancūzus.

Kovos šaudmenų naudojimas buvo įprastas komandosų mokymo pratybose, o daug jų vykdavo naktimis. *IWM – H19376.*

Visi kariuomenės sunkieji ginklai ir technika liko Diunkerko pakrantėje. Dabar Britanija liko viena prieš nacistinę Vokietiją, užkariavusią erdves nuo Norvegijos šiaurėje iki Pirėnų ir rytų link iki Sovietų Sąjungos sienų. Įsiveržimo grėsmė atrodė didžiulė.

Šią įsimintiną birželio 4 d. Vinstonas Čerčilis pranešė bendruomenių rūmams apie „Diunkerko stebuklą", bet kartu jis pabrėžė, kad nė vienas karas nebuvo laimėtas evakuojantis. Dieną prieš tai jis parašė štabų viršininkams:

> „Jeigu vokiečiams taip lengva įsiveržti pas mus... kodėl tada mes negalėtume ką nors panašiai padaryti jiems... Negalime leisti vien tik gynybos idėjai, pražudžiusiai Prancūziją, griauti mūsų visų iniciatyvas. Būtina laikyti kuo daugiau Vokietijos pajėgų jos užkariautų šalių pakrantėse, ir mes turėtume organizuoti pajėgas, skirtas vykdyti reidams į pakrantes, kurių gyventojai yra mums draugiški. Tokias pajėgas turėtų sudaryti savarankiški, gerai aprūpinti apie 1000 karių daliniai, kurių jungtinės pajėgos siektų ne mažiau kaip 10 000 karių."

Ministras pirmininkas mintį plėtojo toliau:

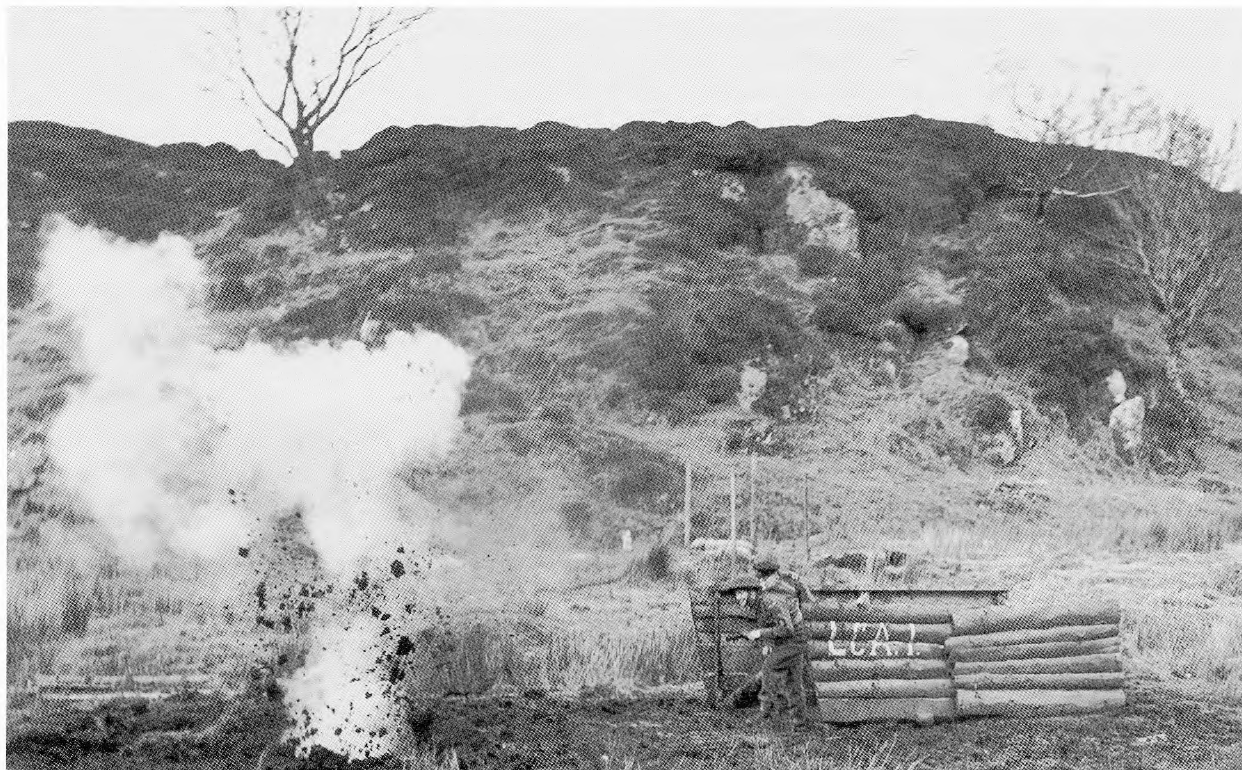
> „Išpuoliai turi būti vykdomi specialiai parengtų dalinių, medžiotojų, kurie gali pasėti terorą, vykdydami antpuolius. Aš laukiu iš štabų viršininkų siūlymo organizuoti visame vokiečių okupuotame krante energingą ir nepaliaujamą puolimą prieš visą vokiečių okupuotą pakrantės liniją, po kurio ten liktų daugybė vokiečių lavonų".

Štabų viršininkai ministro pirmininko idėjas apsvarstė birželio 6 d. pasitarime ir nusprendė organizuoti apie 5000 žmonių „smogiamąsias kuopas" bei slaptas pajėgas, galinčias rinkti informaciją ir organizuoti diversijas okupuotoje Europoje.

Slaptosios pajėgos, pavadintos specialiųjų operacijų vadovybe (*SOE – Special Operations Executive*), buvo įkurtos 1940 m. birželio 22 d. Jos turėjo įgyvendinti Čerčilio reikalavimą „koordinuoti visas diversijas ir sabotažą už šalies ribų". Viename iš šmaikščių posakių Čerčilis naujam daliniui, kurį jis praminė „Nedžentelmeniško karo ministerija", davė trumpą nurodymą: „Padekit Europą." Imperijos generalinio štabo viršininkas seras Džonas Dilas (*John Dill*) siūlymą dėl „smogiamųjų kuopų" perdavė savo asistentui, karališkosios artilerijos pulkininkui leitenantui Dadliui Klarkui (*Dudley Clarke*). Kilęs iš Pietų Afrikos Klarkas grįžo mintimis į jaudinančius vaikystės pasakojimus apie būrų komandosus, kurie 1899–1902 m. Pietų Afrikos karo pabaigoje paralyžiavo daugiatūkstantinę Britų imperijos kariuomenę. Lengvai ginkluoti šauliai, pasibalnoję greitus ir ištvermingus ponius, Britanijos kariuomenei davė tokią pamoką apie nereguliarių formuočių veiksmus ir vertę, kurios ji niekada nepamiršo. Turėdamas kovos su arabų sukilėliais Palestinoje trečiajame dešimtmetyje patirtį, Klarkas pasiūlė sukurti panašius partizaninius būrius vykdyti „smok ir bėk" tipo reidus, ne ilgesnius nei 48 valandos, iš bazių Anglijoje į kontinentinę Europą". Vėliau jis pasiūlė „smogiamąsias kuopas" pavadinti komandosais. Šiam vardui visiškai pritarė Čerčilis, kuris pats Pietų Afrikoje stebėjo karą kaip karo žurnalistas ir buvo paimtas į būrų nelaisvę, iš kurios vėliau paspruko.

Čerčilis nedelsdamas davė leidimą formuoti komandosų dalinius, nurodydamas: „Jūsų komandosų idėja patvirtinta ... pradėkite tučtuojau. Pasistenkite surengti reidą už Kanalo kaip galima anksčiau". 1940 m. birželio 6 d., ketveri metai iki įsiveržimo į vokiečių okupuotą Europą, karo ministerijoje (*War Office*) buvo įsteigtas karinių operacijų ir planavimo skyrius MO 9, vadovaujamas generolo majoro. R. Devingo

Apačioje: Pačioje pradžioje komandosams trūko mokomosios įrangos, todėl naudojosi nuotraukoje matomu mediniu desantinės baržos maketu. IWM – OPS15.

(R. Dewing). Jis nedelsdamas parengė memorandumą, kuriame išdėstė komandosų panaudojimo koncepciją:

> „Formuojant komandosų pajėgas, keliama užduotis surinkti draugėn karius, išmokytus kovoti savarankiškai kaip partizanai, bet ne kaip reguliarus karinis dalinys. Todėl komandosai neturės daliniui būdingos įrangos ir jiems nebūtina nustatyti fiksuotą struktūrą... Komandosų veikimo ir aprūpinimo procedūra bus tokia: vienas ar du karininkai kiekviename dalinyje bus paskirti vadovauti. Kiekvienam iš jų bus nurodyta iš savo komandosų išsirinkti padalinių vadus. Padalinių vadai bus įgalioti pasirinkti karininkus ir karius savo padaliniui formuoti. Kol kas dar nenuspręsta, kokio pajėgumo turėtų būti komandosų padaliniai. Aš mąstau apie 10 padalinių, maždaug po 50 žmonių kiekviename. Kiekvienas padalinys turėtų vadą ir vieną, galbūt du karininkus ... Komandosų organizacija turėtų būti tokia, kad iš turimų įvairių specializacijų karių būtų galima greitai suformuoti bet kokio dydžio ir sudėties partizaninio tipo dalinį, reikalingą konkrečiai užduočiai vykdyti".

Ir jie greitai buvo sukurti. Birželio 12 d. generolas leitenantas seras Alanas Burne (*Alan Bourne*), karališkųjų jūrų pėstininkų korpuso generolas adjutantas, buvo paskirtas puolamųjų operacijų (*Offensive Operations*) vadu, įgaliotu organizuoti reidus į Belgiją, Prancūziją, Olandiją ir Norvegiją. Nepaisant didžiulio tinkamų laivų ir ginkluotės trūkumo, nedelsiant buvo parengti pirmojo komandosų reido planai. Po dvylikos dienų Prancūzijos pakrantėje, netoli Bulonės uosto, iš motorinių valčių išsilaipino 115 11-osios atskirosios kuopos karių, o kartu su jais, kaip stebėtojas, – pulkininkas Klarkas Dadlis. Jie turėjo pusę Tompsono pistoletų kulkosvaidžių, kurių britų kariuomenė buvo gavusi vos 40. Tai buvo Niujorko mero dovana – iš gangsterių konfiskuoti ginklai. Gerai nesusipažinęs su šiuo ginklu karininkas pirmajame komandosų susidūrime su priešu apšaudė vokiečių dviratininkų patrulį, bet Tompsono dėtuvė greitai ištuštėjo, o pulkininkui Klarkui buvo peršauta ausis. Ironiška, bet karininkas, pasiūlęs kurti komandosų dalinius, buvo ir pirmasis priešo ugnies sužeistas komandosas. Auštant murzini, susitaršę, bet triumfuojantys komandosai vėl sulipo į valtis ir grįžo į Duvrą, kur juos pasveikino kiekvienas laivas, stovintis įlankoje. Oficialiame komunikate pranešta:

> „Bendromis karališkųjų oro pajėgų, laivyno ir kariuomenės pajėgomis buvo surengtas žvalgybos reidas į priešo krantą. Išsilaipinimas buvo sėkmingas, dėl kontakto vokiečių pajėgos patyrė nuostolių, mūsų kariai nuostolių nepatyrė".

„Taims" triukšmingai paskelbė: „BRITŲ KARIAI IŠSILAIPINO PRIEŠO KRANTE! SĖKMINGA ŽVALGYBA". Nepaisant rėksmingų antraščių, operacija „Collar" ne itin pavyko, o kitas reidas, atliktas birželio 14 d., buvo ne ką sėkmingesnis. Vykdydami operaciją „Ambassador" 139 kariai iš 11-osios atskirosios kuopos ir naujai suformuoto 3-iojo komandosų bataliono gavo užduotį sunaikinti vokiečių lėktuvus Gernsyje įrengtame aerodrome. Dėl to, kad vokiečiams pavyko užgrobti Kanalo salas, vienintelę Britanijos salų dalį, okupuotą karo metu, įsiutęs Čerčilis pats įsakė surengti reidą ir pareikalavo: „Turi būti pasirengta naktį slapta išsilaipinti salose ir nužudyti ar paimti į nelaisvę įsibrovėlius. Tai yra vienas iš žygių, kuriems komandosai turi būti pasirengę". Dėl prasto oro ir navigacijos problemų išsilaipinti įstengė tik 40 3-iojo komandosų bataliono žmonių, vadovaujamų majoro Džono Darnfordo-Sleiterio (*John Durnford-Slater*), todėl priešas patyrė tik nedidelių nuostolių. Čerčilis buvo nelabai patenkin-

Viršuje: Komandosai treniruojasi leistis virve nuo Achnakerio (Achnacarry) pilies Škotijoje, kurioje buvo įkurtas komandosų pagrindinio rengimo centras, stogo.

tas, neišgirdęs „apie priešo lavonais nuklotą taką": „Būtų visiškai neprotinga trikdyti šių šalių pakrantes tokiais nerimtais ir nesėkmingais išpuoliais, kokie buvo įvykdyti prie Bulonės ir Gernsio – puldinėti tokiais smeigtuko dūriams prilygstančiais reidais ir skelbti perdėtus komunikatus turėtų būti griežtai vengiama". Čerčilio plunksna tuojau priraitė virtinę naujų nurodymų, išvydusių dienos šviesą jau po trijų dienų.

Birželio 17 d. admirolas Rodžeris Kysas (*Roger Keyes*) buvo paskirtas jungtinių operacijų (*Combined Operations*) vadu, atsakingu už visų reidų, vykdomų drauge su karališkuoju jūrų laivynu ir karališkosiomis oro pajėgomis, priežiūrą; taip buvo įsteigta pirmoji trijų ginklų rūšių pajėgų organizacija. Vėliau tai atsispindėjo ir formuotės ženkle, kuriame atsirado laivyno inkaras, karinių oro pajėgų erelis ir Tompsono pistoletas kulkosvaidis – ginklas, tapęs skiriamuoju komandosų ženklu. R. Kysui teko sunki užduotis. Invazijos grėsmei didėjant sulig kiekviena diena, karo ministerija nebuvo linkusi skirti išteklių naujai, dar neapsiplunksnavusiai organizacijai. Vos prieš dieną Hitleris buvo paskelbęs „direktyvą Nr. 16", kurioje numatyta Britanijos užkariavimo operacija „Jūros liūtas" (Sealion). Nepaisant to, atsiliepdami į aplinkraštį, birželio 20 dieną pristatytą į kiekvieną savanoriškų pajėgų vadovybę ir kviečiantį savanorius į specialią ir pavojingą neįvardytą tarnybą, daugybė karių iš visos šalies atvyko tikėdamiesi įsijungti į elitinę kovinę formuotę tokią sunkią šaliai valandą.

Iš pradžių planuota suformuoti vienuolika komandosų dalinių, kiekviename – dešimt padalinių po 50 žmonių. Komandosų batalionas[1] Nr. 1 turėjo būti suformuotas iš atskirų kuopų karinio personalo, bet tam tikram laikui jis liko priskirtas priešinvazinėms pajėgoms. Dalinys Nr. 2 turėjo tapti specializuotu parašiutininkų daliniu, tačiau nebuvo nei reikiamos technikos, nei lėktuvų. Daliniai Nr. 3 ir Nr. 4 turėjo būti suformuoti pietų vadovybės; Nr. 5 ir Nr. 6 – vakarų vadovybės; Nr. 7 ir Nr. 8 – rytų vadovybės, tačiau 8-asis dalinys buvo suformuotas Londono rajone iš Hausholdo divizijos pajėgų; Nr. 9 ir 11 – Škotijos ir Nr. 10 – šiaurės vadovybės. 1940 m. vasarą įsivyravusiame chaose, karališkosioms oro pajėgoms padangėje žūtbūtinai susigrūmus su liuftvafe, ne visi ketinimai galėjo būti realizuoti, o užsispyrusi karo ministerija liko tvirtoje opozicijoje. Šiaurės vadovybėje trūko savanorių komandosų batalionui Nr. 10 suformuoti, todėl 1940 m.

[1] Šie daliniai buvo vadinami tiesiog Commando Nr. 1, Nr. 2 ir t.t. Kadangi Commando atitiko batalionodydį ir struktūrą, toliau tekste jie bus vadinami batalionais.

SPECIALIOSIOS TARNYBOS BRIGADA (*SPECIAL SERVICE BRIGADE*)

Suformuota 1940 m. lapkričio 11 dieną, panaikinta 1941 m. kovą
Vadas: brigados generolas J.C. Haidonas (J.C. Haydon)

1-asis specialiosios tarnybos batalionas, dislokuotas Devone
Specialiosios tarnybos „A" kuopa (*A Special Service Company*), suformuota iš 1-osios, 2-osios, 3-iosios ir 4-osios atskirųjų kuopų
Specialiosios tarnybos „B" kuopa, suformuota iš 5-osios, 8-osios, 9-osios atskirųjų kuopų.
(vėliau tapo 1-uoju ir 2-uoju komandosų batalionais).

2-asis specialiosios tarnybos batalionas, dislokuotas Škotijoje.
Specialiosios tarnybos „A" kuopa, suformuota iš 6-osios ir 7-osios atskirųjų kuopų bei 9-ojo komandosų dalinio.
Specialiosios tarnybos „B" kuopa, suformuota iš komandosų bataliono Nr. 11.
(vėliau tapo 9-uoju ir 11-uoju komandosų batalionais).

3-iasis specialiosios tarnybos batalionas, dislokuotas Škotijoje.
Specialiosios tarnybos „A" kuopa, suformuota iš komandosų bataliono Nr. 4.
Specialiosios tarnybos „B" kuopa, suformuota iš komandosų bataliono Nr. 7.
(vėliau tapo 4-uoju ir 7-uoju komandosų batalionais).

4-asis specialiosios tarnybos batalionas, dislokuotas Škotijoje.
Specialiosios tarnybos „A" kuopa, suformuota iš komandosų bataliono Nr. 3.
Specialiosios tarnybos „B" kuopa, suformuota iš komandosų bataliono Nr. 8.
(vėliau tapo 3-iuoju ir 8-uoju komandosų batalionais).

5-asis specialiosios tarnybos batalionas, dislokuotas Škotijoje.
Specialiosios tarnybos „A" kuopa, suformuota iš komandosų bataliono Nr. 5.
Specialiosios tarnybos „B" kuopa, suformuota iš komandosų bataliono Nr. 6.
(vėliau tapo 5-uoju ir 6-uoju komandosų batalionais).

Komandosų batalionas Nr. 2 tapo 11-uoju specialiosios oro tarnybos batalionu, vėliau – 1-uoju parašiutininkų batalionu, paskui – parašiutininkų pulku.
Komandosų batalionas Nr. 10 išformuotas 1940 m. gruodį, vėliau atkurtas kaip 10-asis jungtinis sąjungininkų komandosų batalionas.
Komandosų batalionas Nr. 12 vykdė specialias užduotis Airijoje atskirai nuo specialiosios tarnybos brigados.

Viršuje: Komandosai per jungtinių operacijų pratybas sugulę ant savo desantinių katerių (*Landing Craft Personnel (Light)*) denių, kulkosvaidžių *Bren* tarnybos pasirengusios šaudyti. LCP (L), anksčiau vadintais „R-kateriais", 1942 m. rugpjūtį, per reidą į Djepą, buvo gabenami komandosų 3-iojo bataliono kariai. *CEC*

rugpjūtį iš Šiaurės Airijoje dislokuotos kariuomenės buvo sukurtas ne viso pajėgumo komandosų batalionas Nr. 12. Rugpjūčio 25 d. Čerčilis parašė:

> „Aš girdžiu, kad abejojama komandosų reikalingumu. Jiems buvo pasakyta „nustoti kviesti savanorius" ir kad jų ateitis yra visiškai neaiški... Be jokios abejonės, bus daugybė galimybių vykdyti įvairias operacijas, kurių sėkmė priklausys nuo išsilaipinimo slaptumo lengvai ginkluotų, judrių pajėgų, pasirengusių veikti kaip medžioklinių šunų gauja, priešingai nei gremėzdiški reguliarieji daliniai... Taigi dėl daugybės priežasčių mes turime įgyvendinti smogiamųjų pajėgų, arba komandosų, idėją. Aš esu pareikalavęs 5000 parašiutininkų, bet mums taip pat reikia 10 000 karių, sutelktų šiose nedidelėse „broliškose grupėse" (*bands of brothers*), galinčių vykdyti žaibiškas operacijas".

1940 m. vasaros pabaigoje Britanijos karinė padėtis buvo kritiška. Karo ministerija vadovavimą komandosams, vykdantiems pasirengimą po visą šalį išsklaidytose vietose, iš jungtinių operacijų vadovybės perdavė savanoriškosioms gynybos pajėgoms. Rudenį, įsiveržimo pavojui atslūgus, jungtinių operacijų vadovybė juos susigrąžino, bet karo ministerija įvykdė dar vieną reorganizavimą, panaikinusį jai pasirodžiusį netinkamą komandosų pavadinimą. Nuo šiol jie buvo pavadinti „Specialiosios tarnybos daliniais" (*Special Service Troops*). Jeigu komandosų pavadinimas buvo pripažintas netinkamu, kyla klausimas, kodėl karo ministerijai pasirodė tinkamesni inicialai, sutampantys su blogio įsikūnijimo, Hitlerio SS organizacijos inicialais. Aukų atminimo dieną (*Remembrance Day*)[2] buvo suformuota specialiosios tarnybos brigada, sudaryta iš penkių specialiosios tarnybos batalionų, po dvi specialiosios tarnybos kuopas kiekviename.

Pavadinimo pakeitimas į „Specialiąją tarnybą" buvo itin nepopuliarus tarp karių, o kai kurie karininkai kategoriškai atsisakė jį priimti. 3-iojo komandosų bataliono vadas majoras Džonas Darnfordas-Sleiteris savo adjutantui kapitonui. Čarliui Hedui (*Charlie Head*) nurodė: „Pavadinimas „Slaptosios tarnybos batalionas" niekada negali atsirasti mūsų įsakymuose". Visų svarbiausia buvo parengti ir aprūpinti moderniais ginklais. Iš pradžių kiekvienas komandosų dalinys pats buvo atsakingas už savo pasirengimą, nors nemaža karių baigė partizaninių karo veiksmų mokyklą Škotijoje, įsteigtą 1940 m. gegužę. Todėl dalinių pasirengimas priklausė nuo atskirų karininkų ir karių požiūrio, o tai lėmė nemenkus skirtingų dalinių veiklos organizavimo skirtumus (žr. skyrių „Komandosų katekizmas"). 1942 m. vasarį Achnakerio pilyje, netoli Viljamo, Škotijos aukštikalnėse, siekiant diegti standartinius rengimo metodus, buvo

[2] *Remembrance Day* – Britų Sandaugos šalyse lapkričio 11 d. pažymima atminimo diena, skirta Pirmojo (vėliau ir Antrojo) pasaulinio karo aukoms paminėti (vert. pastaba).

įsteigta komandosų bazė, arba „depas"[3] (*Commando Depot*), vėliau pavadinta bazinio komandosų rengimo centru. Bazei vadovavo rūstusis pulkininkas leitenantas Čarlis Vauganas (*Charlie Vaughan*). Buvęs *Coldstream Guards* rikiuotės seržantas, vėliau tarnavęs *Buffs* pulke, Vauganas tapo 4-ojo komandosų bataliono vado pavaduotoju. Griežti jo reikalavimai tapo legenda. Kiekvienas karininkas, puskarininkis ir kareivis išėjo tą patį parengimą. Pirmieji naujokai atvyko į Achnakerį 1942 m. kovo 17 d. Donaldas Gilchristas, Djepe buvęs komandosų 4-ojo bataliono leitenantu, Vauganą prisiminė su pagarba ir susižavėjimu:

> „Jis praėjo Pirmąjį pasaulinį karą... ir nepamiršo, kad daug karių buvo pasiųsti į Vakarų frontą be reikiamo parengimo. Dauguma neturėjo nė menkiausio supratimo apie karą, ypač žiemos mėnesiais... Parengimas nenutrūko niekada, nei dėl oro, nei dėl to, kad buvo sekmadienis. Jis sakė: „Hitleris nepaskelbs paliaubų dėl to, kad atėjo sekmadienis".

Be pradinio pėstininkų mokymo, iš baigto rengti komandoso buvo tikimasi aukšto lygio motyvacijos ir pasitikėjimo, kad jis galėtų atlikti daugiau užduočių savo dalinyje, pavyzdžiui, gebėjimo naudotis žemėlapiu ir kompasu, jeigu karininkas ar puskarininkis būtų išvestas iš rikiuotės. Būtinas meistriškumas naudojant įvairius ginklus, nuo Li–Enfildo šautuvo iki 3 colių minosvaidžių ir nuo Tompsono pistoleto kulkosvaidžio iki prieštankinio šautuvo „*Boys*". Be viso to, komandosai privalėjo turėti jūrininko įgūdžių, leidžiančių valdy-

[3] Terminas „*depot*" apibūdina užnugario bazes, sandėlius ar techninius parkus. Dažnai siekiant dezinformuoti priešininką ir užmaskuoti slaptųjų tarnybų ar specialiųjų pajėgų dislokavimą jos buvo įkurdinamos prie užnugario sandėlių ar aprūpinimo bazių, arba joms buvo priskiriamas pavadinimas „depot". „Depot" - „iki šių dienų slaptose tarnybose išlikusi tradicija ir pavadinimas (vert. pastaba).

Apačioje: Komandosų rengimas buvo griežtas ir įtemptas, reikalaujantis daug fizinių pastangų. Tai matome žvelgdami į šiuos naujokus vėjo košiamoje Škotijos pakrantėje. Neatitikusiųjų komandosams keliamų aukštų standartų laukė gėdinga dalia tapti „grąžintais į dalinius", angl. – RTU'd (*Returned To Unit*). *IWM – OPS27*

ti bet kurią valtį ar desantinį katerį. Gebėjimas plaukti buvo pageidaujamas, bet nebūtinas, atsižvelgiant į tai, kad išlaipinimas turėjo vykti iš desantinių baržų su pilna ekipuote. Psichologinis komandosų rengimas buvo įtemptas ir sunkus. Ir tuos, kurie neatitiko reikalavimų, be ceremonijų gražindavo į dalinius, kas buvo ypač gėdinga. Parengimas prasidėdavo vos naujokui atvykus į *Spean Bridge* geležinkelio stotį, pareikalavus nedelsiant nužygiuoti dešimt mylių į Achnakerio pilį su visais savo daiktais. Atvykęs buvo supažindinamas su parengimo neišlaikiusių karių „kapais". Kiekvienas antkapis buvo su tiesioginiu perspėjimu: „Šis karys neišvalė savo šautuvo"; „Šis karys atsistojo virš bedugnės krašto"; „Šis karys neapsižvalgęs išlindo iš priedangos". Kiekviena diena prasidėdavo 6.30 val. krosu ir fiziniais pratimais, trunkančiais iki 8.00 prasidedančių pusryčių, paskui, 9.00,

KOMANDOSŲ KATEKIZMAS

Parengtas komandosų 2-ojo bataliono vado pulkininko leitenanto Čarlio Niumeno (Charlie Newman), 1940 m.

1. Specialiosios tarnybos tikslas yra visiškai parengti ir išmokyti aukštos klasės karį, galintį vykdyti puolamąsias operacijas prieš bet kuriame pasaulio krašte esantį priešą.
2. Partizaninio karo ypatumai reikalauja aukščiausio lygio iniciatyvos, dvasinio ir fizinio pasirengimo bei maksimalaus meistriškumo naudojantis ginklais. Nė viena komandosų operacija negali būti užtikrinta, kol kiekvienas karys negalės savarankiškai, greitai mąstyti ir savarankiškai veikti, naudoti reikiamą taktiką pagal susiklosčiusias aplinkybes, visiškai priešingas nei tikėtasi.
3. Dvasia. Kiekvienas komandosas visada ir visur turi vadovautis puolamąja dvasia.
4. Fizinis pasirengimas. Nuolat turi būti palaikomas aukščiausias fizinio pasirengimo lygis. Visi kariai turi būti parengti kovine rikiuote dideliu greičiu įveikti nuo penkių iki septynių mylių atstumą nepriklausomai nuo vietovės pobūdžio.
5. Kopimas ir alpinizmas, ypač kopimas stačiais šlaitais yra komandosų parengimo dalis.
6. Privalu pasiekti aukštą meistriškumą visų rūšių kovose be ginklo.
7. Jūreivystė ir laivininkystė. Visi kariai privalo būti parengti naudotis visų rūšių valtimis ir desantiniais kateriais dieną ir naktį. Šio pasirengimo dėka jūra turi tapti neatsiejama komandosų veikimo sritimi.
8. Nakties pojūtis ir pasitikėjimas veikiant naktį yra būtinybė. Visi kariai turi būti gerai išmokyti naudotis kompasu.
9. Naudojimasis žemėlapiais ir gebėjimas įsiminti kelią sudaro svarbią komandosų parengimo dalį.
10. Visi komandosai išmokomi signalizuoti vėliavėlėmis, naudotis Morzės abėcėle ir radijo ryšiu.
11. Visi kariai gaus žinių apie sprogmenis ir sabotažą pagrindus, užtikrintai naudosis visų tipų sprogmenimis, Bangaloro torpedomis ir galės įrengti įvairių tipų spąstus.
12. Bus mokoma įvairių gatvių kovos formų, užimti miestus, parengti juos gynybai ir įveikti įvairių tipų kliūtis: spygliuotosios vielos užtvaras, upes, aukštas sienas ir pan.
13. Visi komandosai turi gebėti vairuoti motociklus, automobilius, sunkvežimius, vikšrines mašinas, traukinius ir motorines valtis.
14. Bus pasiektas didelis gyvenimo lauko sąlygomis efektyvumas. Kiekvienas komandosas turės sugebėti pasirūpinti maisto, jį paruošti ir gyventi lauko sąlygomis ilgą laiką.
15. Visi kariai išmoks teikti pirmąją pagalbą ir sugebės sutvarstyti šautines žaizdas bei gabenti sužeistuosius.
16. Tai tik keletas iš daugybės gebėjimų, kuriuos komandosai turi įgyti mokymo ir tarnybos metu. Nuolatos palaikoma griežta drausmė, o kiekvienas karys turi nuolat siekti būti geriau pasirengęs nei bet kas kitas.
17. Specialiosios tarnybos karys gyvens ir maitinsis savarankiškai, išlaidoms jam bus skiriama 6 šilingai ir 8 denai per dieną.
18. Esant bet kokiam neatitikimui pasirengimo reikalavimams ar specialiosios tarnybos kariui netinkamai elgiantis, jis bus gražintas į savo buvusį dalinį.

PRATYBŲ KASDIENYBĖ

Pratybos su ginklais	19%
Taktinės lauko pratybos	13%
Fizinės pratybos, įskaitant plaukimą, kopimą virve, kovą be ginklo	11%
Laivyba	9%
Pratybos su žemėlapiu	8%
Spartieji žygiai pėsčiomis	6%
Naktinės pratybos	5%
Minos ir sprogmenys	4%
Rikiuotė	4%
Kopimas (alpinizmas)	3%
Operacijų planavimas	3%
Mokomieji filmai	3%
Medicinos paskaitos ir pirmosios pagalbos teikimas	3%

vykdavo rikiuotė ir kruopšti karių apžiūra. Įvairaus ilgio žygis pėsčiomis buvo atliekamas iki 13.00 val. priešpiečių. Pavalgius toliau buvo tęsiamos fizinės pratybos, įskaitant plaukimą. 16.30 buvo geriama arbata, o 17.00 prasidėdavo 45 min. trunkanti paskaita. Metas po 18.00 val. buvo skirtas laisvalaikiui arba kuopos reikalams. Kursas (lentelė kairėje, pratyboms tenkantis laikas procentais) trukdavo tris mėnesius, vėliau, kursų pabaigoje vykdavo 36 val. šaudymo kovos šoviniais pratybos, įskaitant puolimą naktį, imituojantį komandosų reidą. Per Antrąjį pasaulinį karą daugiau kaip 25 000 karių Achnakerio pilyje tapo komandosais ir nusipelnė teisę dėvėti žaliąją beretę. Jie buvo įvairių tautybių, pavyzdžiui, ir belgai, prancūzai, olandai, norvegai, lenkai, JAV reindžeriai – amerikietiškasis komandosų atitikmuo. Baigę komandosų rengimo centro programą išdidūs žaliųjų berečių savininkai būdavo nukreipiami į veikiančius komandosų dalinius, kur išeidavo tolesnius mokymus, reikalingus specializuotoms užduotims vykdyti ir konkrečioms pareigoms užimti. Visiškai pasirengę jie įsijungdavo į paskirtus komandosų dalinius, dauguma kurių dislokuoti pakrantėje, todėl buvo galima toliau vykdyti jūrinius mokymus. Komandosai mieliau apsistodavo gyventojų namuose nei kareivinėse, kur kareiviams paprastai tekdavo atlikti daugybę nemalonių kasdienių pareigų, pavyzdžiui, eiti sargybą, dirbti pagalbinius darbus virtuvėje. Be to, kiekvienas komandosas gaudavo dienpinigių maistui ir butui. Karininkas – 13 šilingų ir 4 denus (£0,67), o kiti kariai – 6 šilingus ir 8 denus (£0,33). To meto sąlygomis tai buvo dosnus atlygis.

Stenas Veterelis (*Stan Weatherall*) į 6-ąjį komandosų batalioną įstojo 1940 m.:

> „Aš tarnavau pirmajame padalinyje. Komandosai buvo apsistoję gyventojų namuose ir turėjo civilių maisto korteles, be to, mums kasdien mokėjo po 6 šilingus ir 8 denus (33 pensus) dienpinigių. Skarborou (*Scarborough*) nuomojamų kambarių šeimininkės prašydavo vieno svaro ir dešimt šilingų (£ 1.50) už savaitę, taigi vaikinams likdavo pragyventi 16 šilingų ir 8 denai (83 pensai) per savaitę. Tai nebuvo mažai, nes pinta alaus kainavo tik 6 denus (2,5 penso), o geresnės rūšies cigaretės – 6 denai už dvidešimt".

Apačioje: Desantinės priemonės, ypač mažesnio tipo, kaip, pavyzdžiui ši LCA (*Landing Craft Assault* – desantinė šturmo barža) buvo pagrindinis komandosų įrankis. LCA buvo 35 pėdų ilgio, 9 pėdų pločio, jo grimzlė 3 pėdos, o įgula – 1 karininkas ir 3 eiliniai. Barža galėjo gabenti 35 komandosus. *CEC*

1941 m. specialiosios tarnybos brigadą sudarė 11 komandosų batalionų. Vasario mėnesį 1-asis ir 2-asis komandosų batalionai buvo išvesti iš brigados ir tapo parašiutininkais. Dabar kiekviename komandosų batalione vietoje buvusių dešimties kuopų buvo šešios, po 3 karininkus ir 62 kitus karius kiekvienoje. Tokią kuopą buvo galima pergabenti dviem priimtomis ginkluotėn naujomis desantinėmis šturmo baržomis (*Assault Landing Craft, arba ALC*). Chroniškas desanto katerių ir šturmo laivų, skirtų gabenti komandosams, trūkumas lig tol smarkiai varžė admirolą Kysą ir jungtinį operacijų štabą planuojant ministro pirmininko Vinstono Čerčilio numatytus didelio masto reidus.

Apsvarsčius operacijas Viduržemio jūroje, Keiso akys nukrypo šiaurėn, į Norvegiją. Prieš tai trys komandosų batalionai, 7-asis, 8-asis ir 11-asis (škotų), buvo perkelti į Artimuosius Rytus, kur jie susijungė su dviem vietoje suformuotais komandosų batalionais, 50-uoju ir 52-uoju (ME [4]). Gerokai vėliau jiems prigijo „Lei pajėgų" (*Layforce*) vardas. Pavadinimas kilo iš jų vado, pulkininko Roberto Leikoko (*Robert Laycock*), vėliau tapusio legendiniu komandosų vadu Antrajame pasauliniame kare, pavardės.

Nuo pat paskyrimo vadovauti jungtinių operacijų vadovybei Kysas susidūrė su karo ministerijos vadovybės aukščiausių pareigūnų trukdymu. Jų nuomone, komandosai buvo nepriimtinas švaistymas kovingų karių ir trūkstamų išteklių, kurių įprastinėms karinėms pajėgoms neužteko šalies gynybai ir Šiaurės Afrikos kampanijai. Bet Čerčilio palaikomi komandosai netapo Vaitholo[5] biurokratų auka. Ministras pirmininkas be paliovos reikalavo rengti komandosų reidus į nacių okupuotą Europą, kad, pasak jo:

> „plieninė ranka iš jūros tarpais skintų vokiečių sargybas postuose su vis didėjančiu efektyvumu".

Viršuje: Karališkojo laivyno jūreivis su jungtinių operacijų vadovybės ženklu ant rankovės per komandosų išsilaipinimą iš desantinės baržos LCA stebint karaliui Džordžui VI. *CEC*

[4] Middle East – Artimieji Rytai.
[5] Vaitholas (*Whitehall*) – Didžiosios Britanijos ministro pirmininko rūmai Londone (vert. past.).

KARO VEIKSMAI

[6] *Scapa Flow* – pagrindinis karališkojo jūrų laivyno uostas ir bazė.
[7] *Gieves&Hawkes*, daugiau nei prieš du šimtus metų įkurta Didžiosios Britanijos firma, gaminanti drabužius, specialią aprangą ir gelbėjimosi liemenes (vert. pastaba).
[8] Santrumpa HMS, reiškianti *Her Majesty Ship* – Jos Didenybės laivas, buvo žymimi karališkojo laivyno karo laivai, taip juos atskiriant nuo pagalbinių, transporto ir kitokių ne karinių laivų (vert. pastaba).

Dešinėje: Pagrindinis komandosų veiksmų iš Didž. Britanijos bazių žemėlapis.

Žemiau: Per reidą į Vagsą (*Vaagsø*) 3-iajam komandosų batalionui puolant vokiečių smarkiai ginamą miestą dega namai ir sandėliai. *IWM – N459*

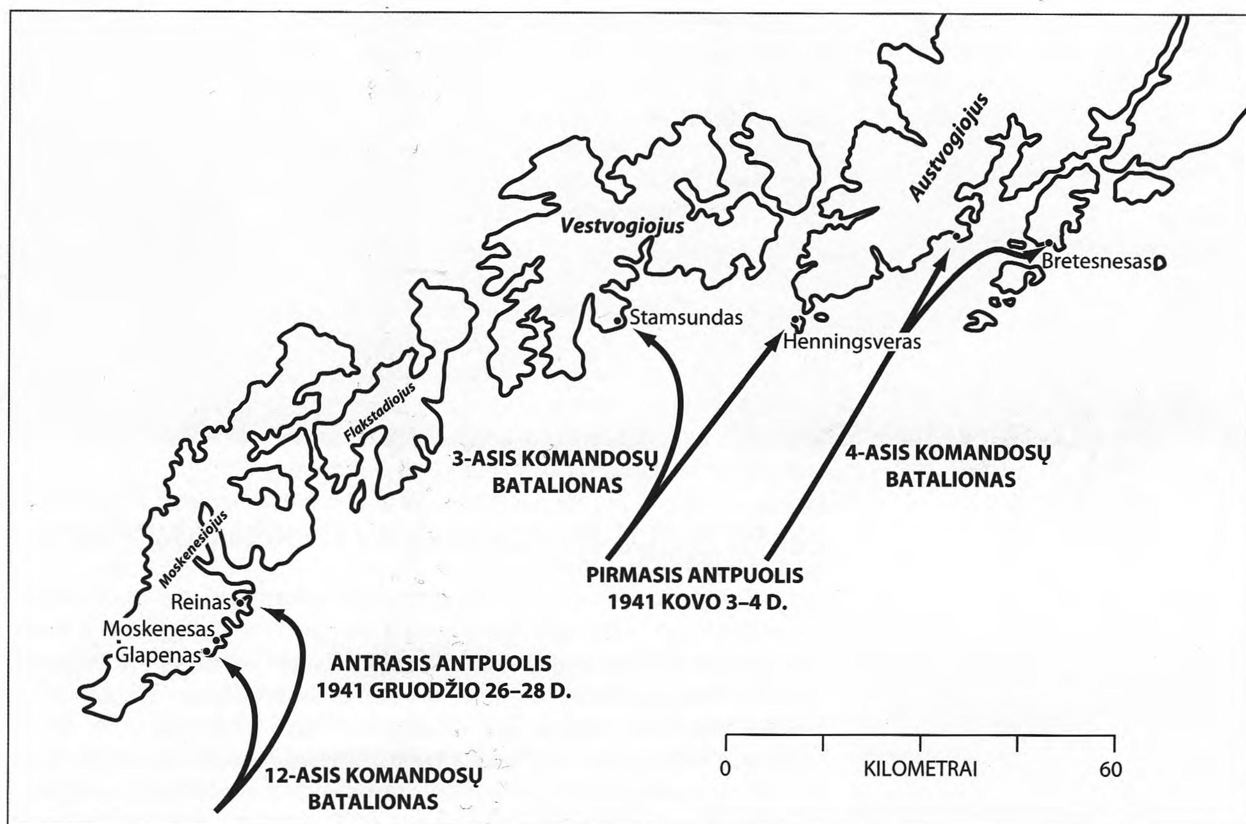
PLIENINĖ RANKA IŠ JŪROS

Pirmojo svarbaus komandosų reido taikiniu tapo Norvegijai priklausančios Lofotų salos, esančios už poliarinio rato, apie 900 mylių nuo Britanijos. Retai gyvenamos salos tapo namais ištisoms kartoms užgrūdintų žvejų, ten buvo gamyklų, gaminančių menkių kepenėlių taukus medicinos tikslams ir gliceriną, svarbią sudedamąją dalį gaminant sprogmenis Vokietijos karo mašinai. Šios gamyklos buvo įkurtos keturiuose skirtinguose uostuose: Bretesnese, Heningsvajere, Stamsunde ir Svolvajere. Reide dalyvaujančios pajėgos 1941 m. vasario 21 dieną *Skapa Flou*[6] sulipo į du perdirbtus La Manšo kanale naudotus keltus *Princess Beatrix* ir *Princess Emma*. Lydimi penkių karališkojo laivyno eskadrinių minininkų, 3-iasis ir 4-asis specialiosios tarnybos batalionai sustojo prie Farerų salų paskutinį kartą pasitreniruoti išsilaipinimo jūroje. Ten jie gavo įsakymą, kuriuo specialiosios tarnybos batalionams buvo grąžintas ankstesnis komandosų vardas. Specialiosios tarnybos 3-iasis batalionas tapo 4-uoju komandosų, o ST 4-asis batalionas – atitinkamai 3-iuoju komandosų batalionu. Komandosų pajėgos turėjo apie 500 karių, prie kurių prisijungė 52 karališkųjų inžinierių korpuso kariai sprogdinimo darbams ir 52 Norvegijos laisvųjų pajėgų savanoriai, reikalingi kaip gidai ir vertėjai. Kovos grupė išplaukė į Norvegiją 1941 m. kovo 1 dieną.

Naujai perdirbti desanto laivai, sukonstruoti kaip keltai palyginti ramiems Anglų kanalo vandenims, siūbavo ir kratėsi per visą kelionę audringa Šiaurės jūra, ir beveik kiekvienas žmogus juose sirgo jūros liga. Tačiau flotilė iš Lofoteno salų atvyko kaip numatyta, ankstų kovo 4 d. dienos rytą. Spaudžiant smarkiam šalčiui, komandosai persiropštė į savo desantines baržas ir, saugodamiesi ledinių jūros purslų, susigrūdo prie jų išmetamųjų vamzdžių ir leidosi kranto, apšviesto negalvojant apie jokį užtemdymą šiame atokiame krašte, link. Vienas iš komandosų prisiminė: „Aš vilkėjau dvi liemenes, du megztinius, palaidinę, *Gieves*[7] gelbėjimosi liemenę, lietpaltį su medvilnės pamušalu ir kailiu pamuštus batus, bet man vis tiek buvo šalta." Persiropštę per sušalusių žuvų krūvas, komandosai pasirodė visiškai netikėtai. Iš pradžių norvegai pamanė, kad vokiečiai vykdo desanto pratybas ir juos be entuziazmo pasveikino nacių saliutu. Bet, atpažinę atvykėlius, pratrūko džiūgauti. Nors čia nebuvo jokios vokiečių įgulos ir, komandosų nusivylimui, kova neįvyko, keliolika vokiečių kareivių visą dieną sukiojosi aplinkui. 4-ojo komandosų bataliono vadas lordas Lovatas (*Lord Lovat*) nebuvo gavęs įsakymo, draudžiančio bet kokius veiksmus, todėl jis rekvizavo autobusą, nuvyko į šalia buvusią hidroplanų bazę ir paėmė į nelaisvę visus vokiečius, kiek tik jų rado. Tuo metu pionieriai pradėjo sprogdinti įvairius žuvies fabrikų įrenginius ir žuvų taukų cisternas. Taip pat buvo sunaikinta 800 000 galonų benzino ir šildymui naudojamo aliejaus bei bendros 18 000 tonų talpos laivų. Tarp jų buvo ir ginkluotas vokiečių motorlaivis „Krebs", kurį galantiškai apšaudė eskadrinis minininkas HMS[8] *Somali*, o vėliau jį tvarkingai padegė.

Į ŠPICBERGENĄ
LOFOTŲ SALOS
Narvikas
GLOMFJORDAS
Šiaurės poliarinis ratas
Trondheimas
VAGSAS
Herdla
Bergenas
LILEBIO
Oslas
Stokholmas
Stavangeris
Skapa Flou
ATLANTO VANDENYNAS
ŠIAURĖS JŪRA
Edinburgas
Kopenhaga
Belfastas
Dublinas
Helgolando įlanka
Fryzų salos
Hamburgas
Berlynas
Amsterdamas
Londonas
Zebriugė
Briuselis
DELPRECHAS
Praha
DJEPAS
KESKĖ
BRIUNEVALIS
GERNSIS
Havras
Paryžius
Ušonti
Brestas
Lorjanas
SEN NAZAIRAS
Bernas
Le Palisas
Bordo
0
KILOMETRAI
600

Viršuje: Lofotų salų puolimas, 1941 m. gruodis.

Kairėje: Reido į Vagsą metu, laivui artėjant prie Norvegijos krantų, 6-ojo komandosų bataliono seržantas, įsikandęs tarp dantų Fairbairno-Saikso peilį, kartu su savo kariais įsukinėja sprogdiklius į granatas Nr. 36. *IWM – N503*

Praleidę apie šešias valandas krante reido dalyviai pasitraukė, pasiimdami 225 vokiečių belaisvius, daugiausia transporto laivyno jūreivių, dešimt su naciais kolaboravusių norvegų bei lydimi 314 norvegų, vyrų ir moterų, panorusių prisijungti prie norvegų laisvųjų pajėgų kare prieš nacistinę Vokietiją. Tarp karo trofėjų buvo dalis vokiečių kodavimo mašinos „Enigma" krumpliaračių komplekto, kas pasirodė ypač svarbu dešifruotojams iš *Bletchley Park*. Nepatyrę rimtų nuostolių, išskyrus karininką, persišovusį šlaunį, grįžę komandosai buvo entuziastingai pasitikti *Skapa Flou*, o operacija *„Claymore"* (škotų kalniečių kardas) paskelbta dideliu laimėjimu. 3-iojo komandosų bataliono vadas pulkininkas leitenantas Darnfordas-Sleiteris rašė: „Tai buvo ypač sėkminga operacija, be nuostolių, geras startas pradėti didelio masto reidus".

Tačiau reikalai pakrypo kitaip. Itin reikalingi desantiniai laivai buvo perkelti į Vidurio Rytus. Kanarų salų puolimui buvo suformuota kovinė grupė Nr. 110. Tačiau operacija „Puma" atšaukta, nors kovinės grupės Nr. 110 padaliniai vėliau išsiųsti į Šiaurės Afriką ir liko ten iki 1942 m. vasario. Rugpjūčio mėnesį surengta Kanados reguliariosios kariuomenės ataka prieš anglies kasyklas Norvegijai priklausančioje Špicbergeno saloje karo ministerijos akyse sumenkino komandosų, kaip elitinių reiderių, idėją. Komandosai tebebuvo laikomi „Čerčilio privačia kariuomene", ir tik labai nedaugeliui karinėje vadovybėje rūpėjo tokios privačios pajėgos. Ši problema buvo sprendžiama neteikiant komandosams būtinų išteklių – mokomųjų bazių ir žvalgybos informacijos, reikalingos reidams rengti. Priešinimasis išryškėjo ir karo ministerijos atsisakymu leisti komandosams dėvėti skiriamąjį galvos apdangalą – raudoną beretę, tuo pačiu metu tokią teisę suteikiant parašiutininkų pulkui – vėliau už komandosus atsiradusiai formuotei.

Dešinėje: Naudodamiesi laivų gelbėjimosi valtimis ir desantiniais kateriais komandosai iš 52-ojo Vidurio Rytų komandosų bataliono 1940 rugpjūtį išsilaipina prie Karbito, Didžiojo Karčiojo ežero (*Great Bitter Lake*) pakrantėje. *CMC*

To admirolui Kysui buvo per daug. Spalio 27 d. jis pasitraukė iš jungtinių operacijų vado pareigų ir savo nuoskaudą išsakė parlamente: „Po penkiolikos mėnesių jungtinių operacijų vado pareigose, žlugdant kiekvieną mano mėginimą vykdyti bet kurią vertą dėmesio puolamąją operaciją, esu priverstas visiškai pritarti ministro pirmininko pastaboms apie neigiamą įtaką tų, kurie valdo karo mašiną Vaitholė". Karo ministerija atsakė nusiųsdama jam tarnybos paslapčių įstatymo kopiją ir taip priversdama nutilti. Tai buvo niekai, palyginus su vėliau ištikusia tragedija. Vos po trijų savaičių, vadovaudamas Romelio štabo Šiaurės Afrikoje puolimui, žuvo admirolo Kyso sūnus Džefris. Menka paguoda, kad po mirties pulkininkas leitenantas Džefris Kysas buvo apdovanotas Viktorijos Kryžiumi, pirmuoju, suteiktu komandosams.

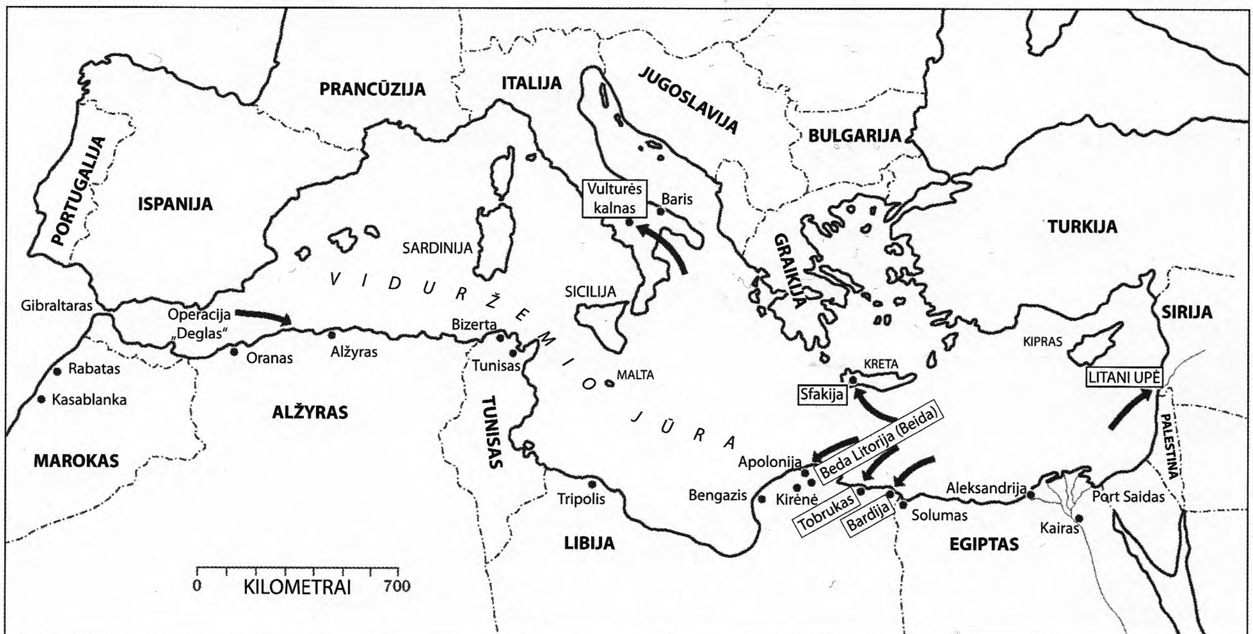

LEI PAJĖGOS IR VIDURIO RYTŲ KOMANDOSAI

Tuo pačiu metu, kai buvo formuojami pirmieji komandosų daliniai Britanijoje, vyriausiasis Vidurio Rytų sausumos pajėgų štabas gavo nurodymą sukurti panašių dalinių iš Egipte ir Palestinoje tarnaujančių karių. Ši užduotis buvo skirta karališkojo inžinierių korpuso pulkininkui leitenantui Džordžui Jangui (*George Young*). Pirmasis, 50-asis komandosų batalionas (ME – Vidurio Rytų) buvo suformuotas 1940 birželį. Vėliau, atitinkamai spalį ir lapkritį, suformuoti 51-asis ir 52-asis (ME) batalionai. Juose irgi buvo gausybė savanorių, taip pat 70 ispanų, Ispanijos civilinio karo veteranų, troškusių tarnauti britų kariuomenėje ir įgyti Britanijos pilietybę. 51-asis batalionas išsiskyrė tuo, kad tame pačiame dalinyje drauge tarnavo arabų ir žydų, vadovaujamų energingo pulkininko leitenanto Henrio Keitoro (*Henry Cator*).

Bet dėl to taip pat būta daugybės pėstininkų dalinių vadų, netekusių geriausių karių, priekaištų. Kai kurie iš jų nepraleido galimybės padrąsinti savo „sugedusius kiaušinius" ir sunkesnio būdo karius „savanoriškai" tapti komandosais. Dauguma jų susibūrė

Apačioje: Komandosų veiksmai Viduržemio jūros rajone.

52-ajame (ME) batalione. Kaip dažnai tokiais atvejais nutinka, ištrūkę iš troškios įprastų dalinių drausmės ir vadovaudamiesi komandosų pasitikėjimo savo jėgomis kredo, daugelis šių „sugedusių kiaušinių" tapo puikiais kariais. Tai ypač išryškėjo 52-ajame (ME) batalione. Kuopos vadas Deividas Smailis (*David Smiley*) prisiminė:

> „Vyrai tapo „reideriais". Nebuvo jokio pagarbos atidavimo pasisveikinant, jokio kreipimosi „Sere", jokio dėmesio paradams, jokio marširavimo rikiuotės žingsniu. Kai kurie nedrausmingiausi kariai tuo naudojosi su katastrofiškais padariniais. Kai drausmė atrodė beveik visai beišnykstanti, buvo atkurta normali kariuomenės tvarka ir pasiekta reikiama pažanga".

Visi trys daliniai išėjo tą patį sunkų mokymą, kuriame didelis dėmesys buvo kreipiamas fiziniam pasirengimui, įskaitant ištvermės reikalaujančius žygius dykumoje ir raižytoje vietovėje, gaudami nedaug vandens. Iš pradžių komandosai dislokuoti Geneifoje, prie Didžiųjų Karčiųjų ežerų, kur vykdytas jūrų desanto rengimas. Trūkstant išsilaipinimo priemonių buvo naudojamasi iš ežere stovinčių laivų pasiskolintomis gelbėjimosi valtimis. Standartiniu komandosų galvos apdangalu tapo „krūmynų skrybėlė" (*bush hat*), taip pat vietoje standartinio kovos peilio naudojo Fairbairno-Saikso durklą. Tai buvo kasteto ir 7 colių ašmenų derinys, gavęs slenginį pavadinimą „fani", kuris net buvo pavaizduotas ir Vidurio Rytų komandosų kepurės kokardoje.

Pirmasis 50-ojo (ME) bataliono reidas buvo numatytas 1940 spalio naktį, iš 27 į 28 d. Planuota užpulti italų hidroplanų bazę Bomboje. Bet, kaip ir daugelis kitų reidų, šis buvo atšauktas paskutinę akimirką dėl prasidėjusios Italijos invazijos į Graikiją. Dėl šios operacijos 50-asis (ME) batalionas linijiniais laivais HMS *Warspite* ir *Valiant* perkeltas į Kretą. Ten priskirtas 14-ajai pėstininkų brigadai ir gavo užduotį ginti salą nuo Ašies pajėgų invazijos, nors komandosų parengimas ir ginkluotė neatitiko tokios užduoties reikalavimų. Ji buvo dar sunkiau įvykdoma dėl kretiečių vaišingumo ir dosnaus aprūpinimo vynu artėjant Kalėdoms. Nė vienas iš kitų dviejų komandosų batalionų nepasiekė daugiau, nes įvairūs planai ir reidai buvo atšaukiami ar atidedami, nors 52-asis (ME) batalionas buvo paskirtas į Sudaną dalyvauti artimiausiais mėnesiais turėjusioje prasidėti kampanijoje prieš Italiją, kur ir atvyko 1940 m. gruodžio 20 d., o 51-asis batalionas prisijungė prie jo sausio pabaigoje. Kitais metais abu batalionai pasižymėjo kovose ir suvaidino svarbų vaidmenį sutriuškinant italus Etiopijoje ir Eritrėjoje.

Kaip jau buvo minėta, 7-asis, 8-asis ir 11-asis (škotų) komandosų batalionai buvo paskirti į Artimuosius Rytus ir pavadinti „Z pajėgomis". Jie atvyko 1941 m.

SPECIALIOSIOS TARNYBOS KUOPŲ REORGANIZACIJA Į KOMANDOSUS

Specialiosios tarnybos brigada
Brig. gen. R.E. Leikokas
(Brig R.E. Laycock)

1-as komandosų batalionas
2-as komandosų batalionas
3-ias komandosų batalionas
4-as komandosų batalionas
5-as komandosų batalionas
6-as komandosų batalionas
7-as komandosų batalionas
8-as komandosų batalionas
9-as komandosų batalionas
10-as (jungtinis sąjungininkų) komandosų batalionas
12-as komandosų batalionas
14-as komandosų batalionas
30-as komandosų batalionas
40-as komandosų (karališkųjų jūrų pėstininkų) batalionas
41-as komandosų (karališkųjų jūrų pėstininkų)batalionas
62-as komandosų batalionas

Specialioji valčių tarnyba (*Special Boat Service*)

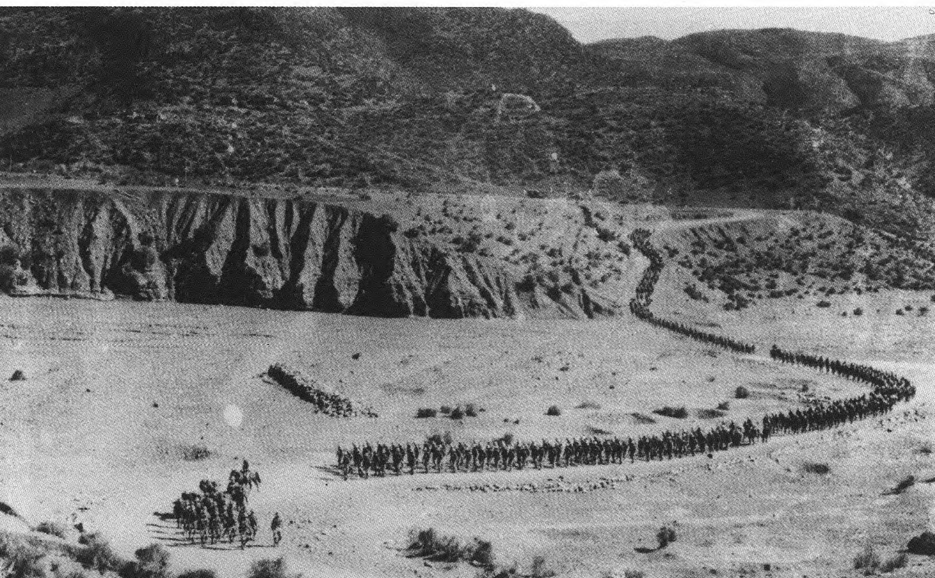
(ir Jungtinių operacijų vadovybės desanto valdymo komandos)
Depo skyrius
(ir kovos žiemą parengimo stovykla)

Dešinėjet: Jungtinių operacijų vadovas lordas Luisas Mountbatenas (Louis Mountbatten) 1942 m. balandį sako kalbą 6-ojo komandosų būrio kariams prieš nepavykusį reidą prie Aduro žiočių (Adour) Prancūzijoje.
IWM – H18696

sausio 31 d. naujais desanto laivais HMS *Glenearn*, *Glengyle* ir *Glenroy*. Tai buvo „Glen" tipo linijiniai laivai, pertvarkyti naudotis komandosams, jų gelbėjimo valčių keltuvai pritaikyti kelti desantines šturmo baržas ir motorines valtis. Pagaliau komandosams buvo užtikrinta laivyno parama, gyvybiškai svarbi vykdant jų užduotis. Vadovaujamos pulkininko leitenanto Roberto Leikoko, „Z pajėgos" apiplaukė Pietų Afriką, kovo 10 d. atvyko į Geneifą ir, saugumo sumetimais siekiant nuslėpti, kad komandosai yra Artimųjų Rytų kovos veiksmų teatre, buvo pavadintos „Lei pajėgomis". Ten jie susitiko su 50-uoju ir 52-uoju (ME) komandosų batalionais, ką tik grįžusiais atitinkamai iš Kretos ir Sudano. Abu batalionai buvo sujungti ir įtraukti į „Lei pajėgas", kurios dabar turėjo apie 2000 komandosų. Tai buvo grėsmingos, galinčios vykdyti reidus pajėgos, bet, siekiant nuslėpti jų paskirtį, buvo pervadintos: 7-asis komandosų batalionas tapo „A" batalionu, 8-asis – „B" batalionu, 11-asis (škotų) – „C" batalionu, o sujungti 50-asis ir 52-asis batalionai – „D" batalionu.

Žemiau: 51-ąjam Vidurio Rytų komandosų batalionui ryžtingai atakavus vietovę, vėliau pramintą Komandosų kalva, 1941 m. gegužės 17 d. italų įgula Amba Alagyje pasidavė. Po sėkmingos kampanijos Eritrėjoje ir Etiopijoje 51-asis (ME) komandosų batalionas grįžo į Geneifą Egipte ir buvo išformuotas. *CMC*

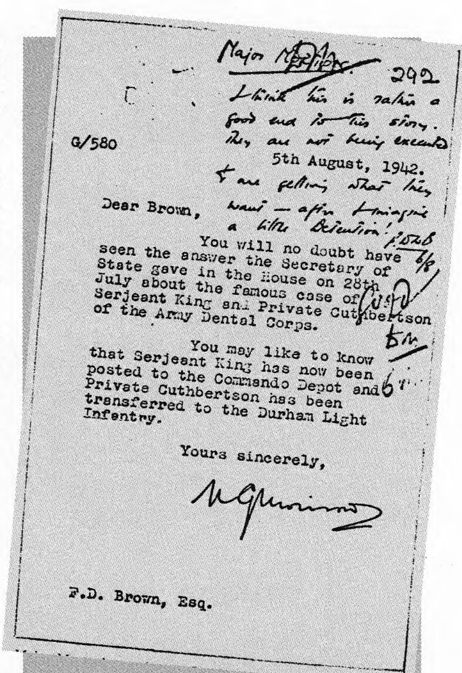
Kitais mėnesiais buvo pasiūlyti, suplanuoti ir vėliau atšaukti, dažniausiai paskutinę minutę, įvairūs reidai. Nors, naktį iš balandžio 19 į 20 d., „A" batalionas įvykdė reidą į Bardijos uostą. Bet priešui buvo padaryta tik menkos žalos, už tai brangiai sumokant: 67 kariai paimti į nelaisvę, keletas žuvo ir buvo sužeisti. Prastėjant karinei situacijai Graikijoje, „Lei pajėgos" atskirtos nuo laivų. Mėnesio pabaigoje „Lei pajėgos" išformuotos: „C" batalionas pasiųstas į Kiprą, o likę batalionai gegužės 27 d. atvyko į Kretą, kur daugiau kaip savaitę priešinosi vokiečių oro desanto pajėgų įsiveržimui. Vadovaujamos pulkininko Leikoko 800 karių pajėgos išsilaipino Sudos įlankoje, tiesa, išgelbėtos nuskendus eskadriniams minininkams HMS *Kashmir* ir *Kelly*.

Nuskandinto HMS *Kelly* kapitonas greitai suvaidino svarbų vaidmenį komandosų istorijoje. Kretoje patyrusios pralaimėjimą „Lei pajėgos" dalyvavo serijoje mūšių, veikdamos kaip galinė sauga traukiantis per kalvotą salą į pietinę pakrantę, kur karališkasis laivynas evakavo Britų Sandraugos pajėgas iš Spagėjos. Be to, vokiečių „štukos"[9] kamavo juos nuolatiniais pikiruojamaisiais bombardavimais. Tarp komandosų buvo žinomas rašytojas *Evelen Waugh*, kuris išreiškė bendrą nuomonę apie pikiruojamuosius bombonešius sakydamas, kad „tai, kaip ir viskas, kas vokiška, buvo labai efektyvu ir truko tikrai per ilgai". Tragiška, bet tik 200 komandosų ištrūko žlugus Kretai, netektys siekė 75 procentus.

Komandosų operacijos tęsėsi birželį ir liepą, „C" batalionas kovojo prie Litanio upės Viši valdomoje Sirijoje, o „B" batalionas įvykdė sėkmingą reidą į Tobruką, tačiau patirti nuostoliai buvo per dideli, kad galėtų būti priimtini, ir rugpjūtį vyriausiojo sausumos pajėgų štabo Artimuosiuose rytuose įsakymu „Lei pajėgos" buvo išformuotos. Londone Čerčilis įtūžo ir nedelsdamas pareikalavo, kad būtų sukurtos naujos komandosų pajėgos, tačiau šį kartą vadovaujamos karališkojo laivyno, nes, pasak jo, *„artimųjų rytų vadovybė netinkamai panaudojo ir veltui iššvaistė šias vertingas pajėgas"*. Į brigados generolo Leikoko, jungtinių operacijų vadovo regione, vadovaujamas smarkiai išretėjusias komandosų pajėgas Artimuosiuose rytuose įsijungė įvairūs specialiųjų pajėgų daliniai: specialiosios oro tarnybos (SAS – *Special Air Service*) padalinys tapo 2-uoju eskadronu; „C", arba 11-ojo komandosų (škotų) bataliono likučiai, vadovaujami pulkininko leitenanto Džefrio Kyso, sudarė 3-ąjį eskadroną; 51-asis (ME) komandosų batalionas suformavo 4-ąjį ir 5-ąjį eskadronus; specialiosios valčių tarnybos (*Special Boat Service*) padalinys – 6-ąjį eskadroną. Genefoje taip pat buvo štabas ir atsargos eskadronas.

Kaip jau minėta, 3-iasis eskadronas buvo suformuotas iš „C" bataliono karių, kurie, nepaisant įvairių pavadinimų keitimų praėjusiais metais, visada save laikė 11-uoju komandosų (škotų) batalionu. Aptariamu metu jie rengėsi vienam dramatiškiausių komandosų reidų – mėginimui nužudyti „Dykumų lapę", generolą Erviną Romelį, Vokietijos Afrikos korpuso vadą. Ši ataka turėjo vykti tuo pačiu metu, kaip ir Britų Sandraugos aštuntosios armijos puolimas, žinomas kaip operacija „Crusader" („Kryžiuotis"), turėjęs išvaduoti apsuptą Tobruko įgulą. Reido tikslas buvo paralyžiuoti Ašies pajėgų vyriausiąją vadovybę prieš prasidedant atakai. Reidas pavadintas „Flipper" („Pelekas"). Šeši „škotų" komandosų karininkai ir 53 kiti kariai, vadovaujami brigados generolo Leikoko, lapkričio 10 d. sulipo į du povandeninius laivus, turėdami nurodytus keturis konkrečius taikinius, tarp kurių buvo Romelio namas Beda Litorijoje ir italų štabo pastatai.

Dėl audros jūroje tik dvi komandos sugebėjo išsilaipinti, įskaitant pulkininką leitenantą Kysą ir 17 komandosų, plaukusių povandeniniu laivu HMS *Torbay*. Audringą 1941 m. naktį iš lapkričio 17 į 18 d., Kysą ir jo žmones draugiškai nusiteikę arabai palydėjo ne į Beda Litoriją, kur buvo tikėtina Romelio nakvynės vieta, bet į pastatą Sidi Rafoje. Jie atakavo laikrodžiui mušant vidurnaktį, kilusio susišaudymo metu buvo mirtinai sužeistas D. Kysas. Deja, Romelio tuo metu čia nebuvo, tačiau buvo nukauti ar sužeisti trys jo štabo pulkininkai ir daugybė kitų karių. Likę gyvi reido dalyviai pasitraukė į pakrantę, iki kurios teko vykti 18 mylių sunkia vietove. Jūra buvo pernelyg audringa, karališkasis laivynas negalėjo jų paimti, todėl buvo priversti slėptis. Keletą dienų vokiečiai su priešiškai nusiteikusiais arabais persekiojo tirpstantį komandosų būrelį, kol galiausiai jie visi buvo nukauti arba paimti į nelaisvę. Tik brigados generolas Leikokas ir seržantas Džekas Teris, kovoję petys į petį su pulkininku Kysu, sugebėjo ištrūkti ir po didvyriško 41 dienos žygio per dykumą 1941 m. Kalėdų dieną pasiekė savo kariuomenės pozicijas. Nors Kyso sumanyta operacija „Flipper" žlugo, šis pirmasis Viktorijos kryžių gavęs komandosas, buvo juo apdovanotas jau po mirties.

G/580

5th August, 1942.

Dear Brown,

You will no doubt have seen the answer the Secretary of State gave in the House on 28th July about the famous case of Serjeant King and Private Cuthbertson of the Army Dental Corps.

You may like to know that Serjeant King has now been posted to the Commando Depot and Private Cuthbertson has been transferred to the Durham Light Infantry.

Yours sincerely,

F.D. Brown, Esq.

1942 m. viduryje britų kariuomenės stomatologų korpuso seržantas P. Kingas parašė laišką Vinstonui Čerčiliui, kuriame pareiškė, kad jį nuliūdino atsisakymas perkelti į kovinį dalinį ir kad jis drauge su kitu kariu, eiliniu L. Katbertsonu (*L. Cuthbertson*), įvykdys savarankišką reidą į Prancūziją ir nužudys mažiausiai 50 vokiečių. Jie abu savavališkai pasišalino, pasiėmę du pistoletus ir 41 šovinį. Gegužės 2 d. išsinuomojo motorinę valtį su septyniais galonais degalų ir, išplaukę į Prancūziją, išsilaipino netoli Šerburo uosto. Nepavykus susikauti su priešu, grįžo į savo valtį, bet baigėsi kuras ir drąsuoliai 15 dienų plūduriavo Kanale, kol jų nepaėmė eskadrinis mininінkas. Po atokvėpio ligoninėje buvo teisiami karo lauko teismo, bet vėliau abu pasiekė tai, ko norėjo: Katbertsonas buvo priimtas į *Durham* lengvųjų pėstininkų pulką, o pažemintas į eilinius Kingas tapo komandosu. Kingas atgavo savo seržanto juosteles ir išsikovojo atleidimą mūšio lauke, tarnaudamas 4-ajame komandosų batalione Normandijoje. Jis karo pabaigoje, būdamas leitenantu, apdovanotas Karo kryžiumi (*Military Cross*). *CMC*

[9] Vokiečių pikiruojamasis bombonešis „Junkers" Ju-87.

Dešinėje: Pulkininkas leitenantas Čarlis Voganas (*Charles Vaughan*), energingas ir valingas Achnakerio komendantas, užtikrinęs aukštą visų komandosų parengimo lygį. *CMC*

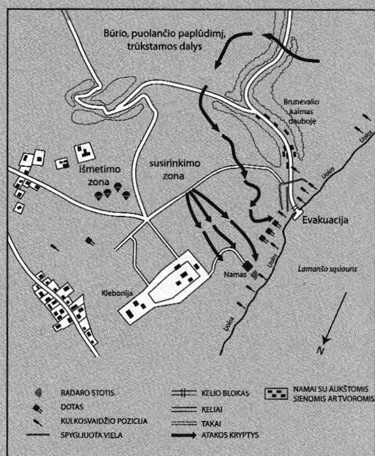
Apačioje: 10-ojo (jungtinio sąjungininkų) komandosų bataliono 2-ojo (olandų) eskadrono seržantas per pratybas *Portmadoc* įlankoje, Velse, rodo, kaip nutiesti laikiną virvinį tiltą. *CMC*

Toliau dešinėje: 10-ojo (jungtinio sąjungininkų) komandosų bataliono 4-ojo (belgų) eskadrono seržantas Džozefas Perlotas (*Joseph Perlot*) demonstruoja žaliąją beretę puošiantį ženklą su karališkuoju Belgijos liūtu (jis aplink kaklą apsivijęs kopiamąja virve). *CMC*

Dešinėje: Vaagsø puolimas.

Parašiutininkų pulkas, prieš tapdamas garsiosiomis „raudonosiomis beretėmis", buvo įsteigtas kaip komandosų dalinys. Pirma didelė sėkmė baigėsi oro desantas, nukreiptas prieš vokiečių radiolokatorių Brunevale, netoli Le Havro uosto, įvykdytas 1942 m. naktį iš vasario 27 į 28 d. 120 2-ojo parašiutininkų bataliono karių, vadovaujamų majoro Džono Frosto (John Frost), buvo išmesti netoli „Viurcburgo" radiolokatoriaus pozicijų drauge su karališkaisiais inžinieriais ir radarų specialistais, turėjusiais perprasti jų paslaptis ir paimti svarbesnes dalis bandymams. O komandosai išsilaipino ir atakavo paplūdimio bunkerius, saugančius radaro pozicijas nuo puolimo iš jūros, ir pridengė reido dalyvių pasitraukimą į laukiančius desantinius katerius, turėjusius pargabenti į Angliją. „Viurcburgo" paslaptys atskleistos netekus tik dviejų žuvusių ir keturių sužeistų karių, o operacija „Biting" buvo puikus darniai veikiančių skirtingų formuočių jungtinės operacijos pavyzdys.

Pasibaigus lemtingiems 1942 metams Vidurio Rytų komandosai, nepaisant Čerčilio reikalavimų, buvo priversti išnykti, o jų karinis personalas laipsniškai ištirpo gausiose specialiosiose pajėgose, veikiančiose bekraštėse Šiaurės Afrikos smėlio jūrose: specialiosios oro tarnybos (SAS), tolimojo veikimo dykumos grupėje (*Long Range Desert Group*), privačioje Popskio kariuomenėje (*Popski's Private Army*) bei specialioje tardymo grupėje (*Special Interrogation Group*).

1942-IEJI – DIDŽIŲJŲ REIDŲ METAI

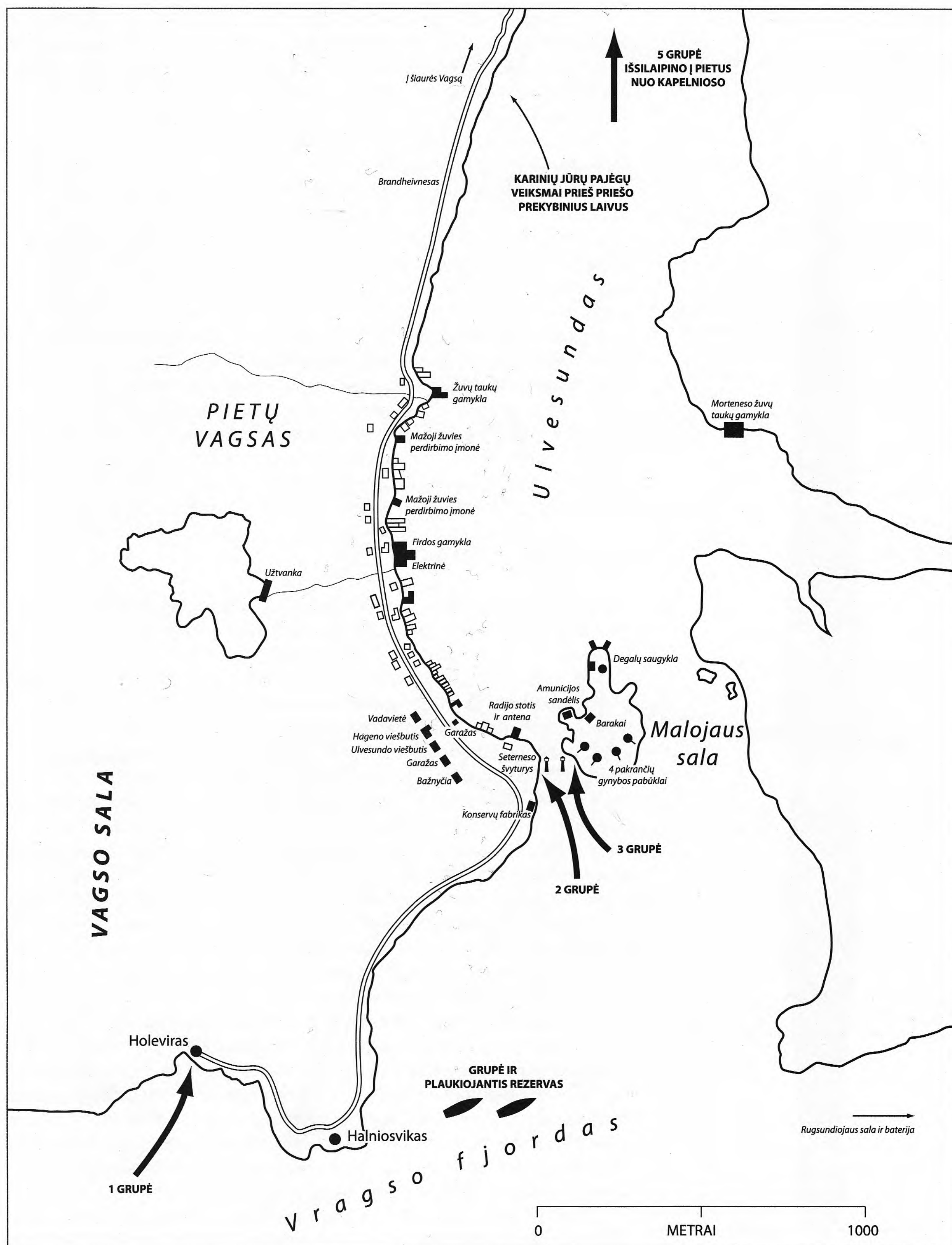
Pasibaigus gausiai įvykiais operacijai „Flipper", brigados generolas Leikokas grįžo į Britaniją pakeisti brigados generolo Čarlio Heidono, specialiosios tarnybos brigados vado. Heidonas buvo paaukštintas, gavo generolo majoro laipsnį ir tapo naujo jungtinių operacijų vado lordo Luiso Mauntbeteno (*Louis Mountbatten*), buvusio mūšyje dėl Kretos nuskandinto karo laivo HMS *Kely* vado, pavaduotoju. Pakeltas į komandorus ir netrukus tapsiantis viceadmirolu Mauntbetenas 1941 m. spalio 27 d. pakeitė admirolą Kysą. Būdamas karaliaus pusbrolis ir pilnateisis aukštuomenės narys, jis turėjo daug didesnę įtaką karinėje hierarchijoje, nei jo pirmtakas, ir tuo deramai pasinaudojo proteguodamas komandosus. Mauntbetenas buvo pasiryžęs vykdyti didelius reidus, kaip ir numatė Čerčilis bei Kysas. Atėjęs iš laivyno, jis buvo pajėgus išreikalauti daugiau išteklių iš jo vadovybės, taip pat ir daugiau desanto priemonių.

Kadangi Sovietų Sąjunga, tapusi sąjungininke, spaudžiama puolančių vokiečių tankų, atsidūrė grėsmingoje padėtyje, buvo suplanuotas dar vienas reidas į Norvegiją, turėjęs kiek sušvelninti spaudimą rusams. Operacijos, pavadintos „Archery" („Šaudymu iš lanko"), tikslas buvo atakuoti vokiečių įgulą Vagso mieste, esančiame Norvegijos pietvakariuose. Reidui buvo pasirinktas pulkininko leitenanto Darndorfo-Sleiterio vadovaujamas 3-iasis komandosų batalionas, su priskirtais dviem 2-ojo komandosų bataliono eskadronais, 4-ojo komandosų bataliono medikų komanda, 101-ojo eskadrono sprogdinimo specialistų grupe ir norvegų laisvųjų pajėgų kariais.

Dėmesiui atitraukti 300 12-ojo komandosų bataliono karių įvykdė reidą, pavadintą „Puskojinės" (*Anklet*) į Lofotų salas. Kovinė laivyno grupė, su komandosus gabenančiais desanto laivais *Prince Charles* ir *Prince Leopold*, iš Skapa Flou išplaukė 1941 m. Kalėdų išvakarėse. Kitą dieną komandosai išsilaipino penkiose skirtingose vietose Vagso uoste ir jo apylinkėse bei kaimyninėje Maloi saloje, kurioje buvo pakrančių apsaugos artilerijos baterijos. Vokiečių įgula Vagse buvo visiškai netikėtai užklupta išsilaipinusių pakrantėje 600 komandosų. Bet netrukus prasidėjo įnirtingas pasipriešinimas. Pulkininkas leitenantas Darnfordas-Sleiteris vadovavo pagrindinėms 3-iojo komandosų bataliono pajėgoms, puolančioms Vagso miestą, o jo pavaduotojas majoras Džekas Čerčilis atakavo mažą kaimyninę Maloi salą. Dar vienas šlovingas karo metų komandosas, „Patrakėlis Džekas" (*Mad Jack*) Čerčilis, puolė mūšin, o prieš jam išsitraukiant škotišką kardą užgrojo dūdmaišiai. Šalia jo buvo kitas legendinis komandosas, kapitonas Pīteris Jangas (*Peter Young*), 6-ojo eskadrono vadas, ir puolantieji greitai užgrobė pabūklų baterijas Malojaus saloje.

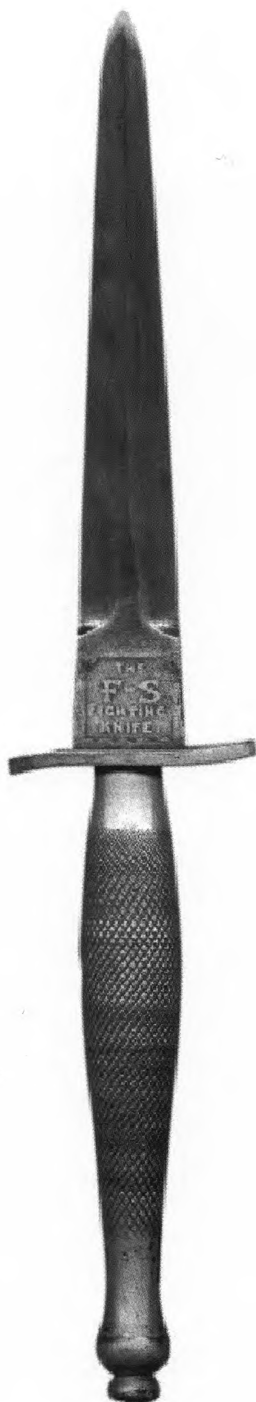
Tačiau dabar Vagse užvirė žūtbūtinė kova, vokiečiams kovojant dėl kiekvieno namą. Kapitonas Jangas su savo eskadronu iš Malojaus buvo nukreiptas į miestą. Jie tuoj atsidūrė mūšio sūkuryje, pasak vieno iš jo karių:

„Mūsų kapitonas vadovavo puolimui, ir, nors jis vyko lėtai ir turėjome užimti namą po namo, pavyko aptikti ir nukauti mums trukdžiusį snaiperį... Vienas iš mūsų seržantų buvo peršautas trimis šūviais į nugarą mus priekin praleidusio snaiperio. Mes atidengėme ugnį į snaiperio langą ir jį „nukepėme". Įsiveržėme į kitą namą ... mes kliustelėjome benzino, padegėme jį ir patraukėme tolyn..."

Į šiaurės Vagsą
5 GRUPĖ
IŠSILAIPINO Į PIETUS
NUO KAPELNIOSO
Brandheivnesas
KARINIŲ JŪRŲ PAJĖGŲ
VEIKSMAI PRIEŠ PRIEŠO
PREKYBINIUS LAIVUS
Ulvesundas
Žuvų taukų
gamykla
PIETŲ
VAGSAS
Morteneso žuvų
taukų gamykla
Mažoji žuvies
perdirbimo įmonė
Mažoji žuvies
perdirbimo įmonė
Firdos gamykla
Elektrinė
Užtvanka
Degalų saugykla
Amunicijos
sandėlis
Barakai
Malojaus
sala
Radijo stotis
ir antena
Vadavietė
Hageno viešbutis
Ulvesundo viešbutis
Garažas
Garažas
Bažnyčia
Seterneso
švyturys
4 pakrančių
gynybos pabūklai
Konservų fabrikas
3 GRUPĖ
2 GRUPĖ
VAGSO SALA
Holeviras
GRUPĖ IR
PLAUKIOJANTIS REZERVAS
Rugsundiojaus sala ir baterija
Halniosvikas
1 GRUPĖ
Vragso fjordas
0
METRAI
1000

Dešinėje: Mūšio Sen Nazaire žemėlapis.

Apačioje: Pirmasis *Fairbairn-Sykes* kovos peilio modelis. Žr.: intarpas p. 32. *Markas Franklinas*

Piterį Jangą ir seržantą Džordžą Herbertą stebėjęs pulkininkas leitenantas Darnfordas-Sleiteris pažymėjo: „Atrodo, jiems tai patiko". Už šią akciją kapitonas Jangas buvo apdovanotas pirmuoju iš jo trijų Karo kryžių. Iki popietės miestas buvo išvalytas, nukauta apie 150 vokiečių. Reideriai apie 14.45 val. pasitraukė ir sulipo į savo laivus.

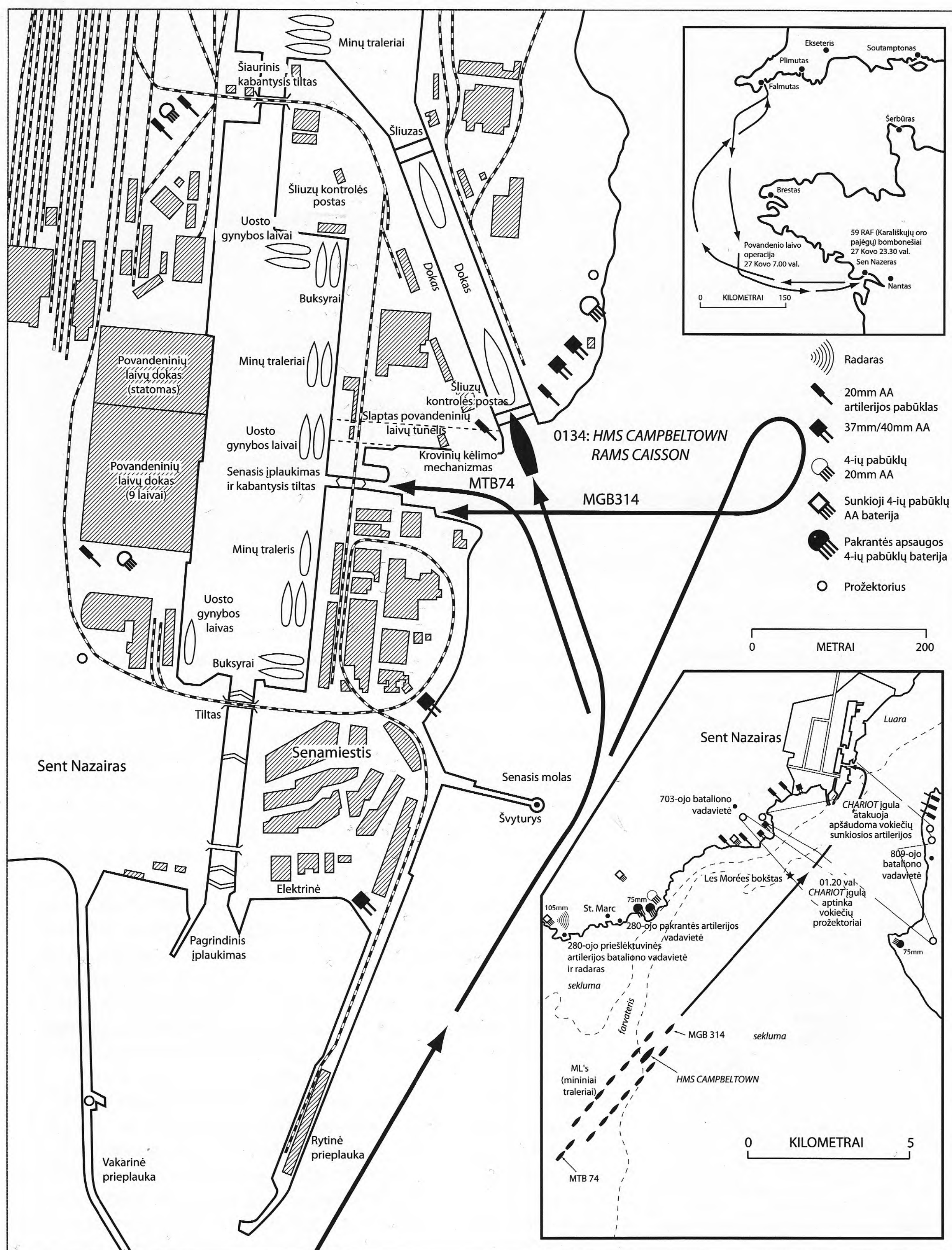
Operacija „Archery" buvo sėkminga, tačiau su nuostoliais. Komandosai neteko 19 žuvusių ir 57 sužeistų, bet paskui save paliko visiškus griuvėsius. Žuvų apdorojimo fabrikai buvo sulyginti su žeme, o reidą parėmę karališkojo laivyno karo laivai nuskandino apie 15 000 tonų bendros talpos laivų. Be to, paimti į nelaisvę 98 vokiečiai ir keturi kvislingo nariai. Tačiau pastaruosius skaičiumi pralenkė 70 lojaliai nusiteikusių norvegų, panorusių prisijungti prie norvegų laisvųjų pajėgų. Tragiška, bet vokiečiai ėmėsi griežtų atsakomųjų priemonių prieš vietos gyventojus. Daug norvegų buvo nužudyti ar išsiųsti į koncentracijos stovyklas. Norvegijos karaliaus Hakono prašymu daugiau reidų į šalį nevykdyta. Tačiau Vagso ir Lofotų reidai Hitlerį įtikino, jog Norvegija lieka „lemiama sritimi„ ir tikėtina sąjungininkų išsilaipinimo vieta. Vokiečių pastiprinimai, žmonės ir dideli karo laivai, plūstelėjo į šalį. Iki karo pabaigos čia laikytos 400 000 karių pajėgos, kurios drauge su savo karine technika buvo taip reikalingos karo frontuose. Tai buvo ypač efektyvus rezultatas, pasiektas keletu reidų, įvykdytų mažiau nei tūkstančio komandosų, paremtų karališkojo laivyno. Plieninė ranka iš jūros smogė užtikrintai.

SENT NAZAIRAS

„Tirpicas", galingas linijinis laivas, perbazuotas į Norvegijos vandenis ir besislapstantis daugybės fiordų gilumoje, kėlė didelį pavojų Britanijos konvojams su medžiagomis, vykstantiems į Sovietų Sąjungą per nesvetingą Arkties vandenyną. Jeigu „Tirpicas" ištrūktų į šiaurės Atlantą, kaip jo „brolis" „Bismarkas" prieš metus, britų jūrų tiekimo linijos priklausytų nuo šio galingo reiderio ir jį lydinčios kohortos, linijinių kreiserių „Šarnhorsto" ir „Gneizenau" malonės. „Tirpicas" tiesiog apsėdo Čerčilį. Jis rašė: *„Visa karo strategija dabar priklauso nuo šio laivo"*. Jo nurodymu turėjo būti imtasi visų priemonių, neleidžiančių laivui veikti šiaurės Atlante. Buvo mėginta veikti įvairiai. Kad sėkmingai vykdytų reidus, „Tirpicui" reikėjo bazės Atlanto pakrantėje, kur jis galėjo būti aprūpintas ir, esant reikalui, pataisytas. Prancūzijoje buvo tik vienas sausasis dokas, galintis priimti 42 000 tonų talpos linijinį laivą – Sent Nazairas, turintis *Forme Ecluse*, didžiausią sausąjį doką Europoje, galintį priimti iki 85 000 tonų talpos laivus. Ten buvo pastatytas prieškarinės Prancūzijos liukso klasės laineris „Normandija", ir dokas pavadintas jo vardu. Jei „Normandijos" dokas nustotų veikti, vokiečių karinis jūrų laivynas (*Kriegsmarine*) greičiausiai nerizikuotų išsiųsti savo vienintelio linijinio laivo į atviras Atlanto platybes.

Idėją sunaikinti doką pirmasis pasiūlė admirolas Kysas. 1941 m. liepą, buvo pradėtas pirminis planavimas. Svarstyta bombarduoti KOP pajėgomis, bet šios minties greitai atsisakyta, nes bet kokios atakos iš oro baigtųsi nepriimtinais Sent Nazairo gyventojų nuostoliais. Be to, masyvus betono statinys buvo labai atsparus sprogimams. Svarbiausi „Normandijos" doko įrenginiai buvo vandenį sulaikantys vartai, doką nusausinančių siurblių stotis ir įplaukimo į doką vartus valdantis mechanizmas. Visa tai drauge buvo nemenkas taikinys; vien tik kiekviena vartų dalis – didžiulė plieno konstrukcija, sverianti šimtus tonų.

Užduotį sunaikinti doką gavo jungtinių operacijų vadovybė, konkrečiai – pulkininko leitenanto Čarlio Niumano vadovaujamas 2-asis komandosų batalionas.

Minų traleriai
Šiaurinis kabantysis tiltas
Šliuzas
Šliuzų kontrolės postas
Uosto gynybos laivai
Buksyrai
Dokas
Dokas
Povandeninių laivų dokas (statomas)
Minų traleriai
Šliuzų kontrolės postas
Slaptas povandeninių laivų tunelis
Uosto gynybos laivai
Krovinių kėlimo mechanizmas
Povandeninių laivų dokas (9 laivai)
Senasis įplaukimas ir kabantysis tiltas
MTB74
0134: HMS CAMPBELTOWN RAMS CAISSON
MGB314
Minų traleris
Uosto gynybos laivas
Buksyrai
Tiltas
Senamiestis
Sent Nazairas
Senasis molas
Švyturys
Elektrinė
Pagrindinis įplaukimas
Rytinė prieplauka
Vakarinė prieplauka
Ekseteris
Soutamptonas
Plimutas
Falmutas
Šerbūras
Brestas
59 RAF (Karališkųjų oro pajėgų) bombonešiai 27 Kovo 23.30 val.
Povandenio laivo operacija 27 Kovo 7.00 val.
Sen Nazeras
Nantas
0 KILOMETRAI 150
Radaras
20mm AA artilerijos pabūklas
37mm/40mm AA
4-ių pabūklų 20mm AA
Sunkioji 4-ių pabūklų AA baterija
Pakrantės apsaugos 4-ių pabūklų baterija
Prožektorius
0 METRAI 200
Luara
Sent Nazairas
703-ojo bataliono vadavietė
CHARIOT įgula atakuoja apšaudoma vokiečių sunkiosios artilerijos
809-ojo batalionо vadavietė
Les Morées bokštas
01.20 val. CHARIOT įgulą aptinka vokiečių prožektoriai
105mm
St. Marc
75mm
280-ojo pakrantės artilerijos vadavietė
280-ojo priešlėktuvinės artilerijos batalionо vadavietė ir radaras
75mm
sekluma
farvateris
MGB 314
sekluma
ML's (mininiai traleriai)
HMS CAMPBELTOWN
MTB 74
0 KILOMETRAI 5

FAIRBAIRN AND SYKES

Fairbairn-Sykes kovos peiliai Antrojo pasaulinio karo metais tapo komandosų simboliu ir iki šių dienų išliko vieni iš garsiausių šaltųjų ginklų pavyzdžių. Kapitonas Viljamas Evertas Fairbairnas XX a. 4 dešimtmetyje buvo Šanchajaus municipalinės policijos komisaro pavaduotojas. Tuo metu šis Kinijos uostas garsėjo kaip dekadentiškas miestas, kuriame negaliojo įstatymai. Fairbairnas vadovavo kovos su narkotikais rezervo skyriui (*Reserve Unit*, šiuolaikinio SWAT atitikmuo), vykdžiusiam nepertraukiamą kampaniją prieš narkotikų prekybą ir prostitucijos reketavimu besiverčiančią grėsmingąją triadą. Rezervo skyriuje buvo snaiperių padalinys (*Sniper Unit*), vadovaujamas kapitono Eriko Antonio Saikso (*Eric Antony Sykes*). Tarnaudami Šanchajuje abu policininkai susipažino su plačia kinų nusikalstamojo pasaulio naudotų šaltųjų ginklų gama, įgijo turtingą kovos su peiliais patirtį. Jų patirtis mielai buvo panaudota komandosų, Fairbairną ir Saiksą paskyrus pagrindiniais artimosios kovos instruktoriais komandosų rengimo centre Achnakeryje. Abu karininkai kreipėsi į karo ministeriją ir gavo leidimą sukurti kovos peilį specialiai komandosams. Peilis turėjo būti lengvai tvirtinamas prie uniformos ar diržo ir greit panaudojamas. Fairbairno filosofija buvo paprasta – *„Kare negalima būti labai delikačiam. Arba tu nužudysi ar paimsi į nelaisvę, arba tave nužudys ar paims į nelaisvę. Mes turime būti tvirti ir beatodairiški – tvirtesni ir beatodairiškesni, nei mūsų priešininkai"*. Fairbairnas ypač rekomendavo dūrius į žasto, stipininę, kaklo (miego) ir poraktikaulinę arterijas. Dūris į miego arteriją buvo ypač patikimas siekiant greitai sunaikinti sargybinį, kadangi paprastai per 5 sekundes prarandama sąmonė ir netrukus ištinka mirtis. 2-ojo bataliono komandosas Haris Pekstonas (*Harry Pexton*) puikiai prisimena abu artimos kovos instruktorius – *„Jie buvo mirtinai pavojingi. Jų lietpalčiuose buvo kilpos tvirtinti kastetams, peiliams, rankinėms granatoms ir nupjautvamzdžiams revolveriams. Jie buvo pora siaubingų, tačiau puikių vyrų. Galėjo išmokyti visų įmanomų bjaurių būdų nužudyti žmogų. Laimė, kad, kiek pamenu, mums niekada neprireikė pasinaudoti šiais įgūdžiais, jie tiesiog buvo skirti blogiausiam atvejui"*.

Pagrindinės smogiamosios pajėgos turėjo 150 2-ojo komandosų bataliono karių ir dar 80 karių sprogdintojų komandos, skirtos 1-ojo, 3-iojo, 4-ojo, 5-ojo, 9-ojo ir 12-ojo batalionų. Tačiau visų šių karių atsinešamas sprogmenų kiekis negalėjo padaryti jokios rimtesnės žalos plieno vartams. Karališkojo laivyno kapitonas Džonas Hjuzas-Holetas (*John Hughes-Hallet*), vienas iš aštriausių jungtinių operacijų protų APK metu, iškėlė mintį taranuoti išorinius doko vartus dideliu greičiu plaukiančiu eskadriniu minininku, kurio pirmagalyje būtų pakrauta keturios tonos sprogmenų. Šie būtų detonuoti laikrodinio mechanizmo, reido pajėgoms jau pasitraukus. Užduočiai pasirinktas senas amerikietiškas keturių kaminų eskadrinis minininkas USS *Buchanan*, perduotas karališkajam laivynui ir pavadintas HMS *Campbeltown*. Laivo kapitonas buvo komandoras leitenantas Semas Betis (*Sam Beattie*).

Deja, Sent Nazairo uostas buvo už 6 mylių Luaros upės aukštupio link. Priėjimas prie jo buvo pridengtas kranto apsaugos įtvirtinimų, gausiai apginkluotų įvairiais pabūklais nuo 20 iki 170 mm kalibro bei 240 mm ant geležinkelio platformų sumontuotais pabūklais, skirtais apšaudyti prie kranto besiartinančius laivus. Dauguma pabūklų buvo nukreipti taip, kad galėtų apšaudyti vandens kanalą nuo upės žiočių iki paties uosto. Britai nusprendė plaukti per seklumas, tačiau tai buvo įmanoma tik pavasarį pakilus vandeniui. Tai nulėmė reido datą. Tačiau komandosai vis tiek buvo priversti vietoje šarvuotų desantinių katerių pasinaudoti lengvai pažeidžiamomis mažos grimzdos medinėmis valtimis. Kad HMS *Campbeltown* galėtų perplaukti seklius vandenis, jis turėjo būti palengvintas, taip sumažinant grimzdą. Laivo išvaizda buvo pakeista pašalinus du kaminus, kad būtų panašesnis į Sent Nazaire dislokuotas vokiškas „Möwe" klasės fregatas. Tikėtasi, kad dėl šių pertvarkymų ir iškeltų vokiečių karinio jūrų laivyno vėliavų jūrų pajėgoms ir jas motorinėmis valtimis lydintiems komandosams pavyks įveikti Luaros žiotis ir pasiekti Sent Nazairą vokiečiams neatidengus ugnies. Priplaukus uostą ir HMS *Campbeltown* taranavus vartus, komandosai turėjo sunaikinti siurblių pastatą, vartų įrenginius ir, jeigu leistų aplinkybės, kiek galima daugiau apgadinti povandeninių laivų angarus. Tai buvo itin rizikinga operacija. Vienas aukštas karininkas pasakė: „ Be jokios abejonės, čia bus Viktorijos kryžius". Po operacijos jų buvo suteikti penki.

Štabų viršininkai patvirtino operacijos „Kovos vežimas" (*Chariot*) planą kovo 3 d. Devonporto doke, kiek panašiame į Sent Nazairo, buvo įvykdyti visos apimties mokymai. Smogiamosios pajėgos buvo „sumuštos" vyresnio amžiaus „Tėvynės gvardijos" (*Home Guard*)[10] doko gynėjų. 2-ojo komandosų bataliono kapralas Arturas Vudvisas (*Arthur Woodwiss*) taip prisiminė šiuos įvykius:

> „Mes turėjome doko [Sent Nazairo] apylinkių planus, kuriuos teko nepaliaujamai perbraižinėti, bei gražų sumažinto dydžio modelį, kurį galėjome apžiūrėti esant įvairiam apšvietimui, kad būtų lengviau atpažinti mūsų taikinius. Kaip šturmo grupės vadas mokiausi pulti mieste dislokuotas pabūklų pozicijas, kurias turėjau sunaikinti. Mūsų mėginimas stoti prieš Tėvynės gvardiją Devonporte buvo visiška katastrofa. Tėvynės gvardija liko nepatenkinta, tačiau mes žinojome, kad naktį viskas bus gerai. Jeigu tenka daryti klaidas, geriau jas daryti per mokymus".

Sprogdintojų komandos treniravosi Karaliaus Džordžo V doke Sauthemptone, kurio siurblių ir vartų įrenginių pastatai buvo labai panašūs į „Normandijos" doko pastatus. Greitai komandos tapo pajėgios savo sprogdinimo užduotis vykdyti visiškoje tamsoje. Planas buvo parengtas ir beliko sulaukti pavasario polaidžio, kai vanduo Luaros žiočių seklumose pasieks didžiausią lygį. Kai karinio jūrų laivyno povandeninių pajėgų vadas admirolas Karlas Denicas (*Karl Dönitz*) 1942 m. kovo 27 d. lankėsi Sent Nazaire, vandens lygis buvo pakilęs. Jis paklausė įgulos vadą, kaip pasirengta atremti jūrų desantą. Išgirdo atsa-

[10] Nereguliarios pajėgos Didžiojoje Britanijoje Antrojo pasaulinio karo metais, skirtos pakrančių sargybai (vert. pastaba).

kymą, kad parengti planai, tačiau niekas netiki, kad toks desantas įmanomas. Denicas aštriai atkirto: „*Aš nebūčiau toks tikras*". Ir buvo visiškai teisus; desantas jau plaukė jūra.

Operacija „Chariot" prasidėjo 1942 m. kovo 26 d. Vadovaujamos karališkojo laivyno kapitono Roberto Raiderio (*Robert Ryder*) 630 jūreivių ir karių pajėgos, įskaitant 277 komandosus, gabenamus 16 motorinių „Fairmile" valtimis, išplaukė iš Falmuto (*Falmouth*). Pakeliui keletą kartų patyrusi pavojų būti demaskuota, kovo 27 d. 23.00 19 laivų vilkstinė įplaukė į Luaros žiotis ir, vedama HMS *Campbeltown*, ėmė kilti upe aukštyn, įveikdama seklumas. Senasis eskadrinis mininininkas du kartus sudrebėjo atsitrenkęs į dugną, bet kaskart sugebėjo savarankiškai praplaukti tolyn. 23. 30 KOP pradėjo turėjusį atitraukti dėmesį antskrydį, tačiau taip tik sukėlė įtarimą gynėjams, kurie ėmė siųsti *Campbeltown* signalus, nekreipdami dėmesio į iškeltą Vokietijos karinio jūrų laivyno kovos vėliavą. Karališkojo laivyno signalininkas Paikas, puikiai kalbantis vokiškai ir dėvintis vokiečių karininko uniformą, priėmė iššūkį ir ėmė atsakinėti naudodamas signalus, rastus per Vagso reidą paimtoje Vokietijos laivyno kodų knygoje. Vokiečių artileristai neatidengė ugnies keliolika gyvybiškai svarbių minučių, per kurias *Campbeltown* metėsi priekin taikinio link. Netrukus pakrantės prožektoriai apšvietė flotilę ir 01.22 vokiečiai atidengė ugnį. Kanonierinėje valtyje Nr. 314 (*Motor Gun Boat 314*) plaukiantis kapitonas Raideris pasiuntė tarptautinį signalą: „Esu apšaudomas draugiškųjų pajėgų". Ugnis susilpnėjo ir flotilė praplaukė sunkiausios artilerijos baterijas. 01.27 *Campbeltown* pateko į stiprią ugnį. Įgula nuleido svetimas vėliavas ir ant stiebo suplevėsavo *White Ensign*, karališkojo jūrų karo laivyno vėliava.

Vėliau kapitonas Raideris parašė: „Praėjus penkioms minutėms po vėliavos iškėlimo abi pusės atidengė ugnį iš visų įmanomų priemonių. Dangus buvo pilnas horizontaliai artimu atstumu skriejančių šviečiamųjų sviedinių". Nepaisant komandosų sprogdintojų komandų panaudotų šarvuotų skydų, patirta nuostolių tiek neapsaugotose motorinėse valtyse, tiek ir ant HMS *Campbeltown* denių. Buvo kliudytas kapitono tiltelis ir nukautas vairininkas. *Campbeltown* kryptelėjo nuo kurso, o komando-

Viršuje: HMS *Campbeltown* pirmagaliui giliai įstrigus į „Normandijos" doko vartus, komandosų sprogdintojų komandos pasinaudojo šturmo kopėčiomis išsilaipindamos sunaikinti dokų siurblių ir vartų uždarymo mechanizmų. 1942 m. kovo 28 d. 11.30 sprogo mininინke sukrautos keturios tonos sprogmenų, nusinešdamos mažiausiai 380 vokiečių gyvybių ir išvesdamos iš rikiuotės doką. Negalėdamas pasinaudoti „Normandijos" doku galingas linijinis laivas „Tirpic" nerizikavo išplaukti į Atlantą ir nepaskandino nė vieno laivo su sąjungininkų jūra tiekiamais kroviniais. Jis liko slapstytis Norvegijos fiorduose, kol 1944 m. lapkričio 12 d. buvo nuskandintas „Tallboy" bombomis, numestomis KOP 9-osios ir 617-osios eskadrilių bombonešių „Lancaster". Operacija „Charioter" buvo pavadinta „geriausia iš visų komandosų reidų", o dokas „Normandija" galutinai suremontuotas tik 1948 m.

Dailininko Deivido Roulandso (Davido Rowlands) nutapyto paveikslo reprodukcija.

Viršuje: Artimųjų Rytų komandosų Nr. 50 (Middle East Commando No. 50) būrys išsilaipinimo metu Kretoje. Šis būrys saloje patyrė didžiulius nuostolius kovoje su įsiveržusiu vokiečių oro desantu. Tuo metu saugumo sumetimu jis buvo vadinamas batalionu „D", o ne komandosų vardu. *CMC*

sai puolė prie šturvalo. Jūrų karininkas stojo prie vairo ir nukreipė dideliu greičiu plaukiantį laivą į taikinį. *Campbeltown* rėžėsi į vartus 01.34, vos 4 minutes atsilikdamas nuo grafiko. Nuo smūgio pirmagalis įsispraudė per 36 pėdas ir laivas užtikrintai įstrigo. Dėl visa ko įgula dar atidarė kingstonus, kad vokiečiai jokiu būdu negalėtų nutempti laivo iki sprogstant triume paslėptiems sprogmenims. Sprogdintojų komandos užsiropštė ant doko. Puolė prie savo taikinių, bet sutiko įnirtingą pasipriešinimą. Dauguma motorinių valčių buvo sušaudytos artėjant prie kranto ir tik mažiau nei 100 komandosų sugebėjo išsilaipinti. Juos čia pasitiko apie 5000 vokiečių gynėjų, daugelis kurių buvo ginkluoti sunkiaisiais ginklais.

Kol smogiamosios grupės atakavo gausias pabūklų pozicijas, sprogdintojų komandos pajudėjo gyvybiškai svarbių „Normandijos" doko mechanizmų pastatų link. Jos meistriškai išdėstė sprogmenis ir užtaisė sprogdiklius. Sėkmingai atlikę užduotį, komandosai pasitraukė į susitikimo vietą senajame mole, kur pulkininkas leitenantas Niumenas buvo įrengęs savo vadavietę. Čia jie laukė motorinių valčių, kurių tik keletas išliko po mūšio. Dauguma buvo sunaikintos artilerijos sviedinių arba dabar smarkiai liepsnojo padegtos savo įgulų. Vis dėlto Raiderio kanonierė *MGB 314* ir keletas išlikusių valčių išslinko į jūrą, gabendamos tiek komandosų, kiek pajėgė priimti. Tie, kurie įstrigo krante, nusprendė prasimušti iš miesto. Ten įvyko tai, ką komandosai praminė „Sent Nazairo bėgimu su kliūtimis": mėginant pasprukti teko šokinėti per nesibaigiančias sodų tvoras ir kitas kliūtis. Dauguma pakliuvo į priešų rankas, tačiau penki komandosai išvengė nelaisvės ir grįžo namo per Ispaniją bei Gibraltarą.

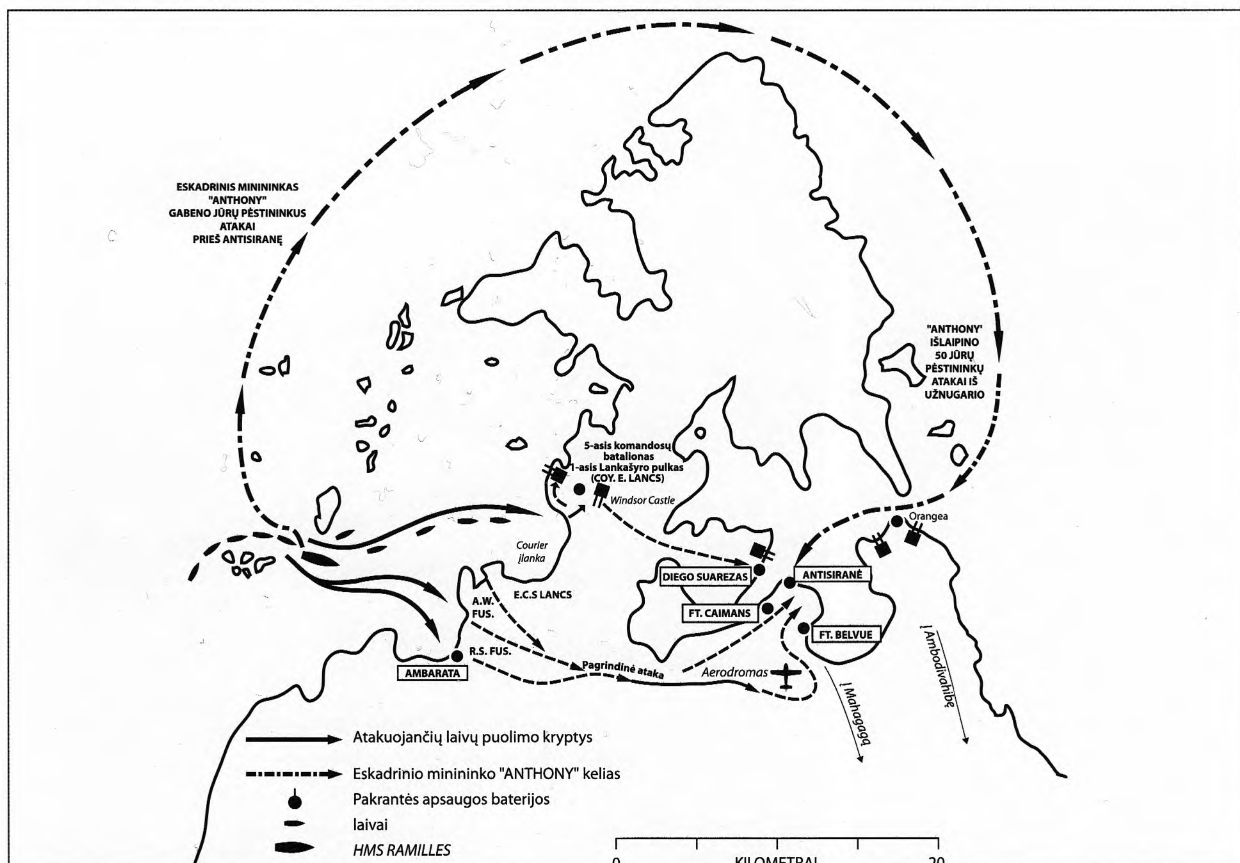
Išlikę laivai, grįžtantys namo, dar nebuvo saugūs. Tąnakt jūroje buvo penkios „Möwe" klasės fregatos, kurias pamėgdžioti buvo perdarytas HMS *Campbeltown*. Brėkštant aušrai viena iš, jų – „Jaguaras", netikėtai susitiko su *ML 306*, vadovaujamu leitenanto I.B. Hendersono. Su juo buvo 13 jūreivių ir 14 komandosų, tarp kurių – seržantas Tomas Diurantas iš 1-ojo komandosų bataliono. „Jaguaras" atidengė ugnį į nelaimingą katerį, o komandosai nedelsdami atsakė galingajam priešininkui savo šaunamųjų ginklų ugnimi. Per trumpą laiką 20 britų buvo nukauti arba sužeisti. Vokiečių fregata nutraukė ugnį ir pareikalavo, kad leitenantas Hendersonas įsakytų komandai pasiduoti. Hendersonas atsisakė, o seržantas Diurantas vėl atidengė ugnį iš laivagalyje įrengto dvigubo kulkosvaidžio „Lewis". Pakartotinai sužeistas jis tebešaudė į priešus, kol buvo nukautas. Nelygi kova truko valandą. Tada „Jaguaras" dar kartą priartėjo prie skęstančio katerio. Tik vienas žmogus, 1-ojo komandosų bataliono leitenantas Sveinas (*Swayne*), liko nesužeistas *ML 306* denyje. Jis svyruodamas atsistojo ir, atsiprašančiai, ištarė: „*Bijau, kad mes negalime toliau kovoti*". „Jaguaro" kapitonui komandosų kova, ypač seržanto Diuranto ugnis iš dvigubo „Lewis" kulkosvaidžio, padarė tokį įspūdį, kad jis vėliau aplankė pulkininką leitenantą Niumaną belaisvių stovykloje ir pasakė: „Jūs tikriausiai norėtumėte pristatyti šį žmogų dideliam apdovanojimui". Seržantas Tomas

Diurantas vėliau, po mirties, buvo apdovanotas Viktorijos kryžiumi. Tai buvo pirmas kartas, kai kareivis apdovanotas už veiksmus jūroje, rekomendavus priešo karininkui. Kiti keturi Viktorijos kryžiai už ypatingą narsą per reidą į Sent Nazairą buvo įteikti HMS *Campbeltown* kapitonui, leitenantui komodorui Samueliui Bečiui, karališkojo laivyno kapitonui Robertui Reideriui, jūreiviui Viljamui Savažui – po mirties, pulkininkui leitenantui Čarliui Niumenui. Iš 19 jūrinių laivų, įplaukusių į Luaros žiotis, grįžo tik keturi. Žuvo 169 žmonės ir 200 buvo paimti į nelaisvę. Tik 270 karių iš 630 pasiųstų į reidą grįžo namo. Kitą dieną, 1942 m. kovo 29, suveikė delsusis sprogdiklis ir sprogo HMS *Campbelton* padėti užtaisai. Žuvo daug vokiečių, o sausasis dokas buvo išvestas iš rikiuotės iki karo pabaigos. Komandosams Sent Nazaras buvo ir tebelieka „didžiausiu reidu iš visų".

MADAGASKARAS IR DIEGO SUAREZO ŠTURMAS

Nepaisant didelių nuostolių, operacija „Chariot" buvo pripažinta dideliu laimėjimu ir visišku komandosų koncepcijos patvirtinimu. Čerčilis ir Mauntbetenas troško dar labiau išplėsti komandosų operacijas. Po pražūtingo Singapūro praradimo ir linijinio laivo HMS *Prince of Wales* bei linijinio kreiserio HMS *Repulse* nuskandinimo ministras pirmininkas energingai ieškojo alternatyvios jūrų bazės Indijos vandenyne. Jis pasiūlė užimti Madagaskaro salą, priklausančią Prancūzijos Viši vyriausybei. Tai taip pat turėjo padėti apsaugoti ištįsusias jūrų tiekimo linijas iš Britanijos į Vidurio rytus. Po kelių mėnesių planavimo, 1942 m. kovo 23 d. kovos grupė leidosi 9000 mylių kelionėn. Operacija „Ironclade" buvo

Žemiau: Diego Suarezo šturmas.

surengta gegužės 5 d. prieš Diego Suarezo uostą, esantį salos šiaurinėje dalyje. Pagrindinį puolimą vykdė 5-asis komandosų batalionas padedamas 29-osios pėstininkų brigados. Komandosams teko užduotis išvesti iš rikiuotės dvi pakrančių apsaugos baterijas, dominavusias išsilaipinimo vietose pajūryje. 04.30 val. 365 5-ojo komandosų bataliono ir vienos Rytų Lankaširo pulko kuopos kariai išsilaipino iš LCA desantinių baržų *Courrier* įlankoje, apie 11 mylių į šiaurę nuo Diego Suarezo. Reideriai užkopė uolomis ir užklupo Viši artileristus giliai įmigusius. Tačiau vos prašvitus Prancūzijos kolonijinė kariuomenė kontratakavo. Komandosai atsakė durtuvų ataka, nukovė prancūzų puskarininkius, o likusieji nedelsdami pasidavė.

Komandosai tvankiame karštyje pradėjo ilgą žygį Diego Suarezo link. Pakeliui susikovė su Prancūzijos svetimšaliais legionieriais, ir, pasak Džefrio Rilio (*Geoffrey Riley*) iš 5-ojo komandosų bataliono, „mes apšaudėme juos prieš pat pasiduodant ir apie 50 sužeidėme. Kol dvi pėstininkų brigados patirdamos didelių nuostolių užėmė Antsiranės miestą, mes valėme apylinkes nuo kolonijinės kariuomenės". Priešingame nei Port Suarezas krante išsidėsčiusio miesto puolimas nesisekė. Pasak sausumos pajėgų vado generolo majoro Roberto Sturgeso, „atrodė, kad kiekvienas prancūzas, galintis laikyti ginklą, gynė įėjimą į Antsiranės pusiasalį". Jis pareikalavo, kad gegužės 6-osios naktį kreiseryje HMS *Ramillies* buvusi karališkųjų jūrų pėstininkų komanda įvykdytų diversinę ataką.

Dešinėje: Dar viena 50-ojo Vidurio Rytų komandosų bataliono karių nuotrauka Kabrite, Didžiojo Karčiojo ežero pakrantėje, 1940 m. rugpjūtį. Gerai matyti, kaip menkai komandosai buvo aprūpinti pirmaisiais gyvavimo mėnesiais. *CMC*

10-ASIS JUNGTINIS SĄJUNGININKŲ KOMANDOSŲ BATALIONAS

Kaip matyti jau iš pavadinimo, 10-asis jungtinis sąjungininkų komandosų batalionas sudarytas iš įvairių okupuotų Europos šalių savanorių. Suformuotas 1942 m. liepos 11 d. Visas bataliono karinis personalas buvo labai motyvuotas ir sėkmingai kovojo įvairiuose karo veiksmų teatruose. Kiekviena britų vadovaujama kuopa turėjo keturis karininkus ir 83 kitus karius.

Britų vadovybė
1-oji (prancūzų) kuopa
2-oji (olandų) kuopa
3-ioji, arba X, kuopa buvo sudaryta iš Rytų Europos šalių karių, tarp kurių buvo ir šiek tiek vokiečių.

Belgų vadovybė
4-oji (belgų) kuopa
5-oji (norvegų) kuopa
6-oji (lenkų) kuopa
7-oji (jugoslavų) kuopa
8-oji (prancūzų) kuopa
9-oji (belgų) kuopa
10-oji (belgų) kuopa

50 jūrų pėstininkų, vadovaujamų kapitono Martino Praiso (*Martin Price*), sulipo į eskadrinį mininininką HMS *Antony* ir apiplaukė šiaurinį Madagaskaro krantą (žr. žemėlapį p 35.). Visiškoje tamsoje, apšaudomi pakrantės baterijų, jie judėjo Antsiranės link. Jūrų pėstininkai išsilaipino pakrantėje smarkiai apšaudomi iš kulkosvaidžių. Jų užduotis buvo sukelti sumaištį doke, tačiau neatakuoti kareivinių ar pagrindinių sandėlių, kur buvo tikimasi atkaklios Viši dalinių gynybos. Kaudamiesi karališkieji jūrų pėstininkai greitai užėmė visą miestą, netekę vos vieno žuvusiojo. Cituojant oficialų raportą, „penkiasdešimt karališkųjų jūrų pėstininkų sukėlė nepalyginamai didesnę sumaištį, nei galima tikėtis iš tokio jų skaičiaus". Tai buvo klasikinė „prasiskverbimo" operacija, atitinkanti ilgametes karališkųjų jūrų pėstininkų jūrų desantų tradicijas.

Daugelio manymu, jūrų pėstininkai šimtus metų vykdė tas pačias užduotis, kurios būdingos komandosams. Karališkųjų jūrų pėstininkų korpuse vyravo aiškus nenoras kovoti sausumoje. Korpuso vadovybės nuomone, pagrindinė jūrų pėstininkų paskirtis buvo ne jūrų desanto operacijos, o šaudymas iš pabūklų. Vis dėlto teko pripažinti, kad šiuolaikiniame kare desanto operacijos yra reikalingos, ir 1940 m. sausį buvo suformuota karališkųjų jūrų pėstininkų brigada (*Royal Marine Brigade*). Buvo jau per vėlu dalyvauti Norvegijos kampanijoje. Tačiau 1940 m. rugpjūtį ji buvo nusiųsta į nepavykusią ekspediciją Dakare, Vakarų Afrikoje. Tą patį mėnesį buvo nuspręsta brigadą išplėsti į diviziją. Tai

62-ASIS KOMANDOSŲ BATALIONAS – MAŽŲJŲ REIDŲ PAJĖGOS (*SMALL SCALE RAIDING FORCE – SSRF*)

Paties jungtinių operacijų vado viceadmirolo Mauntbeteno paliepimu 1942 m. pradžioje buvo suformuotos mažųjų reidų pajėgos. Drauge su specialiųjų operacijų vadovybe (*Special Operations Executive – SOE*) jos turėjo vykdyti slaptus reidus visoje okupuotos Europos pakrantėje. Pajėgos veikė prisidengusios 62-ojo komandosų bataliono pavadinimu. Dalinys, kapitono Gaso Mačo-Filipso (*Gus March-Phillipps*) ir leitenanto Džefrio Eipljardo (*Geoffrey Appleyard*) suformuotas iš 7-ojo komandosų bataliono „B" kuopos karių, dar buvo žinomas „Freilinos" pajėgų (*Maid Honor Force*) pavadinimu, pasiskolintu iš reiduose naudoto žvejybos tralerio. Prastą reputaciją įgijo atakuodamas italų ir vokiečių laivus neutraliame Portugalijos kolonijinio Fernando Po uoste, Gvinėjos įlankoje, per 1942 m. sausį atliktą operaciją „Paštininkas" (*Postmaster*). Grįžę į Angliją SSRF vykdė reidus į kitą Kanalo pusę, naudodamos specialiai pertvarkytą torpedinį katerį *MBT 344 The Little Pisser*. 1942 m. rugsėjį SSRF įvykdė tris reidus. Naktį iš rugsėjo 2 į 3 d. įvykusi operacija „Driadė" (*Dryad*) buvo tipinė. *MBT 344* išlaipino karius, kurie atakavo jūrų švyturį *Les Casquets*, į šiaurę nuo Kanalo salų. Buvo paimta belaisvių, radijo stočių bei šifrų knygų. Nuostolių nepatirta.

Naktį iš spalio 3 į 4 d. SSRF su 12-ojo komandosų bataliono kariais įvykdė eilinį reidą, operaciją „Bazaltas", prieš Sarko salą Kanalo salų archipelage. Tarp karių buvo ir tokie žinomi komandosai kaip kapitonas Filipas Pinknis (*Philip Pinckney*) ir „Peštukas danas" – leitenantas Andersas Lasenas (*Anders Lassen*). Puolant Dixcart viešbutį buvo paimti ir supančioti kopimo virvėmis keli belaisviai. Pasitraukdami reido dalyviai nušovė keturis belaisvius, ir vokiečiai vėliau rado jų surištus lavonus. Dėl šio incidento buvo išleistas Hitlerio įsakymas paimtus į nelaisvę komandosus šaudyti vietoje. 1943 m. pavasarį SSRF buvo išformuotos, o jų kariai perkelti į 12-ąjį komandosų batalioną arba jungtinių operacijų vadovavimo komandas (*Combined Operations Pilotage Parties – COPP*). Šių komandų užduotis buvo išžvalgyti pakrantę prieš reidą ar desantą pasinaudojant dvivietėmis kanojomis. Kanojai stabtelėjus netoli kranto, vienas įgulos narys plaukte pasiekdavo pakrantę ir surinkdavo apie ją svarbių duomenų, tokių kaip nuolydžio kampas ir grunto sudėtis. Šios komandos pirmąkart panaudotos operacijoje „Deglas" (*Torch*) Vėliau kare jos buvo naudojamos iš esmės kiekviename desante ir forsuojant didesnes upes.

Viršuje dešinėje: *MTB 344* buvo plačiai naudojamas mažiems slaptiems išpuoliams ir SOE agentams išlaipinti Prancūzijos pakrantėje. *CMC*

Apačioje dešinėje: Ant *MTB 344* tiltelio pavaizduoti Fairbairno-Saikso simboliai žymi komandosų surengtų išpuolių skaičių, o svastikos – du mūšyje nuskandintus „E" klasės katerius. Matyti du viršun nukreipti dvigubo kulkosvaidžio „Lewis" vamzdžiai. *CMC*

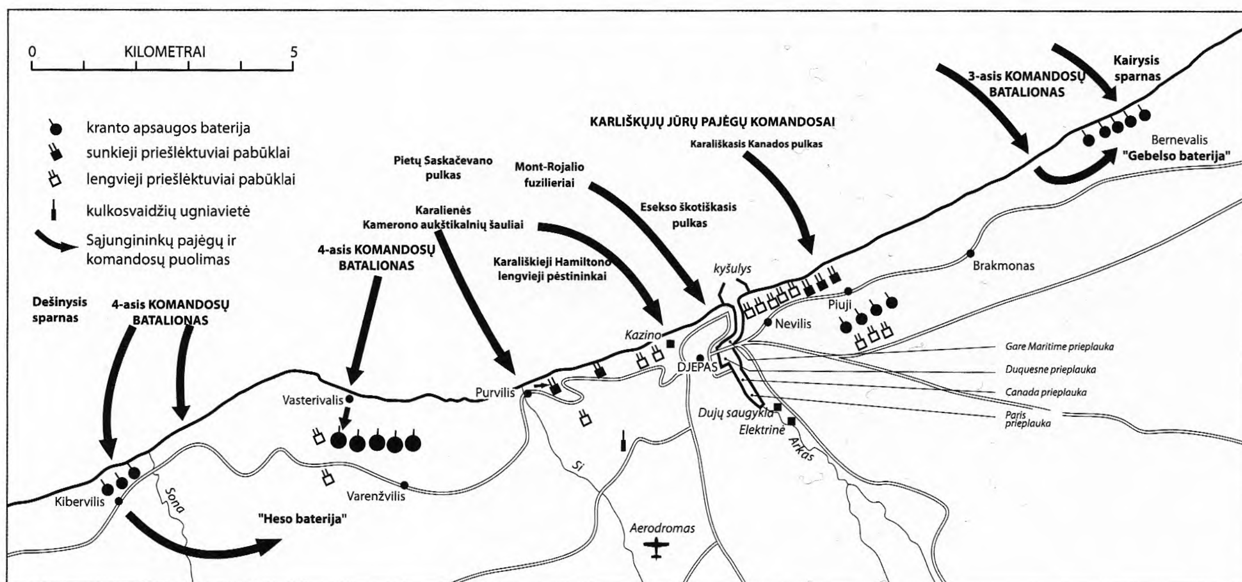
Apačioje: Katastrofa prie Djepo. Dėl šioje operacijoje gautų pamokų „D" diena buvo nukelta mažiausiai metams, nes tapo akivaizdu, jog išsilaipinti teks ne ginamame uoste, bet paplūdimiuose. O vokiečiai po Djepo pradėjo pernelyg pasikliauti Atlanto pylimo gynybinėmis galimybėmis.

padaryta 1941 m., tačiau didžioji metų dalis praėjo Škotijoje ir Velse ilgesingai laukiant įsakymo veikti. Karo ministerijai blokavus tolesnį komandosų dalinių fornavimą, lordas Mauntbetenas ėmė dairytis karių, galinčių papildyti jungtinių operacijų vadovybės pajėgas. Jo žvilgsnis nukrypo į karališkuosius jūrų pėstininkus. Admiralitetas sutiko iš karališkųjų jūrų pėstininkų divizijos savanorių sukurti karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų dalinius. Vadovaujant pulkininkui leitenantui Džozefui Piktonui Filipsui 1942 m. vasario 14 d. Dilyje, Kento grafystėje, buvo suformuotos karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų pajėgos. Greitai jos turėjo dalyvauti didžiausioje iki šiol jungtinių operacijų vadovybės įvykdytoje amfibinėje operacijoje.

OPERACIJA „JUBILIEJUS" – KATASTROFA DJEPE

1942 m. vasarą nacistai buvo pasiekę savo galios viršūnę. Trečiasis reichas driekėsi nuo Pirėnų vakaruose iki Uralo rytuose, o tankų pleištai skverbėsi gilyn į Sovietų Sąjungą, Juodosios ir Kaspijos jūrų naftos laukų link. Nuo Norvegijos Arktyje iki Egipto dykumos prie Viduržemio jūros. Hitlerio armijos okupavo didžiąją dalį Europos ir plačias erdves anapus jos. Britai per paskutinius šešis karo mėnesius patyrė virtinę didelių pralaimėjimų, kurių kulminacija tapo didžiausias Britanijos imperijos istorijoje britų pajėgų Singapūre kapituliavimas. Vinstonui Čerčiliui tai buvo viena juodžiausių karo akimirkų. Jam teko patirti vis didėjantį Stalino spaudimą pradėti slaptą puolimą Vakarų Europoje, turintį atitraukti vokiečių pajėgas iš Rytų fronto. Prezidentas Ruzveltas taip pat entuziastingai troško kaip įmanoma greičiau sudaryti „antrąjį frontą". Operacija turėjo būti pavadinta „Kūjis" (*Sledgehammer*).

Admirolas Mauntbetenas ir kiti sąjungininkų vadai norėjo pasiremti komandosų pasiektais laimėjimais. Jie nusprendė surengti didelį antpuolį prieš kitą Prancūzijos uostą. Buvo iškeltas tikslas užimti miestą ir išlaikyti jį apie 12 valandų. Tai turėjo tapti vėlesnio įsiveržimo į Europos žemyną generaline repeticija. Ši akcija prieš gerai įtvirtintose pozicijose apsikasusį priešininką buvo labai rizikinga. Reidui pasirinktas Djepo uostas, nes jis buvo KOP naikintuvų, kurių priedanga iš oro atrodė būtina, veikimo zonoje. Nei laivynas, nei KOP nebuvo linkę

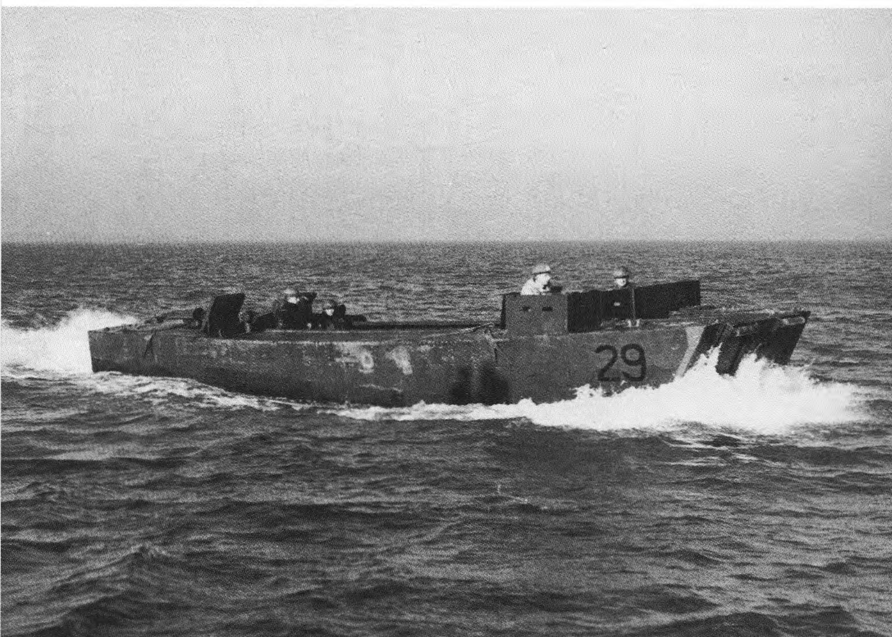
panaudoti sunkiuosius karo laivus ar sunkiuosius bombonešius paremti desantui ir sunaikinti priešakines artilerijos pozicijas, dengiančias visas prieigas prie Djepo. Ši užduotis labiausiai tiko oro desantui, nusileidusiam su parašiutais arba desantiniais sklandytuvais, kuriuos vokiečiai panaudojo taip efektingai užimdami galingą belgų Eben Emalio tvirtovę 1940 m. Tačiau Mauntbetenas atsisakė oro desanto, vietoje jo pasirinkdamas komandosų puolimą iš jūros, kuris turėjo prasidėti 30 min. prieš pagrindinių kariuomenės pajėgų išsilaipinimą. Užduotis buvo pavesta 3-iojo, 4-ojo ir 10-jojo (jungtinio sąjungininkų) komandosų batalionų skirtiems padaliniams drauge su nedidele JAV reindžerių komanda. Ką tik suformuotiems karališkiesiems jūrų pėstininkų komandosams buvo įsakyta užgrobti visus Djepo uoste stovėjusius transporto laivus bei baržas ir nuplukdyti jas į Angliją. (1942 m, spalį karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų skaičius padvigubėjo ir jie sudarė „A" batalioną, vėliau tapusį 40-uoju karališkųjų pėstininkų komandosų batalionu, šį vardą išsaugojusiu iki mūsų dienų. Praėjus 60 metų, 40-asis karališkųjų pėstininkų komandosų batalionas 2003 m. kovą per operaciją „Irako laisvė" (*Iraqi Freedom*) buvo 3-iosios komandosų brigados smaigalyje puolant Al Faw pusiasalį.

Britų imperijos pajėgoms iš Australijos, Indijos, Naujosios Zelandijos ir Afrikos kovojant Afrikoje, daugiau kaip 200 000 kanadiečių Britanijoje rengėsi karo veiksmams. Entuziastingi savanoriai iš Kanados buvo visiškai nepatyrę ir beveik nerengę didesnių už batalioną dalinių pratybų. Nepaisant to, beveik 6000 karių iš 2-osios kanadiečių divizijos buvo pasirinkti dalyvauti puolime drauge su labiau patyrusiais britų 3-iojo ir 4-ojo batalionų komandosais. Opreacija, pavadinta „Rutter", buvo nuolat atidėliojama. Dalis karių tuo metu atliko apie pustuzinį mokomųjų desanto operacijų pietinėje pakrantėje, tačiau į slaptumą buvo beveik nekreipiama dėmesio. Už tai buvo sumokėta vėliau, kai į baržas besilaipinančius kanadiečius atakavo trys „Focke-Wulf" FW190 naikintuvai bombonešiai ir nukovė keletą karių. Nuspręsta operacijos atsisakyti ir komandosų vadovybė lengviau atsikvėpė.

Birželio 19 d. britai patyrė dar vieną pralaimėjimą. Po trumpos apgulos vokiečių Afrikos korpusui pasidavė apsuptas Tobrukas. Čerčilis tikėjosi, kad užgrūdinta kovose su Romelio tankais miesto įgula kausis pasiaukojamai, ir jai pasidavus, puolė į gilią depresiją. Stalino ir Ruzvelto spaudžiamas sukurti Europoje antrąjį frontą, Čerčlis nenoriai sutiko grįžti prie Djepo reido idėjos. Operacijos, pervadintos į „Jubiliejų", planas buvo labai paprastas – kanadiečių pėstininkai turėjo pulti palei krantą remiami 28 naujų „Čerčilio" tipo pėstininkų paramos tankų. Taip pat numatyta išsilaipinti miestą gaubiančiuose iškyšuliuose ir taip apsaugoti sparnus. Dvi komandosų grupės turėjo sunaikinti pakrantėje įrengtas priešo artilerijos pozicijas, pavadintas „Gebelso" ir „Heso" vardais. Iš viso reide turėjo dalyvauti apie 6100 karių, tarp jų – 50 JAV reindžerių. Jie buvo pirmieji amerikiečiai, turėję dalyvauti kovos veiksmuose Europoje.

Ankstų 1942 m. rugpjūčio 19 d. rytą 250 desantinių ir karo laivų flotilė susirinko prie Vaito salos ir pasuko okupuotos Prancūzijos link. 3 val. 47 min. jie buvo pastebėti vokiečių konvojaus. Vienas iš vokiečių eskorto

Apačioje: Pirmasis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų dalinys buvo įsteigtas 1942 m. vasarį ir kovojo Djepe per operaciją „Jubiliejus". Nuotraukoje: karališkieji jūrų pėstininkai mokosi naudoti LCA desantinę baržą. *CEC*

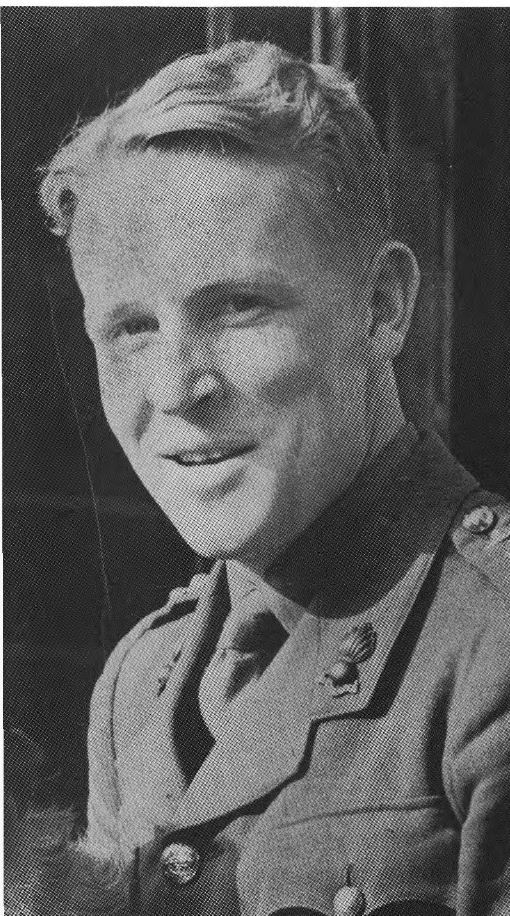
laivų iššovė šviečiamąjį sviedinį. Šis apšvietė desanto pajėgas ir perspėjo pakrančių baterijas. Prasidėjusiose kautynėse buvo nuskandinti du vokiečių eskadriniai minininkai, bet desantiniai kateriai išsklaidyti ir daug jų, taip pat priskirtų 3-iajam komandosų batalionui, nespėjo grįžti į rikiuotę. Kai likę laivai priplaukė krantą, jie buvo apšviesti prožektorių ir apšaudyti. Situacija jau tapo beviltiška, bet kanadiečiai be atodairos tęsė puolimą. Jų desanto laivams pasiekus akmenuotą paplūdimį, vokiečių kulkosvaidžiai prapliupo su pasibaisėtinu tikslumu. Pirmieji nuostoliai buvo tokie siaubingi, kad atvertos laivų rampos buvo užverstos žuvusiaisiais ir sužeistaisiais, o kitiems kariams į krantą teko ropštis per kritusius draugus.

Pėstininkai, priklausantys Didžiojo karo mūšiuose šlovę pelniusiems pulkams, dabar buvo be gailesčio naikinami. Vokiečių snaiperiai vieną po kito iššaudė jų karininkus, puskarininkius ir ryšininkus, o paskui krito iš esmės visi kiti. Į vakarus nuo Djepo esančiame Pourville iškyšulyje išsilaipinę Jos Didenybės Kanados Kamerono kalniečių (*Queen's Own Cameron Highlanders of Canada*) ir Pietų Saskečevano (*South Saskatchewan*) pulkų kariai išsilaipino priešingoje upės pusėje, priešais kaimą ir pabūklų pozicijas, kurias turėjo atakuoti. Kiekvienas mėginimas persikelti buvo pasitiktas žudomąja ugnimi. Per kelias valandas abu pulkai tapo netinkami kovai ir buvo evakuota mažiau nei 350 išlikusių karių. Žuvo 144, o į nelaisvę paimtas 541 karys.

Kitame kyšulyje, prie esančio į rytus nuo Djepo Puys kaimo, susiklostė tokia pati sunki padėtis. Apie 5.00 val. karališkasis Kanados pulkas išsilaipino tiesiai į pragaištingą ugnį. Užduotį labai apsunkino stati ir akmenuota bei gausiai spygliuotosios vielos kliūtimis užgriozdinta pakrantė. Nedaugelis išsiveržė iš paplūdimio, o likusieji buvo apšaudomi nuo gretimų uolų viršūnių, kurias vokiečiai per visą mūšį išlaikė savo rankose. Iki 8.30 val. pulko nuostoliai pasiekė 300 karių, o likusieji pasidavė. Iš viso karališkasis pulkas neteko 209 žuvusių ir 100 sužeistų karių, iš kurių 20 vėliau mirė, o dar 262 buvo paimti į nelaisvę.

Kadangi abu kyšuliai tebebuvo priešo rankose, karius Djepo paplūdimiuose vokiečiai apšaudė iš trijų pusių. Nepaisant to, pagrindinės desanto pajėgos, suda-

Viršuje: Dėl atsitiktinio susidūrimo su vokiečių karo laivais La Manšo kanale, tik 5 iš 20 desantinių katerių, gabenusių 3-iojo komandosų bataliono karius į Djepą, pasiekė jiems skirtus paplūdimius. Aštuoniolika 6-osios kuopos karių, vadovaujamų majoro Piterio Jango, sugebėjo išsilaipinti „Geltonajame paplūdimyje" Nr. 2, prie Bernevalio uolų. Jie neutralizavo „Gebelso" bateriją, grasinusią kairiajam desanto sparnui. Nuotraukoje matyti desantiniai kateriai palei krantą. Tuo metu komandosai atakavo už Djepo paplūdimių įrengtas artilerijos baterijas. Reide dalyvavo 50 JAV reindžerių, kuriems tai buvo pirmoji jų istorijoje akcija, ir 10-ajam (jungtiniam sąjungininkų) komandosų batalionui priklausiusi prancūzų kuopa. *WFC*

rytos iš Esekso, Škotijos ir Hamiltono karališkųjų lengvųjų pėstininkų pulkų, pasinaudodamos įnirtingu laivų artilerijos apšaudymu ir nesibaigiančiais naikintuvų „Hurricane" antskrydžiais, išsilaipino patirdamos stebėtinai menkų nuostolių. Tačiau pasiekus sutvirtintą kranto juostą, puolimas įstrigo. Priešais juos atsivėrė žole apaugusi juosta, ir visi mėginimai perbėgti ją baigdavosi nesėkme. Paskui pėstininkus sekė Kalgario pulko sunkieji „Čerčilio" tipo tankai. Iš 29 tankų dvidešimt septyni laimingai pasiekė krantą, tačiau pateko į koncentruotą didelio kalibro vokiečių pabūklų ugnį. Tankų vikšrai strigo pakrantės akmenyse ir nepajėgė įveikti stataus paplūdimio šlaito. Vis dėlto 15 tankų įveikė sutvirtintą šlaitą ir išriedėjo į esplanadą, tačiau čia juos sulaikė kiekvieną miesto gatvę bluokuojančios prieštankinės užtvaros, stabdančios puolimą. Negalintys ištrūkti tankai kovojo iki paskutinio sviedinio. Nuo jų vikšrų varvėjo manevruojant sutraiškytų žuvusiųjų ir sužeistųjų kraujas. Galiausiai tankų įgulos buvo priverstos pasiduoti. Tik vienas tankistas iš visų Djepe išsilaipinusių tankų įgulų grįžo į Angliją.

Pėstininkams atokvėpio nebuvo, ir kautynės neslopo. Kai kuriems kanadiečiams pavyko įsiveržti į įtvirtintus pastatus, dažniausiai palei paplūdimį buvusius viešbučius, tačiau vokiečiai laikėsi tvirtai. Jų kulkosvaidžiai ir minosvaidžiai dominavo kiekvienoje prieigoje. Šiuo metu net narsiausius kanadiečius ėmė apleisti kovos dvasia. Vis daugiau ir daugiau jų pasidavinėjo vokiečiams. Jūroje esantis vyriausiasis pajėgų vadas generolas majoras J. H. Robertsas, nesusuprato, kas vyksta krante, nes dauguma ryšininkų buvo nukauti, o pakrantė apgaubta dūmų. 7.00 jis išsiuntė paskutinius savo rezervus, prancūziškai kalbančius kanadiečių Mont Rojalio fuzilierius (*Mont-Royal fusilliers*) ir karališkųjų jūrų pėstininkų komandosus. Nedaugelis fuzilierių pasiekė krantą, nes desantiniai kateriai buvo sudaužyti taiklios artilerijos ugnies, ir dauguma karių žuvo. Pulkininkas Filipsas neprieštaravo įsakymui jūrų pėstininkams atakuoti. Oficialiame raporte rašoma: „Su narsa, į kurią baisu žiūrėti, jūrų pėstininkai žengė į krantą ryžtingai nusiteikę, jeigu likimas pareikalaus, pakartoti tai, ką jų protėviai nuveikė Zebriugėje". Tačiau pasiekęs krantą Filipsas suprato, kad padėtis beviltiška. Mūvėdamas baltas pirštines, iš kurių jį mūšyje galėjo atpažinti kariai, paki-

Ankstesniame puslapyje, viršuje: Per operaciją „Cauldron" kapitonas (einantis majoro pareigas) Patas Portejus parodė didelę narsą, tad buvo apdovanotas Viktorijos Kryžiumi. Dokumente rašoma: „Mjr. Portejui iš arti buvo peršauta ranka. Kulka pervėrė delną ir įstrigo petyje. Mjr. Portejus neišsigando, prisiartino prie savo priešininko, nuginklavo ir nukovė savo durtuvu, taip išgelbėdamas gyvybę britų seržantui, į kurį vokietis buvo nusitaikęs". 4-ajam komandosų batalionui puolant majoras Portejus buvo avangarde ir, kaip teigiama dokumente, „...didesnis dalinys buvo sustabdytas, o jam vadovavęs karininkas žuvo. Majoras Portejus, smarkiai apšaudomas nedvejodamas perbėgo atvirą lauką ir perėmė vadovavimą. Pakėlęs karius nuvedė į durtuvų ataką ir buvo pavojingai sužeistas antrą kartą. Nors ir sužeistas į šlaunį, jis toliau vedė karius paskutinio taikinio link. Sunaikinus paskutinį pabūklą, netekęs daug kraujo, jis prarado sąmonę ". Pasveikęs po sužeidimų Portejus tarnavo mažųjų reidų pajėgose. *IWM – HU2018.*

Ankstesniame puslapyje, žemiau: 4-ojo komandosų bataliono vykdytas „Heso" baterijos puolimas buvo pavadintas operacija „Cauldron". Komandosai buvo padalyti į dvi grupes. Pulkininko lordo Loveto vadovaujamoje grupėje Nr. 1 buvo 88, o majoro Dereko Milso-Robertso grupėje Nr. 2 – 164 komandosai. Kol pastarieji apšaudė bateriją, pirmoji grupė apėjo poziciją ir paėmė ją gerai koordinuota ataka iš užnugario. Šešios 155 mm „Heso" baterijos haubicos buvo susprogdintos. *WFC*

Kairėje: Djepe 3-iojo ir 4-ojo batalionų komandosams teko pulti tarp stačių klintinių uolų esančiomis siauromis perėjomis, apraizgytomis spygliuotąja viela. Nepaisant to, abi atakos prieš „Gebelso" ir „Heso" baterijas buvo sėkmingos. *WFC*

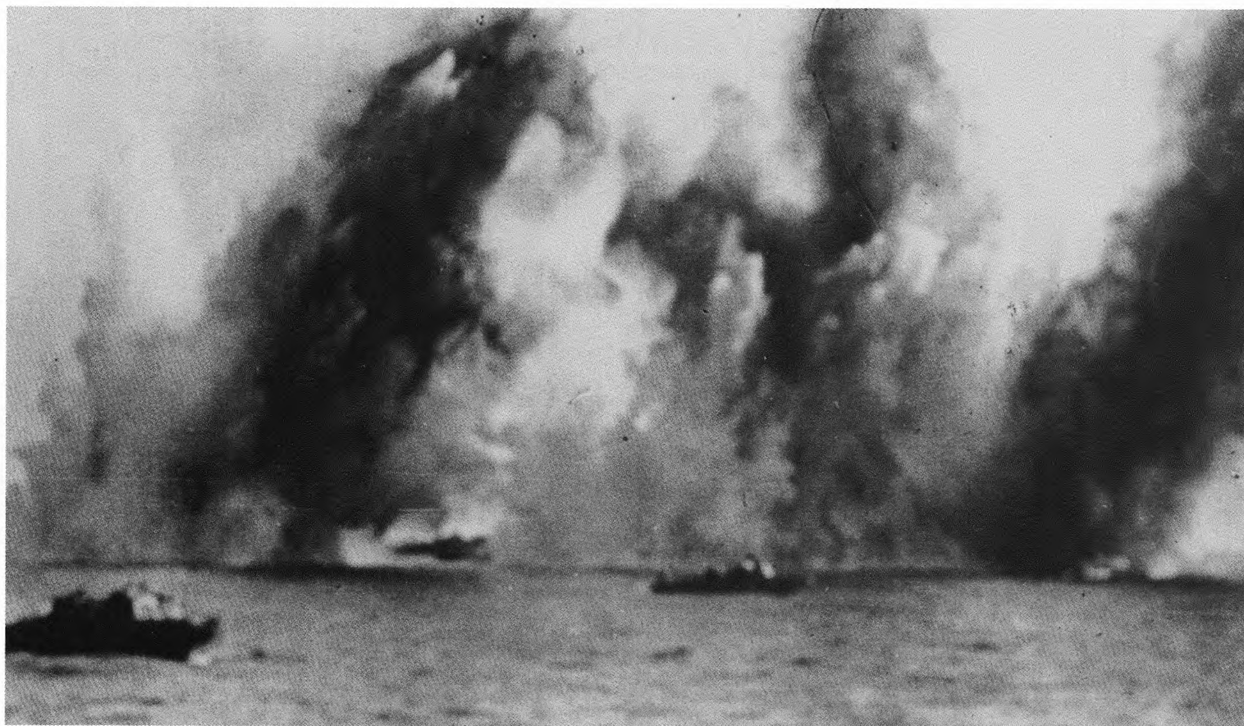
lo ant savo baržos paaukštinto denio ir signalizavo trauktis. Vienas po kito jie patvirtino matantys jo siganalus, bet juos pastebėjo ir vokiečių taikytojai. Filipsas krito mirtinai sužeistas kulkosvaidžių ugnies, bet jis išgelbėjo daug savo karių nuo beveik neišvengiamos mirties. Nepaisant jo pasiaukojimo, dalis karių toliau veržėsi priekin į skerdynių „Baltajame paplūdimyje" vietą.

Vokietijos pajėgų Prancūzijoje vyriausiasis vadas lauko maršalas Gerdas fon Runštedtas taip pat nusprendė panaudoti savo rezervus. Jis metė priekin dvi pajėgias divizijas, netoliese besiilsinčias po kovų Rytų fronte. Tai buvo 1-oji tankų SS „Leibstandarte Adolf Hitler" ir 10-oji tankų divizijos. Joms pradėjus pulti Djepe įstrigusius kanadiečius generolas Robertsas ir jūrų desanto pajėgų vadas laivyno kapitonas Džonas Hjuzas-Holetas nusprendė trauktis. Kovojantiems daliniams buvo perduotas signalas „Įveikti" (*Vanquish*), nurodantis trauktis. Smarkiai apšaudomas karališkasis jūrų laivynas įstengė iš Djepo išgabenti tik apie 300 karių. Daliai kitų pavyko ištrūkti iš *Pourvilio* ir *Puys*, bet nuostoliai buvo dideli.

Sėkmingai baigėsi tik komandosų atakos prieš baterijas „Gebelsas" ir „Hesas". Vadovaujami pulkininko leitenanto lordo Loveto, 4-ojo bataliono komandosai Verengevilyje-sur-Mere sunaikino šešis 150 mm „Heso" baterijos pabūklus ir nukovė apie 150 vokiečių, o patys neteko 12 žuvusiųjų ir 20 sužeistųjų. Kitame sparne 3-iojo komandosų bataliono puolimas prasidėjo katastrofiškai. Šeši jų desantiniai kateriai, viename kurių buvo ir puolimui vadovaujantis pulkininkas leitenantas Darnfordas-Sleiteris, buvo prarasti, la Manše susidūrus su vokiečių konvojumi. Smarkiai nukentėjusios pajėgos, kuriose buvo vos 19 komandosų, vadovaujamų majoro Piterio Jango, vieno gausiausiai apdovanoto iš komandosų šiame kare, išsilaipino apšaudomame paplūdimyje ir užkopė uolomis prie „Gebelso" baterijos. Be paliovos apšaudomi komandosai puolė pozicijas ir nukovė artileristus, bet pabūklai liko sveiki. Pasibaigus amunicijai majoras Jangas išvedė savo karius į paplūdimį, iš kurio jie buvo evakuoti.

Reidas į Djepą virto katastrofa. Nuostoliai buvo didžiuliai. Per mažiau nei 12 valandų kariuomenė neteko 3367 karių, daugiausia kanadiečių. Iš jų 1027

Apačioje: Naikinamai apšaudomi vokiečių pakrančių artilerijos, desanto kateriai su kanadiečių kariais artėja prie Djepo pakrantės, kur puolantieji patyrė didžiulių nuostolių. Sąjungininkų nuostoliai per Djepo reidą pasiekė 60%. Komandosų nuostoliai – 23%, o penkiasdešimt JAV 1-ojo reindžerių bataliono grupė neteko 26% karių. *Canadian National Archives*

žuvo ir 2340 paimti į nelaisvę. Tarp žuvusiųjų buvo ir pirmasis Europoje kritęs Amerikos kareivis, JAV 1-ojo reindžerių bataliono leitenantas Edvardas Luseilotas (*Edwin Lousalot*). Per vieną dieną į nelaisvę pateko daugiau kanadiečių, nei per visą 1944–1945 m. kampaniją Šiaurės Vakarų Europoje. Karališkasis laivynas neteko vieno eskadrinio mininininko ir daugybės desantinių katerių bei 550 žmonių. Karališkosios oro pajėgos neteko 106 lėktuvų ir 53 įgulų narių. Visus desantuotus tankus ir kitą techniką teko palikti. Vokiečių nuostoliai – apie 600 karių. Apie 17.40 maršalas Runštedtas savo dienoraštyje įrašė: „Žemyne neliko nė vieno ginkluoto anglo", ignoruodamas faktą, kad didžiąją reido dalyvių dalį sudarė kanadiečiai.

Tą dieną buvo išmokta daug pamokų, bet už tai siaubingai sumokėta. Admirolo Mauntbeteno žodžiais, *„Velingtono hercogas sakė, kad Vaterlo mūšis buvo laimėtas Itono žaidimų aikštelėse. Aš sakau, kad Normadijos mūšis buvo laimėtas Djepo paplūdimiuose. Kiekvienas Djepe žuvęs karys išgelbėjo dešimt gyvybių išsilaipinant Normandijoje"*. O vienas jūrų pėstininkas, išsilaipinęs Djepe ir regėjęs skerdynes savo akimis, mūšį pavadino *„didžiausia makalyne nuo Somos mūšio laikų"*. Nors jo nuomonė yra arčiausiai tiesos, niekas negali sumenkinti Kanados kariuomenės drąsos ir pasiaukojimo. Rašydamas po karo Čerčilis teigė: *„Djepas turi savo vietą karo istorijoje, o dėl patirtų didelių nuostolių negalima tai pavadinti pralaimėjimu... šlovė kritusiems narsuoliams. Jų pasiaukojimas nebuvo veltui"*. Praėjus dvidešimt dviem mėnesiams sąjungininkai grįžo į Prancūziją – amerikiečiai, britai ir kanadiečiai. Taip pat ir komandosai, visai kaip Djepe. Bet šį kartą jie įsiveržė per atvirus Normandijos paplūdimius, o uostus atsigabeno patys. Ši idėja kilo kapitonui Hjuzui-Holetui grįžus į Angliją po Djepo katastrofos.

Viršuje: Kapitono Brajeno Muleno paveikslas vaizduoja 4-ojo komandosų bataliono pasitraukimą po sėkmingo „Heso" baterijos puolimo. LCA atakuojant vokiečių naikintuvams, Nr. 18 tipo dūmų generatoriai kuria dūmų uždangą pridengti atsitraukimui. Iš 252 operacijoje „Cauldron" dalyvavusių 4-ojo komandosų bataliono karių 12 žuvo, 20 buvo sužeisti ir 13 dingo be žinios. *CMC*

1943 M. KOMANDOSŲ BATALIONO STRUKTŪRA

Kiekvienas komandosų batalionas sudarytas iš 460 karių. Batalione buvo:

- Štabas ir ryšių kuopa
- Penkios komandosų kuopos (troops), kiekvieną sudarė po 2 būrius (section). Būrį sudarė 3 asmenų štabas ir 2 skyriai (subsection) po 14 karių.
- Sunkiųjų ginklų kuopa (1 sunkiųjų kulkosvaidžių būrys ir 1 x 3 colių minosvaidžių būrys).

„KOMMANDOBEFEHL"

Nepaisant operacijos „Jubiliejus" nesėkmės, vokiečiai buvo priversti sustiprinti gynybą vakarų Europoje. Jie pradėjo didelės apimties pakrančių įtvirtinimų darbus įrenginėdami Europos tvirtovės (*Festung Europa*) „Atlanto pylimą". Ginklai ir kariai buvo permesti iš rytų kovos frontų, todėl užduotis sumažinti spaudimą rusams dėka Djepo operacijos buvo iš dalies pasiekta. Be to, komandosų reidai labai suerzino Vokietijos vyriausiąją vadovybę ir ypač Hitlerį. Tarp visų kitų daiktų vokiečiai Djepo paplūdimiuose aptiko 6-osios brigados vado įsakymus, kuriuose rado šiurpinamą frazę: „Suriškite rankas visiems karo belaisviams". Tuo siekta sutrukdyti belaisviams sunaikinti svarbius dokumentus. Šis nurodymas tiesiogiai prieštaravo Ženevos konvencijai. Taip pat vokiečiai rado savo 12 surištų kareivių lavonus.

Hitleris įniršo. Dar labiau jį įsiutino naktį iš spalio 3 į 4 d. mažųjų reidų pajėgų (SSRF) ir 12-ojo komandosų bataliono karių įvykdytas Sarko salos puolimas. Buvo užpulta vokiečių vadavietė – Dikskarto viešbutis ir penki vokiečiai paimti į nelaisvę. Jie buvo surišti ir vedami į pakrantę, iš kur turėjo būti išgabenti į Angliją. Dėl nežinomų priežasčių keturi iš jų nužudyti, o kūnai palikti. Tada Hitleris pasirašė gėdingą „Įsakymą dėl komandosų" (*Kommandobefehl*), kuriame, be kita ko, sakoma:

> „Kurį laiką mūsų priešai naudoja kovos veiksmų metodus, prieštaraujančius Ženevos konvencijai. Ypač brutalūs ir žiaurūs yra vadinamųjų komandosų kariai, kurie, kaip buvo neabejotinai įsitikinta, yra renkami net iš priešų šalių kalėjimų išleistų nusikaltėlių. Paimti įsakymai parodo, kad jiems įsakyta ne tik surišti belaisvius, bet ir nužudyti juos, jeigu šie taptų kliuviniu. Vėliau rasta įsakymų, kuriuose belaisvius žudyti reikalaujama.
>
> Dėl šios priežasties... Vokietija ateityje prieš britų diversines grupes naudos tuos pačius metodus, t.y., jie bus negailestingai naikinami, kur tik vokiečių kariai juos beaptiktų.
>
> Remdamasis tuo, kas jau minėta, įsakau: nuo šiol visi priešo kariai, kurie susidurs su vokiečių kariuomene per vadinamųjų komandosų reidus, net jei jie bus uniformuoti kareiviai, turi būti sunaikinti iki paskutinio žmogaus, arba mūšyje, arba mėginant pasitraukti.
>
> Šis įsakymas netaikomas priešo karių, paimtų į nelaisvę per normalius kovos veiksmus (didelius puolimus, stambias jūrų ar oro desanto operacijas). Šis įsakymas taip pat netaikomas jūroje paimtų belaisvių ir lakūnų, kurie išsigelbėjo iššokę su parašiutais ir buvo paimti į nelaisvę, atžvilgiu.
>
> Visi vadai ir karininkai, kurie nevykdys šio įsakymo, mano nurodymu, bus teisiami karo lauko teismo".

Nors generolas Jodlis, vienas iš svarbiausių Hitlerio štabo karininkų, pastebėjo, kad toks įsakymas prilygo karo nusikaltimui, jis prirašė pastabą: „Šis įsakymas skirtas tik vyresniesiems vadams ir jokiu būdu negali patekti į priešų rankas". Pirmosios liūdnai pagarsėjusio *Kommandobefehl* įsakymo aukos ilgai nereikėjo laukti.

Viršuje: Komandosų snaiperiai dėvėjo vėjui nepralaidžias striukes ir kelnes, buvo ginkluoti specialiai modifikuotais šautuvais Nr. 4.

Kairėje: Tarp komandosų buvo daugiau snaiperių nei įprastuose daliniuose ir jie intensyviai veikė trikdydami priešą puolime ir gynyboje. Šis snaiperis stovi išdidžia poza, jo galva pridengta maskuojamąja skraiste, dėvi parašiutininkams skirtą Denisono striukę ir ginkluotas Nr. 4 Mark 1* (T) tipo šautuvu, Nr. 36 granatomis ir *Webley* revolveriu. *CEC*

Dešinėje: Operacija *Frankton.*

SPECIALIOSIOS TARNYBOS GRUPIŲ STRUKTŪRA 1944–1945 M.

1-oji specialiosios tarnybos brigada
Vadas: brig. lordas Lovetas
3-iasis komandosų batalionas
4-asis komandosų batalionas
6-asis komandosų batalionas
45-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas
(Jungtinė Karalystė)

2-oji specialiosios tarnybos brigada
Vadas: brig. Džekas Čerčilis
2-asis komandosų batalionas
9-asis komandosų batalionas
40-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas
43-iasis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas
(Italija)

3-ioji specialiosios tarnybos brigada
Vadas: brig. D. I. Nonveileris
1-asis komandosų batalionas
5-asis komandosų batalionas
42-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas
44-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas
(Indija)

4-oji specialiosios tarnybos brigada
Vadas: brig. B. V. Leikesteris
10-asis komandosų batalionas
41-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas
46-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas
47-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas
(Jungtinė Karalystė)

Specialusis valčių dalinys
Karališkųjų jūrų pėstininkų inžinerinis komandosų batalionas

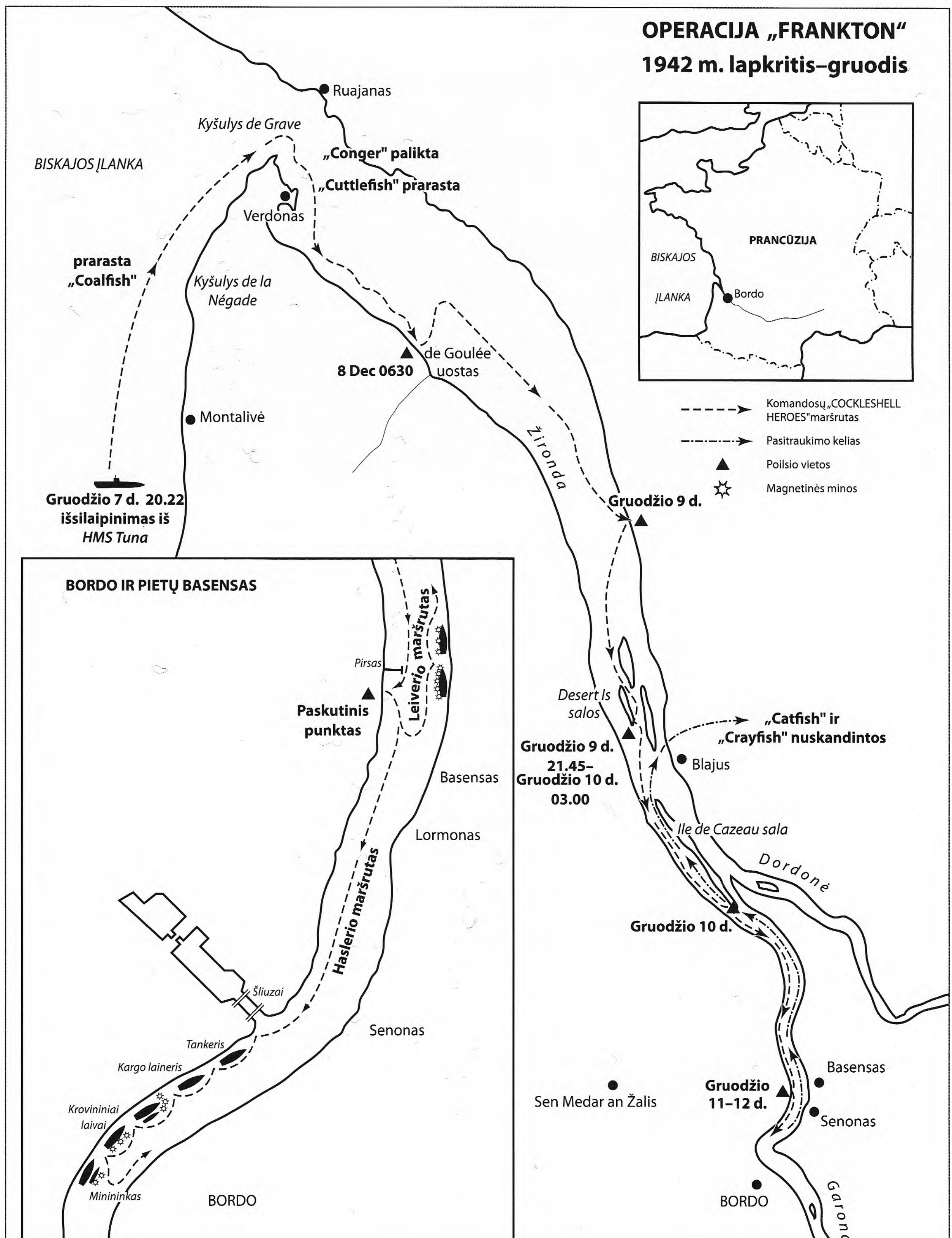
Komandosų užnugario daliniai
Pradinio rengimo centras
Karo veiksmų kalnuose centras
Grupės antrasis ešelonas

OPERACIJA „FRANKTON" – LENKTYNINIŲ VALČIŲ DIDVYRIAI

Nors 1942 m. komandosų reidai darėsi didesni, buvo surengti ir keli mažesni reidai, įvykdyti nedidelių diversinių grupių. Sukurta taip pat daug mažesnių, netgi labiau specializuotų specialiųjų pajėgų dalinių, tokių kaip SSRF ar COPP. Vienas iš tokių dalinių, vėliau iškovojęs neblėstančią šlovę, buvo įkurtas ir pavadintas eufemizmu - karališkųjų jūrų pėstininkų plūduriuojamųjų užtvarų tarnyba (*Royal Marine Boom Patrol Detachment*). Greitai ji tapo žinoma „lenktyninių valčių didvyrių" (Cockleshell Heroes) vardu, kurį gavo dėl diversinėse misijose naudojamo kanojų tipo. Iš jų žinomiausia tapo akcija, nukreipta prieš laivybą Prancūzijos Bordo uoste. Vokiečiai miestą užėmė 1940 m. birželį ir jis tapo svarbiu žaliavų iš visų pasaulio kraštų, taip reikalingų nacių karo mašinai, persiuntimo punktu. Išvengę britų blokados laivai dabar buvo iškraunami gerai saugomuose Prancūzijos uostuose, o jų kroviniai saugiai gabenami keliais ar geležinkeliais. Vokietijai gyvybiškai reikalinga guma, nafta, alavas ir kiti retieji metalai į pietvakarių Prancūzijos uostus plaukė tokiais dideliais kiekiais, kad Britanijos karo ekonomikos ministras lordas Selburnas parašė premjerui Vinstonui Čerčiliui, siūlydamas šį srautą sustabdyti. Per praėjusius 12 mėnesių Prancūzijoje iškrauta daugiau kaip 25 000 tonų gumos. Guma buvo viena iš keleto žaliavų rūšių, kurių pakaitalų Vokietijos pramonė negalėjo gaminti reikiamais kiekiais.

Teko pripažinti, kad karališkosios oro pajėgos nebuvo pajėgios tiksliai bombarduoti šiuos uostus ir tai grėsė sukelti nepriimtinus civilių Prancūzijos gyventojų nuostolius. Buvo svarstyta ir karinio jūrų laivyno surengto apšaudymo iš Biskajos įlankos galimybė. Prancūzijos laivyno sunaikinimas 1940 m. liepos 3 d. Mers el Kebire, Alžyre, parodė tokio apšaudymo efektyvumą. Deja, buvo pernelyg pavojinga veikti prie Prancūzijos krantų, kadangi karo laivai būtų lengvai pažeidžiami sausumos lėktuvų atakų. Tokių atakų efektyvumą pademonstravo japonai, 1941 m. gruodžio 10 d. nuskandindami linijinį laivą *Prince of Walles* ir sunkųjį kreiserį *Repulse*. Britai apskaičiavo, kad surengti operacijai, panašiai į įvykdytą Sent Nazaire, reikėtų maždaug dviejų divizijų dydžio desanto pajėgų. Tokia stambi operacija šiuo metu nebuvo įmanoma, nes didžiosios Britanijos pajėgų dalis buvo naudojama šiaurės Afrikoje prieš Romelio korpusą ar skirta šalies gynybai. Be to, kaip paaiškėjo 1942 m. rugpjūtį Djepe, didelį ginamą uostą pulti pavojinga ir brangiai kainuoja.

Šią problemą pavesta spręsti jungtinių operacijų vadovybei, kuri turėjo rasti nestandartinių priemonių, galinčių sunaikinti blokadą pralaužiančius Vokietijos laivus. Prisimenant italų žmonių valdomų torpedų sėkmę atakuojant britų laivus Aleksandrijoje, Egipte, 1941 m. gruodį, buvo svarstoma galimybė panaudoti mažuosius povandeninius laivus. Deja, nė vienas toks britų analogas dar nebuvo tinkamas veikti. Tačiau idėjų netrūko. Majoras H.G. Hasleris pamėgino suformuoti kanojas naudojančią komandą. Šį metodą jis anksčiau naudojo padėti agentams įsiskverbti į Norvegiją ir iš jos išsigauti. Siūlymą išplėtojo karališkojo laivyno kapitonas T.A. Hasei (*T.A. Hussey*). Išbandyti šiai koncepcijai buvo įkurtas padalinys, pavadintas karališkųjų jūrų pėstininkų uosto patrulių komanda (*Royal Marines Harbour Patrol Detachment*). „Blondinas" Hasleris buvo paskirtas vadu ir Pietų jūroje prasidėjo savanorių iš Gosporto karališkųjų jūrų pėstininkų šaudymo mokyklos rengimas. Jis atsisakė specialiojo laivų eskadrono naudojamų *Folbout* tipo valčių ir kreipėsi į žinomą laivų konstruktorių Fredą Goutlį, prašydamas sukurti jo kariams tinkamą transporto priemonę. Šis sukonstravo dvivietę kanoją, galinčią gabenti 600 svarų krovinį. Kad būtų patogiau gabenti povandeninio laivo triume, ji padaryta sulankstoma. Kanoją pavadino *Cockle Mark* 2. Dėl plokščio dugno ją galima tempti paplūdimiu ar kitu žemės paviršiumi. Dėl žemo profilio vandenyje buvo nepastebima radarams. Įgula yrėsi dvipusiais irklais, kuriuos lengvai paversdavo vienpusiais prireikus slapta priartėti prie taikinio.

OPERACIJA „FRANKTON"
1942 m. lapkritis–gruodis
Ruajanas
Kyšulys de Grave
BISKAJOS ĮLANKA
„Conger" palikta
„Cuttlefish" prarasta
Verdonas
prarasta
„Coalfish"
Kyšulys de la Négade
8 Dec 0630
de Goulée uostas
Montalivė
Žironda
Gruodžio 7 d. 20.22 išsilaipinimas iš HMS Tuna
Gruodžio 9 d.
PRANCŪZIJA
BISKAJOS
ĮLANKA
Bordo
Komandosų „COCKLESHELL HEROES" maršrutas
Pasitraukimo kelias
Poilsio vietos
Magnetinės minos
BORDO IR PIETŲ BASENSAS
Pirsas
Paskutinis punktas
Leiverio maršrutas
Basensas
Lormonas
Haslerio maršrutas
Šliuzai
Senonas
Tankeris
Kargo laineris
Krovininiai laivai
Mininінkas
BORDO
Desert Is salos
Gruodžio 9 d. 21.45– Gruodžio 10 d. 03.00
„Catfish" ir „Crayfish" nuskandintos
Blajus
Ile de Cazeau sala
Dordonė
Gruodžio 10 d.
Sen Medar an Žalis
Gruodžio 11–12 d.
Basensas
Senonas
BORDO
Garona

Viršuje: C101-osios kuopos komandosai per pratybas Škotijoje 1941 m. išsilaipina iš savo *Folboat* kanojos. Priklausanti 6-ajam komandosų batalionui 101-oji kuopa tapo pirmu savarankišku kanojininkų padaliniu, suformuotu 1941 m. lapkritį ir vėliau tapusiu specialiąja valčių tarnyba. *IWM – H14594*

Tarp visų gabenamų krovinių svarbiausios buvo„limpamosios" minos. Magnetais jos galėjo būti pritvirtinamos prie taikiniais pasirinktų laivų, o su specialiu lynu – žemiau vaterlinijos. Laikrodinis mechanizmas leido įguloms iki sprogimo pasitraukti saugiu atstumu.

Vykstant pasirengimui dalinio pavadinimas buvo pakeistas į karališkųjų jūrų pėstininkų plūduriuojamųjų užtvarų tarnybą, taip siekiant nuslėpti numatytų vykdyti operacijų pobūdį. Vėliau įranga patobulinta, kad kiek galima pakrautos kanojos su įgula galėtų iš povandeninio laivo išsikapstyti greičiau ir saugiau. Vėlų 1942 m. rudenį „blondinas" Hasleris nusprendė, kad jo komanda pasirengusi. Buvo pasirengta operacijai „Frankton", Prancūzijos Bordo uoste stovintiems laivams pulti, nors konkretūs taikiniai jūrų pėstininkams nebuvo atskleisti. Plane numatyta, kad šešias kanojas su įgulomis povandeninis laivas nugabens iki Žirondos upės žiočių. Iš ten 100 kilometrų iki Bordo karališkieji jūrų pėstininkai nuplauks irkluodami naktį, o dieną slėpsis upės pakrantėje. 1942 m. gruodžio 1 d. „blondino" Haslerio komanda sulipo į povandeninį laivą HMS *Tuna*. Tik tada buvo atskleista, koks yra jų taikinys. Kelionė per audringą Biskajos įlanką daugeliui komandos narių sukėlė sunkią jūros ligą, o ankštos povandeninio laivo patalpos – klaustrofobiją. Komanda išsilaipino gruodžio 7 d. pirmadienio vakarą, naudodamasi specialiu kranu ir prie denio pabūklo pririštu lynu. Nors jūra buvo rami, viena kanoja atsitrenkė į atidarytą liuką ir buvo nepataisomai sugadinta. Jos įgula liko povandeniniame laive.

Kitos penkios kanojos su įgulomis iki Prancūzijos pakrantės turėjo įveikti apie 15 km atstumą. Jos visos buvo pavadintos žuvų vardais: „Šamas" (Catfish), „Juodžuvė" (*Coalfish*), „Ungurys" (*Conger*), „Vėžys" (*Crayfish*), „Sepija" (*Cuttlefish*). Majoras Hasleris ir jūrų pėstininkas Bilas Sparksas, irdamasis „Šamu", vedė komandą. Du jūrų pėstininkai pasiekė pakrantę plaukte, bet greitai buvo sučiupti. Nors jie įrodinėjo, kad iškrito iš karo laivo atviroje jūroje, vokiečiai buvo įspėti apie galimą ataką. Hasleris nežinojo, kad vokiečių radaras aptiko iškilusį povandeninį laivą HMS *Tuna* ir kad 8-osios naikintojų flotilės patrulinis laivas buvo pasiųstas išžvalgyti upės žiočių. Dar prieš komandai sužinant apie šią bėdą, besigalynėdamas su tėkme, apvirto „Ungurys". Nors jo įgula išsigelbėjo

įsikibusi į Haslerio „Šamą", po dviejų vandenyje praleistų valandų komandai liko tik trys kanojos ir jose esančios minos. O iki Bordo dar buvo daug mylių. Irkluodamas lediniame vandenyje Hasleris pasiekė pakrantę ir ten likimo valiai paliko kapralą Šerdą (*Sheard*) bei jūrų pėstininką Maufetą (*Moffat*). Jie taip pat buvo sučiupti vokiečių ir sušaudyti vadovaujantis po Djepo reido išleistu Hitlerio įsakymu, pagal kurį visi paimti komandosai nebuvo laikomi karo belaisviais ir turėjo būti nužudyti.

Išvengę šių nesėkmių trys kanojos vėliau susidūrė su trimis vokiečių patruliniais laivais, prožektoriais šukuojančiais upės vandens paviršių. Palinkę virš savo kanojų jie sugebėjo prasmukti, bet leitenanto Dž. Makinono ir jūrų pėstininko Konvėjaus „Sepija" atsiskyrė nuo likusios komandos ir turėjo plaukti viena. Atoslūgis sutrukdė judėti toliau. Nusiyrę apie 30 km, jūrų pėstininkai sušalo ir išseko. 6.30 „Šamo" ir „Vėžio" įgulos prisiyrė prie kranto. Ten, *Pointe aux Oiseaux* vietovėje, jūrų pėstininkai užmaskavo kanojas ir pamėgino numigti. Išaušus juos aptiko keli prancūzų žvejai. Laisvai kalbantis prancūziškai Hasleris juos įtikino komandos neišduoti. Likusią dienos dalį jūrų pėstininkai mėgino kiek nusnausti po savo maskuojamaisiais tinklais, virš upės vagos skraidant žvalgybiniams lėktuvams „Fieseler Storch".

Sutemus Hasleris ir trys jo palydovai tyliai išsmuko į upę ir, dėl potvynio sparčiai pasistūmėjo priekin, sekdami vandens kelią žyminčiais plūdurais.

Komanda susirado naują poilsio vietą *Pauillac* vynuogynuose, esančiuose prieš *Porte de Calonge* miestelį. Ir vėl buvo aptikti prancūzo, vedžiojusio šunį. Hasleris dar kartą pamėgino užsitikrinti, kad šis tylėtų, bet nebūdamas dėl to tikras, nusprendė rizikuoti irkluodamas tolyn ankstų gruodžio 9 d. vakarą. Kaip tik tuo metu tiesiai jų pozicijos link slinko vokiečių patrulinis laivas. Išvengę pavojaus, jie nusiyrė į kitą saugią vietą, *Île de Cazeau*, kur į Žirondos upę įsiliejo Garonos ir Dordonės upės. Toje pačioje salelėje, vos už kelių šimtų metrų, slėpėsi „Sepijos" įgula, Makinonas ir Konvėjus. Bet vieni apie kitus jie nieko nežinojo. Per tris naktis įveikę apie 80 km, jūrų pėstininkai buvo išsimušę iš jėgų.

Naktį iš gruodžio 10 į 11 d. oras tapo palankus. Lengvas brizas ir pažeme plaukiantys debesys bei nuolatinė dulksna padėjo nepastebimai plaukti toliau. Nelaimė, atsitrenkusi į povandeninę kliūtį, nuskendo „Sepija". Makinonas ir Konvėjus, kurį laiką slapstėsi pas anglams prijaučiančią prancūzų sutuoktinių porą kaime į pietryčius nuo Bordo, bet buvo sučiupti mėgindami pereiti į Viši valdomą Prancūzijos dalį. Kitos dvi įgulos pasiekė savo paskutinę slėptuvę nendryne netoli Sent Žiuljeno vynuogynų. Ten kariai galėjo netrukdomi išsimiegoti paskutinę prieš Bordo puolimą dieną. Vakare įgulos užtaisė savo prikabininamąsias minas ir parengė pasitraukti skirtą įrangą. Viską aptarę keturi vyrai lengvomis kanojomis nusiyrė Bordo dokų link. Nepaisant „maudynių" prožektorių spinduliuose, Hasleris ir Sparkas sugebėjo atplaukti nepastebėti. Leiveris ir Milsas pasiekė rytinius dokus kitoje upės pusėje. Čia „Vėžio" įgula pritvirtino minas prie vokiečių transporto laivų „Alabama" ir „Portland".

Tuo metu „Šamo" įgula įsmuko į uostą ir pasirinko pirmą savo taikinį – 7800 t talpos „Tanefels", ką tik atplaukusį iš Japonijos. Prie variklių skyriaus, žemiau vaterlinijos, buvo pritvirtintos trys „limpamosios" minos su 8 val. nustatytu delsiuoju sprogdikliu. Hasleris ir Sparksas nusiyrė aukštyn upe ir pritvirtino dvi minas prie minų tralerio. Kad nebūtų pastebėtas, Hasleris nuvairavo kanoją tarp dviejų laivų ir pradėjo tvirtinti likusias minas prie 8600 tonų talpos „Drezdeno". Tuo metu vienas laivo įgulos narys perisvėrė per bortą ir pašvietė žemyn prožektoriumi. Po akimirkos, atrodžiusios kaip amžinybė, jis pasitraukė, nepastebėjęs pavojaus. Sėkmingai pritvirtinę minas, komandosai nusiyrė į upės vidurį ir leidosi nešami tėkmės iki *Île de Cazeau*. Čia jie susitiko su „Vėžio" įgula, Leiveriu ir Milsu.

KANOJOS ĮKROVA

1
Atsarginiai drabužiai
2 sprogdiklių dėžės
2 sriubos puodeliai
4 dėžės atsitraukimo reikmenų

2
Maskuojamasis tinklas
50 pėdų žvejybinio valo
Remonto reikmenų komplektas
Navigacijos įranga
Irklo rankena
Garso ritė
Šviečiamosios granatos

3
Maisto davinys
Vandens talpyklos

4
Magnetinis laikiklis
Granatos
Semtuvas ir kempinė
Irklo rankena
Meškerė
4 prikabinamosios minos
Raktas
Atsarginiai drabužiai

5
Smulkios įrangos dėžė
Degtukai
Viryklė
Meškerė
4 prikabinamosios minos
Atsarginiai drabužiai

Kitame puslapyje, viršuje: Iš desantinių katerių išlaipinami vokiečių belaisviai, per reidą paimti 2-ojo komandosų bataliono, priklausančio 133-iajai grupei. Šis dalinys Jugoslavijoje iš Adrijos jūroje, Viso saloje, esančios bazės vykdė puolamąsias operacijas į Dalmatijos pakrantę, remdamas Tito partizanus Jugoslavijoje. *CMC*

Kitame puslapyje, žemiau: 41-ojo jūrų pėstininkų komandosų bataliono „P" kuopos kariai per apžiūrą laivo denyje, prieš pat operaciją „Husky" – įsiveržimą į Siciliją 1943 m. liepą. Kariai vilki gelbėjimosi liemenes. *CMC*

Apačioje: Kalva 170. 44-ojo jūrų pėstininkų bataliono kapitonas Ovenas prisimena: „Kai mes pasiekėme kalvą 170, kopdami džiunglių augalija apaugusia vietove, pajutau, jog gresia pavojus. Mes buvome sukaitę ir pavargę. Gaila, bet daugelis iš mūsų neapsikasė taip gerai, kaip derėjo. Staiga atsivėrė pragaras. Visur sproginėjo sviediniai. Pamenu vieną jūrų pėstininką, žuvusį, kliudžius jo krepšį su padegamosiomis fosforo granatomis – atrodė siaubingai. Mes netekome 60 žmonių. Kitą dieną juos laidojant mus vėl atakavo". Per kitas dešimt dienų japonai fanatiškai daugelį kartų puolė kalvą 170 ir neteko daugiau kaip 2000 karių. Už drąsą šiame mūšyje leitenantas Džordžas Knaulandas buvo apdovanotas po mirties. Jis tapo paskutiniu komandosu šiame kare, apdovanotu Viktorijos kryžiumi. *CMC*

Abi įgulos, paskandinusios jiems padėjusias taip toli nusigauti kanojas, išsiskyrė ir ankstų gruodžio 12 d. rytą mėgino pasitraukti iš Bordo apylinkių. Bežygiuojant šiaurės link sprogo jų padėti delsieji sprogstamieji užtaisai, kurie padarė nemažos žalos. Vokietijos laivyno vadovybei sukėlė nerimą tai, kaip lengvai pro jų gynybą Bordo įsiskverbė tokia nedidelė grupė ryžtingai nusiteikusių diversantų. Vokiečių gynyba buvo sustiprinta papildoma kariuomene ir kitomis karinėmis priemonėmis.

Nemokėdami prancūzų kalbos Leiveris ir Milsas negalėjo tikėtis vietos gyventojų pagalbos ir buvo sugauti jau trečią dieną. Nepaisant to, kad vilkėjo uniformas, vadovaujantis gėdingu Hitlerio „Įsakymu dėl komandosų", jie buvo sušaudyti. Šerdas ir Maufatas nuskendo Žirondos žiotyse, vėliau jų kūnai buvo išmesti į krantą prie Bresto. Volesas ir Evertas žuvo jau pritvirtinus minas. Makinonas ir Konvėjus buvo nugabenti į gestapo štabą Paryžiuje, kur po kankinimų nužudyti. Tik Hasleris ir Sparksas išgyveno ir po sunkios kelionės per Prancūziją bei Ispaniją po penkių mėnesių per Gibraltarą grįžo į Angliją. Majoras „blondinas" Hasleris buvo apdovanotas Pasižymėjimo tarnyboje ordinu (*Distinguised Service Order*), o jūrų pėstininkas Bilas Sparksas – Pasižymėjimo tarnyboje kryžiumi (*Distinguised Service Cross*). Vokiečiai operaciją „Frankton" pavadino labiausiai pavykusia komandosų diversija šiame kare.

ĮSIVERŽIMO SMAIGALYJE

1942 m. buvo lemiami tiek komandosams, tiek visiems sąjungininkų karo veiksmams. Komandosai pasiekė didelių laimėjimų mažose ir didelėse operacijose, įvykdytose nuo Sent Nazairo iki Bordo, nors ir buvo patirta nemenkų nuostolių. Per komandosų reidus buvo pasiektas tikslas atitraukti nemaža karių ir technikos iš Rytų fronto ginti okupuotos Europos pakrantėms nuo poliarinio rato iki Viduržemio jūros. Jie taip pat pakėlė civilių dvasią tėvynėje tuo metu, kai nebuvo jokių kitų būdų smogti priešui žemyne. Tačiau dabar britai ir amerikiečiai pradėjo strateginį Vokietijos bombardavimą, kuris naciams kainavo labai brangiai. Šiais metais vermachtas patyrė pirmus didelius pralaimėjimus El Alameino ir Stalingrado mūšiuose. Nuo to meto, išskyrus keletą atvejų, sąjungininkai kiekviename fronte skynė pergalę po pergalės.

Išnaudojant pergalę El Alameino mūšyje komandosams atsirado naujas vaidmuo. 1942 m. lapkritį 1-asis ir 6-asis komandosų batalionai drauge su keletu specializuotų jungtinių operacijų vadovybės dalinių (pavyzdžiui, su 30-uoju komandosų batalionu) dalyvavo išsilaipinant Alžyre. Amerikiečių ir britų pajėgos per operaciją „Torch" išsilaipino Viši valdomoje teritorijoje, kad galėtų smogti į nugarą vokiečių pajėgoms Tunise. Aštuntoji britų armija, puldama iš Libijos į rytus, suspaudė vokiečius „žnyplėmis". Iš pradžių komandosai išsilaipino prieš pagrindines pajėgas, užimdami svarbiausias vietas ir pabūklų pozicijas. Tačiau greitai mūšyje dėl Tuniso buvo panaudoti kaip paprasti pėstininkai. Dėl sunkiųjų ginklų trūkumo komandosai patyrė didelių nuostolių Garinių volų fermoje (*Steamroller Farm*) ir Kasserine perėjoje. 1943 m. balandį abiejų komandosų batalionų pajėgos sumažėjo nuo pradinio 1000 karių skaičiaus iki vos 150, ir abu batalionai buvo grąžinti papildyti į Britaniją. Atėjo metas apmąstyti komandosų panaudojimo galimybes.

Nors komandosai ir toliau vykdė reidus Viduržemio jūros pakrantėse ir Tolimuosiuose rytuose, jie beveik neveikė šiaurės Europoje baiminantis represijų prieš vietinius gyventojus. Darbotvarkėje tebuvo žvalgyba ir

Kitame puslapyje, viršuje: Ši operacija pavadinta „pavojingiausiu valčių konvojumi Čiaung upe". 1945 m. sausio 22 d. 3-ioji komandosų brigada desantiniais kateriais, valdomais Indijos laivyno jūreivių, transportuojama Daingbon Čiaung upe aukštyn, kad išsilaipinusi tolimame japonų užnugaryje atkirstų jiems pasitraukti į Arakaną kelius. Šiame reide dalyvavo 1-asis ir 5-asis komandosų batalionai bei 42-asis ir 43-iasis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionai. *CMC*

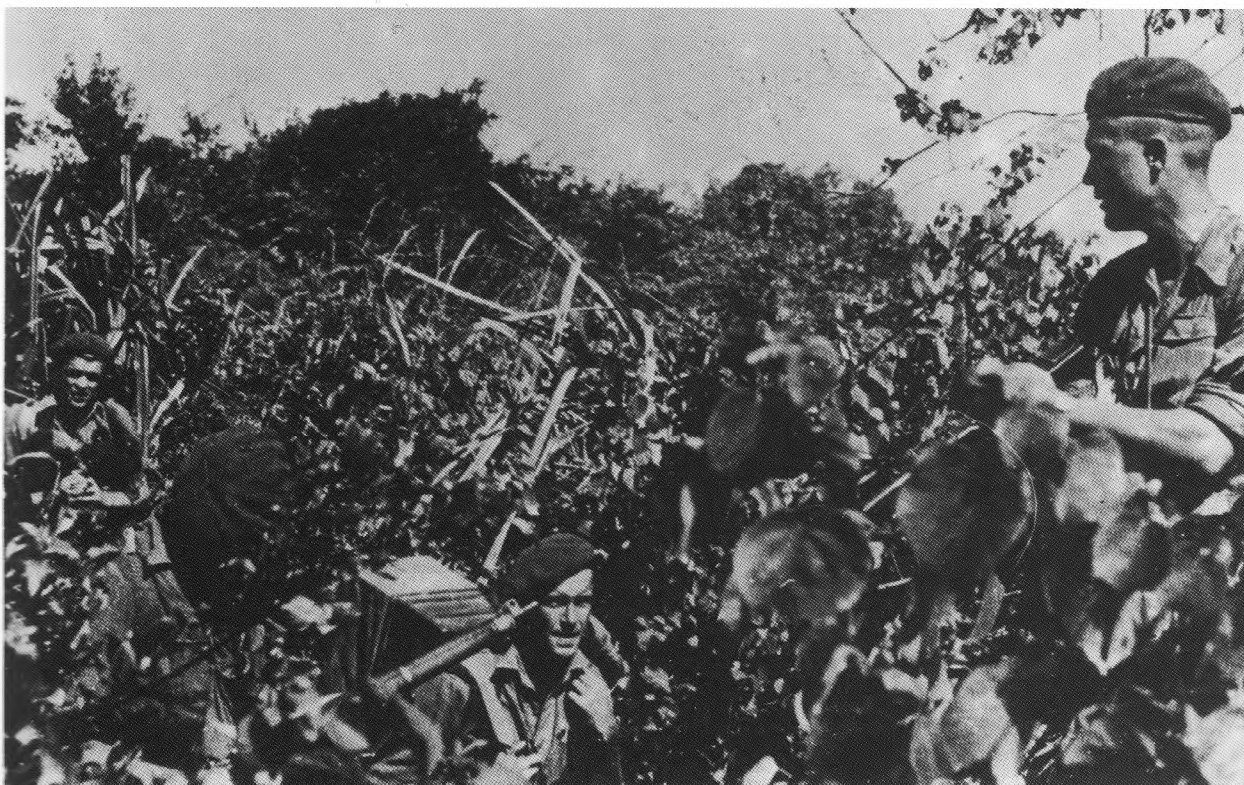
Kitame puslapyje, žemiau: Karališkieji jūrų pėstininkai pasibaisėtina pakrantės vietove brovėsi *Kangaw* link. Pasak brigados generolo Piterio Jango, „čia nebuvo kelių. Išsilaipinome tarp mangrovių, vėliau ¾ mylios kalvos 170 (ši kalva buvo pagrindinė užduotis) link traukėme per pavasario potvynio užtvindytą ryžių lauką. Nebuvo netgi tinkamo pėsčiųjų takelio. Keletą pirmųjų dienų į pakrantę negalėjo būti atgabenta tankų ir pabūklų, bet mes turėjome paramą iš oro..." *CMC*

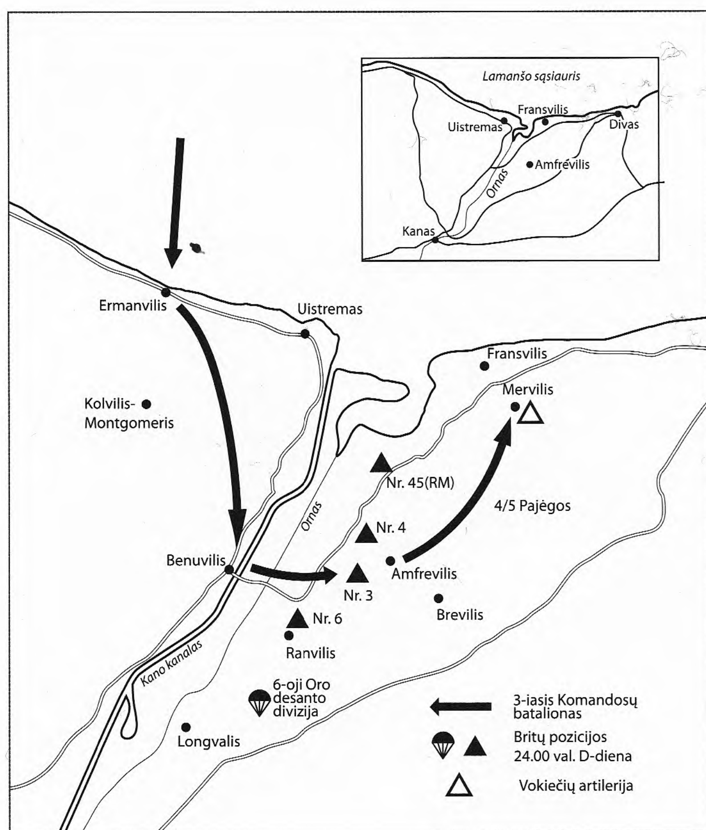
specialios diversijos, tačiau tai vykdė SOE. 1943 m. rugpjūtį, lordui Mauntbetenui išvykus vadovauti sąjungininkų pajėgoms pietryčių Azijoje ir generolui majorui Robertui Leikokui jį pakeitus, komandosai neteko dviejų didžiausių savo globėjų. Karinei padėčiai stabilizavusis ministras pirmininkas Čerčilis, po Djepo katastrofos nusivylęs jungtinių operacijų vadovybe, pats nustojo rūpintis komandosais. Be to, specialiosios tarnybos brigada 1943 m. vasarą padidėjo, prie jos prijungus karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų dalinius. 1943 m. lapkritį buvo sukurta nauja formuotė, specialiosios tarnybos grupė (*Special Service Group*), turinti savo štabą ir vadovaujama karališkųjų jūrų pėstininkų generolo majoro Roberto Sturgso (žr. išnašą p. 48). Grupė sudaryta iš keturių specialiosios tarnybos brigadų, iš kurių dvi dislokuotos Britanijoje ir po vieną Italijoje bei Indijoje. Kiekviena brigada dabar buvo sudaryta ir iš kariuomenės bei jūrų pėstininkų komandosų dalinių. Jos turėjo tapti jūrų desanto į nacių okupuotą Europą smaigaliu.

1943 gegužę sutriuškinę Ašies pajėgas šiaurės Afrikoje, liepos 10 d. sąjungininkai surengė operaciją „Husky" ir išsilaipino Sicilijoje. 2-asis ir 3-iasis komandosų batalionai, drauge su 40-ojo ir 41-ojo jūrų pėstininkų batalionų komandosais gavo užduotis pridengti įsiveržimo zonos sparnus ir užimti itin svarbius objektus. Rugsėjį įvykdyta operacija „Lavina" (*Avalanche*) ir išsilaipinta Salerne, pietų Italijoje. Tai buvo pirmasis jūrų desantas pačiame Europos žemyne. Šioje operacijoje dalyvavo 2-oji specialiosios tarnybos brigada. Vėliau ji organizavo komandosų reidus į Italijos Adrijos jūros pakrantę ir Albaniją bei Jugoslaviją. Tuo pačiu metu komandosai kovojo per visos Italijos kampaniją, taip pat ir lemiamuose mūšiuose prie Komačio ežero. Ten komandosai dar kartą pelnė kovinę šlovę, o jūrų pėstininkai – vienintelį jų užsitarnautą Viktorijos kryžių Antrajame pasauliniame kare. Kapralas Tomas Hanteris paaukojo gyvybę vadovaudamas ryžtingam priešo pozicijų puolimui likus vos kelioms dienoms iki karo pabaigos.

Atvykęs į Tolimuosius rytus Mauntbetenas pareikalavo ten permesti vieną iš naujai formuojamų specialiosios tarnybos brigadų. 1943 m. pabaigoje specialiosios tarnybos 3-iosios brigados padaliniai išplaukė į Tolimuosius rytus ir gruodžio 19 d. atvyko į Indiją. Brigada buvo dislokuota Kedgaone, šalia *Poona*. Jos padaliniai pirmą kartą dalyvavo mūšyje 1944 m. kovą, per operaciją „Atsuktuvas" (*Screwdriver*) vykstant Arakano kampanijai Birmoje. Tai buvo pagrindinė šių metų 3-iosios specialiosios tarnybos brigados operacija.

1944 m. gruodį junginys buvo pervadintas 3-iąja komandosų brigada, o jos vadu paskirtas brigados generolas Piteris Jangas. Japonams nepaliaujamai traukiantis, brigadai buvo įsakyta atkirsti jų pasitraukimo kelius išlaipinant jūrų desantus priešo užnugaryje. 1945 m. sausio 22 d. brigada išsilaipino iš desantinių laivų. Pirmajame ešelone puolė 1-asis komandosų batalionas, paskui jį sekė 5-asis komandosų batalionas, o 42-asis ir 44-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionai liko rezerve. Jie užėmė dominuojančią kalvą šalia *Kangaw* ir 36 val. atlaikė nepaliaujamus nuožmius besitraukiančių japonų puolimus. Neturėdami tankų ir palaikomi vos kelių artilerijos pabūklų, komandosai buvo priversti stoti į kovą su priešais su kovos peiliais rankose. Komandosai patyrė didelių nuostolių, o visi išlikę buvo sužeisti, bet japonų atakas atrėmė. Specialiai šiai dienai skirtame įsakyme korpuso vadas generolas leitenantas Filipas Christisonas rašė: „Mūšis dėl *Kangaw* buvo lemiamas visos Arakano kampanijos mūšis". 3-ioji komandosų brigada buvo išvesta papildyti prieš numatytą operaciją „Užtrauktukas" (*Zipper*) – Malajos užėmimą, bet prieš pradedant ją vykdyti karas baigėsi.

ĮSIVERŽIMO DIENA (D-DAY)

1943 m. lapkritį, kai suformuota specialiosios tarnybos grupė, įsiveržimo į Europą planai jau buvo gerokai pasistūmėję į priekį. Operacija „Valdovas" (*Overlord*) turėjo tapti didžiausiu istorijoje jūsų desantu, o komandosų vieta – jo avangarde. 3-ioji ir 4-oji specialiosios tarnybos brigados gavo užduotis „D" dieną užimti britų ir kanadiečių išsilaipinimo paplūdimių Normandijoje „Auksas" (*Gold*) „Junona" (*Juno*) „Kardas" (*Sword*) sparnus. 1944 m. liepos 6 d. 3-iasis komandosų batalionas išsilaipino paplūdimyje *Sword* prie *Breche d'Hermanville*, vykdydamas itin svarbią užduotį įsiveržti gilyn ir susijungti su 6-osios oro desanto divizijos kariais, praėjusią naktį užėmusiais gyvybiškai svarbius tiltus per Kaeno kanalą ir Orne upę. Iki dienos pabaigos užduotis buvo įvykdyta nepaisant atkaklaus priešinimosi, kuris vyko ir per kitas savaites. 3-iasis ir 6-asis komandosų bei 45-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionai buvo tarp pirmųjų „D" dieną išsilaipinusių dalinių. Netrukus prie jų prisijungė brigados generolas lordas Lovetas ir jo vadovaujamos 1-osios specialiosios tarnybos brigados štabas. Karališkųjų jūrų pėstininkų korpusas aktyviai dalyvavo puolime.

Viršuje: Komandosai susitinka su 6-osios oro desanto divizijos parašiutininkais, „D" dienos išvakarėse užėmusiais gyvybiškai svarbius tiltus per Kaeno kanalą ir Orne upę. Stovintis dešinėje komandosas turi standartinę Bergeno kuprinę, lyną ir ginkluotas „Kolto" pistoletu. Komandosas kairėje dėvi kovinę striukę ir segi šovininę su jo šautuvui Nr. 4 skirtomis apkabomis. Žalios beretės padeda komandosams išsiskirti iš parašiutininkų. *CMC*

Prieš tai buvusiame puslapyje, viršuje: Užimant Orne: 3-iojo komandosų bataliono kariai puola Pegaso tilto (naktį iš birželio 5 į 6 d. užimtas 6-osios oro desanto divizijos) ir Mervilio baterijos kryptimi

Prieš tai buvusiame puslapyje, apačioje: „D" dieną 1944 m. 6 d. 1-osios specialiosios tarnybos brigados štabas brenda į paplūdimio *Sword* krantą prie *Ouistreham*. Aukštas karys centre, laikantis rankoje lazdelę, yra brigados generolas lordas Lovetas, 1-osios specialiosios tarnybos brigados vadas. Dešinėje jo – dūdmaišininkas kapralas Bilas Milinas, kuris į krantą žengė tik su dūdmaišiu ir F-S kovos peiliu. Jis dėvi kiltą, kurį jo tėvas dėvėjo Didžiajame kare. *IWM – B5103*

Apie 17 500 jūrų pėstininkų buvo desantinių laivų įgulose. 41-asis, 45-asis, 47-asis ir 48-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionai išsilaipino „D" dieną, o 46-asis batalionas – „D"+1 dieną. Jūrų pėstininkai taip pat valdė dviejų šarvuočių paramos grupei priklausančius tankų pulkuose buvusius „Kentauro" tipo tankus, tiesiogiai rėmusius ugnimi nuo pat išsilaipinimo pradžios.
Visi šie komandosų daliniai dalyvavo įnirtingose kovose tarp Normandijos gyvatvorių ir prie Senos upės. Po 83 kovų dienų 1-oji ST brigada buvo grąžinta į Britaniją papildyti. Tarp „D" dienos ir rugsėjo 30 d. abi ST brigados patyrė daugiau nei 50% siekiančių nuostolių. Kovos veiksmai tęsėsi Prancūzijoje, Belgijoje ir Olandijoje. Spalį, rengdamasi Antverpeno uosto užėmimo operacijai, 4-oji ST brigada pradėjo mokytis naudoti „Buffalo" LVT (desantinė vikšrinė mašina) ir „Weasel" amfibijas. Lapkričio 1 d. 41-asis, 47-asis ir 48-asis jūrų pėstininkų, 4-asis komandosų batalionai ir keturios 10-ojo (jungtinio sąjungininkų) komandosų bataliono kuopos išsilaipino *Walcheren* kyšulyje prie *Westkapelle*, Šeldės žiotyse. Jūrų pėstininkų valdomi paramos kateriai buvo apšaudyti vokiečių pakrančių apsaugos baterijų ir patyrė didelių nuostolių. Įnirtingos kautynės vyko toliau ir kol sąjungininkai užėmė Antverpeno uostą, komandosai neteko daugiau kaip 500 karių.

1944 m. gruodžio 6 d. specialiosios tarnybos grupė buvo pervadinta komandosų grupe, o ST brigados tapo komandosų brigadomis. 1944/1945 žiemą vykstant vokiečių puolimui Ardėnuose prieš uostą, komandosai daugiausia tūnojo gynybos postuose aplink Antverpeną ir jo apylinkėse bei palei Maso upę. 1945 m. sausio 23 d. 45-ojo jūrų pėstininkų komandosų batalionas įsitraukė į nuožmų mūšį, kuriame vienas iš dalinio sanitarų, kapralas Hardenas, pelnė Viktorijos kryžių. Britų kariuomenėje chroniškai trūko pėstininkų, todėl iš desantinių laivų, kurių dabar buvo daugiau nei reikia, įgulų suformavo 116-ąją ir 117-ąją jūrų pėstininkų brigadas. Vasarį 116-oji brigada persikėlė per Maso upę ir įžengė į Vokietiją. 117-oji brigada atvyko karui Europoje pasibaigus. Kovą 1-oji komandosų brigada buvo puolimo Vokietijoje smaigalyje keliantis per Reino ir Veselio upes. Brigados avangarde slinko 46-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas. Balandį operacijoje „Grobis" (*Plunder*) 1-ajai komandosų brigadai, priskirtai 6-ajai oro desanto divizijai, teko sunkiai forsuoti Veselio upę. Vėliau brigada priskirta 11-ajai tankų divizijai. Naktį iš balandžio 10 į 11 d. 3-ioji komandosų brigada, nepaisydama atkaklaus priešinimosi, užėmė geležinkelio tiltą per Alerio upę. Balandžio 19 d. 1-oji komandosų brigada pasiekė Liunebergą. Ten buvo išjungta iš 11-osios tankų divizijos pavaldumo ir priskirta 15-ajai (škotų) divizijai, kurioje dalyvavo paskutinėje operacijoje šiame kare. 6-asis komandosų batalionas ir paskui jį žygiuojantis 46-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas prie Lauenburgo LVT „Buffalo" amfibijomis forsavo Elbę, atverdami kelią pagrindinių pajėgų puolimui. 4-oji komandosų brigada liko Olandijoje. Ten ji rengė reidus ir patrulius prieš sąjungininkams puolant įvairius izoliuotus vokiečių priešinimosi židinius. Nuo pat „D" dienos fronto dalinius, iš šiaurės vakarų Europos besiveržiančius į Vokietiją, lydėjo vienas iš slapčiausių komandosų dalinių. 30-asis komandosų batalionas, vėliau pavadintas 30-uoju smogiamuoju batalionu, gavo

užduotį rinkti svarbią žvalgybos informaciją ir dokumentus, ypač priešo parengtus planus ir naujų ginkluotės technologijų pavyzdžius. 30-asis smogiamasis batalionas nuolat laikėsi puolimo priešakyje. Jis buvo tarp pirmųjų sąjungininkų dalinių, įsiveržusių į svarbius miestus, taip pat į Emdeną, Kelną, Kylį ir Bremeną. Šiame mieste komodoro leitenanto Patriko Dalzelio-Džobo (*Patrick Dalzel-Job*) vadovaujama komanda paėmė 16 naujo pavyzdžio XXI tipo povandeninių laivų, kurie įvairaus statybos baigtumo lygio stovėjo Dešimago doke. Paskutiniais karo mėnesiais dalinys surinko gausų techninės informacijos laimikį bei sulaikė svarbių techninių darbuotojų ir mokslininkų.

Po pergalės Europoje komandosų brigados buvo priskirtos okupacinei tarnybai Vokietijoje. Vėliau grįžo į Britaniją, kur 1946 m. išformuotos, vadovaujantis 1945 m. rugsėjo 27 d. štabo viršininkų nutarimu išformuoti kariuomenės komandosus, o visas jūrų desantų operacijas pavesti karališkųjų jūrų pėstininkų korpusui. Jungtinių operacijų vadui generolui majorui. Robertui Leikokui teko nelinksma užduotis paskelbti šį nutarimą savo 1-osios komandosų brigados kariams:

> „Šiandien jūsų nelaukia mūšis... ir su dideliu apgailestavimu, kad mano daliai teko pranešti jums – komandosams, kurie taip pasižymėjo kovodami Norvegijoje ir šiaurės salose, Prancūzijoje, Belgijoje, Olandijoje ir Vokietijoje, Afrikoje ir Egipte, Kretoje ir Sirijoje, Sicilijoje ir Italijoje, Adrijos pakrantėse ir salose, Arakano ir Birmos paplūdimiuose bei džiunglėse – kartoju, su dideliu liūdesiu aš šiandien privalau jums pranešti, kad esate išformuojami".

Leikokas pasakė, kad įžymiosios žaliosios kariuomenės komandosų beretės „mirs" kartu su jais. Įsikišus lordui Mauntbetenui bent jau šio sumanymo atsisakyta, tad karališkieji jūrų pėstininkai jas dėvi ir mūsų dienomis.

Apačioje: Nacių režimo agonijos dienomis 30-asis smogiamasis batalionas buvo XXX britų korpuso avangarde ir jo „Humber" žvalgybos automobiliai buvo tarp pirmųjų sąjungininkų dalinių, įžengusių į Bremeną ir 1945 m. balandžio 26 d. priėmusių burmistro kapituliavimą. Nuotraukoje matome 30-ojo smogiamojo bataliono „B" kuopos žvalgybos automobilius „Humber" prie Bremeno rotušės vykstant deryboms dėl kapituliavimo. CMC

Kairėje: Po keleto nacių okupavimo metų Prancūzijos gyventojai švenčia išvadavimą su 4-ojo komandosų bataliono kariais prancūzais. Be komandosų ir jungtinių operacijų vadovybės antsiuvų ant peties šie komandosai išsiskiria beretėje įsegta Prancūzijos jūrų pėstininkų kokarda. *IWM – B5279*

Apačioje: Operacijos „Žavesys" (*Infatuate*) smaigalyje buvo 4-osios ST brigados 41-asis, 47-asis ir 48-asis karališkųjų jūrų pėstininkų batalionai, remiami 4-ojo komandosų bataliono ir keturių 10-ojo (jungtinio sąjungininkų) komandosų bataliono kuopų. Po pasirengimo naudotis specialiomis šarvuotosiomis 79-osios tankų divizijos mašinomis, karališkieji jūrų pėstininkai su „Bufalo" ir „Weasel" vikšrinėmis amfibijomis išsilaipino Valchereno saloje. Nuotraukoje matome juos desantiniu laivu plaukiančius į salą. Amfibijos „Bufalo" (dešinėje) ir „Weasel". *CMC*

Kitame puslapyje, dešinėje: 30-asis komandosų batalionas buvo specialus dalinys, panaudotas rinkti karinę ir techninę žvalgybos informaciją sąjungininkų puolimo priešakyje. Įsiveržimo metu jis vadintas 30-uoju smogiamuoju batalionu, buvo sudarytas iš karališkojo laivyno karių ir jam vadovavo laivyno komodoras leitenantas Patrikas Dalzelis-Džobas. 1945 m. balandį darytoje nuotraukoje jis avi gana retus karininkams skirtus lauko batus, ginkluotas dėkle prie šlaunies pritvirtintu F-S peiliu, ant peties pasikabinęs standartinį JAV parašiutininkų karabiną M1A1 sulankstoma buože. *CMC*

Apčioje: Komandosas ginkluotas jų simboliu tapusiu Tompsono pistoletu kulkosvaidžiu, pramintu Čikagos pianinu.

KOMANDOSŲ DALINIAI

1-asis komandosų batalionas

Specialiosios tarnybos „A" kuopa 1941 m. kovo 5 d. tapo 1-uoju komandosų batalionu. Vėliau tiekė karinį personalą oro desanto pajėgoms. Įvykdęs keletą reidų anapus Lamanšo, vėliau dalyvavo operacijoje „Torch" ir išsilaipino šiaurės Afrikoje. 1943 m. dislokuotas Tolimuosiuose Rytuose. Karo pabaigoje sujungtas su 5-uoju komandosų batalionu, išformuotas 1946 m.

2-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1941 m. kovą iš 34 skirtingiems pulkams ir daliniams priklausančių karių. Perdavęs karinį personalą oro desanto pajėgoms, buvo performuotas. Vėliau dalyvavo Sent Nazairo reide ir patyrė didelių nuostolių. Dar kartą performuotas buvo permestas į Viduržemio jūros rajoną, kovojo Sicilijoje, Italijoje ir Jugoslavijoje. Išformuotas 1946 m.

3-iasis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. birželį 3-iasis komandosų batalionas tapo seniausiu komandosų daliniu, 1-ąjį ir 2-ąjį batalionus perkėlus į oro desanto pajėgas. Dalyvavo pirmuose rimtuose reiduose į Lofotų salas, Vagsą ir Djepą. 1943 m. 3-iasis komandosų batalionas kovojo Sicilijoje ir Italijoje, vėliau grįžo į Britaniją. Įsiveržimo dieną išsilaipino Normandijoje turėdamas užduotį susijungti su oro desanto pajėgomis. Dalyvavo forsuojant Reiną ir Elbės puolime. Išformuotas 1946 m.

4-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. birželį iš 85 skirtingiems daliniams priklausančių karių. Pelnė šlovę sunaikindamas artilerijos baterijas Djepe. Dalyvavo išsilaipinant Normandijoje, vėliau kovojo prie Valchereno. Išformuotas 1947 m. sausį.

5-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. birželį. Dalyvavo reiduose už Lamanšo, vėliau operacijoje „Ironclade". 1942 m. išsilaipino Madagaskare. Vėliau perkeltas į Birmą ir sujungtas su 1-uoju komandosų batalionu. Išformuotas 1947 m. sausį.

6-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. vasarą. Bataliono kariai dalyvavo įvairiuose reiduose, bet kaip karinis dalinys pirmą kartą panaudotas 1942 m. lapkritį išsilaipinant Alžyre drauge su JAV kariuomene. Naudojo kai kurią amerikiečių ginkluotę, pavyzdžiui, šalmus ir Garando šautuvus. Grįžo į Britaniją pasirengti įsiveržimui į Normandiją, vėliau kovojo šiaurės vakarų Europoje, pasiekė Elbės upę. Turėjo specialų jūrų padalinį, 101-oji kuopa, suformuota kapitono G.C. Montanaro, naudojusi civilines Folbout tipo kanojas. Vėliau 101-oji kuopa tapo specialiąja valčių tarnyba. 6-asis komandosų batalionas buvo išformuotas 1946 m.

7-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. vasarą. 1941 m. buvo pasiųstas į Vidurio Rytus ir įsijungė į Leikoko pajėgas. Tais pačiais metais kovojo Kretoje ir dėl patirtų didelių nuostolių buvo išformuotas.

8-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. vidurvasarį. Daugiausia karių atvyko iš gvardijos pulkų ir karališkosios gvardijos divizijos. 8-ąjį komandosų batalioną ištiko toks pats likimas, kaip ir 7-ąjį.

9-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. viduryje, daugiausia iš škotų dalinių. Vėliau perkeltas į Gibraltarą, kovojo per Italijos kampaniją, prie Egėjo jūros ir Graikijoje. Išformuotas 1946 m.

10-asis komandosų batalionas

Mėginimas 1940 m. rugpjūtį suformuoti 10-ąjį batalioną nepavyko dėl savanorių trūkumo. Surinkti kariai buvo paskirstyti kitiems komandosų daliniams. 1942 m. sausį atkurtas ir pavadintas10-uoju (jungtiniu sąjungininkų) komandosų batalionu (žr. p. 36).

11-asis (škotų) komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. birželį iš Škotijos dalinių, jis gavo neoficialų pavadinimą „škotų". Drauge su 7-uoju ir 8-uoju komandosų batalionais sudarė Leikoko pajėgas. Kovėsi Sirijoje ir ten patyrė didelių nuostolių. Buvo išformuotas 1941 m. vasaros pabaigoje Kipre.

12-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. rugpjūtį iš Šiaurės Airijoje dislokuotų britų pajėgų karių. Per operaciją „Archery" dalyvavo pirmajame reide į Lofotų salas. Iki 1943 m. rugsėjo dalyvavo keliuose sėkminguose reiduose. Išformuotas gruodį dėl savanorių trūkumo, jo likučiai perkelti į 9-ąjį komandosų batalioną.

13-asis komandosų batalionas

Batalionas tokiu numeriu nesuformuotas dėl prietarų.

14-asis komandosų batalionas

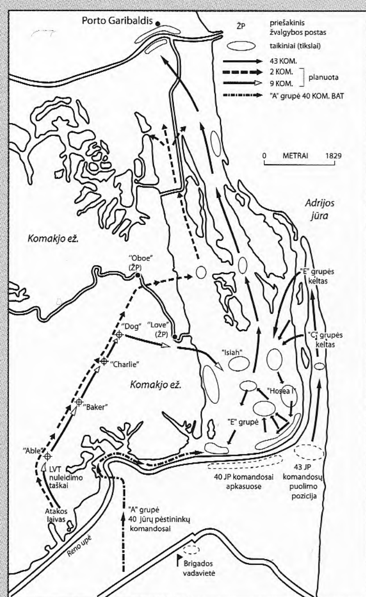
Batalionas suformuotas 1942 m. specialiai drauge su SOE vykdyti diversinėms užduotims Norvegijoje ir už Šiaurės poliaračio. Suformuotas iš 2-ojo komandosų bataliono karių 1942 m. naktį iš rugsėjo 20 į 21 d. „Mušketono" operacijos metu sėkmingai atakavo jėgainę Glomfiorde. Nors operacija ir pavyko, keletas komandosų buvo nukauti bei sučiupti. Šie komandosai buvo pirmieji, kuriuos vokiečiai spalį sušaudė vado-vaudamiesi Hitlerio išleistu „Įsakymu dėl komandosų". 14-ąjį batalioną sudarė dvi kuopos. Viena buvo parengta mažoms operacijoms su kanojomis, antra – veikti su slidėmis raižytoje vietovėje. 12-ojo ir 14-ojo batalionų komandosai vėliau vykdė reidus ir žvalgybos užduotis Norvegijoje.

30-asis komandosų batalionas

1942 m. rugsėjo 30 d. suformuotas kaip specialus inžinerinis dalinys. Sudarytas iš 33-iosios karališkųjų jūrų pėstininkų, kariuomenės 34-osios ir karališkojo karo laivyno 36-osios kuopos. 35-ąją kuopą turėjo sudaryti karališkosios oro pajėgos, bet ji niekada nebuvo suformuota. 30-ajam komandosų batalionui buvo iškelta išskirtinė užduotis per reidus ir išmetant jūrų desantus atlikti žvalgybą, rinkti techninę informaciją ir priešo dokumentus. Suformuoti šį batalioną pasiūlė karo laivyno komodoras Janas Flemingas, vėliau tapęs knygų apie Džeimsą Bondą autoriumi. Visi bataliono kariai išėjo standartinį komandosų pasirengimą. Pirmą kartą dalyvavo kovos veiksmuose 1942 m. lapkritį operacijoje „Torch". Vėliau 30-asis komandosų batalionas dalyvavo daugumoje jūros desantų ir buvo sąjungininkų puolimo priešakyje rinkdamas techninę žvalgybos informaciją priešo teritorijoje.

COMACCHIO EŽERAS

Italijos kampanija išsiskyrė nepaliaujamomis sunkiomis kovomis ir visiškai nesiderino su Čerčilio įsitikinimu, jog tai yra „minkšta Europos papilvė". Iki pačios pabaigos vyko negailestinga kova. Tokia pati padėtis buvo ir prie Komakjo (*Comacchio*) ežero, kur 1945 m. balandį 2-asis komandosų batalionas „surišo" vokiečių gynybą sąjungininkų puolimo per Argentos perėją sparnuose. Dėl sausros ežere nukritus vandens lygiui desanto operacijos keletą savaičių buvo apsunkintos. Kateriai negalėjo atsipešti nuo kranto. Pasak vieno karininko, „valandų valandas kariai traukė ir stūmė gremėzdiškus katerius per daugiau nei vieną mylią dvokiančio ir lipnaus dumblo... Tai buvo košmaras Venecijos mėnesienoje ir Henlio regatos pabaigos kratinys". Tačiau 2-ojo, 9-ojo, 40-ojo ir 43-iojo (jūrų pėstininkų) komandosų batalionai kliūtis įveikė ir jų puolimas baigėsi itin sėkmingai. Komakjas tapo dar vieno šlovingo komandosų mūšio vieta, o generolas Makrėjus 2-ajai komandosų brigadai pareiškė, kad „ši sėkmė dumble ir seklumose prie Argentos buvo lemiama kovoje Italijoje". Tai privertė vokiečių pajėgas Italijoje pasiduoti 1945 m. gegužės 2 d., likus savaitei iki Vokietijos žlugimo.

40-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas

Suformuotas 1942 m. sausio 14 d. kaip jūrų pėstininkų komandosų batalionas, vėliau pavadintas „A" batalionu, o nuo 1942 spalio 18 d. – 40-uoju jūrų pėstininkų komandosų batalionu. Kovos krikštą gavo operacijoje „Jubiliejus" Djepe, ten patyrė didelių nuostolių. Buvo performuotas ir 1943 m. liepą išsilaipino Sicilijoje, vėliau kovėsi Italijoje ir Jugoslavijoje. Karo pabaigoje kovojo Italijoje, prie Komačio. 1945 m. birželį grįžo į Didžiąją Britaniją ir buvo pervadintas „40-uoju komandosų batalionu".

41-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas

Suformuotas 1942 m. spalio 10 d. Kovos krikštą gavo Sicilijoje, patyrė didelių nuostolių. Prieš išsilaipinimą Normandijoje grąžintas į Didžiąją Britaniją. Kovėsi Valcherene ir Maso upės rajone. 1945 m. lapkritį grįžo į Didžiąją Britaniją ir buvo pervadintas „41-uoju komandosų batalionu".

42-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas

Suformuotas 1943 m. rugpjūtį. Kovos krikštą gavo 1944 m. lapkritį Birmoje, kur kovėsi iki karo pabaigos. 1945 m. rugsėjį perkeltas į Honkongą ir ten paliktas iki 1947 m. birželio.

43-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas

Suformuotas 1943 m. rugpjūtį. 1943 m. pabaigoje dislokuotas Šiaurės Afrikoje. Kovos krikštą gavo 1944 m. sausį prie Anzijo. Vėliau rengė reidus į Jugoslavijai priklausančias Dalmatijos salas. 1945 m. kovą vėl dalyvavo Italijos kampanijoje. Birželį grąžintas į Didžiąją Britaniją ir įjungtas į 40-ojo jūrų pėstininkų komandosų batalioną.

44-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas

Suformuotas 1943 m. rugpjūčio 1 d. 1943 m. pabaigoje dislokuotas Tolimuosiuose Rytuose. Kovos krikštą gavo 1944 m. kovą Birmoje. Tolimuosiuose Rytuose kovėsi iki karo pabaigos. 1945 m. buvo perkeltas į Honkongą. 1946 m. kovą išformuotas, o jo kariai priskirti 40-ajam jūrų pėstininkų komandosų batalionui.

45-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas

Suformuotas 1943 m. rugpjūtį. 45-asis komandosų batalionas išsilaipino Normandijoje ir dalyvavo kovose 83 dienas, paskui grįžo į Didžiąją Britaniją. 1945 sausį buvo nusiųstas į Olandiją, vėliau dalyvavo forsuojant svarbesnes upes Vokietijoje, karo pabaigą pasitiko Noištadte prie Baltijos. 1945 birželį grįžo į Didžiąją Britaniją.

46-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas

Suformuotas 1943 m. rugpjūtį. Išsilaipino Normandijoje antrąją puolimo dieną ir dalyvavo kovose iki rugpjūčio, kai dėl patirtų didelių nuostolių buvo atitrauktas iš priešakinių linijų. Grįžęs į Didžiąją Britaniją įjungtas į 1-osios specialiosios tarnybos brigadą. 1945 m. sausį nusiųstas į Belgiją, iš ten perkeltas į Antverpeną. Vėliau dalyvavo mūšiuose prie Reino upės ir pasiekė Elbę. 1945 m. birželį grįžo į Didžiąją Britaniją ir 1946 m. sausį išformuotas.

47-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas

Suformuotas 1943 m. rugpjūčio 1 d. Išsilaipino Normandijoje antrąją puolimo dieną ir aktyviai dalyvavo kovose Prancūzijoje ir Olandijoje, karo veiksmus baigė dalyvaudamas desanto operacijoje Valcherene. Po pergalės Europoje perkeltas į Vokietiją, lapkritį grįžo į Didžiąją Britaniją. Išformuotas 1946 m. sausį.

48-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas

Suformuotas 1944 m. kovą. Išsilaipino Normandijoje pirmąją puolimo dieną. Ten užėmė

vokiečių įtvirtinimus Langrune-sur-Mer vietovėje, tačiau patyrė beveik 50 proc. nuostolių. Buvo papildytas ir, sąjungininkams veržiantis į Vokietiją, dalyvavo intensyviose kovose Šiaurės Vakarų Europoje. Paskutinis mūšis įvyko 1945 m. balandžio 23 d. Biesboche, Olandijoje. Po okupacinės tarnybos Vokietijoje 1945 m. lapkritį grįžo į Didžiąją Britaniją. Išformuotas 1946 m. sausį.

50-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. liepą Vidurio Rytuose iš Egipto ir Palestinos savanorių. Buvo pavadintas „D" batalionu ir įjungtas į Leikoko pajėgų sudėtį, vėliau tarnavo Dodekaneso salose ir dalyvavo Kretos mūšyje. Ten patyrė didelių nuostolių ir buvo išformuotas.

51-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. spalį Vidurio Rytuose. Tarp jo karių buvo daug žydų ir palestiniečių savanorių. Kovojo Etiopijoje ir Eritrėjoje, padėjo Ordui Vingeitui suburti Etiopijoje efektyviai veikusias nereguliarias pajėgas. Vėliau įtrauktas į Vidurio Rytų komandosų pajėgas.

52-asis komandosų batalionas

Suformuotas 1940 m. spalį Vidurio Rytuose. 1941 m. sausį kovojo prieš Italijos ir Etiopijos pajėgas, vėliau grįžo į Egiptą ir įsiliejo į Leikoko pajėgų „D" batalioną. Tolesnė bataliono istorija tokia pati kaip 50-ojo.

Artimųjų Rytų komandosų pajėgos

Jos suformuotos iš Leikoko pajėgų likučių Čerčiliui reikalaujant išlaikyti komandosus Artimuosiuose Rytuose. Gyvavo neilgai, jau 1942 m. vasarą buvo įjungtos į pulkininko leitenanto Deivido Stirlingo vadovaujamą 1-ąjį specialiosios oro tarnybos pulką.

62-asis komandosų batalionas

Už šio pavadinimo slėpėsi mažųjų reidų pajėgos (žr. p. 37).

Specialioji valčių tarnyba

Buvo suformuota iš įvairių komandosų padalinių, taip pat 101-osios 6-ojo komandosų bataliono kuopos, naudojusios kanojas ir nedidelius katerius, vykdžiusios mažus reidus, žvalgybos misijas ir padėjusios įsiskverbti agentams Europoje, Viduržemio jūros rajone ir Tolimuosiuose Rytuose. Po karo šias operacijas toliau vykdė jūrų pėstininkai, vėliau jos patikėtos ir šiuo metu funkcionuojančiai specialiajai valčių tarnybai.

Apačioje: Karininkai ilsisi „Komandosų viešbutyje" Čitagonge 1944 m. sausį. Šie kariai vadovavo išsilaipinimo zonoms kiekvienoje karo frontuose vykdytoje desantinėje operacijoje. *CMC*

Karinio laivyno komandosai

Analizuojant operacijos „Ironclade" Madagaskare patirtį pastebėta, kad labai reikalinga geresnė įvairių desanto elementų: desantinių katerių, karių išsilaipinimo linijų, laikinų tiekimo sandėlių kontrolė desantavimo vietose. Tad buvo sukurti karinio laivyno išsilaipinimo vietų valdymo komandosų padaliniai. Kiekviena iš jų turėjo išsilaipinimo vietos viršininką, kuriam priklausė trys skyriai. Kiekviename skyriuje – po 2 karininkus ir 23 kitus karius. Visiems buvo privalomas tipinis komandosų parengimas, kuris vyko specialioje mokykloje Ardentinyje, Škotijoje. Išsilaipinimo valdymo komandosai pirmą kartą panaudoti Djepe, kur patyrė didelių nuostolių. 1943 m. pabaigoje sukurti 22 padaliniai, vadinti pagal abėcėlės raides: Alfa (A), Beiker (B), Čarlis (C), Šuo (D – Dog) ir t.t. Karinio laivyno komandosai visuose karo frontuose veikė kiekvieno jūrų desanto priešakyje.

Viršuje: Sąjungininkams kariaujant Europoje įvairiausių tautybių kariai, tarnavę 10-ajame (jungtiniame sąjungininkų) komandosų batalione, buvo panaudoti kaip vertėjai ir ryšių karininkai. Šie 2-osios (olandų) kuopos kariai kalbasi su vietos gyventojomis Volfheze mieste. Operacija „Market Garden", 1944 m. rugsėjo 18 d. *CMC*

Apačioje: Komandosas jūrų pėstininkas deda miną į 3 colių minosvaidžio vamzdį. Jo užpakalinėje kelnių kišenėje – Kolto pistoletas. Maso žemupys, Olandija, 1945 m. balandis. Komandosams iš diversantų virtus smogiamosiomis pajėgomis nebuvo galima išsiversti be sunkiųjų paramos ginklų, tarp kurių buvo ir 3 colių minosvaidžiai. *CMC*

Kairėje: 1944 m. rudenį vokiečių kariuomenė užėmė Šeldės žiotis ir daugeliui savaičių užkirto kelią sąjungininkams naudotis giliavandeniu Antverpeno uostu. Tai turėjo katastrofišką poveikį priešakinių sąjungininkų linijų tiekimui. Valchereno sala buvo vokiečių gynybos raktas. Siekiant užimti salą 1944 m. lapkričio 1 d. buvo pradėta operacija „Infatuate". Išsilaipinimas buvo paremtas koncentruotos britų karo laivų ugnies ir karinių oro pajėgų bombonešių smūgiais. Ugnimi parėmė ir kiti laivai. Nuotraukoje matyti vidutinis desanto rėmimo laivas su jūrų pėstininkų įgula. Desantuojant karius šie laivai suteikė neįkainojamą paramą ugnimi. Jie tapo prioritetiniais besiginančių vokiečių taikiniais, o tai leido išsaugoti daugybę karius gabenančių desanto priemonių. *CEC*

Apačioje: 1944 m. balandžio 4 d. 1-osios komandosų brigados kariai žygiuoja per sugriautą Osnabriuko miestą. Per puolimą 3-iasis komandosų batalionas nukovė 50 ir paėmė į nelaisvę 450 vokiečių karių. *CMC*

SKIRIAMIEJI ŽENKLAI, APRANGA IR EKIPUOTĖ

SKIRIAMIEJI ŽENKLAI IR KOKARDOS

Pradžioje komandosai dėvėjo savo pulkų galvos apdangalus su kokardomis. Kiekvienas paradas tapdavo įvairiausių spalvų beretėčių, škotiškų kepurių ir piločių margumynu. Mėginimas įvesti vienodą galvos apdangalą atsimušdavo į nesibaigiantį karo ministerijos priešiškumą komandosams. Todėl dar apmaudesnis komandosams buvo leidimas parašiutininkų pulko, suformuoto gerokai vėliau, kariams dėvėti kaštonines beretes, dėl kurių vokiečiai juos praminė raudonaisiais velniais. Tačiau komandosai buvo atkaklūs, ir 1-ajam komandosų batalionui buvo leista pasirinkti pirmosios komandosų beretės spalvą. Jų dalinio kokardoje pavaizduota žalia salamandra tarp raudonos ir geltonos spalvos ugnies liežuvių. Raudoną spalvą naudojo nemėgstamoji karališkoji karo policija, o geltona pasirodė visiškai nepriimtina. Beliko žalia spalva. Vietinė škotiškų kepurių firma Irvine, Škotijoje, pasiuvo pirmąsias beretes, ir lordas Mauntbetenas tam pritarė 1942 m. gegužės 1 d. Oficialiai beretė buvo patvirtinta 1942 m. spalio 27 d. ir iš karto įvesta komandosų daliniuose, nors kariai ir toliau jose segėjo savo pulkų kokardas. 1946 m. vasarį kariuomenės taryba nutarimu Nr. 200 nustatė, kad žalios beretės bus oficialus karališkųjų jūrų pėstininkų korpuso komandosų galvos apdangalas. Beretės naudojamos iki mūsų dienų, pasikeitė tik jose segimos kokardos: su Žemės rutuliu, lauro lapų vainiku ir jūrų pėstininkų korpuso ženklu.

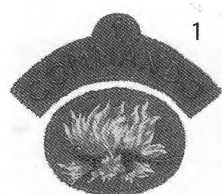
Apačioje: Komadosų skiriamieji ženklai: užrašas ant peties ir jungtinių operacijų vadovybės antsiuvas.

APRANGA

Iš pradžių komandosai vilkėjo standartine britų kariuomenės uniforma, juosėjo 1937 m. pavyzdžio brezentinius diržus ir 1936 m. pavyzdžio batus. Ši puiki įprasto mūšio apranga nebuvo itin tinkama slaptiems komandosų reidams. Ypač didelį triukšmą smulkiais akmenimis ar žvyru nuklotose pakrantėse kėlė plačiagalvėmis vinimis pakalti puspadžiai. Dėl to komandosai per reidus avėjo sportiniais bateliais, kurie nebuvo patogūs ilgai žygiuojant prie tikslo ar traukiantis. Specialiai komandosams buvo sukurti standartinių batų antdėklai, prislopinantys triukšmą žengiant akmenuota žeme. Vėliau juos pakeitė S.V. tipo batai guminiais padais, pirmą kartą panaudoti operacijoje „Chariot".

Pirmieji komandosų daliniai tuoj sukūrė savo skiriamuosius ženklus ir pasipuošė įvairiausiomis kokardomis bei palaidinėmis. 1942 m. buvo priimtos naudoti garsiosios žaliosios beretės ir vienodi skiriamieji ženklai.

1

8

2

9

3

4

10

11

5

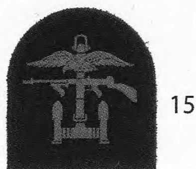
12

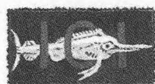
13

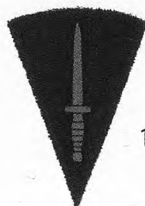

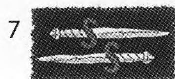
14

15

6

16

7

1 Užrašas ant peties ir 1-ojo komandosų bataliono antsiuvas, vaizduojantis ugnies apimtą salamandrą. Šis skiriamasis ženklas ir nulėmė žaliosios beretės spalvą

2 Virvelė, užrašas ant peties, specialiosios tarnybos dalinių rankovės antsiuvas ir 2-ojo komandosų bataliono antsiuvas su pavaizduotu sidabriniu durklu.

3 3-iasis komandosų batalionas pasirinko užrašą ant peties, kuriame buvo ir kuopos numeris ar štabo padalinio ženklas. Taip pat dėvėtas atskiras kiekvienos kuopos antsiuvas. Kairėje pavaizduotas „D" kuopos antsiuvas, dešinėje – 5-osios kuopos naudotas juodas skritulys.

4 4-ojo komandosų bataliono – virvelė ir užrašas ant peties.

5 5-ojo komandosų bataliono – plunksna, užrašas ant peties ir rankovės antsiuvas.

6 Pažymint škotišką kilmę 6-ajame komandosų batalione buvo dėvimos škotiškos kepurės su romėnišku skaičiumi VI kokardoje, užrašas ant peties, o po juo 101-osios kuopos, pirmosios panaudojusios kanojas, skiriamasis rankovės antsiuvas.

7 Specialiosios tarnybos brigados štabo rankovės antsiuvas.

8 9-asis komandosų batalionas taip pat pasirinko škotišką kepurę, bet su juoda plunksna vietoje kokardos. Apačioje – užrašas ant peties.

9 Kaip ir buvo galima tikėtis, 11-asis (škotų) komandosų batalionas pasipuošė juoda plunksna ir savo žalia virvele.

10 12-ojo komandosų bataliono užrašas ant peties.

11 Vidurio Rytų komandosų peties užrašas su pavaizduotu skiriamuoju ženklu – kovos peiliu.

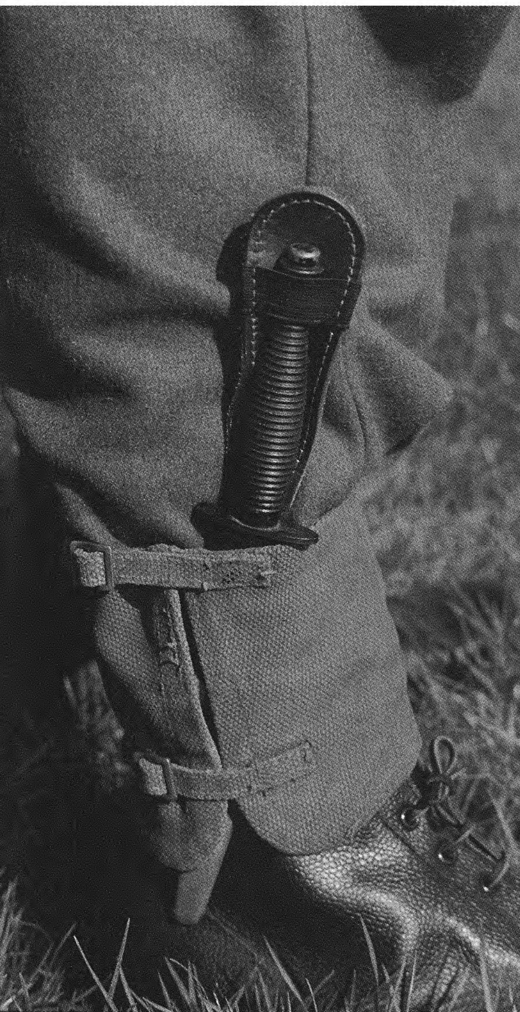
12 Vidurio Rytų komandosų peties užrašas su pavaizduotu skiriamuoju ženklu – kovos peiliu.

13 Specialiosios tarnybos brigados ryšių kuopos rankovės antsiuvas.

14 1942 m. buvo įvestas supaprastintas peties užrašas raudonomis raidėmis žaliame fone.

15 Jungtinių pajėgų vadovybės kokardoje buvo pavaizduotas komandosų skiriamasis ženklas, Tompsono pistoletas kulkosvaidis, karinio laivyno inkaras ir karinių oro pajėgų erelis. Kokardos buvo įvairių formų ir dydžio.

16 1944 m. gruodį specialiosios tarnybos grupė pavadinta komandosų grupe, o 1945 m. pradžioje jungtinių operacijų vadovybės rankovės antsiuvą pakeitė komandosų antsiuvas su pavaizduotu Fairbairno-Saikso kovos peiliu. Pažymėtina, kad šie du antsiuvai naudojami ir dabartinėse britų karinėse pajėgose. Įdomu pastebėti, kad beveik kiekvienas aukštesnysis britų karininkas 2003 m. Irake ant dešiniojo peties turėjo jungtinių operacijų vadovybės ženklą, simbolizuojantį trijų kariuomenės rūšių solidarumą.

Viršuje: Buvo naudojami trys Fairbairno-Saikso peilio modeliai. Kariai juos nešiojo taip, kaip jiems atrodė greičiau ir lengviau pasiekti. Nuotraukoje pavaizduotas trečiojo modelio peilis.

Dešinėje: 9 mm pistoletu kulkosvaidžiu „Sten" ginkluotas komandosas dėvi standartinę uniformą, Bergeno kuprinę ir šiltą kepurę.

Kitame puslapyje: Po 1940 m. Norvegijos kampanijos komandosai pradėjo naudoti Bergeno kuprinę. Ji buvo sukurta nešti sprogmenims, tačiau vėliau tokią naudojo kiekvienas komandosas.

COMMANDO

Dešinėje: 1944 m. pabaigoje komandosai pradėjo naudoti slepiamąsias parašiutininkų Denisono modelio striukes, kurios tapo itin populiarios (dėvi karys dešinėje). Kiti du komandosai dėvi plačiai paplitusias odines berankoves Džerkinso liemenes, kurios atsirado Didžiojo karo metu.

Apačioje: Ieškantis taikinio snaiperis susiliejo su augalija. Taiklus šaudymas buvo itin svarbus komandosams įgūdis. Snaiperiai agresyviai trikdė priešą esant mažiausiai galimybei.

Kitame puslapyje: Komandosų kapralas, laikydamas rankoje arbatos puodelį, klausosi radijo stoties Nr. 38 signalų. Ši stotis efektyviai veikė vienos mylios atstumu.

Viršuje: Grandinis rūko valydamas ginklą ir užtaisydamas .303 kalibro 28 šovinius talpinančias dėtuves. Kulkosvaidis „Bren" buvo puikus ginklas, per Antrąjį pasaulinį karą plačiai naudotas komandosų ir kiekviename kitame britų pėstininkų dalinyje.

Viršuje, dešinėje: Karininkas parengia sprogdinti Bergeno kuprineje atsineštus sprogmenis. Jį saugo Tompsono pistoletu kulkosvaidžiu ginkluotas komandosas.

Dešinėje: Prisidengęs 3 pėdų x 3 pėdų 6 colių pločio skraiste snaiperis pro žiūroną ieško taikinių. Šalia jo guli Nr. 4 Mark 1* (T) modelio šautuvas su optiniu taikikliu Nr. 32.

Kitame puslapyje, kairėje: Komandosas stovi su kabančiu ant peties M1928 modelio Tompsono pistoletu kulkosvaidžiu ir Bergeno kuprine.

Kitame puslapyje, dešinėje: Komandosų seržantas su dviem išgarsėjusiais komandosų ginklais: Tompsono pistoletu kulkosvaidžiu ir į getrus įspraustu Fairbairno-Saikso durklu.

Per operaciją „Frankton" iš povandeninio laivo „Tuna" iškeltos šešios „Cockle" tipo kanojos. Viena nepataisomai sudužo iškraunant, likusios penkios pavaizduotos 1942 m. gruodžio 27 d. plaukiančios Žirondos upės žiočių link. Iš kairės į dešinę: „Juodžuve" plaukiantys seržantas Volesas ir eilinis Evartas, leitenantas Makinonas ir eilinis Konvėjus su „Sepija", majoras „blondinas" Hasleris ir eilinis Sparksas su „Šamu", kapralas Laveras ir eilinis Milsas su „Vėžiu" bei kapralas Šerdas ir eilinis Mofartas su „Jūros Unguriu". Po sėkmingos atakos prieš Bordo uoste besislepiančius priešo laivus išgyveno tik Sparksas ir Hasleris. Po reido jie buvo paskelbti „moliuskų didvyriais". *Dailininko Džeko Raselo paveikslo reprodukcija.*

Intarpe: Karališkojo užtvarų patrulių padalinio karys „Franktono" reido dalyvių dėvėta apranga: juoda vilnone kepure, maskuojamąja striuke ir ilgaauliais guminiais batais. Ši apranga pasirinkta majoro „blondino" Haslerio. Iš apykaklės kyšantis vamzdelis skirtas pripūsti po striuke dėvimai gelbėjimosi liemenei. Jis ginkluotas pistoletu kulkosvaidžiu „Sten" su duslintuvu ir nešasi magnetinę prikabinamąją miną. Ant peties prisiūtas jungtinių operacijų vadovybės antsiuvas ir jūrų pėstininkų korpuso užrašas. Vokiečiai nekreipė dėmesio į tokias subtilybes ir sušaudydavo visus į jų rankas per reidą patekusius komandosus. *Dailininko Maiko Čapelio paveikslo reprodukcija.*

©JACK RUSSELL 93

Puslapyje prieš tai: Kulkosvaidininkas su kulkosvaidžiu „Bren" demonstruoja visą jūrų desantininko naudojamą ekipuotę, joje plieninis šalmas ir pakrauta Bergeno kuprinė. Ant krūtinės matyti balta gelbėjimosi liemenė, dar vadinta „vandens sparnais".

Kairėje: Dėl naudojamo galingo .45 kalibro šovinio Tompsono pistoletas kulkosvaidis per visą karą buvo labai populiarus tarp komandosų. Pirmomis dienomis buvo naudojama 50 šovinių būgninė dėtuvė, bet ji pasirodė ne itin patikima ir buvo pakeista 20 šovinių keturkampe dėtuve.

Apačioje: Komandosai buvo ginkluoti begarsiu pistoleto kulkosvaidžio „Sten" modeliu, skirtu per reidą tyliai pašalinti sargybinius. Bet šis ginklas pasirodė nepatikimas ir buvo pakeistas specialiai sukurtu De Lislio karabinu su pritaikytu efektyviu duslintuvu.

GINKLAI IR EKIPUOTĖ

Komandosai suformuoti tuo metu, kai britų ekspedicinis korpusas buvo ką tik evakuotas iš Diunkerko, kuriame paliko visus savo tankus ir sunkiąją ginkluotę. Kariai grįžo prislėgti, geriausiu atveju turėdami savo šalmus ir šautuvus. Trūko visų tipų ginklų, o 1940 m. vasarą padidėjus invazijos pavojui komandosams nebuvo skiriama pirmenybė. Komandosai nugvelbdavo bet kokius pasipainiojusius ginklus, iš jų ir pusę visų tuo metu Britanijoje buvusių Tompsono pistoletų kulkosvaidžių, kuriuos panaudojo pirmame reide anapus Lamanšo. Komandosai visiems laikams liko susieti su šiais pistoletais kulkosvaidžiais. Kairėje pavaizduotas modelis M1928A1, šalia jo – 50 šovinių būgninė dėtuvė, pamėgta kino filmuose apie gangsterius. Deja, komandosai jos nemėgo, nes dažnai užsikirsdavo. Jie pasirinko 20 šovinių stačiakampes dėtuves, kurias buvo patogiau nešiotis. Be to, jos lengvesnės, nes vien Tompsono pistoletas kulkosvaidis svėrė apie 5 kg. Karo metu pagrindinis komandosų asmeninis ginklas buvo .45 kalibro M1911A1 Kolto pistoletas. Skirtingai nei daugumoje pėstininkų dalinių, kuriuose pistoletai buvo skirti karininkams, komandosų daliniuose juos turėjo daugelis karių. Šis JAV pagamintas ginklas šaudė .45 kalibro šoviniais, o tai reiškė, kad komandosai mūšyje naudojo tik dviejų tipų šaudmenis – šiuos ir .303 kalibro standartinius britų kariuomenės šovinius.

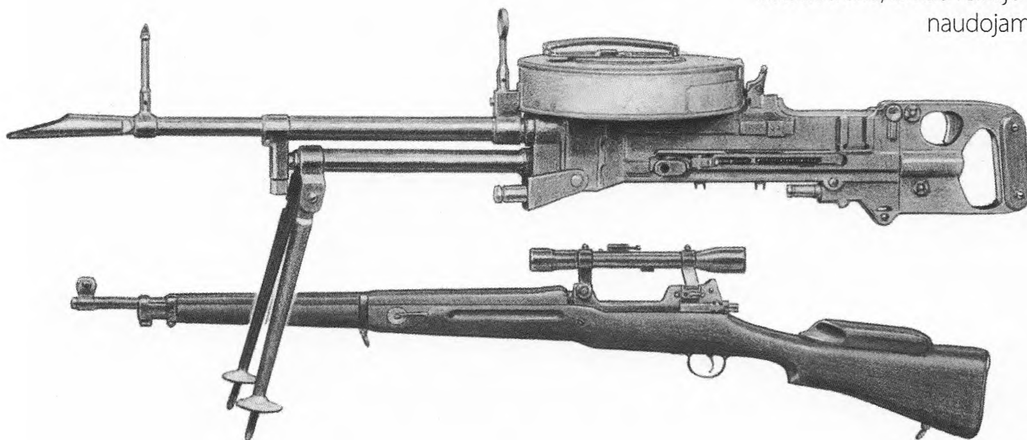

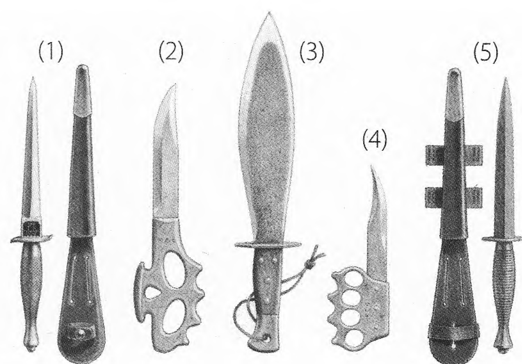

Pradžioje dauguma komandosų buvo ginkluoti .303 kalibro Li-Enfildo Nr.3 (SMLE) modelio šautuvais. 1942 m. jie pakeisti Nr. 4 modelio šautuvais. De Lislio komandosų karabinas, kaip matyti iš jo pavadinimo, buvo sukonstruotas specialiai jiems. Tai begarsis ginklas slaptiems reidams, galintis taikliai šaudyti iki 400 jardų atstumu. Komandosai naudojo ir pistoleto kulkosvaidžio „Sten" begarsį modelį, tačiau jam reikėjo kito kalibro šovinių. Be to, buvo nepatikimas ir dažnai iššaudavo netyčia numestas. Išsilaipinę Normandijoje komandosai naudojosi dar vienu neįprastu ginklu – .303 kalibro kulkosvaidžio „Vikers" K modeliu (pavaizduotas apačioje). Šis ginklas buvo sukurtas naudoti KOP naikintuvuose, todėl jo greitošauda siekė 1000 šūvių per minutę. Komandosams tokia greitošauda tiko, tačiau reikėjo daug šovinių, todėl buvo naudojama 96 šovinių dėtuvė).

Komandosai intensyviau nei įprasti daliniai naudojo snaiperių šautuvus. Iš pradžių jie naudojosi (pavaizduotas žemiau) Nr. 3 Mark 1* (T) modelio šautuvais. Raide T buvo žymimas optinis taikiklis. Vėliau jie pakeisti Nr. 4 Mark 1 (T) modelio šautuvais.

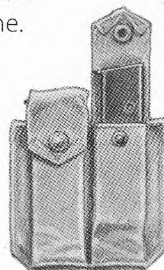

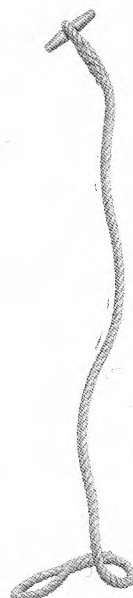
Mūšyje komandosai naudojo įvairius šaltuosius ginklus. Žinomiausiu iš jų tapo Fairbairno-Saikso kovos peilis (žr. nuotrauką p. 30 ir aprašymą p. 32). Kapitonai Fairbairnas ir Saiksas šį peilį sukūrė tarnaudami Šanchajaus policijoje, Kinijoje. Jie tapo komandosų artimosios kovos instruktoriais, o F-S peilis tapo jų palikimu. Iki šių dienų jis yra pavaizduotas kariuomenės specialiųjų dalinių, tokių kaip artileristai ir inžinieriai, priskiriamų jūrų pėstininkams komandosams, antsiuvų. Pirmojo pavyzdžio peilis buvo su 8,5 colio geležte (peilis ir makštis (1), vėlesnio pavyzdžio peilis buvo su 13 colių geležte (makštis ir peilis (5). Artimųjų Rytų komandosai pasigamino savo peilius, žinomus kaip „fani" peilis su kastetu (2). Labiausiai bauginamą šaltąjį komandosų ginklą taip pat sukūrė Fairbairnas ir Saiksas. Jis buvo vadinamas „triuškinamąją mačete" arba „romėnų kardu" (3). Buvo naudojamas ir BC41 pavyzdžio kombinuotas peilis su kastetu (4). Komandosai taip pat laisviau nei įprasti daliniai naudojo pagrobtus vokiškus ginklus. Vietoje netinkamų „Stenų" dažnai naudojo pistoletus kulkosvaidžius MP-40, o prieštankinius granatsvaidžius „Panzerfaust" naudojo mieliau nei PIAT (pėstininkų prieštankinis įrenginys), ypač per mūšius Vokietijoje prireikus „išvalyti" kokį pastatą.

Per reidus visi nereikalingi daiktai, pavyzdžiui, dujokaukės ir respiratoriai, buvo paliekami kareivinėse, o vėliau jų visai atsisakyta. Standartinis plieno šalmas irgi buvo laikomas našta. Jį pakeitė vilnonė kepurė, kuri tapo dar vienu komandosų skiriamuoju ženklu, kaip ir Bergeno kuprinė ar lynas. Bergeno kuprinė (dešinėje) buvo sukurta Norvegijoje ir iš pradžių skirta sprogmenims nešti. Tačiau komandosai greitai ją ėmė naudoti įvairiems daiktams gabenti, nes A formos rėmas patogiai paskirstydavo kuprinės svorį pečiams ir klubams. Kiekvienas komandosas nešėsi virvę (apačioje, dešinėje). Virves buvo galima greitai sujungti ir panaudoti kopiant arba tiltams per kliūtis įrengti. Komandosams buvo kuriamos įvairios desantinės liemenės. Kairėje pavaizduota liemenė su kilpa durtuvui, kišenėmis šaudmenims ir inžineriniams reikmenims. Jūrų desantų operacijose komandosai buvo raginami dėvėti karinio laivyno naudojamas gelbėjimosi liemenes. Tačiau mažai kas tikėjo, kad jos gali padėti ginklais apsikarsčiusiam kariui su maždaug 30 kg sverianča kuprine. Komandosai buvo aprūpinti ir specialiomis šovininėmis, skirtomis nešioti .45 kalibro Kolto pistoleto 7 šovinių dėtuvėms.

Viršuje: Įvairiomis uniformomis dėvinčių komandosų grupė ilsisi prieš naują operaciją.

Kairėje: Paplitęs komandoso portretas. Su kepure, Fairbairno-Saikso peiliu, virve ir Tompsono pistoletu kulkosvaidžiu – mirtino „verslo" priemonėmis.

ASMENYBĖS

DŽEKAS ČERČILIS (1898–1961)

Prieš karą Džekas Čerčilis buvo „Brylkrymo" plaukų priežiūros priemonių reklamos modelis. Bet graži išvaizda nenumaldė jo apetito karui ir mūšiuose Prancūzijoje jis užsitarnavo Karo kryžių. Ten jis išgarsėjo iš arbaleto paleista strėle nukovęs vokiečių kareivį. Būdamas 3-iojo komandosų bataliono vado pavaduotoju per reidą į Vagsą pelnė nemirtingą šlovę ir pravardę „Patrakėlis Džekas" – atsistojęs visu ūgiu ant desantinės baržos, dalyvaujančios Malojaus salos puolime, denio, nekreipdamas dėmesio į smarkų vokiečių šaudymą, grojo dūdmaišiu. Kai barža pasiekė krantą, Čerčilis atidavė dūdmaišį pasiuntiniui Stretonui, o šis padavė jam savo škotišką kardą. Čerčilis, mosuodamas kardu bei rėkdamas karo šūkį puolė į krantą, lydimas lipančio jam ant kulnų vienos iš jo kuopų vado kapitono Piterio Jango. Jų vadovaujama trečioji grupė greitai užėmė vokiečių pakrantės apsaugos bateriją, kėlusią grėsmę pagrindinėms desanto pajėgoms Vagse. Sprogus padėtam užtaisui, jis buvo sužeistas – tuo metu, kai „vadavo" iš vokiečių „nelaisvės" dėžę vyno. Gabenamas iš mūšio lauko prisakė savo pasiuntiniui nepalikti jo dūdmaišio ir vyno. Vynas buvo greitai išgertas, o „...pakeliui į namus, jis buvo pakilios nuotaikos ir džiaugėsi, kad patirti sužeidimai, nors ir skausmingi, nebuvo labai rimti". Šią operaciją stebėjo Roiterio žinių korespondentas, ir ji buvo plačiai aprašyta to meto spaudoje. „Patrakėlis Džekas" Čerčilis buvo tikras profesionalus karys ir jam buvo patikėta vadovauti 2-ajam komandosų batalionui. Prieš batalionui išvykstant į Viduržemio jūros rajoną,

Apačioje: Majoras „Patrakėlis Džekas" Čerčilis su škotišku kardu prie šono apžiūri vieną iš artilerijos pabūklų, kurį, prieš prasidedant Vagso puolimui, Malojaus saloje užgrobė jo vadovaujami 2-ojo komandosų bataliono kariai. *IWM – N463*

Dešinėje: Lordas Lovetas, dėvintis garsiąją megztą komandosų kepurę, kalbasi su Duvro bazės vadu admirolu seru Bertramu Ramziu, kuris suplanavo britų ekspedicinio korpuso evakavimą iš Diunkerko. Tuo metu lordas Lovetas buvo 4-ojo komandosų bataliono vadas. Jis vadovavo sėkmingai „Heso" baterijos Varengevilyje-sur-Mere sunaikinimo operacijai „Cauldron". *CMC*

kur turėjo dalyvauti išsilaipinime Italijoje, Čerčilis jį gerai parengė. Robertas Leikokas pastebėjo: „Jie atrodė tinkamai pasirengę ir džiaugėsi prisijungę prie mūsų. Džekas atsigabeno savo dūdmaišį ir lanką su strėlėmis". 1943 m. rugsėjį 2-asis komandosų batalionas drauge su 41-uoju jūrų pėstininkų komandosų batalionu išsilaipindami Salerne sunkiuose mūšiuose su ryžtingai pasipriešinusiais vokiečiais patyrė skaudžių nuostolių. Čerčilis su kardu rankoje vadovavo *Pigoleti* kaimo puolimui ir pats paėmė kelis belaisvius. Po trumpos apklausos blykčiojant kardo smaigaliui belaisviai atskleidė tos nakties slaptažodį. Puolimas tęsėsi, kol buvo paimtas medicinos pagalbos punktas ir apie 40 belaisvių. Vėliau Čerčilis buvo apdovanotas „Pasižymėjimo tarnyboje" ordinu. Kai divizijos vadas paklausė, kodėl nešiojasi kardą, šis atsakė: „Mano nuomone, sere, karininkas mūšyje be kardo yra netinkamai apsirengęs". Po poilsio ir papildymo Džekas Čerčilis su 2-uoju komandosų batalionu buvo perkelti prie Adrijos jūros. Ten jie padėjo Tito partizanams kovoti su vokiečiais Jugoslavijoje, vykdydami reidus į nacių okupuotas salas Dalmatijos pakrantėje. Iki 1944 m. vidurio 2-asis komandosų batalionas buvo dislokuotas Viso saloje. Karininkai „ilgam įsiminė garsiuosius kokteilius, kuriuos jis [Čerčilis] maišydavo ant pianino, stovėjusio mažyčio kambarėlio kampe". Vokiečiams įvykdžius oro desanto pajėgų puolimą prieš Tito štabą, siekiant sumažinti spaudimą partizanams, komandosai gavo nurodymą organizuoti diversinius reidus. Buvo nuspręsta užpulti vokiečių įgulą nuostabioje Bračo saloje. Birželio 2 d. prasidėjo koordinuotas įvairių komandosų dalinių ir partizanų puolimas, vokiečiai atkakliai gynėsi. Kalvos Nr. 622 puolimas buvo ypač sunkus, komandosai patyrė didelių nuostolių. Čerčilis pakartotiniam puolimui vadovavo pats. Užėmus kalvos viršūnę kova tęsėsi tol, kol Čerčiliui teliko viena karabino apkaba. Jį lydėję komandosai iššaudė visus turėtus šovinius. Vienintelis Čerčilis buvo nesužeistas. Jis pastebėjo: „Mūsų pozicija darėsi vis nesaugesnė". Teliko vienintelė išeitis. Jis užgrojo dūdmaišiu melodiją „Ar jūs negrįšite vėl?", tikėdamasis, kad atsiliepdamas į dūdmaišio muziką ateis pastiprinimams. Deja, į kalvą Nr. 622 grįžo vokiečiai, o „Patrakėlis Džekas" buvo sužeistas į galvą granatos skeveldros. Čerčiliui karas baigėsi, o jo dūdmaišis ir kardas, kaip karo trofėjai, buvo vokiečių eksponuojami Vienoje.

LORDAS LOVETAS (1911–1995)

Aukštas, aristokratiškas lordas Lovetas buvo kilęs iš įžymios Škotijos šeimos, turinčios šlovingą karinę praeitį. Šeimos buveinė Inverailoto pilyje, stovinčioje vakarinėje aukštikalnių dalyje, prie Loch Ailorto ežero, tapo svarbiu komandosų rengimo centru. Vienas pirmųjų tapęs 4-ojo komandosų bataliono nariu, pirmą kartą dalyvavo naktį iš 1941 m. balandžio 21 į 22 d. vykusiame reide į Hardelotą. Šiame, kaip ir daugeylje kitų komandosų vykdytų reidų, neišsiversta be incidentų. Lovatas rašė: „...šis pavojingas reikalas, neturint visiškai jokių žvalgybos duomenų, baigėsi sėkmingai, bet ne dėl komandosų gebėjimų, o todėl, kad priešininkas buvo arba neryžtingai nusiteikęs, arbai prastai parengtas". Jis taip pat pažymėjo, kad dauguma komandosų tamsoje šaudė „į dangų" ir kad daug ginklų užsikirto, nes buvo pilni smėlio, o prožektoriai neveikė, nes buvo užlieti vandens. Padėti galėjo tik dar intensyvesnis pasirengimas. 1942 m. lordas Lovetas, būdamas pulkininku leitenantu, tapo 4-ojo komandosų bataliono vadu. Per reidą į Djepą jo vadovaujamas „Heso" baterijos puolimas buvo vienintelis neabejotinai sėkmingas, o dalinys patyrė mažiausia nuostolių. Sunaikinus baterijos pabūklus, visi žuvę komandosai paguldyti po vėliavos stiebu. Tada buvo nuleista nekenčiama nacių svastika ir virš kritusių britų su triumfu suplevėsavo Jungtinės Karalystės vėliava. 1944 m. brigados generolas lordas Lovetas buvo paskirtas 1-osios specialiosios tarnybos brigados vadu. „D" dieną jis

vedė karius į krantą grojant savo dūdmaišininkui. Jam teko užduotis išvaduoti iš apsupties 6-osios oro desanto divizijos parašiutininkus, užėmusius tiltus per Orne upę ir Kanų kanalą. Šią užduotį įvykdė deramai, „dūdmaišininkui šalia jo grojant linksmą melodiją". O po pelnytos pergalės raudonos ir žalios beretės susiliejo į bendrą būrį. Birželio 12 d. komandosams ir parašiutininkams drauge atakuojant Brevilio kaimą, lordas Lovetas buvo sunkiai sužeistas. Išnešamas iš mūšio lauko pasiuntė žinutę savo kariams: „Aš pasitraukiu iš mūšio, bet galiu jumis pasikliauti, tikiu, kad nežengsite nė žingsnio atgal. Jūs kuriate istoriją".

DŽONAS DARNFORDAS-SLEITERIS (1909–1972)

Majoras Džonas Darnfordas-Sleiteris buvo vienas pirmųjų 3-iojo komandosų bataliono, pirmojo suformuoto komandosų dalinio, įkūrėjų. Dalyvavo antrame komandosų surengtame reide, operacijoje „Ambasadorius", naktį iš 1940 m. birželio 14 į 15 d. įvykdytame *Guernsei* salos puolime. Jo vadovaujami 3-iojo bataliono 40 komandosų, drauge su 11-osios atskirosios kuopos kariais iš eskadrinio minininko *Scimitar* išsilaipino *Moulin Huet* įlankoje. Priešų nesutiko ir pasak jo, reidas buvo „buvo labai neprofesionalus išpuolis ir mums itin pasisekė, kad laimingai grįžome... pasiekėme nedaug, bet gerai pasimokėme". Po to 3-iasis komandosų batalionas labai intensyviai rengėsi, o šio pasirengimo vaisiai išryškėjo operacijoje „Claymore", 1941 m. kovo 4 d. surengus sėkmingą reidą į Lofoteno salas. Per operaciją „Archery", būdamas pulkininkas leitenantas ir vadovaudamas desanto pajėgoms krante, jis pats vedė į puolimą 3-iojo komandosų bataliono 2-ąją grupę puolant Vagsą ir vadovavo žuvies taukų fabrikų parengimui sprogdinti. Darnfordas buvo pirmasis komandosas, pasiekęs krantą. Komandosams atakuojant miestą jis nedelsdamas įrengė vadavietę. Tačiau aplinkinės kalvos trukdė užmegzti radijo ryšį, ir jis nuskubėjo į miestą pasidomėti, kaip sekasi jo kariams. Pakeliui priešais sprogo granata, sunkiai sužeidusi jo pasiuntinį. Vokiečių priešinimuisi stiprėjant, jis meistriškai

Viršuje: Normandijoje tariasi trys garsūs komandosai. Iš kairės į dešinę: 3-iojo komandosų bataliono adjutantas Čarlis Hedas, jungtinių operacijų vadovybės vado pavaduotojas brigados generolas Džonas Darnfordas-Sleiteris ir 3-iojo komandosų bataliono vadas pulkininkas leitenantas Piteris Jangas. Pastarasis buvo vienas iš galantiškiausių ir sėkmingiausiai veikusių komandosų vadų per Antrąjį pasaulinį karą. Baigiantis karui buvo jau brigados generolas, apdovanotas vienu „Pasižymėjimo tarnyboje" ordinu ir trimis Karo kryžiais. *CMC*

išdėstė savo karius ir atidžiai stebėjo, kaip karininkai ir puskarininkiai vykdo jiems skirtas sudėtingas užduotis. Visi, kurie neatitiko jo griežtų reikalavimų, po operacijos nedelsiant grąžinti į buvusius dalinius. Sunaikinus taikinius jis pats vadovavo atsitraukimui prie desantinių baržų, vesdamas būrelius komandosų tarp degančių pastatų, kad išvengtų vokiečių ugnies. Už vadovavimą Vagso reidui Darnfordas-Sleiteris buvo apdovanotas „Pasižymėjimo tarnyboje" ordinu. 1942 m. rugpjūtį vykusiame reide į Djepą vadovavo 3-iajam komandosų batalionui. Jo dalinį ištiko toks pats liūdnas likimas, kaip ir kitas dalyvavusias reide pajėgas. Viduryje Lamanšo kanalo susidūrusios su vokiečių karo laivais, jos buvo išsklaidytos. Iš 23 desantinių baržų, gabenusių 3-iojo komandosų bataliono karius, tik septynios pasiekė Prancūziją. Keturios iš jų nuskendo arba sudužo atsitrenkusios į uolas, bet jo karių grupė sugebėjo neutralizuoti kairiajame išsilaipinimo sparne buvusią „Gebelso" bateriją. 1943 m. išsilaipinant Sicilijoje jis vadovavo 3-iojo komandosų bataliono puolimui prieš Pačino pusiasalyje įrengtą pakrančių apsaugos bateriją. Už dalyvavimą Termolio mūšyje prie *Ponte del Malati*, vėliau pavadinto Komandosų tiltu ir išlaikiusio šį pavadinimą iki šių dienų, buvo apdovanotas „Pasižymėjimo tarnyboje" ordinu. Spalio mėnesį vykusios operacijos „Avalanche" ir įsiveržimo į Italiją veiksmuose vadovavo specialiosios tarnybos brigadai. 1944 m., jau būdamas brigados generolu, paskirtas visų specialiosios tarnybos grupės, vadovaujamos generolo majoro Roberto Stargeso, jis vadovavo specialiosios tarnybos grupės, priskirtos Antrajai britų armijai, štabui.

ROBERTAS LEIKOKAS (1907–1968)

Po tarnybos karališkojoje raitojoje gvardijoje kapitonas Robertas Leikokas buvo pasiųstas į Vidurio Rytų vyriausiąjį štabą ir paskirtas apsaugos nuo dujų štabo karininku. Bet jis netrukus pasisiūlė savanoriu į komandosų pajėgas ir gavo įsakymą iš gvardijos kavalerijos ir kitų Londone esančių dalinių suformuoti 8-ąjį komandosų batalioną. Pulkininkas leitenantas Leikokas vadovavo 8-ajam komandosų batalionui, vėliau buvo paskirtas specialiosios tarnybos vado pavaduotoju. 1941 m. sausį, suteikus brigados generolo laipsnį, jis buvo pasiųstas į Vidurio Rytus organizuoti komandosų dalinio, pavadinto „Lei pajėgomis". Dalinyje buvo „100 karininkų ir 1500 karių, vienas štabo karininkas, bloknotas ir aštuonios radijo stotys, kuriomis niekas nemokėjo naudotis" (žr.: *Lei pajėgos ir Vidurio Rytų komandosai, p. 22–25*). Nepavykus operacijai „Flipper" Leikokas su seržantu Džeku Teriu įvykdė didvyrišką žygį per dykumą traukdamas britų linijų link. Pakeliui maitinosi vien uogomis, kol jiems pagelbėjo sutikti draugiškos senusių genties žmonės. Po 41 dieną trukusios kelionės jiems pavyko pasiekti britų pajėgas. Tai buvo 1941 m. Kalėdų diena. Kai Leikokas įžengė į karininkų valgyklą, jam papriekaištauta, jog valandą dvidešimt minučių pavėlavęs prie pietų stalo. Tuo metu Džeko Terio ir Leikoko keliai išsiskyrė. Per jų kelionę Leikokas balsu skaitė „Vėjas gluosniuose", vienintelę jų turėtą knygą. Pasiekus britų linijas, Teris sumurmėjo: „Ačiū Dievui, man daugiau nereikės klausytis paistalų apie prakeiktą poną Rupūžę!" Po savaitės Leikokas gavo įsakymą grįžti į Angliją ir perimti vadovavimą specialiosios tarnybos brigadai. 1943 m. balandį brigada buvo padalyta tarp Leikoko ir lordo Loveto, kuris planavo komandosų operacijas išsilaipinant Sicilijoje, o Leikokas buvo viena pagrindinių figūrų išplečiant ir reorganizuojant komandosų pajėgas prieš išsilaipinimą Normandijoje. Tuo metu buvo sukurta specialiosios tar-

nybos grupė, vadovaujama generolo majoro Roberto Stargeso. Būtent Leikokas buvo įsitikinęs, kad komandosai turi būti geriau aprūpinti stambesniais ginklais ir veikti kaip smogiamosios pėstininkų pajėgos. Kai lordas Mauntbetenas buvo paskirtas vyriausiuoju sąjungininkų pajėgų Pietryčių Azijoje vadu, generolas majoras Leikokas jį pakeitė jungtinių operacijų vado pareigose.

PITERIS JANGAS (1915–1988)

Kaip ir „Patrakėlis Džekas" Čerčilis, Piteris Jangas, buvo vienas iš legendinių Antrojo pasaulinio karo komandosų. Jangas, buvęs banko klerkas, neatitiko tvirto komandoso įvaizdžio, bet mūšyje pasižymėjo drąsa ir kovojo iš esmės kiekviename kovos teatre nuo Vagso iki Arakano. 1939 m. gavo antrojo leitenanto laipsnį ir pradėjo tarnybą Bedforširo ir Hertfordširo pulke. Evakuojantis iš Diunkerko buvo sužeistas. Pasveikęs įsiliejo į 3-iąjį komandosų batalioną ir dalyvavo pirmuosiuose komandosų reiduose. Pirmąjį iš trijų savo Karo kryžių pelnė už pasižymėjimą nuožmiose gatvių kautynėse Vagse, po kurių su savo kariais ir „Patrakėliu Džeku" Čerčiliu užėmė Malojaus salą. Tarnavo jungtinių operacijų štabe, vėliau paskirtas 3-iojo komandosų bataliono vado pavaduotoju ir dalyvavo Djepo reide. Išsilaipinant netoliese taikiniu numatytos „Gebelso" pakrančių artilerijos baterijos, išliko vos 18 jo karių, su kuriais sugebėjo užkopti ant uolų pasinaudodami spygliuotosios vielos tinklu, kurį, pasak jo, "pernelyg sąžiningas vokiečių karininkas neapdairiai nutiesė, sudarydamas galimybes mums užkopti viršun". Jangas buvo vienintelis komandosų karininkas, kuriam pavyko pasiekti objektą ir grįžti su visais savo žmonėmis. Jiems einant per kukurūzų lauką vokiečių kulkosvaidžių link, drąsino savo karius, ragindamas nesibaiminti dėl kulkų, nes nuo jų apsaugos aukšti kukurūzai. Jam nusišypsojo laimė į išsilaipinimo vietą grįžti su visais savo kariais. Po šio reido buvo apdovanotas ordinu „Už pasižymėjimą tarnyboje". 1943 m. prie Agnonės, Sicilijoje, apdovanotas juostele prie Karo kryžiaus. Vėliau, vadovaudamas 3-iojo bataliono vykdomiems reidams į Italiją, pelnė antrą juostelę. 1944 m. kovojo Normandijoje, pasižymėjo per išsilaipinimą. Vėliau perketas į Arakaną (Birma). Vienas iš karininkų prisimena, kad matydamas prie *Kangaw* Jango komandosus atakuojančias nesibaigiančias japonų gretas, jis pasiuntė žinutę, klausdamas ar nereikia pastiprinimų. „Ne, ačiū, – toks buvo atsakymas. – Susitvarkysime". Ir jam pavyko. 1945 m. Jangas buvo paskirtas Birmoje dislokuotos 1-osios komandosų brigados vadu ir ten pelnė visuotinį pripažinimą. Per šešerius metus pakilti nuo antrojo leitenanto iki brigados generolo buvo didelis laimėjimas. O tuo pačiu metu pelnyti ordiną už „Pasižymėjimą tarnyboje" ir tris Karo kryžius jau buvo legendinis laimėjimas.

Apačioje: Vykdančioms slaptas operacijas mažųjų reidų pajėgoms, kuriose buvo ir nemažai komandosų, buvo suteiktas kodinis 62-ojo komandosų bataliono pavadinimas. Vienas iš labiausiai išgarsėjusių komandosų buvo Andersas „Endis" Lasenas, buvęs Danijos prekybos laivyno jūreivis. Nuotraukoje, kurioje pavaizduota mažųjų reidų pajėgų karių grupė, 1942 m. vasarą vykdanti pratybas Kamberlande, jis – pirmas iš dešinės. Lasenas buvo kovos su Fairbairno-Saikso peiliu ekspertas. Tris kartus apdovanotas Karo kryžiumi. Vėliau perėjo į specialąją valčių tarnybą ir 1945 m. balandį žuvo prie Komačio ežero. Po mirties apdovanotas Viktorijos kryžiumi. Tai pirmas kartas, kai šiuo ordinu apdovanotas užsienietis. *CMC*

PO KARO

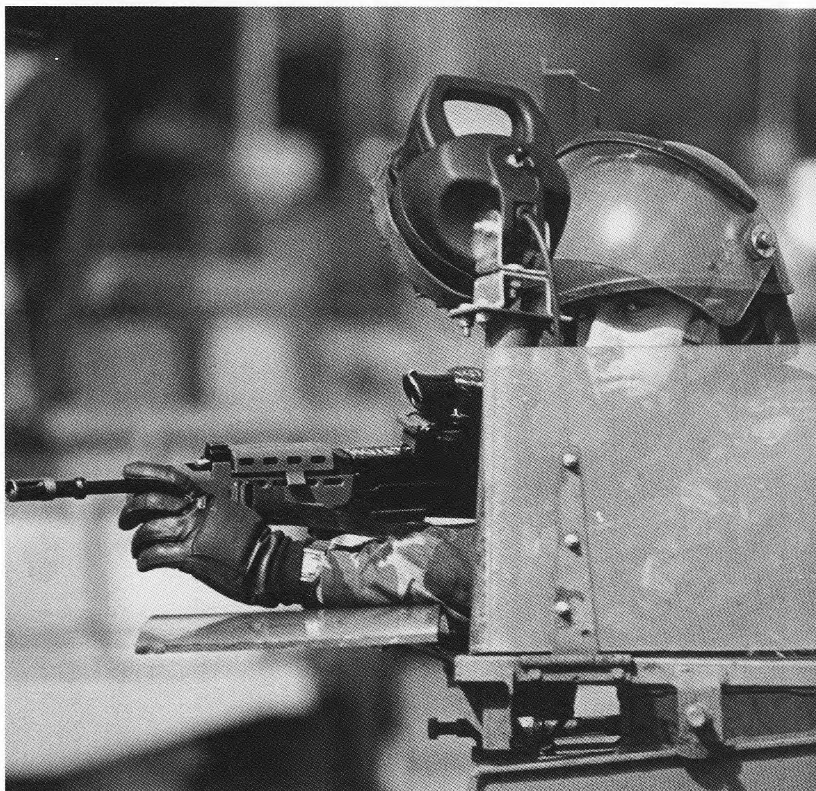
Apačioje: Po karo vykdyti jūrų desanto operacijas turėjo karališkieji jūrų pėstininkai. Aštuntajame dešimtmetyje 3-iosios jūrų pėstininkų brigados komandosai tapo ir karo veiksmų Arktyje specialistais. Jie turėjo dengti šiaurinį NATO sparną Norvegijoje. Šie gebėjimai pasirodė esą labai reikalingi 1982 m. Folklenduose. *Royal Marines*

1945 m. lapkritį prasidėjo komandosų dalinių išformavimas, o jų kariai buvo demobilizuoti arba grįžo į savo pirminius pulkus. Vos keletas iš jų buvo sutikti išskėstomis rankomis, nes daugumoje pulkų tarnyba komandosų pajėgose buvo vertinama kaip nelojalumas. Atitinkamai klostėsi ir jų karinės karjeros. Daug komandosų per kelerius artimiausius metus pasitraukė iš kariuomenės, išsinešdami savo vertingą karo metų patirtį. Prabėgus keliems mėnesiams tarnyboje išliko tik 1-asis ir 5-asis 3-iosios komandosų brigados batatalionai, tarnaujantys Honkongo įguloje. Dauguma karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų dalinių taip pat buvo išformuoti. 1946 m. sausį išformuoti 40-asis ir 43-iasis, vasarį – 41-asis, 46-asis, 47-asis ir 48-asis batalionai. Tuo pačiu metu jų pavadinimas iš *Royal Marine Commando* pasikeitė į *Comandos Royal Marines*. Kovą buvo išformuoti komandosų grupių štabai ir pagalbiniai daliniai, tokie kaip pradinio komandosų rengimo centras Achnakaryje. 1946 m. sausio 31 d. 45-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas išvyko į Honkongą, kad sujungus 1-ąjį ir 5-ąjį komandosų batalionus papildytų 3-iąją komandosų brigadą. 1947 m. sausį sujungtas 1/5 komandosų batalionas buvo išformuotas ir kariuomenės komandosų dalinių neliko. Bet 3-ioji komandosų brigada išliko, nors buvo pervadinta 3-ąja jūrų pėstininkų komandosų brigada. Brigadai tiesiogiai vadovavo vyriausiasis karališkųjų jūrų pėstininkų vadas (*Commandant General Royal Marines*) seras Tomas Hantonas (Sir Thomas Hunton). Jis norėjo pažymėti kovos veiksmų teatrus, kuriuose per karą specialiojoje tarnyboje ir komandosų brigadose veikė karališkųjų jūrų pėstininkų komandosai. Taigi 42-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas palaikė Arakane ir Tolimuosiuose Rytuose 3-iosios komandosų brigados daliniuose veikusių jūrų pėstininkų komandosų tradicijas. 44-asis batalionas buvo pervadintas „keturiasdešimtuoju", kad palaikytų 2-osios komandosų brigados, kovojusios Viduržemio jūros rajone, o 45-asis – kovojusių Europos šiaurės vakaruose, tradicijas. 1946 m. pabaigoje visi trys karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų daliniai tarnavo Honkonge. 1947 m. gegužę 3-ioji jūrų pėstininkų komandosų brigada persikėlė į Maltą. Iš ten jos padaliniai buvo siunčiami tarnauti į

Palestiną ir Sueco kanalo zoną. Visi trys batalionai turėjo sunkumų, kai kuriantis Izraelio valstybei teko trauktis iš Palestinos. 40-asis komandosų batalionas buvo paskutinis britų kariuomenės dalinys, palikęs Haifą 1948 m. birželio 30 d. Jūrų pėstininkų korpuso karių skaičius sumažėjo nuo daugiau kaip 74 000, buvusių karo metu, iki 13 000. Iš jų 2200 karių tarnavo 3-iojoje komandosų brigadoje. 1949 m. vyriausybė norėjo toliau mažinti išlaidas gynybai, ir Harvelo komitetas pasiūlė jūrų pėstininkus išformuoti. Admiralitetas iš visų jėgų kovojo prieš tokius ketinimus, tačiau karių skaičių teko sumažinti.

Nuo 1950 m. birželio iki 1952 m. kovo 3-ioji komandosų brigada buvo dislokuota Tolimuosiuose Rytuose. Malaizijoje kilus neramumams vykdė antiteroristines operacijas. Visi trys daliniai aktyviai veikė džiunglėse. Jie nukovė 171 ir sulaikė 50 komunistinių pažiūrų teroristų, patys neteko 30 žuvusiųjų. Tuo metu, 1950 m. birželio 25 d. Šiaurės Korėjai įsiveržus į Korėjos Respubliką, 1950 m. rugpjūčio 16 d. buvo atkurtas 41-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas. Vos tik atvykęs, 41-asis (atskiras) komandosų batalionas buvo priskirtas JAV kariuomenės specialiosioms reidų pajėgoms ir įvykdė keletą klasikinių komandosų reidų vakarinėje Korėjos pakrantėje. Lapkritį jis buvo priskirtas JAV 1-ajai jūrų pėstininkų divizijai. Su ja dalyvavo legendiniame prasiveržime prie *Hagaru-ri*, už kurį pelnė JAV prezidento padėką. 1952 m. vasarį 41-asis atskiras komandosų batalionas buvo išformuotas.

Viršuje: Jūrų pėstininkai 1969 m. buvo tarp pačių pirmųjų dalinių Ulsterio gatvėje. Kitus 30 metų jie čia vykdė antiteroristines operacijas. *Royal Marines*

Per vėlesnius 20 metų, Britanijai traukiantis iš imperijos kolonijų, jūrų pėstininkai komandosai kovojo daugybėje konfliktų ir priešpartizaninių operacijų Adene, Borneo, Kipre ir kitur. Daugybėje konfliktų, kur komandosams teko kovoti iš visų jėgų ir kur jie niekuomet nebuvo laukiami. Egipto vyriausybei nacionalizavus Sueco kanalą, 1956 m. lapkritį jūrų pėstininkai buvo anglų ir prancūzų pajėgų jūrų desanto priešakyje jį atsiimant. 40-asis ir 42-asis komandosų batalionai tradiciškai išsilaipino Port Saido pakrantėje iš desantinių baržų, o 45-asis batalionas pirmą kartą atakavo išsilaipindamas iš sraigtasparnių. Kita strategine inovacija tapo 1960 m. priimti specialiai komandosams skirti desantiniai laivai HMS *Albion* ir *Bulwark*. Kiekvienas iš jų galėjo priimti komandosus su artilerija bei sraigtasparniais ir išlaipinti juos bet kuriame pasaulio kampelyje. Paprastai vienas iš jų buvo dislokuotas Viduržemio jūroje, kitas – Tolimuosiuose Rytuose. Tuo pačiu metu, kilus būtinybei padididnti jūrų pėstininkų pajėgas ir jų pajėgumą, buvo atkurti 41-asis ir 43-iasis komandosų batalionai.

Septintajame dešimtmetyje jūrų pėstininkai aktyviai kovojo Vidurio ir Tolimuosiuose Rytuose. Dešimtmečio pabaigoje karališkųjų jūrų pėstininkų korpuse tarnavo 633 karininkai ir 7515 karių. Aštuntajame dešimtmetyje kilo naujas pavojus netoli namų, Šiaurės Airijoje, kuris 30 metų įtraukė britų kariuomenę ir jūrų pėstininkus. Keturių ir daugiau mėnesių buvimas karštosiose zonose tapo varginančia komandosų pareiga. Tačiau jų dėka visa kareivių, jūreivių ir jūrų pėstininkų karta gavo itin didelę kovinę patirtį ir pasirengimą. Aštuntajame dešimtmetyje, 3-iąją jūrų pėstininkų komandosų brigadą paskyrus pridengti šiaurinį NATO sparną Norvegijoje, jūrų pėstininkai susipažino su naujuoju veiksmų teatru. Pirmasis 1970 m. buvo paskirtas 45-asis komandosų batalionas, o vėliau, kasmet besikeičiant jų daliniams, jūrų pėstininkai

Viršuje: Jūrų pėstininkai yra daugybės Antrojo pasaulinio karo komandosų dalinių įpėdiniai. Šiuo metu jiems priklauso karo veiksmų Arktyje ir kalnuose specialistai bei specialioji valčių tarnyba. Dar vienas dalinys – „Komačio grupė", – taip pavadintas 1945 m. Italijoje vykusio garsaus mūšio garbei. Jo užduotis yra saugoti Klaido povandeninių laivų bazę Faslane, Škotijoje, kur tarp savo slaptų misijų atsargas papildo karo laivyno atominiai povandeniniai laivai. *Royal Marines*

Kitame puslapyje, viršuje: Taikos ir taikos palaikymo misijoms šiuo metu reikia didelės dalies Britanijos ginkluotųjų pajėgų išteklių. Tarp jų ir po 1991 m. Persų įlankos karo šiaurinėje Irako dalyje vykdyta operacija „Haven". Nuotraukoje – 45-ojo jūrų pėstininkų komandosų bataliono kariai visureigiais *Supacat* automobiliais patruliuoja kurdų anklave Irake. *Royal Marines*

Kitame puslapyje, apačioje: Pagrindinė jūrų pėstininkų užduotis yra atlikti jūrų desanto operacijas. Valtys, desantinės baržos, laivai su oro pagalvėmis ar sraigasparniai – visos šios priemonės naudotos 2003 m. prasidėjus karui Irake. *Royal Marines*

tapo karo veiksmų Arktyje specialistais. 1974 m. liepą 40-asis komandosų batalionas buvo nusiųstas į Kiprą. Prasidėjus Turkijos įsiveržimui jis, kaip britų kariuomenės greitojo reagavimo batalionas, turėjo saugoti britų bazes saloje. Vėliau ne kartą buvo dislokuotas saloje Jungtinių Tautų taikos palaikymo pajėgose. Ateityje šis vaidmuo darėsi vis įprastesnis.

1982 m. balandžio 2 d. Argentijos kariuomenė įsiveržė į Britanijai priklausančią teritoriją – Folklendų salas, esančias tolimose pietinėse Atlanto platybėse. Salas gynė tik 67 jūrų pėstininkai, priklausantys jūrų komandai Nr. 8901. Jie atkakliai gynėsi ir Argentinos kariuomenei padarė didelių nuostolių, nepraradę nė vieno kario. Pasidavė tik įsakyti gubernatoriaus. Folklendo salos yra vos už 400 mylių nuo Pietų Amerikos žemyno, tačiau nuo Britanijos jas skiria 8000 mylių. Bet koks mėginimas karine jėga atsiimti salas buvo pavojingas, o daugelis karinių stebėtojų manė tai esant neįmanoma. Svarbiausia užduotis teko 3-iajai komandosų brigadai, jai turėjo padėti parašiutininkų pulkas ir kiti specialieji daliniai. Keletą dienų prieš operaciją į Pietų Atlantą teko nugabenti 40-ąjį, 42-ąjį ir 45-ąjį jūrų pėstininkų komandosų batalionus bei visus kitus 3-iosios komandosų brigados rėmimo padalinius. Drauge su parašiutininkais jie buvo priešakinės operacijos „Sutton", jūrų desanto prie San Karloso, pajėgos. Vos 3-ioji komandosų brigada saugiai atsidūrė krante, jūrų pėstininkai pradėjo savo legendinį žygį siaubingo oro sąlygomis per Rytų Folklendą sostinės Port Stenlio link. 42-asis ir 45-asis komandosų batalionai dalyvavo keliuose nuožmiuose naktiniuose mūšiuose dėl atkakliai ginamų argentiniečių pozicijų, neišvengiamai pasibaigusių žiauriomis kautynėmis vienas prieš kitą. Kento, Henrietės, Čelendžerio ir Dviejų Seserų kalnai – nekalti pavadinimai, atnešę jūrų pėstininkams ir mirtį, ir šlovę. Folklendo salų karas visiškai patvirtino, kad jūrų pėstininkai yra itin svarbi jėga.

Žlugus Sovietų Sąjungai ir Varšuvos paktui atsirado viltis, kad pasibaigus „šaltajam" karui pasaulis taps saugesnis. Taip neįvyko. 1990 m. jūrų pėstininkų daliniai buvo dislokuoti Persų įlankoje. Jie turėjo dalyvauti operacijoje „Granby", per kurią irakiečiai buvo išstumti iš Kuveito. Po šio karo jūrų pėstininkai įvykdė operaciją „Haven", per kurią saugojo palei Irako ir Turkijos sieną gyvenančius kurdus. Po Jugoslavijos žlugimo paskutiniajame XX a. dešimtmetyje atsirado dar vienas ilgalaikių taikos palaikymo operacijų teatras. Kulminacija įvyko tūkstanmečio pradžioje per Kosovo kampaniją, stabdant Slobodano Miloševičiaus vadovaujamo serbų režimo vykdomą etninį valymą. 2000 m. jūrų pėstininkai buvo dislokuoti ir Siera Leonėje. Vykdydami operaciją „Palliser", ten jie atkūrė tvarką ir įstatymų galiojimą.

Po Afrikos buvo Afganistanas ir operacija „Jacana". 45-asis komandosų batalionas vykdė sunkią kampaniją prieš Talibaną ir „Alkaidą" tebevykstančiame kare su tarptautiniu terorizmu. Dar sunkesni išbandymai laukė išvaduojant Iraką iš žiauraus Sadamo Huseino režimo. Jūrų pėstininkai komandosai per visą šią kampaniją vėl buvo puolimo priešakyje ir didžiausiame mūšių įkarštyje. Britanijos „Jūrų karių" daliniai buvo sukurti daugiau kaip prieš 300 metų. Šiuo metu jūrų pėstininkai yra pripažinti vienomis iš pasaulio elitinių pajėgų, verti karo meto komandosų, kurie pirmieji garbingai dėvėjo žaliąsias beretes, atminimo. Tačiau jie tarnauja toliau – *Per Mare, Per Terram*.

VERTINIMAS

Komandosai atsirado niūriais 1940 m., kai vieniša Didžioji Britanija stojo prieš nacistinės Vokietijos galią. Praėjus vos kelioms savaitėms nuo komandosų dalinių įkūrimo, jie įvykdė pirmą drąsų reidą į okupuotą Europą. Iki nacistinės Vokietijos ir Japonijos imperijos sutriuškinimo 1945 m. rugpjūtį komandosai įvykdė dar 146 reidus. Kiekviename iš jų susidurdavo su dideliais sunkumais, išsirengę „nuskinti šlovę nuo blyškiosios mėnulio pusės" nuo už poliarinio rato šaltų tyrų iki dvokiančių Arakano mangrovių pelkių. Pirmaisiais karo metais komandosai buvo viena iš nedaugelio Britų imperijos galimybių smogti atgal galingam priešui, įsitvirtinusiam nuo Pirėnų iki Uralo ir nuo Trondheimo iki Tripolio. Tuo metu, kol Amerikos ir Britų imperijos kariuomenės buvo formuojamos ir rengiamos didžiausiam istorijoje jūrų desantui, turėjusiam išvaduoti nacių okupuotą Europą, jų žygiai žavėjo ir drąsino skurstančią, vargstančią žmoniją.

Apačioje: Kariai grįžta iš Djepo. Nors reidas pasibaigė su dideliais nuostoliais, sąjungininkai gavo reikšmingą pamoką ir suprato, kokia didžiulė užduotis jiems teks įsiveržiant į kontinentinę Europą. *IWM – N463*

Viršuje: Štabo grupė operacijoje „Impact", per kurią 40-asis jūrų pėstininkų komandosų batalionas 1945 m. balandžio 11 d., vykstant lemiamam mūšiui dėl Komačio ežero Italijoje, užėmė „Komandosų tiltą" per Renato kanalą. *CMC*

Komandosai suvaidino lemtingą vaidmenį šiame gigantiškame įvykyje, pradėję nuo nedidelių reidų, skirtų žvalgybos informacijai rinkti, iki tragiškos „D" dienos generalinės repeticijos Djepe. Nuo klasikinių diversijų, apimančių Normandijos doko sunaikinimą Sen Nazaire, iki smulkių „moliuskų geldelių didvyrių" pajėgų, slapta prasmuskusių į Bordo uostą ir sukėlusių priešų sąmyšį. Operacija „Frankton" įkūnijo kariuomenės ir jūrų pėstininkų komandosų drąsą ir pasiaukojimą.

Gerai parengti, motyvuoti ir pasirengę didesnėms pastangoms tikslui pasiekti, komandosai buvo elitinės kovinės pajėgos. Bet tai jiems brangiai kainavo. Nuostoliai buvo labai dideli, skaudūs: 50% Sent Nazaire, 60% Djepe, 80% „Lenktyninių valčių didvyrių" operacijoje... Be to, komandosai susidūrė su pasipriešinimu ne tik iš priešo pusės. Nuo pat pradžių karinėje hierarchijoje egzistavo grupelės, kurios ne be pagrindo į komandosus žvelgė įtariai. Savanorių šaukimas į „rizikingą tarnybą" suviliojo linkusius rizikuoti, sunkiai suvaldomus karius, tarnavusius įvairiuose britų kariuomenės pulkuose ir korpusuose. Negalima nuneigti, kad vadinamiesiems linijiniams pėstininkams praradus sumaniausius karininkus bei puskarininkius, britų kariuomenė Antrajame pasauliniame kare patirtimi bei profesionalumu nusileido Vokietijos kariuomenei. Gali būti, kad dėl to britų kariuomenė mūšio lauke prarado daugiau gyvybių, nei jų išgelbėjo komandosai.

Vokiečiai niekada nejautė poreikio turėti tokios daugybės specialiųjų pajėgų, kiek jų sukūrė britai, bet tai, be abejonės, lėmė nacionaliniai ypatumai. Talentingas mėgėjas, sėkmingai veikiantis grėsmės akivaizdoje, bet nepasižymintis išskirtiniu profesionalumu, yra žinomas ir labai mėgstamas britų prototipas. Daugelį šių specialiųjų pajėgų dalinių sudarė panašiai mąstančios asmenybės, dažnai ekscentriškos prigimties, ryžtingai nusiteikusios kovoti su priešu visais įmanomais būdais. Tokie karininkai kaip „blondinas" Hasleris, „Džumbas" Kourtnis ir Deividas Stirlingas iškėlė viziją nedidelių reiderių grupių, su triuškinamu efektu smogiančių priešui už fronto linijų. Karo pradžioje tai teikė įspūdingų rezultatų. Didesni reidai į Vagsą ir Sent Nazairą tapo dideliu laimėjimu, kariniu požiūriu supančiojant tūkstančius vokiečių karių, o psichiniu – keliant sąjungininkų dvasią juodomis karo dienomis.

Po Djepo katastrofos komandosų vaidmuo iš esmės pasikeitė. Iš reidų vykdytojų jie tapo smogiamosiomis jūrų desantinėmis pajėgomis, išsilaipinančiomis priešo ginamame ruože. Keletą kartų jie buvo panaudoti kaip paprasti pėstininkai tolesnėse sausumos operacijose, kuriose kartais patirdavo nuostolių dėl sunkiųjų ginklų trūkumo ir nepakankamos ugnies galios. Visos šios problemos, susijusios su ginkluote ir jos panaudojimu, iki „D" dienos buvo išspręstos. 1944 birželį tūkstančiai oro desanto pajėgų karių, kariuomenės ir jūrų pėstininkų komandosų buvo didžiausios istorijoje jūrų desanto operacijos smaigalyje. Pati operacijos „Overlord" sėkmė yra jų ryžto ir gebėjimo kautis įrodymas. Tai buvo pagrindiniai komandosų, elitinių ginkluotųjų pajėgų, bruožai. Nepaisant karinės biurokratijos opozicijos karo pradžioje ir pačiais pirmaisiais pokario metais jie išliko gyvybiškai svarbia Britanijos ginkluotųjų pajėgų dalimi. Jungtinių operacijų koncepcija atsirado prieš 60 metų ir tapo standartu visoms nūdienos karinėms operacijoms. Taip pat ir komandosų etosas iki šiol išliko toks pats, koks buvo visada, ir Antrojo pasaulinio karo komandosai iš karto rastų bendrą kalbą su dabartiniais savo kolegomis.

NUORODOS

INTERNETO PUSLAPIAI

www.royalmarinesmuseum.co.uk
Muziejus įkurtas buvusioje karininkų valgykloje Soutsyje. Jame atsispindi korpuso istorija nuo 1664 metų iki šių dienų. Be to, Invenraryje, Škotijoje, įsteigtas Jungtinių operacijų muziejus – www.quebec-marine.co.uk

www.djrowlands.supanet.com
Deividas Rolandas (*David Rowland*), vienas iš geriausių mūsų dienų karo dailininkų, įamžino daugybę šiuolaikinių britų kariuomenės kampanijų ir nutapė daugybę mūšių paveikslų. Vienas iš jų, „Sen Nazairas", pateiktas 33 šios knygos puslapyje. Daugiau informacijos apie Deivido Rolando darbus rasite jo tinklalapyje.

www.jackrussell.co.uk
Džeko Raselo (*Jack Russell*) galerija įsikūrusi adr. 41 High Street, Chipping Sodbury, South Gloucestershire, BS37 6BA. Tai ne tik Gloučesterio ir Anglijos kroketo vartininkas, bet ir puikus dailininkas. Tarp jo žinomų karinių paveikslų rasime ir „Lenktyninių valčių didvyrius". Paveikslas buvo sukurtas padedant Biliui Sparksui. Jis patalpintas 74-75 šios knygos puslapiuose. Paveikslų reprodukcijų galima įsigyti nurodytame tinklalapyje.

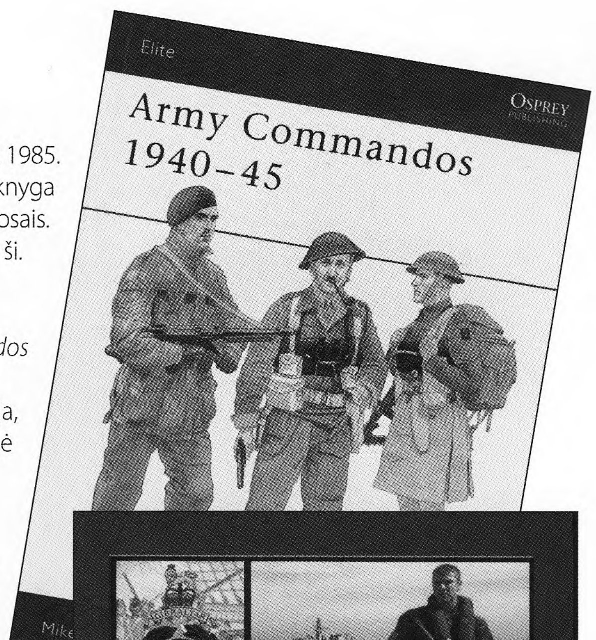
www.combinedops.com
Tai puki pradžia informacijos apie komandosus paieškoms internete. Šiame tinklalapyje yra 4-ojo, 5-ojo ir 11-ojo komandosų batalionų istorija. Aprašytas 11-ojo bataliono dalyvavimas operacijoje „Flipper" – pasikėsinime į generolą Erviną Romelį. Taip pat jame rasite informacijos apie keletą komandosų reidų ir mažųjų reidų pajėgų misijų. Yra ir nuorodų į kitus tinklalapius:

www.jubilee.freehomepage.com
Skirta operacijai „Jubiliejus".

www.guardiancentury.co.uk/1940-1949
Skirtas 4-ajam Komandosų bataliono veiksmams prie Djepo.

www.nuav.net
Tinklalapyje pateikta informacija apie jungtines operacijas Norvegijoje.

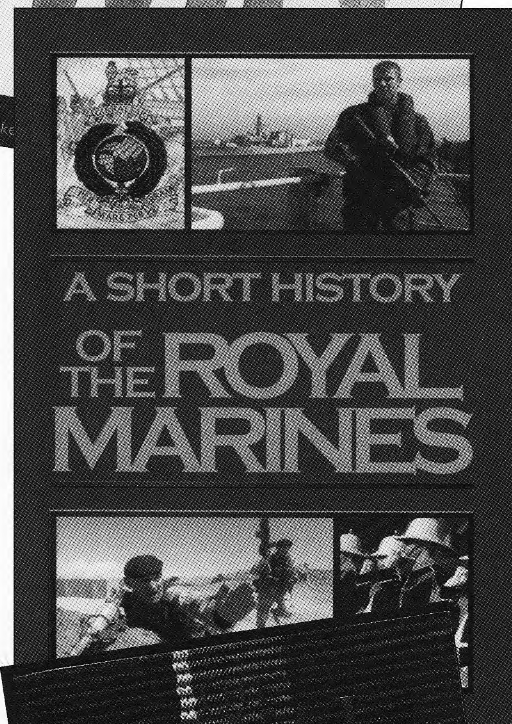
BIBLIOGRAFIJA

Charles Messenger, *The Commandos 1940-1946*,William Kimber, London, 1985.
Čarlis Mesendžeris remiasi pirminiais šaltiniais ir išsamiais tyrimais. Ši knyga neabejotinai yra geriausias šaltinis besidomintiems karo metų komandosais. Jeigu, skaitysite tik vieną knygą apie komandosus, tai turėtų būti būtent ši.

Hilary St. George Saunders, *The Green Beret – The Story of the Commandos 1940-1945*, Michael Joseph, London, 1949.
Tai pirma komandosų pajėgų Antrajame pasauliniame kare istorija, parašyta puikiai tą metą atspindinčiu stiliumi. Autorius taip pat parašė dėmesio vertą darbą apie Jungtinių pajėgų vadovybę

Mike Chappell, *Army Commandos 1940-45*, Osprey Publishing, Oxford, 1996.
Ši Osprėjaus leidyklos „Elito" serijos knyga yra puiki įžanga. Joje gausu vaizdinių intarpų, atskleidžiančančių komandosų uniformų ir įrangos įvairovę.

Robin Hunter, *True Stories of the Commandos – The British Army's Legendary Frontline Fighting Force*,Virgin Publishing, London, 2000.
Nepaisant tokio ilgo ir bauginančio pavadinimo, ši knyga yra bene lengviausiai skaitomas darbas apie komandosus.

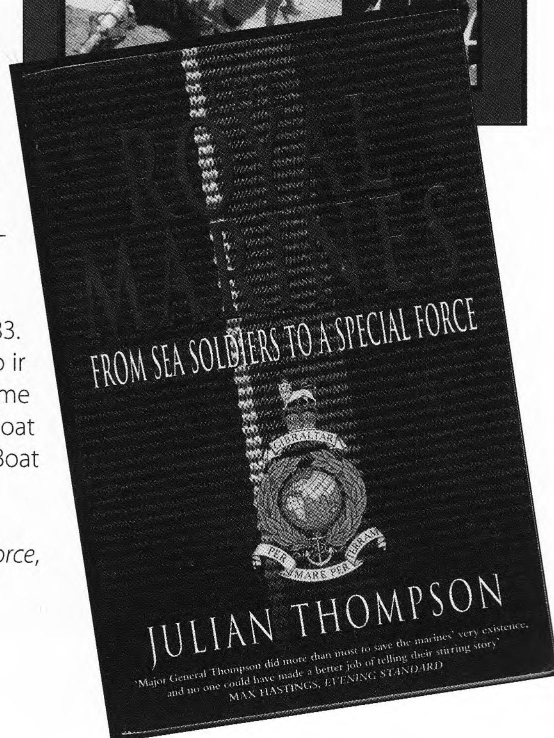
Leroy Thompson, *British Commandos in Action*, Squadron/Signal,Texas, 1987.
Leidinys skirtas serijai „Kovos daliniai mūšiuose". Jame galima rasti vos ne visas Imperijos karo muziejuje saugomas komandosų nuotraukas.

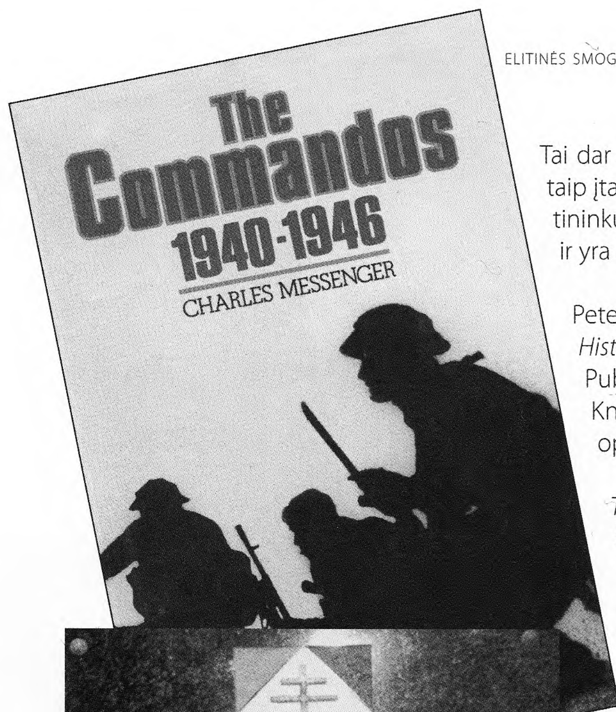
James D. Ladd, By Sea By Land – The Authorised History of the Royal Marine Commandos 1919-1997, HarperCollins, London, 1998.
Džeimsas Ladas yra vienas iš didžiausių apie komandosus rašančių žinovų. Jis yra parašęs keletą knygų. By Sea By land („Jūra ir sausuma") yra išsamiausia karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų istorija.

James D. Ladd, *Commandos and Rangers of World War II*, Macdonald and Janes, London, 1978.
Puiki knyga apie Antrojo pasauliinio karo reidus ir operacijas į priešo užnugarį.

James D. Ladd, *SBS The Invisible Raiders, Arms and Armour Press*, London, 1983.
Knygoje pateikta informacija apie gausius komandosų, karinio jūrų laivyno ir jūrų pėstininkų specialiosios valčių tarnybos dalinius Antrajame pasauliniame kare bei jo įjungimą į pokarinį specialiųjų valčių eskadroną (Special Boat Squadron), vėliau tapusį šiandienine specialiąja valčių tarnyba (Special Boat Service)

Julian Thompson, *The Royal Marines – From Sea Soldiers to a Special Force*, Sidgwick & Jackson, London, 2000.

Tai dar viena išsami karališkųjų jūrų pėstininkų korpuso istorija. Parašyta taip įtaigiai ir įtikinamai, kaip ir galima tikėtis iš buvusio 3-iosios jūrų pėstininkų komandosų brigados vado. Jis vadovavo brigadai Folklendų kare ir yra Londono karališkojo koledžo karo studijų skyriaus profesorius.

Peter Harclerode & David Reynolds, Commando – *The Illustrated History of Britain's Green Berets from Dieppe to Afghanistan*, Sutton Publishing, Stroud, 2001.
Knygoje gausu puikių nuotraukų, kurių dauguma skirtos pokarinėms operacijoms.

The Globe and Laurel – The Journal of the Royal Marines.
Šešis kartus per metus leidžiamas oficialus karališkojo jūrų pėstininkų korpuso žurnalas. Jame pateikiama naujausia informacija apie korpuso veiklą.

A Short History of the Royal Marines 1664-2002,The Royal Marines Historical Society, 2002.
Puikus leidinys apie jūrų pėstininkus. Jį galima įsigyti karališkųjų jūrų pėstininkų muziejuje Portsmute, Hemšire.

Kairėje, dešinėje ir viršuje: Po Prancūziją ir visą pasaulį išsisklaidę memorialai, skirti Antrojo pasaulinio karo komandosams, paaukojusiems gyvybes už laisvę. Jų vardai niekada nebus pamiršti. *WFC*

Žemiau kairėje: Komandosų memorialas Spyn Bridže. *WFC*

REMEMBER THE BRITISH SOLDIERS
WHO DIED IN THIS ACTION AND
GIVE A SPECIAL THOUGHT TO THE
SIX WHO HAVE NO KNOWN GRAVE

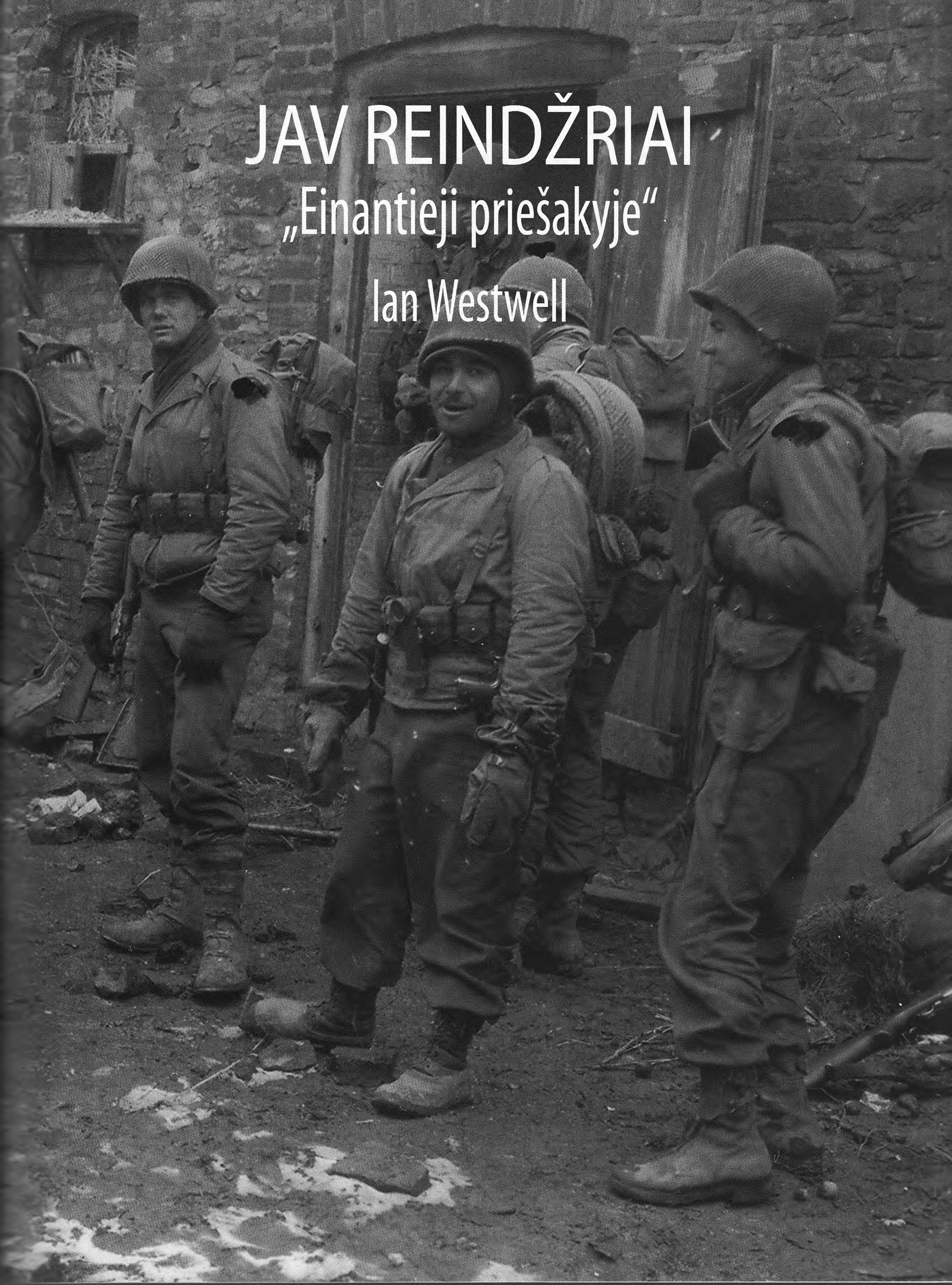
SOUVENONS NOUS DES SOLDATS
BRITANNIQUES MORTS AU COURS
DE CE COMBAT ET ACCORDONS
UNE PENSEE SPECIALE AUX SIX
D'ENTRE EUX DONT LE LIEU
DE REPOS EST INCONNU

† L.CPL. L. BISHOP	THE SOMERSET LIGHT INFANTRY
PTE. W.O. GARTHWAITE	THE LOYAL REGT. (N. LANCS)
L.CPL. F.M. GOOCH	THE EAST SURREY REGT.
L.CPL. E.P.H. HECKMAN	THE ROYAL BERKSHIRE REGT.
L.CPL. J. KEENAN	THE ROYAL ULSTER RIFLES
† LT. J.A. MacDONALD	1ST. ROYAL DRAGOONS, R.A.C.
PTE. S. McGANN	THE SOUTH LANCASHIRE REGT.
† L.CPL. D.T. MERCER	THE KING'S REGT. (LIVERPOOL)
L.CPL. A. MILLS	THE SOUTH LANCASHIRE REGT.
L.CPL. J. MOSS (SERVED AS TAYLOR)	THE LOYAL REGT. (N. LANCS)
† CAPT. R.G. PETTIWARD	THE BEDS. AND HERTS. REGT.
PTE. G.H. SUTTON	THE EAST YORKSHIRE REGT.
SIGMN. G.A. TUCKER	ROYAL CORPS OF SIGNALS
† RFN. J. WATTERS	THE ROYAL ULSTER RIFLES
L.CPL. J. WHATLEY	THE OXFORD. AND BUCKS. LT. INF.
† GDSMN. J. WHITTAKER	GRENADIER GUARDS

† HAVE NO KNOWN GRAVE

2-ojo reindžerių bataliono „C" kuopa rengiasi patruliuoti. Ruhrbergas, Vokietija.

JAV REINDŽRIAI
„Einantieji priešakyje“
Ian Westwell

SUKŪRIMAS IR ISTORIJA

Pirmieji reindžeriai buvo lengvai ginkluoti kariai, kurie prasiskverbdavo toli į priešo teritoriją ir atlikdavo tai, ką dabar vadiname specialiosiomis operacijomis. Jie atsirado kolonijinėje Amerikoje ir labiausiai reiškėsi XVIII a. vidurio karuose. Septynerių metų karas (1756–1763) iš tiesų buvo pasaulinio masto, ir vienu iš jo pagrindinių teatrų tapo Šiaurės Amerika. Ten prancūzai nenuilstamai veržėsi iš Naujosios Prancūzijos, savo kolonijų Kanadoje, į pietus, taip grasindami britų valdoms Naujosios Anglijos pakrantėje. Mėgindama sulaikyti prancūzų puolimo bangą, britų reguliarioji kariuomenė įsitraukė į tokio pobūdžio kovą, kuriai buvo beveik nepasirengusi. Miškingose, kalnuotose, gausiai upių išraižytose vietovėse įprasti mūšiai tarp kovos rikiuotėmis išsidėsčiusių didelių priešininkų formuočių buvo reti. Sudėtingas, visiškai slopinantis iniciatyvą muštras, visus veiksmus kartojant mechaniškai, tokiomis aplinkybėmis buvo nelankstus, taigi ir netinkamas. Prancūzai greičiau pritaikė savo taktiką prie naujų aplinkybių, kovoje plačiai bendradarbiavo su draugiškais indėnais ir prancūzų pasienio gyventojais, vadinamaisiais *coureurs du bois*, vykdyti greitiems, netikėtiems antpuoliams, žvalgybai ir pasaloms. Jų taiklaus šaudymo, orientavimosi miške ir medžioklės įgūdžiai, pasitikėjimas savo jėgomis ir kiekvieno iniciatyva vietovėse, kuriose vyko karo veiksmai, buvo reikšmingesnės savybės. Britų taktikos trūkumai pirmą kartą atsiskleidė 1775 m. birželį, kai generolo majoro Edvardo Bredoko (*Edward Braddock*) vadovaujama 1400 britų ir kolonijinės kariuomenės karių kolona mūšyje prie Monongahelos buvo iš esmės sunaikinta 900 prancūzų ir indėnų pajėgų surengtoje pasaloje.

Apačioje: Robertas Rodžersas (1731–95), britų kariuomenės dalinio, iš kurio tradicijas paveldėjo šiandieniniai reindžeriai, majoras. 1758 jis buvo paaukštintas ir paskirtas vadovauti Jos Didenybės atskiroms Amerikos reindžerių kuopoms, pagarsėjusiomis kaip „Rodžerso reindžeriai".

REINDŽERIAI KOLONIJINĖJE AMERIKOJE

Nors po Monongahelos mūšio britai, siekdami prilygti prancūzams, buvo priversti savo reguliarioje kariuomenėje įkurti lengvųjų pėstininkų dalinius, jie taip pat nusprendė panaudoti ir Amerikos kolonistus, turinčius ilgą nereguliarių kovos veiksmų pasienyje patirtį. 1675 m., vykstant karaliaus Filipo karui, Rodo saloje kilo Metakometo iš Vampanoago genties sukilimas dėl medžioklės ir žvejybos teisių. Kapitonas Bendžaminas Čerčas (*Benjamin Church*) iš Masačiusetso suformavo karinį dalinį kovai su riaušėmis. Dalinys buvo žinomas Čerčo reindžerių pavadinimu, nes jo kariai, sekdami (ir galiausiai žudydami) Metakometo narius, „klajojo" toli ir plačiai. Dažniausiai Čerčo reindžerių ir jų įpėdinių naujokais tapdavo medžiotojai ir pasienio gyventojai. Tai buvo žmonės, įpratę gyventi laukiniuose kraštuose. Dažnai svarbių įgūdžių įgiję iš Amerikos čiabuvių, per pasienio neramumus juos neretai panaudodavo prieš pačius indėnus. Per vėlesnius neramumus keletą kartų buvo suburta panašių dalinių, iš jų ir majoro Džono Gorhemo reindžerių kuopa (*John*

Gorham's Company of Rangers). Šis Naujosios Anglijos dalinys pirmą kartą pasirodė karaliaus Džordžo kare (1740–1748), Europoje vykusio karo dėl Austrijos sosto atšakoje Šiaurės Amerikoje. Gorhemo kuopoje buvo apie 50 mohikanų ir pasienio gyventojų. Dažniausiai ji naudota britų valdžiai Naujojoje Škotijoje palaikyti malšinant prancūzų kolonistų ir Amerikos indėnų riaušes. Greitai buvo pripažinta dalinio svarba – jis išaugo dvigubai. Gorhemas gavo pareigas karaliaus Džordžo II reguliariojoje kariuomenėje, o reindžeriams paskirta tokia pati alga, kaip britų kariams. Nepaisant Džono Gorhemo mirties 1751 m., dalinys tęsė tarnybą Naujojoje Škotijoje, dalyvavo prancūzų ir indėnų karuose, vadovaujamas Džono brolio Džozefo. Ten jis vėl įrodė savo pranašumą, 1758 m. užimant Luisburgą, svarbią prancūzų tvirtovę Sen Lorenso upės žiotyse, ir 1759 m., vadovaujant brigados generolui Džeimsui Volfei (*James Wolfe*), lemiamame mūšyje dėl Abraomo lygumų prie Kvebeko. Vėliau Gorhemo reindžeriai dalyvavo 1762 m. mėginant užimti Havaną, svarbiausią Ispanijos koloniją Naujajame Pasaulyje. Kitais metais padėjo malšinti Otavos vado Pontiako inicijuojamas riaušes Detroito apylinkėse.

Nors Gorhemo reindžeriai greičiausiai buvo tuo metu sėkmingiausiai veikęs dalinys, įžymiausio reindžerių dalinio įkūrėju tapo Robertas Rodžersas (1731–1795). Iš Masačiusetso kilęs medžiotojas ir pėdsekys 1756 m. tapo kapitonu ir buvo paskirtas vadovauti daliniui, žinomam kaip Blančardo Nju Hemširo pulko reindžerių kuopa. 1758 m. vėl paaukštintas, šį kartą tapo majoru, ir paskirtas vadovauti devynioms šio pobūdžio kuopoms. Oficialiai jos buvo pavadintos atskirosiomis Jo Didenybės Amerikos reindžerių kuopomis, kurios taip pat vadintos Rodžerso reindžeriais. Pirmą kartą kovos veiksmuose dalyvavo 1757 m. nesėkmingai mėginant užimti Luisburgą, o vėliau dažniausiai buvo dislokuotos Edvardo forte prie Hadsono upės, apie 60 mylių (96 km) į šiaurę nuo Olbanio. Būtent iš šios bazės Rodžersas įvykdė keletą misijų, kuriose paaiškėjo, koks yra reindžerių vaidmuo ir kokie jiems gresia pavojai. 1758 m. kovą jis išvedė 180 karių pajėgas žvalgyti prancūzų teritorijos šalia Tikonderogos forto – apie 40 mylių (65 km) į šiaurę nuo Edvardo forto. Iš pradžių žygiavo naktį. Nepaisydami baisių oro sąlygų, traukė sparčiai, kol susidūrė su maždaug 100 indėnų. Tai buvo didesnių, apie 600 prancūzų, kanadiečių ir indėnų pajėgų žvalgybos būrys. Reindžeriai surengė žvalgams pasalą ir apie 40 jų nukovė, bet vėliau buvo priversti kaudamiesi trauktis ir neteko 50 žmonių.

Kita operacija prasidėjo 1759 m. rugsėjo 13 d. Rodžersas vadovavo 200 reindžerių, pasiųstų prieš proprancūziškai nusiteikusius abenakus, įsikūrusius stovykloje prie Sent Frensio, netoli Sent Lorenso upės, apie 40 mylių (64 km) į pietus nuo Monrealio. Reindžeriams iki tikslo teko nužygiuoti 300 mylių (480 km) nepalankiomis sąlygomis, nesvetingomis vietomis. Rodžerso pajėgos išplaukė valtimis iš *Crown Point*

KOVOS PRIESAKAI
Rodžerso reindžeriai

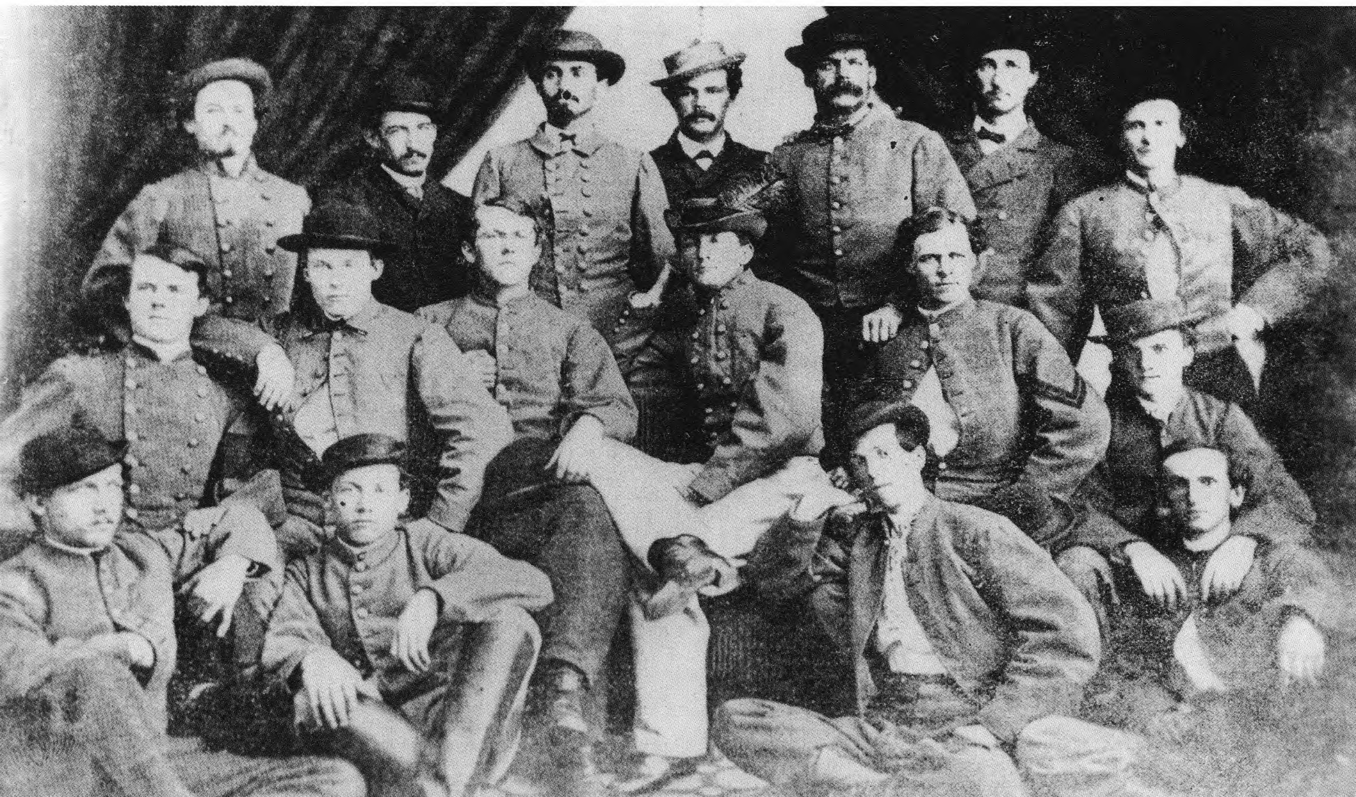
1. Nieko nepamirškite.
2. Laikykite muškietą švarią kaip švilpuką, kirvį nušveistą, parako užtaisų ir kulkų šešiasdešimt šūvių ir būkit pasirengę žygiuoti vos gavę įsakymą.
3. Žygiuodami elkitės taip, lyg sėlintumėte prie elnio. Pastebėkite priešą pirmi.
4. Sakyk tiesą apie tai ką girdi ir ką matai. Kariuomenei svarbi mūsų teisinga informacija. Galite meluoti kiek telpa, kai pasakojate kitiems žmonėms apie reindžerius, bet niekada nemeluokite reindžeriui ar karininkui.
5. Niekada nerizikuokite, jei tai nebūtina.
6. Kai žygiuojame, mes traukiame viena vora, tokiu atstumu vienas nuo kito, kad ta pati kulka nekliudytų dviejų žmonių.
7. Jeigu skverbiamės per pelkę ar einame minkštu gruntu, išsiskleidžiame viena greta, kad būtų sunku mus aptikti.
8. Kai žygiuojame, judame iki sutemų, kad priešui suteiktume kuo mažiau galimybių mus susekti.
9. Kai įkuriame stovyklą, pusė komandos budi, kol kita pusė miega.
10. Jeigu paimame belaisvių, laikome juos atskirtus, kol galėsime apklausti, kad tarpusavyje nesusitartų dėl išgalvotos istorijos.
11. Niekada negrįžkite atgal tuo pačiu keliu. Pasirinkite kitą maršrutą, kad nepatektumėte į pasalą.
12. Nesvarbu, vykstame didele ar maža grupe, kiekviena grupė turi skirti žvalgus 20 jardų priešakyje, 20 jardų kiekviename šone ir 20 jardų užnugaryje, kad pagrindinės pajėgos negalėtų būti netikėtai užkluptos ir sunaikintos.
13. Kiekvieną naktį bus nurodyta, kur susirinkti, jeigu apsuptų stipresnės pajėgos.
14. Nesėskite valgyti, kol neišdėstysite sargybų.
15. Nemiegokite auštant. Tuo metu prancūzai ir indėnai puola.
16. Nesikelkite per upę visiems žinoma brasta.
17. Jei kas nors seka jūsų pėdomis, apsukite ratą, grįžkite į savo pačių trasą ir iš pasalų užpulkite žmones, ketinančius užklupti jus.
18. Nestovėkite, jei prie jūsų artėja priešas. Priklaupkite, atsigulkite, slėpkitės už medžių.
19. Leiskite priešui priartėti tiek, kad beveik galėtumėte jį paliesti. Tada atidenkite ugnį, iššokite ir pribaikite jį savo kirviu.

Viršje: 1759 metų Rodžerso reindžerių kovos priesakai primenami ir šių dienų kadetams.

vakariniame Čamplaino (*Champlaina*) ežero krante. Kad jų neaptiktų, plaukė naktį, o dieną ilsėjosi. Po 10 dienų nepastebėti pasiekė *Missisquoi* įlanką. Tačiau, atsitiktinai sprogus parako statinei, jų gretos sumažėjo maždaug 25 procentais. Rodžersas paslėpė savo valtis ir išžygiavo Sent Frensio link pėsčiomis, bet po dviejų dienų sužinojo, kad prancūzai aptiko valtis ir seka jų karštais pėdsakais. Jis nusprendė vis tiek tęsti žygį ir po 12 dienų pasiekė Sent Frensį. Ankstų kitos dienos rytą reindžeriai užpuolė kaimą ir kiek mažiau nei per valandą nužudė daugiau kaip 200 abenakų, sugriovė Sent Frensį ir išgelbėjo penkis belaisvius praradę vos vieną savo žmogų. Kelionė atgal tapo didžiuliu ištvermės išbandymu. Turėdami mažai atsargų, išvarginti priešo, reindžeriai, kad nebūtų susekti, išsiskirstė į keletą mažesnių grupių. Vieni traukė tiesiai į Kroun Pointą, o kiti pasuko į sutartą iš anksto susitikimo vietą prie Amonosuko upės. Kai Rodžersas pasiekė tą vietą, ten neaptiko tikėtinų atsargų, nes pajėgos jau buvo pasitraukusios prieš dvi valandas iki jam atvykstant. Vienas reindžerių karininkas su jaunu indėnu buvo pasiųstas plaustu į maždaug už 100 mylių (160 km) piečiau esantį postą Nr. 4. Po 10 dienų jie grįžo su atsargomis. Rodžerso išbandymas baigėsi, tačiau po baudžiamosios ekspedicijos prieš abenakius jam liko tik 93 žmonės.

Pasibaigus karams su prancūzais ir indėnais reindžerių koncepcija buvo primiršta. Atgaivinta tik per Amerikos nepriklausomybės karą (1775–1783) abiejų pusių pajėgose. Pagrindinis britų pajėgų dalinys buvo karalienės reindžeriai (*Queen's Rangers*), lojalistų batalionas, vadovaujamas Rodžerso, kol 1777 m. jis nebuvo atleistas dėl piktnaudžiavimo alkoholiu. Rodžersą pakeitė britų karininkas, Džonas Greivsas Simkas (*Simcoe*), kuris patikėtą dalinį, pavadintą Simko reindžeriais, pavertė pirmarūšėmis pajėgomis. Jis dalyvavo keliose kampanijose, kol 1781 m. Jorktaune buvo priverstas pasiduoti priešui. Dar vieną karalienės reindžerių batalioną suformavo ir ėmėsi jam vadovauti jaunesnysis Roberto Rodžerso brolis Džeimsas. Šis batalionas taip pat veikė labai aktyviai Niujorke ir prie *Champlaina* ežero.

Apačioje: 43-iasis pulkininko Džono S. Mosbio Virdžinijos kavalerijos batalionas buvo veikliausias pilietinio karo partizanų dalinys. Jam taip sekėsi, kad dalis šiaurės Virdžinijos buvo praminta "Mosbio konfederacija".

Viršuje: Mosbio partizanai puola. Efektyviai puldinėdami Sąjungos tiekimo linijas, jie „supančiojo" daugybę priešo karių.

Prieš britus kovojo daug savarankiškų reindžerių dalinių, įkurtų 1775 m. birželį paraginus Žemyno kongresui. Po dvejų metų vadovauti reindžerių korpusui (*Corps of Rangers*) buvo paskirtas Danielius Morganas. Korpuso daliniai pasižymėjo mūšiuose prie Frymeno fermos (1777) ir prie Kaupeno (1781). Britų generolas Džonas *Burgoyne*, patyręs pralaimėjimą prie Frymeno fermos (tai buvo mūšio prie Saratogos dalis), pažymėjo, kad Morgano korpusas „buvo žymiausias Žemyno kariuomenės dalinys, geriausias iš visų jų rinktinių šaulių". Pietų Karolinoje Morgano laimėjimus pakartojo Frensio Meriono (*Francis Marion*) vadovaujamos pajėgos, dėl gebėjimo pranykti pramintos „pelkių lapėmis" („*Swamp Fox*"). Nors tai ir nebuvo tikri reindžeriai, jie vykdė reindžeriams būdingus partizaninius veiksmus ir tapo tikra rakštimi britams bei jų vietiniams sąjungininkams.

REINDŽERIAI DEVYNIOLIKTAME AMŽIUJE

Devynioliktame amžiuje reindžerių istorija klostėsi panašiai, kaip praėjusį šimtmetį. Kilus konfliktinėms situacijoms daliniai buvo įsteigiami, o paskui, vos pasibaigus kovoms, išformuojami. 1812 m. prasidėjus britų-amerikiečių karui kongresas įsakė įsteigti pėsčiųjų ir raitųjų reindžerių dalinius, skirtus ginti šalies šiaurinę sieną nuo britų kariuomenės Kanadoje antpuolių. Iki karo pabaigos 1815 m. buvo suformuotos septyniolika kuopų. Likusią didžiąją devynioliktojo amžiaus dalį būtinybė apsaugoti šalies pasienį nuo išorinės agresijos lėmė Jungtinių Valstijų ekspansiją. Reindžeriai dalyvavo daugybėje kampanijų prieš indėnus, taip pat ir prieš seminolus Floridoje (seminolų kare), labiausiai žinomoje kampanijoje, skirtoje apginti amerikiečius, gyvenančius Teksase, tuo metu buvusiame Meksikos kolonija. Ten 1823 m. Stefanas

Ostinas (*Stephen Austin*) įsakė įsteigti vien iš atlyginimo negaunančių savanorių sudarytas raitąsias pajėgas, kurios išgarsėjo Teksaso reindžerių pavadinimu. Jie saugojo naujakurius ir fermerius, gaudė nusikaltėlius ir palaikė įstatymo numatytą tvarką. Be to, Teksaso reindžeriai prisiėmė itin svarbias pareigas vykdyti žvalgybą per sėkmingai pasibaigusį ginkluotą mėginimą atsiskirti nuo Meksikos valstybės (1835–1836 m.) ir vėliau JAV pradėtame pergalingame kare prieš Meksiką (1846–1848), kai buvo aneksuota didžioji pietvakarių dalis. Reindžerių daliniai, vadovaujami tokių karininkų, kaip Benas Makalochas (*Ben McCulloch*) ir Džekas Heisas (*Jack Hays*), per operaciją Meksikoje vykdė žvalgybą JAV reguliariųjų pajėgų priešakyje.

Teksaso reindžeriai ir į juos panašūs daliniai taip pat dalyvavo Amerikos pilietiniame kare (1861–1865), dažniausiai kovojo už Konfederaciją. Vienu pirmųjų tokių dalinių buvo Terio Teksaso reindžeriai (*Terry's Texas Rangers*), suformuoti 1861 m. Bendžamino Terio ir Tomo Luboko. Terio žmonės kovėsi į vakarus nuo Misisipės. Panašūs daliniai veikė ir rytinėje pusėje. Dauguma jų buvo suformuoti Konfederacijos kongresui 1862 m. balandį priėmus „Partizanų reindžerių aktą" (Partisan Ranger Act). Dažnas šių dalinių pasižymėjo prasta drausme ir tapo prieglauda nusikaltėliams. Dauguma jų buvo išfor-muoti 1864 m. atšaukus aktą, bet kai kurie pasirodė tinkami veikti pietuose. Tarp jų žymiausias buvo 43-iasis Virdžinijos kavalerijos pulkas (*43rd Virginia Cavalry*). Daliniui vadovo Džonas Singletonas Mosbis (*John Singleton Mosby*), todėl šie kovotojai plačiai išgarsėjo kaip Mosbio reindžeriai, arba Mosbio reideriai (*Mosby's Rangers or Raiders*). Drąsūs Mosbio reidai ir žvalgybinės misijos JAV federalų užnugaryje pelnė jam „pilkojo vaiduoklio" („Grey Ghost") pravardę. Vienas iš sėkmin-giausių jo reidų buvo Fairfakso teismo rūmų naktinis puolimas 1863 m. kovą. Per šį reidą į nelaisvę pateko brigados gene-rolas Edvinas Stautonas (*Edwin Stoughton*), o Šiaurės autoritetui buvo suduotas skaudus

smūgis. Kitais metais įvykdytas federalų geležinkelio užpuolimas tapo dar vienu skaudžiu smūgiu, nes Mosbis užgrobė 170 000 dolerių, skirtų šiauriečių kariuomenės algoms. Šis konfederatų reideris ir jo būrys Šiaurės Virdžinijoje veikė taip efektyviai, kad dalis valstijos buvo vadinama „Mosbio konfederacija". Nepaisant didelių Šiaurės pajėgų pastangų jis buvo nesutramdomas beveik per visą karą. Paskutinę savo misiją Mosbis įvykdė 1865 m. balandžio 19 d., tądien, kai Konfederacija pasirašė kapituliavimo aktą Apomatokso teismo rūmuose, o oficialiai dalinys buvo išformuotas tik balandžio 21 d.

Po pilietinio karo prasidėjo nenutrūkstamas JAV piliečių, kurių dauguma buvo naujieji imigrantai, persikėlimas į vakarus, kolonizuojant indėnų gyvenamas teritorijas. Susirėmimai buvo neišvengiami, o nedidelės taikos meto JAV kariuomenės pajėgos greitai pasirodė esančios nepakankamos ir visiškai netinkamos tokiems karo veiksmams. Ir vėl buvo suformuoti reindžerių daliniai, skirti vykdyti žvalgybos užduotis ir greitus antpuolius prieš indėnų kaimus. Tokiose kampanijose, dažniausiai kaip žvalgai, dalyvavo daug legendinių laukinių vakarų asmenybių. Iš jų galima paminėti Viljamą Kodį (*William Cody*), geriau žinomą „Bufalo Bilo" (*Buffalo Bill*) pravarde, ir „Teksasą" Džeką Kraufordą („Texas" Jack Crawford). Buvo suformuoti ir didesni būriai, pavyzdžiui, 50 karių turintys „Forsaito skautai" (*Forsyth's Scouts*), 1868 m. surinkti majoro Džordžo Forsaito. Tačiau 1880-ųjų pabaigoje, įvykdžius indėnų „nuraminimo" programą, tokios formuotės tapo visai nereikalingos. Pasibaigus karams su indėnais reindžeriams ir į juos panašiems būriams neliko ką veikti. Kai kurie, kaip, pavyzdžiui, Teksaso reindžeriai, toliau vykdė teisėsaugos funkcijas, tačiau jau neturėjo jokios karinės reikšmės. Reindžerių idėja buvo nustumta į šalį apie 60 metų, iki Antrojo pasaulinio karo pradžios.

REINDŽERIŲ IDĖJOS ATGAIVINIMAS

Šiuolaikinių JAV reindžerių ištakos veda prie Didžiojoje Britanijoje 1940 m. įkurtų komandosų pajėgų. Apie prezidento Ruzvelto susidomėjimą šio pobūdžio pajėgomis buvo informuotas JAV kariuomenės štabo viršininkas generolas Džordžas Maršalas (*George Marshall*). Jis 1942 m. pradžioje susipažinti su Britanijos komandosų pajėgomis ir ištirti, ar panašių dalinių tikslinga kurti JAV, į Angliją pasiuntė pulkininką Lucianą K. Traskotą Jaunesnįjį (*Lucian K. Truscott Jr.*). Ne visos JAV ginkluotųjų pajėgų rūšys žavėjosi šia idėja. Karo laivynas ir, ypač jūrų pėstininkų korpusas, manė, kad iš britų gali mažai ko pasimokyti. Jie teigė, kad jau patys yra pasirengę ir pajėgūs atlikti komandosų vykdomas užduotis. Su kai kuriomis išimtimis tai buvo tiesa. Jūrų pėstininkų korpusas, nors ir nenoriai, formavo specialius reiderių tipo dalinius, skirtus tokioms užduotims vykdyti. Tačiau šie jūrų pėstininkų reiderių (*Marines Raiders*) batalionai jau buvo reikalingi Ramiajame vandenyne, kur japonai kėlė vis didesnę grėsmę.
Traskotas, priskirtas prie lordo Luiso Mauntbeteno vadovaujamos britų jungtinių operacijų vadovybės Anglijoje, gegužės pabaigoje Maršalui pateiktame raporte rekomendavo JAV suformuoti komandosų pavyzdžio dalinius. Štabo viršininkas sutiko ir birželio 1 d. buvo paskelbtas reikšmingas įsakymas pradėti formuoti „Amerikos komandosų" pajėgas. Generalinio štabo operacijų skyriaus vadas generolas majoras Dvaitas D. Eizenhaueris (*Dwight D. Eisenhower*) pažymėjo, kad komandosų vardas pernelyg asocijuojasi su britų pajėgomis ir pareikalavo naujuosius dalinius pavadinti amerikietiškesniu vardu. Traskotas prisiminė Rodžerso ir jo karių žygdarbius ir pasiūlė, kad būtų panaudotas reindžerių vardas. Suteikus pavadinimą teko rasti ir parengti karininkų bei kitų karių atgimstančioms reindžerių pajėgoms. Greičiausiai ir lengviausia naujokus buvo galima surasti JAV pajėgose jau dislokuotose Britanijoje.

Viršuje: Vienas iš Teksaso reindžerių – generolas Benas Makalochas (1811–1862). Žuvo 1862 m. kovą, vadovaudamas vakariniam konfederatų sparnui mūšyje prie *Pea* tilto Arkanzase. Tarnauti kariuomenėje pradėjo Teksaso reindžeriu, Meksikos kare buvo reindžerių kuopos kapitonas. Vadovavo generolo Zacharijaus Teiloro (*Zachary Taylor*) žvalgams. Išgarsėjo drąsiais žygiais, dėl geros reputacijos tapo svarbia figūra pilietiniame kare: buvo pirmasis konfederatas, iš civilių pakeltas į generolus. 1861 m. rugpjūčio 10 d. prie Vilsono įlankos, Misurio pietvakariuose, sumušė brigados generolo Natanielio Lajono (*Nataniel Layon*) pajėgas. Prie *Pea* tilto, vadovaujami Van Dorno, jo kariai užgrobė federalų artilerijos bateriją. Jojantį ieškoti patogesnės vietos priešo linijoms stebėti Makalochą kliudė kulka, ir jis krito negyvas.

Puslapyje kairėje: Džonas S. Mosbis (1833–1916), pakeltas į brigados generolus.

PASIRENGĘ KARUI

Viršuje: Kapralas Franklinas M. Kunsas (pravarde „Zipas") tapo pirmuoju JAV kariu, nukovusiu vokiečių kareivį Antrajame pasauliniame kare išsilaipinant Djepe 1942 m. rugpjūtį.

Įkurti naują reindžerių dalinį buvo pavesta majorui Viljamui O. Darbiui (*William O. Darby*), 34-osios JAV pėstininkų divizijos vado, nuo 1942 m. sausio 27 d. paskirto JAV kariuomenės pajėgų Šiaurės Airijoje vadu, generolo majoro Raselo Harto (*Russell P. Hart*) patarėjui. Darbis gimė Arkanzase, baigė Vest Pointo karo mokyklą ir pasirinko tarnybą artilerijoje. Jo dalinys buvo dislokuotas Karikfergiuse, apie 20 mylių (32 km) į šiaurę nuo Belfasto, bet majoras kaip tik buvo pateikęs prašymą skirti jį į aktyvesnės tarnybos vietą. Birželio 8 d. jis gavo įsakymą suformuoti komandosų pavyzdžio dalinį. Tačiau 1942 vasaros pradžioje JAV pajėgos Britanijoje, lyginant su 1944 m., buvo labai mažos. Darbis ėmėsi ieškoti kandidatų esančiose vietoje pajėgose. Ten buvo dislokuotos dvi JAV 5-ajam korpusui priklausančios divizijos, 34-oji pėstininkų ir 1-oji tankų, bei įvairūs paramos daliniai.

KOMANDOSŲ RENGIMAS ACHNAKERYJE

Pirmosiomis dienomis Darbis kalbėjosi su karininkais ir kareiviais, potencialiais kandidatais. Birželio 19 d., kai buvo oficialiai įkurtas 1-asis reindžerių batalionas, jame buvo apie 2000 karių. Šis skaičius greitai sumažėjo maždaug iki 570. Tai 20 procentų viršijo numatytus etatus – 26 karininkai ir 447 kiti kariai, tačiau Darbis žinojo, kad daug savanorių „iškris" per parengimą. Karių pasirengimas buvo labai skirtingas, be to, jie buvo kilę iš įvairių JAV vietovių. Didžioji dalis, apie 60 procentų kilusiųjų iš Ajovos, tarnavo 34-ojoje divizijoje. Buvo kilusių ir iš Minesotos bei Nebraskos. Apie 30 proc. atvyko iš 1-osios tankų divizijos, o kiti 10 proc. – iš V korpuso medicinos, aptarnavimo ir ryšių dalinių. Birželio 25 d. Darbį ir jo žmones aplankė generolas Robertas Leikokas, britų 1-osios specialiosios tarnybos brigados vadas. Ši prityrusi komandosų grupė turėjo padėti reindžeriams išeiti pradinį specialųjį rengimą.

Po trijų dienų reindžeriai buvo perkelti į Škotijos vakarinę pakrantę ir dislokuoti Achnakerio pilyje, už keleto mylių į šiaurę nuo Viljamo forto, šalia Loch Arkaigo. Achnakeryje buvo įkurtas britų komandosų rengimo depas. Jo vadas, pulkininkas leitenentas Čarlis Vauganas buvo įpareigotas vadovauti reindžerių rengimo programai. Vauganas buvo karininkas veteranas, turintis ir naujos komandosų reidų į šiaurės Norvegijoje išsidėsčiusias Lofotų salas bei Vagsą patirties. Jis parengė numatomų kovos veiksmų reikalavimus atitinkančią kursų programą. Ši programa buvo sudaryta iš trijų dalių. Pagal jos reikalavimus buvo rengiami ir karininkai, ir visi kariai. Pirma, greiti 3–16 mylių (5–25 km) žygiai kalnų ir slėnių išraižyta vietove turėjo stiprinti reindžerių jėgas ir ištvermę. Antra, jiems buvo pademonstruota, kaip lengvosios reidų pajėgos turėtų panaudoti joms pritaikytus ginklus bei įrangą. Galiausiai išdėstyta, kokių taktinių gebėjimų prireiks vykdant skirtas specialias užduotis, tokias kaip žvalgyba ir

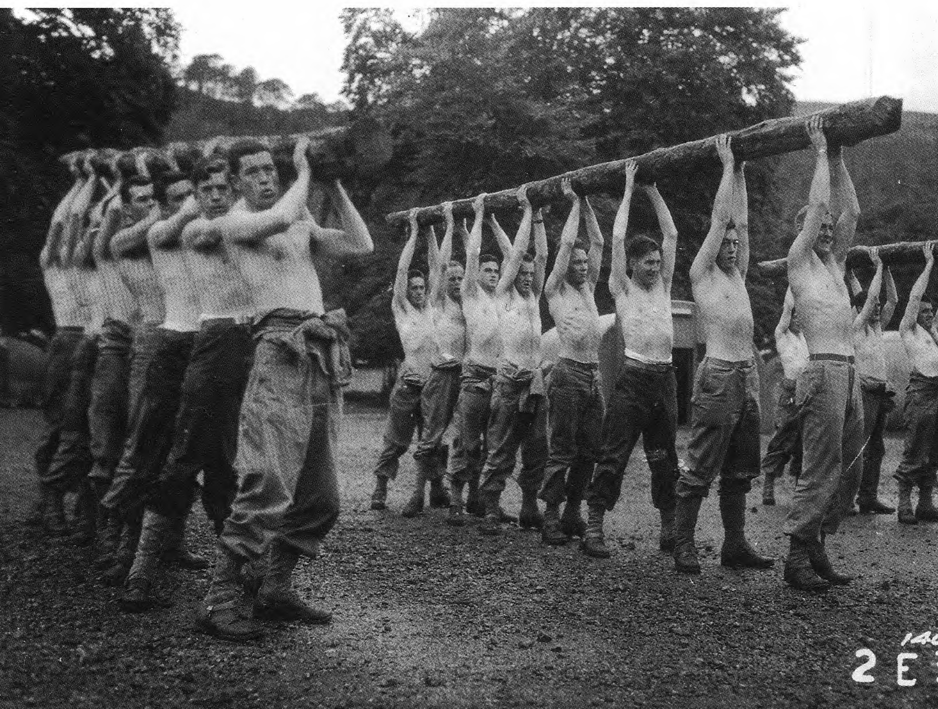
Viršuje: Kare didžioji reindžerių laiko dalis buvo skirta pratyboms. Stengtasi fizinį pasirengimą ir veiksmų sąlygas priartinti prie kovos sąlygų. Iš pradžių rengimas vyko Didžiojoje Britanijoje drauge su britų komandosais. 1942 m. rugpjūtis.

patruliavimas, žudymas be triukšmo, kopimas į kalnus, kėlimasis per upes ir gatvių kautynės. Reindžerių gebėjimams įvertinti buvo skirti trijų dienų testai. Pirmajai savaitei baigiantis pradinis 20 procentų Darbio kandidatų perteklius virto 10 proc. stygiumi. Daug karių neišlaikė išbandymų ir buvo grąžinti į jų pradinius dalinius.

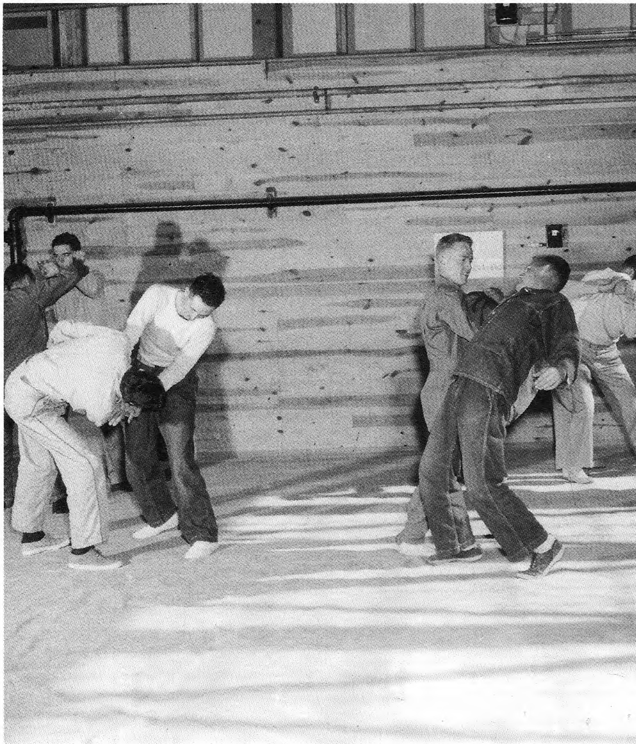
Parengimas Achnakeryje baigėsi liepos pabaigoje. Rugpjūčio 1 d. reindžeriai persikėlė į Fort Viljamą. Ten turėjo pradėti kitą mokymosi etapą – karališkojo karinio jūrų laivyno pasirengimo jūrų desanto kovos veiksmams kursą. Jis vyko HMS *Dorlin* laive, prisišvartavusiame Argailo pakrantėje, netoli Acharaklio. Tai buvo idealiai parinkta vieta, leidusi pasinaudoti šalimais esančiomis Vakarinėmis salomis. Šešios reindžerių kuopos buvo išskirstytos po dvi – Glenborodeile (*Glenborrodale*), Glenkripesdeile (*Glencripesdale*) ir Rosvene (*Roshven*). Savo štabą Darbis įkūrė Šilbridže (*Shielbridge*). Pradinis rengimas vyko Kentros paplūdimyje šalia Dorlino. Ten britai buvo įrengę realias sąlygas atitinkančią trasą, kurioje patikrino reindžerių galimybes veikti naudojant desantines baržas. Buvo ugdomi ir kiti gebėjimai: navigacijos, kopimo uolomis bei vykdyti reidus prieš pakrančių apsaugos baterijas. Dar paminėtini trijų dienų išbandymai, per kuriuos teorinės žinios buvo papildomos praktinėmis užduotimis.

DJEPE LIEJOSI KRAUJAS

Tuo pačiu metu saujelė reindžerių patyrė pirmąjį kovos krikštą. Rugpjūčio 18–19 d. įvykdyta operacija „Jubiliejus" – reidas į Djepo uostą. Operacija skirta patikrinti vokiečių gynybos atsparumą šiaurės Prancūzijoje ir išsiaiškinti galimybes užimti uostą. Uosto užėmimas buvo laikomas būtina sąlyga ateityje vykdant bet kurį didelio masto įsiveržimą į nacių okupuotos Europos dalį. Nors dauguma operacijoje „Jubiliejus" panaudotų pajėgų priklausė kanadiečių 2-ajai divizijai, buvo numatyta, kad dalyvaus visų ginkluotės rūšių pajėgos, iš jų 237 karo laivai ir 74 aviacijos eskadrilės. Drauge su gausiais komandosų daliniais buvo pasiųsta ir nedidelė

Šiame ir kitame puslapiuose: Pratybų nuotraukos padeda suprasti, kokios reindžerių savybės buvo ugdomos – fizinė ištvermė, kopimo įgūdžiai, kova plikomis rankomis ir su ginklais. Dauguma nuotraukų daryta Škotijoje. Jose pavaizduoti britų instruktoriai (tolimesnėje nuotraukoje, dešinėje) – įvairių specialybių dėstytojai. Atliekami šuoliai nuo žymiosios 20 pėdų (6 m) kliūties per komandosų šturmo kursus Argaile su pilna kuprine, M1917A1 pavyzdžio šalmu ir šautuvu M1! (nuotrauka apačioje, dešinėje). Daug reindžerių pratybų vyko naudojant tikrus šaudmenis, taip siekiant sudaryti artimas kovinėms sąlygas. Dauguma reindžerių, kaip ir kitų specialiųjų pajėgų karių, nuotraukų dėl ypatingų vykdomų misijų sąlygų buvo darytos ne mūšiuose, o pratybose. Misijos paprastai vykdavo naktį arba esant prastam matomumui, o tada žiniasklaidos ar kariuomenės fotografas dažniausiai taptų kliūtimi.

DJEPAS

Šioje pirmoje JAV sausumos pajėgų operacijoje prieš vokiečius trys reindžeriai buvo nukauti (*) ir keletas paimti į nelaisvę. Operacijoje dalyvavo šie 1-ojo reindžerių bataliono kariai: pirmasis leitenantas[1] Leonardas F. Dirksas, 1-sis ltn. Robertas Flanaganas, antrasis leitenantas[2] Čarlis M. Šunstromas, 2-asis ltn. Edvinas V. Laustelotas*, 2-asis ltn. Džozefas H. Rendelas*, kpt. Rojus A. Murėjus, št. serž. Džinas Mercurialis, št. serž. Kenetas D. Stempsonas, št. serž. Lesteris E. Knesas, št. serž. Meritas M. Bertholfas, serž. Albertas T. Jakobsenas, serž. Aleksas Szima, serž. Dikas Selersas, serž. Edvinas C. Tompsonas, serž. Haroldas S. Adamsas, serž. Džonas J. Knapas, serž. Kenetas G. Kenijonas, serž. Loidas N. Čerčas, serž. Marselis G. Svankas, serž. Martinas L. Kavanautas, serž. Mervinas T. Hekokas, serž. Teodoras Q. Butsas, serž. Tomas Sorbis, T/4[3] Hovardas V. Henris*, T/5[4] Džou C. Filipsas, T/5 Džonas H. Smitas, T/5 Maiklas Keresmanas, T/5 Viljamas S. Brinklis, kpr. Franklinas M. Kunsas, kpr. Viljamas R. Bredis, pirmosios klasės eiliniai Čarlis F. Grantas, Čarlis R. Kojus, Čarlis Reilis, Kleris P. Beitelis, Donaldas G. Džonsonas, Donaldas L. Hajesas, Edvinas R. Furu, Ervinas J. Mogeris, Hovardas T. Hedenstadas, Hovardas V. Andre, Džeimsas C. Mozelis, Džeimsas O. Edvardsas, Ovenas E. Svizis, Pitas M. Prestonas, Stenlis Bušas, Valteris A. Bresnahanas, Viljamas E. Lienhas, Viljamas S. Girdlis, eiliniai Donas A. Ervudas ir Žakas M. Niksonas.

[1] First lieutenant – JAV ir Didžiosios Britanijos ginkluotųjų pajėgų laipsnis, atitinkantis Lietuvos kariuomenės vyresniojo leitenanto laipsnį.

reindžerių komanda – penki karininkai ir 44 kiti kariai, vadovaujami kapitono Rojaus Murėjaus (*Roy Murray*). Kaip stebėtojas dalyvavo ir Traskotas. Reindžeriai buvo priskirti dviems britų komandosų daliniams, turėjusiems neutralizuoti vokiečių pakrančių apsaugos baterijas į rytus ir į vakarus nuo Djepo. Keturiasdešimt reindžerių, įskaitant Murėjų, buvo priskirti 3-iajam komandosų batalionui, vadovaujamam pulkininko leitenanto D. F. Darnfordo-Sleiterio. Ši grupė 18 d. vėlų vakarą išplaukė iš Njuheiveno pietinėje Anglijos pakrantėje. Jiems teko užduotis išsilaipinti dviejuose paplūdimiuose, pavadintuose Geltonasis 1 ir Geltonasis 2, apie penkios mylios (8 km) į rytus nuo Djepo, ir uolos viršūnėje prie Brunevalio nuslopinti artilerijos bateriją, kuriai buvo suteiktas kodinis „Gebelso" vardas. Komandosai su reindžeriais Lamanšo kanalą perplaukė 27 lėtaeigėmis desantinėmis baržomis, pramintomis *Eurekomis*. Flotilėje taip pat buvo garinė kanonierė[5] Nr. 5, kurioje įsikūrė Darnfordas-Sleiteris ir Murėjus, ginkluotas kateris Nr. 348[6] ir priešlėktuvinės gynybos laivas.

Pradinis planas greitai žlugo. Keturios *Eurekos* pasuko atgal dėl variklių gedimo, o kiti laivai 19 d. apie 3 val. 47 min., iki tikslo likus 8 mylioms (13 km) susidūrė su nedideliu vokiečių konvojumi. Prasidėjus susišaudymui *Eurekos* buvo paskandintos, smarkiai apgadintos arba išsklaidytos. Kanonierė buvo visiškai sudaužyta ir Darnfordas-Sleiteris bei Murėjus negalėjo vadovauti operacijai „Jubiliejus". Vienintelė *Eureka* taikinį pasiekė laiku, tačiau galėjo tik apšaudyti „Gebelso" bateriją tiesiogine trikdančiąja ugnimi ir pasitraukė maždaug po 90 minučių. Šešios *Eurekos* išlaipino desantą, tačiau numatytą vietą pakrantėje pasiekė pavėlavusios 25 min., ir desantui teko išsilaipinti dienos šviesoje. Apie 50 karių, iš jų ir saujelė reindžerių, greitai buvo prispausti smarkios ugnies ir nepajėgė žengti nė žingsnio tolyn nuo kranto. Leitenantas Edvinas Lustelotas (*Edwin Loustalot*) buvo mirtinai sužeistas. Jis tapo pirmuoju JAV kariu, Antrajame pasauliniame kare nukautu Europoje. Kiti komandos nariai pateko į nelaisvę.

Apie 6 mylias (10 km) nuo Djepo esančią „Heso" bateriją atakavo lordo Lovato vadovaujamas 4-asis komandosų batalionas. Prie jo buvo priskirti 6 reindžeriai (4

seržantai ir du kapralai), kuriems sekėsi kur kas geriau. Jie be nuotykių persikėlė pertvarkytu keltu HMS *Prince Albert* ir prie Varengevilio sur Mero išlaipino dvi – pirmąją ir antrąją – grupes. Lovatas vadovavo antrajai grupei, išsilaipinusiai paplūdimyje Oranžinis 2, nuo kurio iki pirmosios grupės išsilaipinimo vietos paplūdimyje Oranžinis 1 buvo apie 2 mylias (3 km). „Heso" baterija buvo netikėtai užpulta iš dviejų pusių, gynėjai nugalėti, o pabūklai išvesti iš rikiuotės. Reindžerių kapralas Franklinas Kunas tapo pirmuoju JAV kariu, mūšyje nukovusiu vokiečių kareivį. Už snaiperišką taiklumą jis pelnė Kovos medalį[7], kurį įteikė britų jungtinių operacijų vadas lordas Luisas Mauntbetenas. 7 val. 30 min. užduotis buvo įvykdyta ir Lovato žmonės netrukdomi pasitraukė.
Tik „Heso" baterijos puolimas galėjo būti vertinamas kaip neabejotina sėkmė per šią prieštaringą operaciją. Pagrindinis kanadiečių vykdomas puolimas įstrigo paplūdimiuose ir baigėsi dideliais nuostoliais – prarasta apie 3400 karių, t.y. apie 70 proc. dalyvavusių kovos veiksmuose. Tačiau operacijoje „Jubiliejus" išryškėjo svarbiausi naudotos desantinės technikos ir taktikos trūkumai. Reindžeriai už šią pamoką taip pat sumokėjo. Darbis suskaičiavo septynis dingusius be žinios, t.y. žuvusius ar paimtus į nelaisvę ir septynis sužeistus karininkus bei kitus karius. Iš Djepo reido grįžo keturi karininkai ir 39 kiti kariai, o jų patirtimi pasinaudota tobulinant bataliono rengimą jūrų desantams. Nors operacija „Jubiliejus" ir nepavyko, žinia apie reindžerių dalyvavimą joje užplūdo pirmuosius Jungtinių Valstijų laikraščių puslapius. *New York Post* redakcinis straipsnis prasidėjo antrašte „Mes išsilaipinome Prancūzijoje", o *New York World Telegram* optimistiškai pranešė, kad „JAV pajėgos sudavė didelį smūgį Prancūzijos pakrantėje".

Viršuje: Dar viena kapralo „Zipo" Kunso, išgarsėjusio kovos veiksmuose Djepe, nuotrauka su 1-ojo reindžerių bataliono antsiuvu ant peties.

Kairėje: 1-ojo reindžerių bataliono pratybos Škotijoje lietingą rudenį, 1942 m. spalio 31 d. Viena iš visos serijos per šias pratybas padarytų nuotraukų (žr. p. 18, 19 ir 68).

PASIRENGIMAS OPERACIJAI „TORCH"

Netrukus po Djepo reido reindžeriai iš HMS *Dorlin* Škotijos vakarų pakrantėje persikėlė į rytų pakrantę. Drauge su britų 1-uoju komandosų batalionu jie treniravosi Dundyje, tobulindamiesi neutralizuoti įvairaus pobūdžio pakrančių gynybą, baterijas ir bunkerius. Pasirengimas truko iki rugsėjo 24 d., kai 1-asis batalionas traukiniu išvyko į Glazgą. Reindžeriai tapo pavaldūs JAV II korpusui ir buvo priskirti JAV 1-ajai pėstininkų divizijai. Ir divizijai, ir Darbio kariams buvo skirtas pagrindinis vaidmuo operacijoje „Torch", būsimajame įsiveržime į Šiaurės Afriką, numatytame lapkričio pradžioje. Rugsėjo 25–spalio 29 d. reindžeriai baigė tobulinti įgūdžius, kuriuos įgijo ankstesniais mėnesiais. Pasirengimo pabaigoje tobulino įsilaipinimo ir savos įrangos pakrovimo į įvairaus tipo desantines priemones įgūdžius. 26 d. baigėsi mėnesius trukusios pratybos. Nuvykęs į Guroką esantį keletą mylių vakariau nuo Glazgo, batalionas sulipo į tris „Glazgo-Belfasto" tipo keltus – *Royal Scotsman*, *Royal Ulsterman* ir *Ulster Monarch*. Šie karališkojo karinio jūrų laivyno laivai buvo priskirti jūrų desanto pajėgoms ir turėjo nugabenti jas į Šiaurės Afriką.

[2] Second lieutenant – JAV ir Didžiosios Britanijos ginkluotųjų pajėgų laipsnis, atitinkantis Lietuvos kariuomenės leitenanto ir jaunesniojo leitenanto laipsnius.
[3] 4-ojo rango technikas – JAV ir Didžiosios Britanijos ginkluotųjų pajėgų laipsnis, pažymintis tam tikrus techninius įgūdžius ir pagal apmokėjimo tarifus atitinkantis įprastinį seržanto laipsnį, tačiau nesuteikiantis seržantui prilygstančios vadovavimo kitiems kariams teisės.
[4] 5-ojo rango technikas – JAV ir Didžiosios Britanijos ginkluotųjų pajėgų laipsnis, pažymintis tam tikrus techninius įgūdžius ir pagal apmokėjimo tarifus atitinkantis įprastinį kapralo laipsnį, tačiau nesuteikiantis kapralui prilygstančios vadovavimo kitiems kariams teisės.
[5] Steam Gun Boat (SGB) – 1940–1942 m. D. Britanijoje buvo pastatyti 9 tokio tipo laivai, skirti pakrančių apsaugai. Tai nedideli, keliais vidutinio ir mažo kalibro pabūklais bei dviem torpedų aparatais ginkluoti laivai, galintys vykdyti pačias įvairiausias užduotis: patruliuoti, kovoti su povandeniniais ir nedideliais antvandeniniais laivais, gabenti desantą ir palaikyti jį ugnimi (vert. pastaba).
[6] Motor Launch 348 – nedidelis Fairmile B tipo kateris, ginkluotas vienu pabūklu ir dviem kulkosvaidžiais bei 12 giluminių bombų. Skirtas kovoti su povandeniniais laivais pakrantės vandenyse, naudotas ir desantui gabenti bei jam paremti (vert. pastaba).
[7] Military Medal (angl.) – Didžiosios Britanijos apdovanojimas žemesnių laipsnių kariams už drąsą mūšio lauke (vert. pastaba).

Viršuje ir puslapyje prieš tai: Pratybos naudojantis desantinėmis transporto priemonėmis, Škotija, 1942 m. spalio 31 d.

Kairėje: Gera pradžia! 1-ojo reindžerių bataliono kariai tvarko kitoms pratyboms skirtą įrangą, 1942 m. spalio 9 d.

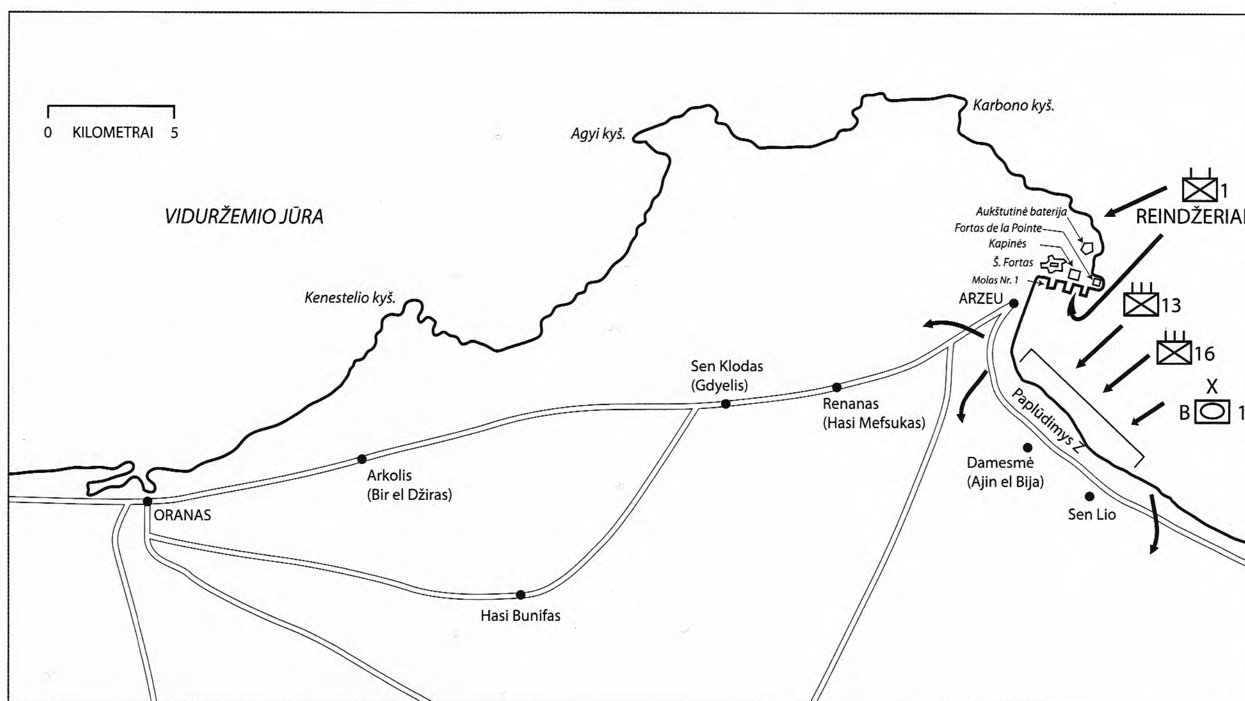
KARO VEIKSMAI

OPERACIJA „TORCH" – ĮSIVERŽIMAS Į ŠIAURĖS AFRIKĄ

Žemiau: Pulkininkas leitenentas Viljamas O. Darbis sparčiajame žygyje su savo kariais. Šiaurės Afrika. 1942 m. gruodžio 5 d. (žr. biografiją p. 81).

Per operaciją „Deglas" („Torch") 1-asis reindžerių batalionas buvo priskirtas generolo majoro Loido Fredendeilo (*Lloyd Fredendall*) vadovaujamai centro kovinei grupei. Svarbiausia Fredendeilo užduotis buvo smogti plačiame ruože trimis kryptimis ir užimti Orano uostą Alžyre. Be reindžerių jam buvo patikėtos JAV 1-oji tankų ir 1-oji pėstininkų divizijos. Darbio vyrai buvo paskirti veikti 1-osios pėstininkų divizijos kovinių grupių priešakyje, rytiniame ruože, šalia nedidelio *Arzeu* uosto už 25 mylių (40 km) į rytus nuo Orano. Pagrindinė Darbio užduotis buvo neutralizuoti dvi Viši prancūzų pakrančių apsaugos baterijas. Jos kėlė grėsmę dvi 1-osios divizijos pulkų kovines grupes gabenantiems desanto laivams. Grupės turėjo išsilaipinti trijuose punktuose, pavadintuose *Z Žaliasis*, *Z Baltasis* ir *Z Raudonasis*, *Arzeu* įlankoje, į pietryčius nuo *Arzeu* uosto. *Fort de la Pointe* baterija buvo įrengta šiauriniame uosto kyšulyje. Ji turėjo 3 pakrančių apsaugos pabūklus, aptvertus spygliuotąja viela, o už jų buvo įrengtas nedidelis prancūzų fortas, apjuostas 20 pėdų (6 m) aukščio sienų. Antrasis, svarbesnis taikinys – *Batterie du Nord*. Ši gana pavojinga, keturiais 105 mm pabūklais ginkluota baterija stovėjo ant kalvos į šiaurę nuo forto. Iš ten buvo galima apžvelgti ir uostą, ir *Arzeu* įlanką. Ištyręs numatytų taikinių ir *Arzeu* apylinkių oro nuotraukas, Darbis parengė puolimo planą. Jis numatė savo komandą padalyti į dvi dalis ir abi baterijas atakuoti vienu metu, taip padidinant netikėtumo efektą. Mažesnioji grupė, vadovaujama majoro Hermano Damerio (*Herman Dammer*) gavo įsakymą plaukti į *Arzeu* uostą ir užgrobti *Fort de la Pointe*. Tuo metu didesnioji grupė, vadovaujama paties Darbio, turėjo išsilaipinti į krantą už keturių mylių (apie 6 km) į šiaurę nuo *Batterie du Nord* ir atakuoti ją iš užnugario. Vėlų lapkričio 7-osios vakarą Centrinės jungtinės grupės laivai, nutolę nuo kranto apie 15 mylių (apie 24 km), pasuko rytų kryptimi *Arzeu* uosto link ir apiplaukė kyšulį (Anglies kalnas). *Royal Ulsterman* ir *Ulster Monarch*, gabenantys keturias Darbio kuopas – C, D, E ir F, atsiskyrė nuo konvojaus ir nuplaukė palei krantą į pietus, mažo paplūdimio į šiaurę nuo *Nord* baterijos, pasirinkto išsilaipinti remiantis oro žvalgybos nuotraukomis, kryptimi. Netoli nuo taikinio, prisidengę tamsa ir virš jūros tvyrančiu rūku, reindžeriai sulipo į 10 smogiamųjų desantinių katerių, kuriuos turėjo paremti du desantiniai paramos kateriai. Vienas desantinis kateris įstrigo keltuve, o jo keleiviai išvirto į jūrą. Tačiau jie buvo greitai ištraukti, o kiti kateriai pasuko kranto link. *Ulster Monarch* kapitonui, pastebėjusiam kad kateriai pasuko klaidinga kryptimi, teko juos nukreipti į taikinį. Tik jo dėka paskutinę minutę buvo pakoreguotas kursas, ir reindžeriai pasiekė krantą, nepastebėti išsilaipino, lengvai sučiupo netikėtai užkluptą prancūzų sargybą ir greitai įveikė išėjimą iš

Viršuje: Reindžerių išsilaipinimas prie *Arzeu*, Šiaurės Afrikoje, 1942 m. lapkričio 8 d. Tai nebuvo pati didžiausia operacija šiame kare, kurioje dalyvavo reindžeriai. Bet ji įvykdyta efektyviai, visi numatyti objektai buvo užimti.

paplūdimio užtvėrusias uolas. Darbio šturmo grupė palei pakrantę vingiuojančiu keliu nužygiavo tikslo link. Likus 2 mylioms (3 km) jie perėjo į išdžiūvusią upės vagą, vedančią į kalvas, kurių viršūnėse buvo įsikūrusi baterija *Nord* ir ją saugantys mažesni įtvirtinimai, pavadinti *Fort du Nord*.

Kol Darbis su savo kariais žygiavo prie tikslo, kitos dvi reindžerių kuopos 8 d. 01.00 val. iš *Royal Scotsman* perlipo į penkis desantinius katerius. A ir B kuopos, pavadintos Damerio pajėgomis (*Dammer Force*), tyliai pajudėjo kranto link. Priešingai nei tikėtasi, plūduriuojantis užtvaras, galėjęs pristabdyti puolimą, buvo atstumtas. Jie nepastebėti ir tiksliai pagal grafiką įsigavo į uostą, bet pasuko klaidinga kryptimi. Greit persigrupavę grįžo į trasą ir atstumą nuo išorinio bangolaužio iki pagrindinio molo įveikė, kaip buvo planuota. Po akimirkos jie pasiekė žemą, bet nuolaidų pylimą ir triukšmingai nuleido rampas. Sunkiai užsiropštę slidžia krantine, reindžeriai patraukė prie baterijos, greit perkirpo *Fort de la Pointe* juosiančią spygliuotosios vielos užtvarą, metėsi priekin ir ugnies pozicijose paėmė į nelaisvę netikėtai užkluptus tris Viši prancūzų kareivius. Puolėjai įveikė neaukštą pylimą ir apie savo atvykimą „pranešė" keliais šūviais. Po 15 minučių buvo paimti pabūklai ir apie 60 belaisvių.

Dabar Darbis pradėjo *Batterie du Nord* puolimą. D kuopa su 4 minosvaidžiais įsitvirtino netoliese dauboje, apie 500 jardų nuo baterijos. Iš ten ji galėjo pridengti ugnimi C, F ir E kuopas, puolančias iš šiaurės pusės. Kuopos mėgino praardyti angas pozicijas saugančioje 14 pėdų (4 m) pločio spygliuotosios vielos užtvaroje. Bevykdant šią užduotį, Viši prancūzai atidengė ugnį iš kelių kulkosvaidžių, keldami grėsmę atakos tempui. Darbis pasitelkė minosvaidžius ir vos po aštuonių itin taiklių jų šūvių prancūzų ugnis nutrūko, o reindžeriai įsiveržė į įtvirtinimus. Vieni nubėgo prie baterijos valdymo bokšto, kiti sukaišiojo Bangaloro torpedas[8] į pakrančių apsaugos pabūklų vamzdžius, o kiti šturmavo pagrindinį pozicijos įėjimą. Didžioji įgulos dalis pasislėpė požeminiame parako sandėlyje. Pagrasinus per ventiliacijos šachtas įmesti

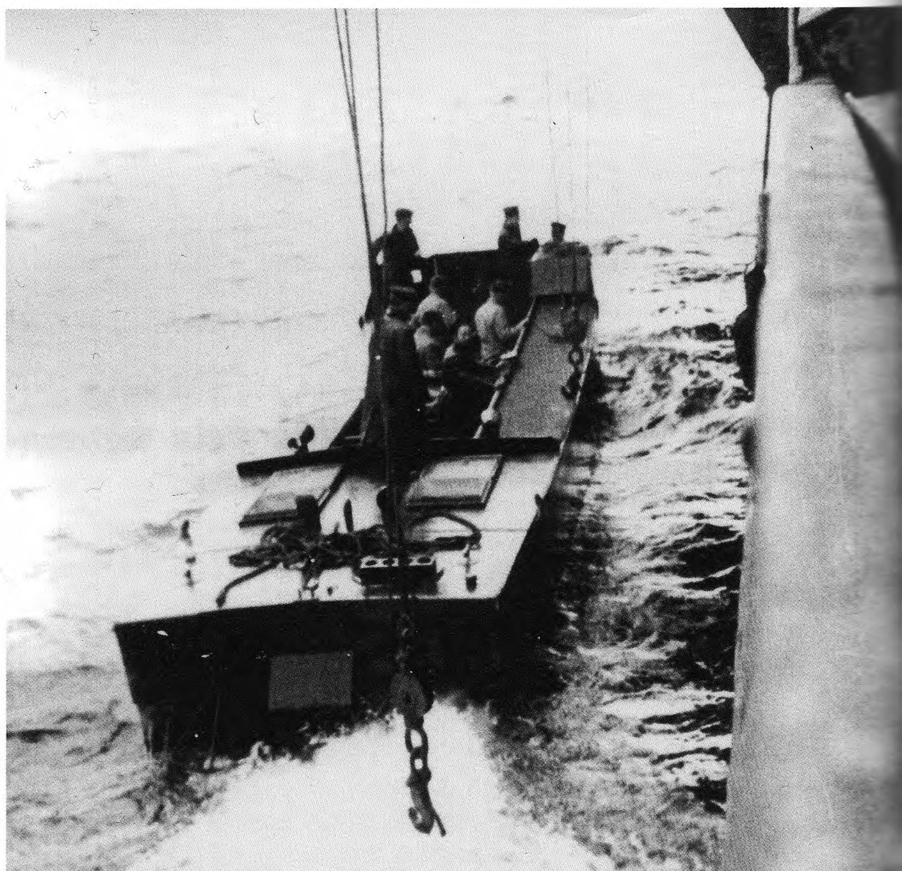
[8] Bangalore torpedo (angl. k.) – užpildyti sprogstamąja medžiaga vamzdžiai, kuriuos galima jungti vieną su kitu.

Dešinėje: Desantinis kateris operacijoje „Torch". 1942 m., lapkričio 8 d.

Kitame puslapyje, viršuje: Rengiantis atakai 81 mm minosvaidžio sviediniai kraunami į desantinį katerį. Nuotrauka daryta desantiniame laive *Ulster Monarch* arba *Royal Ulsterman*. Matyti JAV vėliava, kariai – su baltais raiščiais ant rankovių, kuriuos jie ryšėjo, kad puldami atpažintų draugiškas pajėgas.

Kitame puslapyje, apačioje: Laivo denyje per kelionę į Šiaurės Afriką atliekami fizinio lavinimo pratimai. 1942 m. lapkričio 5 d.

Apačioje: Pasirengimas vyko net ir Šiaurės Afrikoje. Šioje nuotraukoje – reindžeriai rengiasi pulti artilerijos poziciją. 1942 m. gruodžio 12 d.
1942 m. pabaigoje ir 1943 m. pradžioje *Arzeu* rengimo įsiveržimui centro daugumą reindžerių buvo priskirti prie 5-osios armijos. Ten jie dalyvavo pratybose kaip demonstracinės pajėgos. Nuotraukoje užfiksuota dalis vietovės, kurioje lapkričio 8 d. ankstų rytą vyko puolimo pratybos. Reindžeriai prie ginklų prisitvirtinę durtuvus. Dažnai buvo naudojami šautuvai M1 ir durtuvai M1905.

Viršuje: Oficialioje antraštėje teigiama, kad užfiksuota, kaip per lapkričio 8 d. vykusias kovas užimant pastatą išlaužiamos durys. Tačiau abejinga karių laikysena rodo, kad puolimas jau buvo pasibaigęs. Šioje ir žemiau esančioje nuotraukoje kariai – su baltais rankovių raiščiais.

granatas ir Bangaloro torpedas, gynėjai pasidavė. Iki 4 val., netekus dviejų žuvusių ir aštuonių sužeistų reindžerių, baterija atiteko Darbiui, ir jis galėjo pranešti apie savo sėkmę toliau nuo kranto inkarą išmetusiam sąjungininkų laivynui.

Prasidėjus pagrindiniam *Arzeu* puolimui, reindžeriai dalyvavo „išvalant" baterijų ir uosto apylinkes. Švintant Darbis sutelkė dėmesį į *Fort du Nord*. Jam pamėginus telefonu įtikinti įgulą pasiduoti, Viši pajėgų kariai atsakė kulkosvaidžių ugnimi. Vis dėlto Darbis privertė forto vadą sutikti pasiduoti, minosvaidžiams apšaudžius poziciją ir nutildžius priešo ugnį. Darbis su saujele karių pajudėjo prie įtvirtinimų, tačiau kulkosvaidžiai vėl į juos atidengė ugnį. Reindžerių kuopa ėmėsi problemą spręsti jėga ir atakavo fortą. Dalį karių sulaikė apsauginis griovys, bet likusieji perbėgo pakeliamuoju tiltu ir įsiveržė pro pagrindinius vartus. Įgula iš karto pasidavė. Reindžeriai eskortavo belaisvius į bateriją *Nord*. Tuo pačiu metu, neutralizavusios *de la Pointe* bateriją, Damerio pajėgos išsisklaidė užimdamos kitus svarbius objektus, iš jų – nedidelę naftos perdirbimo įmonę šiaurinėje uosto dalyje. Ten jiems teko susidoroti su Viši snaiperiais. Iki aušros buvo užimtos tarp dviejų fortų esančios kapinės. Dabar reindžeriams teko nuslopinti panašų priešinimąsi uosto teritorijoje, daugiausia prie molų bei sandėlių, ir nutildyti 75 mm lauko artilerijos pabūklus, šaudančius į sąjungininkų laivus.

Dauguma reindžerių kuopų liko *Arzeu* dar tris dienas. Jie galutinai išvalė visus kampelius ir palaikė tvarką. Dvi kuopos buvo priskirtos padėti 1-osios pėstininkų divizijos pulkų kovinėms grupėms, žygiuojančioms iš išsilaipinimo zonų į pietryčius ir į pietvakarius. Leitenanto Makso Šneiderio (*Max Schneider*) vadovaujama E kuopa 8 d. popietę buvo pasiųsta palaikyti 16-ojo pėstininkų pulko 1-ojo bataliono puolimo iš *Arzeu* pietryčių kryptimi, palei krantą.

Pajėgos susitiko 9 d. apie 7 val. Šneideris gavo įsakymą žygiuoti keliu žemyn, *La Macta* miestelio link. Apie 800 jardų (700 m) į rytus nuo *Port-aux-Poules* kuopa buvo apšaudyta iš užmaskuotų pozicijų, įrengtų ant nedidelio kalvagūbrio. Teko užimti ir jas. Apėję vieną mylią už *La Macta*, Šneiderio kariai sėkmingai atakavo iš užnugario ir jį užėmė. Iš pradžių, 8 d., „C" kuopa gavo užduotį saugoti 1-osios divizijos štabą *Tourville* kaime. Tačiau vėliau buvo pasiųsta padėti 18-ojo pėstininkų pulko 1-ajam batalionui, puolančiam *St. Cloud*, apie 12 mylių (20 km) į pietvakarius nuo *Arzeu*. Prisidengdami tamsa reindžeriai į pietus nuo miesto įsirengė blokuojamąsias pozicijas. Tačiau 9 d. rytą auštant, iš arti juos intensyviai apšaudė priešas. Buvo nukautas kuopos vadas leitenentas Klefmanas, bet *St. Cloud* įgula po pietų pasidavė. 10 d. abi priskirtos kuopos grįžo į *Arzeu*. Reindžeriai operacijoje „Torch" paėmė keliolika šimtų belaisvių, patys neteko tik keturių žuvusiųjų ir 11 sužeistųjų, o karo veiksmus baigė užimdami *La Macta* ir *St. Cloud*. Iš pradžių Darbio vyrai nebuvo įtraukti į nelabai sėkmingą sąjungininkų puolimą rytų pusėn, vokiečių užimto Tuniso kryptimi. Kitus tris mėnesius jie buvo priskirti *Arzeu* 5-osios armijos pasirengimo įsiveržti centrui. Ten tobulino savo įgūdžius, ypač nakties kovose, ir mokė kitus dalinius jūrų desanto technikos subtilybių. 1943 m. sausį batalionas buvo šiek tiek reorganizuotas – „D" kuopa atidavė savo minosvaidžius ir tapo grynai smogiamąja kuopa, o iš daugiau kaip 100 naujai atvykusių savanorių buvo suformuota „G" kuopa. Vasario pradžioje reindžeriai išvyko iš pasirengimo centro. Vasario 1 d. batalionas iš Orano 32 transporto lėktuvais „Douglas C-47" buvo nuskraidintas į *Youks-les-Bains* aerodromą prie Tebesos, palei Alžyro–Tuniso sieną.

Viršuje: 1-asis reindžerių batalionas žygyje. 1942 m. gruodžio 5 d.

Ankstesniame puslapyje, apačioje: Ši nuotrauka daryta per kovos veiksmus prie *Arzeu* lapkričio 8 d.. Joje matyti reindžeriai, užėmę poziciją baterijoje *du Nord*. Reindžeriai ginkluoti standartiniu jų paramos ginklu, .30 kalibro kulkosvaidžiu „Browning" M1919A4.

MŪŠIS DĖL TUNISO

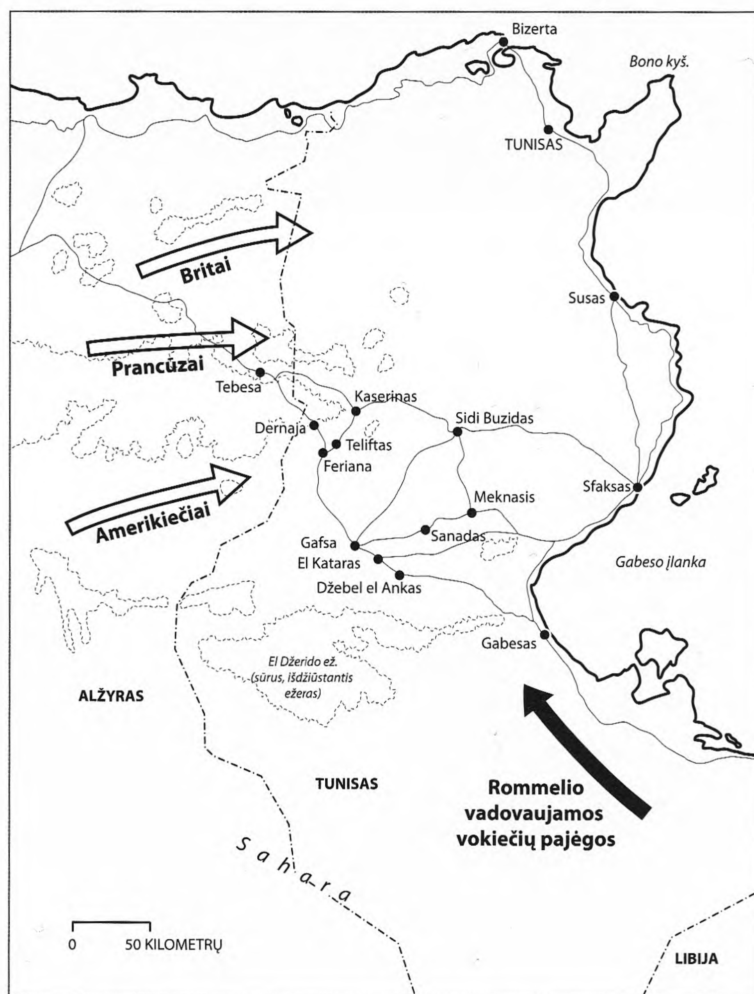
Išsilaipinę reindžeriai patraukė į generolo Loido Fredendeilo, JAV II korpuso vado štabą, dislokuotą kiek į rytus nuo Tebesos. Darbis gavo nurodymus kitai operacijai. Ši misija turėjo dvi užduotis. Pirma, reikėjo atlikti žvalgybą mūšiu ir nustatyti, kurios Ašies pajėgų, vokiečių ir italų, divizijos iš gretimos Tripolitanijos, pajūriu pro *Gabes*, traukiasi į centrinį Tunisą. Antra, jie turėjo užmaskuoti sąjungininkų pajėgų perkėlimą iš Tuniso pietų ir centro. Šios pajėgos buvo permetamos į šalies šiaurę, kur turėjo atremti generolo pulkininko Jurgeno von Arnimo vadovaujamos 5-osios tankų armijos puolimą iš Tuniso ir Bizertos. Vykdydami staigius antpuolius ir agresyviai patruliuodami, reindžeriai turėjo suklaidinti priešą, įvertinantį prieš jį sutelktas pajėgas. Buvo suplanuoti trys reidai: prieš italų pajėgas, apie 5 mylias (8 km) nuo Senedo stoties, prieš Džebel el Anką ir prieš Medilą. Stebint priešo pajėgas prie Senedo paaiškėjo, kad reindžeriams teks susiremti su dviem geriausiomis Italijos kariuomenės formuotėmis – „*Centauro*" divizija ir bersaljerais.

Pirmąjį reidą Darbis pradėjo vasario 11 d. Jo vadovaujama pusė 1-ojo bataliono pajėgų, „A", „E" ir „F" kuopos, patraukė už 32 mylių (56 km) nuo Gafsos reindžerių stovyklos išsidėsčiusio Senedo link. Pirmąsias 20 mylių (32 km) reindžeriai įveikė sunkvežimiais ir džipais. Pasiekę priešakinius laisvųjų prancūzų postus, toliau žygiavo pėsti. Vasario 12 d., auštant, buvo įveikę apie 8 mylias (13 km) ir įsikūrė likus keturioms mylioms (6 km) iki tikslo. Darbis įsakė kariams pasislėpti, kad dienos šviesoje jų nepastebėtų priešo sargybos ar žvalgybos lėktuvai ir parengė puolimo planą. Senedo kryptimi patraukė vidurnaktį. Iki tikslo likus 600 jardų (550 m), Darbis prieš puolant perrikiavo karius į kovos rikiuotę. Reindžeriai iki tol liko nepastebėti, bet priartėjus per 200 jardų (apie 180 m) italai pradėjo šaudyti iš kulkosvaidžių. Tačiau Senedo įgulos didžioji dalis buvo užklupta netikėtai. Darbio kariai įsiveržė į pozicijas. Remiami minosvaidžių ugnies, reindžeriai greitai nuslopino priešinimąsi. Daug italų pabėgo, tačiau apie 50 jų buvo nukauta ir dar daugiau sužeista. Reindžeriai neteko vieno nukauto ir 18 žmonių buvo sužeisti, o į nelaisvę paėmė 10 bersaljerų – 10-ojo pulko karių.

Iki 12 d. aušros liko mažiau nei 3 valandos. Darbis įsakė skubiai trauktis. Jo būrys buvo perskirtas į dvi kolonas, vienoje iš jų liko sužeistieji. Kolonos leidosi į sunkią 12 mylių kelionę atgal savo linijų link. Abi grupės grįžo be nuostolių. Spartesnioji kolona atvyko auštant 12-ajai dienai, o lėtesnė, su sužeistaisiais – jau įdienojus.

Senedo operacija buvo tokia pati, kaip tos, kurios aštuonioliktame amžiuje išgarsino Robertą Rodžersą. Ši sėkmė buvo pripažinta apdovanojant 1-ojo bataliono karius. Darbis, keturi jo karininkai ir devyni kiti kariai pelnė

Žemiau: Puolimas *Kasserine* kryptimi, Tunisas 1943 m.

Viršuje: reindžeriams grįžtant baltų raiščių ant rankovių nebesimato. 1942 m. gruodžio 5 d.

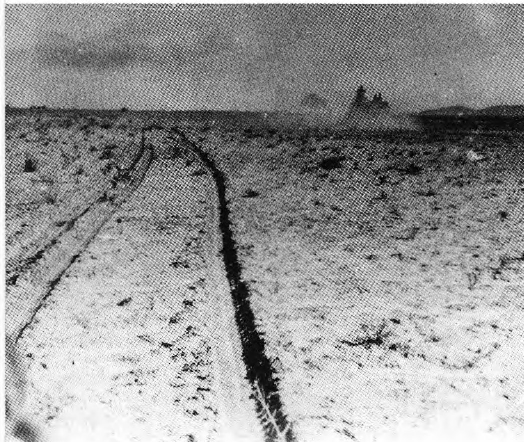
Sidabro Žvaigždes[9]. Prieš reindžerius kovoję italai praminė juos „juodąja mirtimi".

Reindžeriai negalėjo įtvirtinti savo sėkmės Senedoje, nes likę suplanuoti reidai buvo atšaukti dėl vokiečių puolimo dviem kryptimis iš centrinio Tuniso į *Kasserine* perėją. Puolimą suplanavo feldmaršalas Ervinas Romelis, ką tik po ligos grįžęs į Šiaurės Afriką. Sumanymas buvo toks: tankų pajėgos turėjo prasiveržti perėja, kertančia Vakarų Dorsalo kalnų grandinę, užimti sąjungininkų bazę Tebesoje, tada pasukti į šiaurę ir apsupti Tuniso šiaurėje kovojančias sąjungininkų pajėgas. Ariergarde veikę reindžeriai iš Gafsos pasitraukė 14 d. Po trijų dienų jie buvo pasiųsti į pozicijas, dengiančias rytinę Dernajos perėjos pradžią. Kur ėjo kitas kelias, nusidriekęs į pietus nuo *Kasserine* perėjos ir vedantis į Tebesą. Reindžerių pozicijos nusidriekė plona linija daugiau kaip 2 mylių (3 km) ilgio frontu. Jos išsidėstė kalvų viršūnėse, maždaug per 4 mylias (6 km) nuo gyvybiškai svarbaus *Gafsos-Kasserine* kelio Ferianos punkto. Iš ten kelias suko į vakarus ir per Dernajos perėją vedė į Tebesą. Ašies pajėgos puolė išilgai *Gafsos-Kasserine* kelio, o reindžeriai buvo dislokuoti idealiai tinkamoje stebėti jų judėjimą vietoje. Vokiečiai nepuolė Dernajos, tačiau nuolat ją apšaudė ir vykdė įvairios paskirties išpuolius bei žvalgybą. Reindžeriai taip pat patruliavo ir dalyvavo įvairiuose susišau-dymuose su priešu. Tačiau puolimas, kuriame reikėtų tiesiogiai susiremti su priešu, neįvyko. Tik viena kuopa 22 d. buvo mesta į mūšį dėl *Kasserine*.

Reindžeriai Dernajos perėjoje budėjo iki kovo 1 d. Tada buvo atitraukti iš priešakinių linijų ir pasiųsti į stovyklą prie *Džebel Kouif.* Kovo 13 d. jie dar kartą išžygiavo į Gafsą, maždaug už 50 mylių (80 km) nuo Dernajos. Miestą pasiekė po trijų dienų žygio. Gafsoje kirtosi du svarbūs keliai, per perėjas vedantys į šiaurės rytus ir pietryčius, centrinės Tuniso dalies jūros pakrantės link. Pasibaigus kovai dėl *Kasserine*, ši vietovė tapo tramplinu Patono vadovaujamo JAV II korpuso puolimui. Šiaurinės puolimo krypties iš Senedo ir Maknasio kryptimi Sfachso smaigalyje buvo JAV 1-oji tankų divizija. O JAV 1-oji pėstininkų divizija ir 1-asis reindžerių batalionas turėjo užimti Ašies pajėgų ginamą *El Guetarą*. Iš ten keliai vedė į šiaurės rytus, į Sfachsą, ir į pietryčius, į Gabesą. Reindžeriai gavo užduotį atlikti *El Guetaro* žvalgybą mūšiu ir įvertinti priešo gynybos pajėgumą. Kovo 18 d., prisidengdami tamsa, jie pajudėjo savo tikslo link. Tačiau paaiškėjo, kad priešas iš oazės pasitraukė.

El Guetaras tapo lyg priešakinė bazė, iš kurios JAV II korpusas galėjo plėtoti puolimą jūros pakrantės link. Reindžeriai gavo įsakymą užimti Džebel el Anko kalvas, iškilusias virš kelių į Sfachsą ir Gabesą. Šios priešo pozicijos buvo vos už 5 mylių (8 km) nuo El Guetaro, tačiau pernelyg tvirtos, kad būtų galima atakuoti iš priekio. Todėl Darbis atitraukė savo karius atgal į Gafsą ir kovo 20 dienos vėlų vakarą

[9] Silver Star (angl.k.) – trečias pagal vertę JAV karinis apdovanojimas, suteikiamas tik už kovoje parodytą drąsą bet kokias pareigas užimantiems JAV kariuomenėje tarnaujantiems asmenims.

Viršuje: Kariuomenės žygio kelias vykstant mūšiui prie Senedos. Ypatinga sėkme baigėsi netikėtas reindžerių puolimas prieš Italijos karius Senedos stotyje. Darbis ir trylika jo reindžerių buvo apdovanoti Sidabro Žvaigždėmis.

pasiuntė juos į 12 mylių (20 km) žygį, apeinant pozicijas iš šono. Lengvai ginkluotiems reindžeriams sekėsi neblogai. Bet juos lydėjusiems pionieriams[10], su didelio kalibro minosvaidžiais, buvo kur kas sunkiau. Kovo 13 d. 6.00 Darbis buvo pasirengęs atakuoti priešo pozicijas. Puolimas prasidėjo, ir reindžeriai, nepaisydami intensyvios kulkosvaidžių ir artilerijos ugnies, užimdavo vieną atramos tašką po kito, dažnai puldami į durtuvų kautynes. Po dviejų valandų pionieriai pradėjo apšaudyti likusias pozicijas iš minosvaidžių. Ankstyvą popietę pagrindinis mūšis baigėsi pergale. JAV 1-osios pėstininkų divizijos 26-ojo pulko kovinė grupė atvyko perimti pozicijų. Tačiau reindžeriai iki 14 val. dar valė vietovę nuo priešo. Tik tada Darbis galėjo raportuoti apie užimtas kalvas ir paimtus 200 belaisvių.

Toks greitas Džebel el Anko praradimas sukėlė vokiečių kontratakų virtinę. Jie nedelsdami atakavo kalvas, dabar jau užimtas 1-osios pėstininkų divizijos, visu lanko ilgiu nuo Džebel el Anko šiaurinės dalies iki Džebel Berdos, už 5 mylių (8 km) į pietus nuo El Guetaro–Gabesos kelio. Kovo 24 d. reindžeriai buvo mesti į pagalbą dviems 18-ojo pėstininkų pulko batalionams, kurių divizija stengėsi atmušti vokiečių kontratakas prieš jų ginamas pozicijas Džebel Berdoje. Iš pradžių Darbio kariai įsitvirtino ant kalvos Nr. 772, bet greitai „D" kuopa buvo mesta sutrukdyti vokiečių kontratakoms prieš izoliuotus pėstininkų batalionus. Reindžeriai kovėsi tris dienas, dažnai apsuptyje, bet jų kova leido batalionams atsitraukti. Nors mūšis dar vyko keletą dienų, kovo 27 d. reindžerius pakeitė 9-osios pėstininkų divizijos daliniai, ir jie pasitraukė iš El Guetaros. Praėjus 12 mėnesių 1-asis batalionas po šių kautynių nusipelnė JAV prezidento padėkos[11].

Baigiantis Tuniso kampanijai Darbis suskirstė batalioną į dalis, skirtas patruliuoti. Dvi kuopos buvo dislokuotos Gafsoje, dvi – Madžen el Fedže, apie 25 mylios (40 km) į šiaurę, ir likusios dvi – Sidi bou Side, dar 35 mylios (56 km) tolyn į šiaurę.

Paskutinės Ašies pajėgos Šiaurės Afrikoje pasidavė gegužės 13 d. Reindžeriai tuo metu jau buvo rengiami kitai misijai. Balandžio 17 d. jie išvyko ir autotransportu bei geležinkeliu pasiekė Nemurą Alžyre, netoli Orano. Ten batalionas įsirengė bazę su treniruočių priemonėmis. Po dviejų dienų Darbis, kuris anksčiau siūlė padidinti reindžerių pajėgas, buvo informuotas, kad turės prižiūrėti dviejų naujų batalionų formavimą. Batalionai turėjo būti pasirengę veikti po šešių savaičių. Darbis nusprendė savo batalioną suskaidyti į tris dalis po dvi kuopas. Šie prityrę kariai turėjo tapti naujų dalinių branduoliu.

2-asis batalionas buvo įkurtas balandžio 1d. Jungtinėse Valstijose. „A" ir „B" kuopos tapo majoro Hermano Damerio vadovaujamo 3-iojo bataliono pagrindu. Atitinkamai „E" ir „F" kuopos priskirtos majoro Rojaus Murėjaus vadovaujamam 4-ajam reindžerių batalionui, o „C" ir „D" kuopos panaudotos atkuriant Darbio vadovaujamą 1-ąjį batalioną. Laiko spaudžiamas Darbis išnaršė Šiaurės Afriką ieškodamas tinkamų kandidatų. Jie buvo siunčiami į Nemurą ir rengiami vadovaujant majorui Dameriui. Abu nauji daliniai buvo įkurti gegužės 21 d., tačiau iki birželio 21 d. vadinti laikinaisiais. Visos pajėgos, sustiprintos 83-iuoju cheminių minosvaidžių batalionu (*Chemical Mortar Battalion*)[12], ginkluotu 4,2 colių (106,7 mm) minosvaidžiais, buvo pavadintos laikinosiomis reindžerių pajėgomis (*Ranger Force (Provisional)*). Tačiau šios pajėgos dažniausiai vadintos tiesiog Darbio reindžeriais (*Darby's Rangers*).

IŠSILAIPINIMAS SICILIJOJE

Darbio reindžeriams buvo numatytas pagrindinis vaidmuo operacijoje „Husky" (*Kinkomųjų šunų veislė*) – Britanijos ir JAV pajėgoms išsilaipinant Sicilijoje. Reindžeriai buvo priskirti generolo Džordžo Patono vadovaujamai JAV 7-ajai

[10] Combat engineers – inžineriniai padaliniai, ginkluoti ir sunkiaisiais paramos ginklais.

[11] Presidential Unit Citation – aukščiausias apdovanojimas, kuris gali būti įteiktas JAV arba sąjungininkų kariniam daliniui už ypatingą narsą ir didvyriškumą mūšyje.

[12] Per Antrąjį pasaulinį karą daugelio šalių kariuomenėse atskiri minosvaidžių daliniai buvo vadinami „cheminiais", nes numatyta pagrindinė jų užduotis turėjo būti priešui panaudojus cheminį ginklą atsakyti tuo pačiu.

Tuo metu, kai reindžeriai rengėsi išsilaipinti Sicilijoje, Jungtinėse Valstijose ir Jungtinėje Karalystėje buvo rengiami nauji kariai. Ši nuotrauka daryta 1943 m. vasario 26 d., komandosų depe (pradinio rengimo centre), kuris buvo įkurtas 1942 m. kovą Achnakerio pilyje, netoli Fort Viljamo, Škotijoje. Depui vadovavo įžymusis pulkininkas leitenantas Čarlis Vauganas (*Charles Vaughan*). Jis matomas abiejose fotografijose.

Viršuje: Vadovybė stebi 29-ojo komandosų bataliono paradą komandosų depe. Iš kairės į dešinę: depo viršininko adjutantas kapitonas Džojus, karinio susisiekimo ministras Dž. M. Patas, generolas majoras Gerou ir specialiosios tarnybos brigados vadas brigados generolas Robertas Leikokas.

Kairėje: Generolas majoras *Gerou* kalbasi su 29-ojo reindžerių bataliono seržantu Džonu O'Brajenu. Arčiau fotografo stovi pulkininkas leitenantas Vauganas (plačiau apie 29-ąjį reindžerių batalioną žr. p. 44–45).

armijai. Jie turėjo būti priešakyje išsilaipinant dviejose vietose salos vakarinėje dalyje – Likatos ir Dželos miestuose. Artėjant operacijos datai, Darbis su 1-uoju ir 4-uoju batalionais persikėlė į kaimynines Alžyro apylinkes. Ten jie vėl prisijungė prie 1-osios pėstininkų divizijos. Tuo metu Dameris su savo kariais persikėlė į stovyklas šiaurės Tunise, prie Bizertos. Jie turėjo remti generolo majoro Lučijano Traskoto vadovaujamą JAV 3-iąją pėstininkų diviziją.

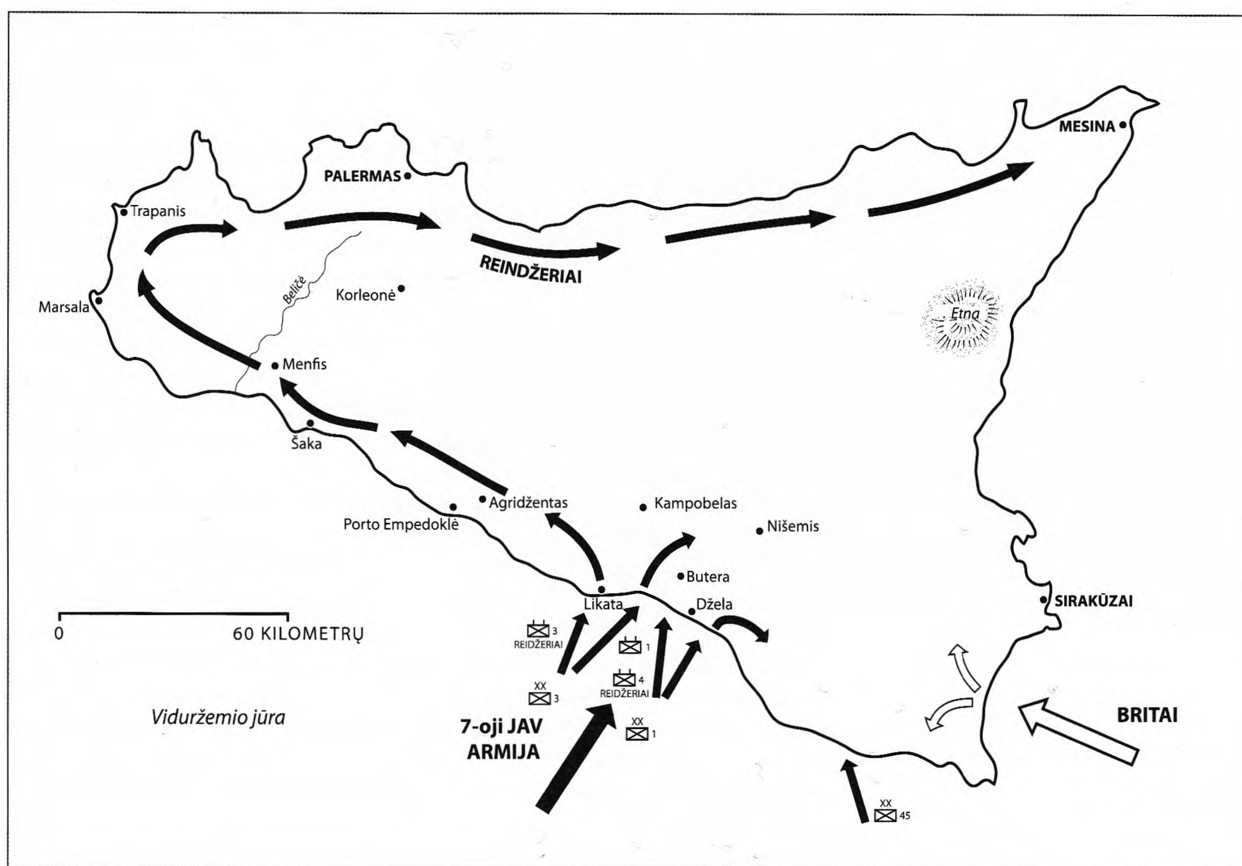
1-asis ir 4-asis reindžerių batalionai sulipo į desantinius laivus USS *Dickman*, HMS *Albert* ir HMS *Charles*. Jie turėjo veikti kaip sąjungininkų pajėgų smaigalys, turėjęs pralaužti Dželos gynybą prieš pradedant išsilaipinti 1-ajai pėstininkų divizijai. Manyta, kad taikinį ir jo apylinkes gina trys stacionarios pakrančių apsaugos baterijos, 77 mm[13] lauko artilerijos pabūklų baterija, dvi minosvaidžių kuopos ir daug įrengtų kulkosvaidžių pozicijų. Darbis planavo abu savo batalionus išlaipinti priešais Dželą, į kairę ir į dešinę nuo pakrantės miestelio centro į uosto akvatoriją besidriekiančio 2000 jardų (1800 m) ilgio bangolaužio. 1-asis reindžerių batalionas išsilaipino į šiaurę nuo molo ir staigiai pasuko į vakarų pusę, ketindamas užimti fortą. Tuo metu 4-asis batalionas pasuko rytų link, ketindamas ten užimti pakrančių įtvirtinimus. Praėjus pusantros valandos nuo 1-ojo reindžerių bataliono puolimo pradžios, 39-ajam inžineriniam batalionui buvo įsakyta išsilaipinti 1-ojo bataliono desantavimosi vietoje. Paskui jį 30 min intervalais turėjo išsilaipinti 83-iasis cheminių minosvaidžių batalionas ir 2-asis inžinerinis batalionas. 1-asis inžinerinis batalionas turėjo kovoti kaip pėstininkų dalinys ir užpildyti tarpą, atsiradusį abiem reindžerių batalionams atakuojant priešo sparnus.

Liepos 10 d. apie 1 val. 30 min. reindžeriai iš desantinių laivų sulipo į 48 desantinius katerius. Užduotį apsunkino 40 mylių per valandą (64 km/h) siekiantis vėjas ir banguota jūra. Likus apie 5 mylioms (8 km) iki desantavimosi vietos jie susirinko persirikiuoti. 2 val. 45 min. pradėtas galutinis šuolis iki kranto, trukęs apie 30 min. Priešai buvo įspėti apie gresiantį puolimą ir, šviesdami prožektoriais, ėmė smarkiai šaudyti. Tačiau dažniausiai netaikliai, ir reindžeriai pasiekė krantą be didelių sunkumų. Kaip ir buvo tikėtasi, krantinė buvo užminuota. Centrinė jo dalis susprogdinta vos tik puolantiesiems ją praėjus, bet nuostoliai buvo labai nedideli. Puolančiųjų bangos toliau plūdo kranto link. Kai kurios išsilaipino penkiomis minutėmis anksčiau numatyto laiko. Daug katerių jiems paskirtus punktus pasiekė be trukdžių, tačiau kai kurie įstrigo smėlyje, tad reindžeriams teko į krantą bristi. Vieniems ėjosi lengviau, o kiti, pavyzdžiui, 4-asis batalionas, patyrė nuostolių įstrigę spygliuotosios vielos užtva-rose ir minų lauke. Toliau abu batalionai, iš esmės trukdomi tik atskirų snaiperių šūvių, nuslinko Dželos pakraščiu ir pradėjo vykdyti savo užduotį – neutralizuoti sparnuose organizuotą gynybą. Remiamas kreiserio USS *Savannah* ugnies 1-asis batalionas greitai įveikė forto gynėjus. Tuo pačiu metu užduotį įvykdė ir 4-asis batalionas.

[13] Per Antrąjį pasaulinį karą Vokietijos kariuomenė 77 mm kalibro lauko artilerijos pabūklų nenaudojo. Greičiausiai tai buvo 75 mm lauko patrankos (vert. pastaba).

Apačioje: Gela buvo svarbus objektas septintosios armijos išsilaipinimo zonos Sicilijoje rytinėje dalyje. Reindžeriai išvalė miestą, aplink jį įrengė gynybos pozicijas atmušti priešo kontratakoms. 1943 m. liepos 11 d., praėjus vienai dienai po desanto, padarytoje nuotraukoje matyti katedra.

Viršuje: Reindžerių kovos veiksmai per Sicilijoje kampaniją. Prasidėję Dželoje ir Likatoje, jie baigėsi kitoje pakrantėje, tiesiai priešais Italijos „bato nosį".

Įvykdžius šias užduotis, Darbis pakrantėje vėl surinko savo pajėgas ir visas drauge nuvedė į Dželą. Ten suformavo gynybos pozicijas atvykstančiai kariuomenei ir medžiagoms apsaugoti. Apie 7 val. italai prieš miestą metė savo tankus iš mobiliosios grupės „E" (Gruppo Mobile „E"), kurie buvo sunaikinti vienintelės turėtos 37 mm prieštankinės patrankos, iš kurios šaudė Darbis ir kapitonas Čarlis Šunstromas, „bazukų"[14] ugnies bei kilnojamaisiais sprogstamaisiais užtaisais[15].

Didesnė grėsmė kilo apie vidurdienį, kai miestą atakavo 18 vokiečių tankų, remiamų italų Livorno divizijos dalinių. Ir šį kartą reindžeriams pavyko atremti puolimą. Prie jų kuklių kovos priemonių ugnies prisidėjo minosvaidžių, užgrobtų 77 mm lauko pabūklų bei pajūryje stovinčių karo laivų ugnis. Trečia priešo pėstininkų bataliono ataka buvo sustabdyta už 2000 jardų (1800 m) koncentruotos 83-iojo cheminių minosvaidžių bataliono ugnies. Ankstyvą popietę sąjungininkai tvirtai tebelaikė Dželą, ir Ašies pajėgos pasitraukė į miestą supančias kalvas.

Liepos 12 d. Darbis gavo įsakymą pulti San Nikolos ir Monte Delta Lapos kryptimi. Šie kalnai iš pakrantės lygumos staigiai kilo aukštyn. Jie dengė perėją maždaug už 4 mylių (6 km) į šiaurę nuo Dželos, vedančią į Likatą ir į išsilaipinimo punktus šalia jos. 1-ajai pėstininkų divizijai įsitraukus į kautynes Niskemio mieste, Darbis pasuko kalnų viršukalnėse įrengtų priešo pozicijų link. Jo pajėgos buvo sustiprintos inžinerinių ir minosvaidžių dalinių, prieš dvi dienas išsilaipinusių drauge su reindžeriais bei naujai priskirtu mechanizuotųjų pėstininkų[16] padaliniu. Mechanizuotieji pėstininkai su pionieriais atakavo San Nikolą, o abu reindžerių batalionai smogė Monte Delta Lapai. Tamsoje reindžeriai įkopė į viršukalnę iš šono, tačiau pateko į užmaskuotų artilerijos baterijų ugnį. Puolimas sustojo ir vėl atsinaujino tik tada, kai Darbis iškvietė

[14] „Bazooka" – šnekamojoje kalboje prigijęs rankinio reaktyvinio prieštankinio granatsvaidžio, šaudančio raketomis su kumuliatyviniais užtaisais, pavadinimas (vert. pastaba).
[15] Krepšyje ant peties patalpintas sprogstamasis užtaisas su laikmačiu. Nustačius kelių sekundžių sprogimo delsą, krepšys buvo metamas po tanko vikšrais, pritvirtinamas prie mašinos ar užmetamas ant jos (vert. pastaba).
[16] Aptariamu laiku JAV kariuomenės mechanizuotieji pėstininkai naudojo pusiau vikšrinius šarvuotuosius transporterius ir vadinami „šarvuotaisiais pėstininkais" (Armoured Infantry) (vert. pastaba).

USS *Savannah* ugnį, kuri buvo labai taikli. Reindžeriai mūšyje paėmė apie 600 belaisvių ir kitą dieną susijungė su puolančia iš Likatos pietų link 3-iąja divizija.

Kita Darbio užduotis buvo užimti Buteros miestelį, įsikūrusį 4000 pėdų aukštyje virš jūros lygio apie 8 mylias (12 km) į šiaurę nuo Dželos. Ugimi parėmė 75 mm savaeigės haubicos ir *Savannah*. Puolimas dviem kryptimis vyko prisidengiant tamsa ir prasidėjo tuoj po vidurnakčio. Kai kurie padaliniai Buteros link žygiavo taip sparčiai, kad Darbiui teko stabdyti suplanuotą artilerijos apšaudymą. Nors vokiečių karininkai stengėsi priversti italų karius kautis, jiems sekėsi nekaip, ir nedidelės reindžerių komandos miestelį užėmė netikėtai lengvai.

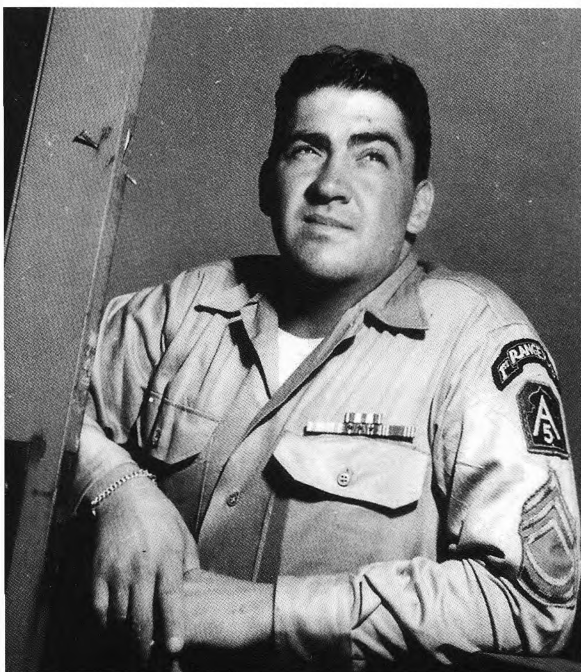
Kol Darbis užėmė Dželą ir kovėsi dėl Buteros, majoro Hermano Damerio vadovaujamas 3-iasis reindžerių batalionas išsilaipino paplūdimyje už 3 mylių (5 km) į vakarus nuo Likatos, į šiaurę nuo Dželos. Jis atvėrė kelią atvykstančiai JAV 3-iosios pėstininkų divizijos 7-ojo pulko kovos grupei. Liepos 10 d. apie 4 val. ryto be kliūčių išsilaipino pirmosios grupės. Netrukus jos buvo apšaudytos reta kulkosvaidžių ir artilerijos pabūklų ugnimi iš kalvose įrengtų priešo pozicijų. Priešinimasis buvo greitai įveiktas, ir batalionas pasuko į rytus, traukdamas tiesiai į Likatą vedančiu kalvagūbriu. Miestelis greitai užimtas. Batalionas ten apsistojo iki liepos 12 d. Paskui puolė salos gilumon, šiaurėn, Kampobelo link. Toliau Damerio reindžeriai traukė sunkvežimiais ir pėsčiomis. Iš pradžių į Narą, vėliau – į Favarą. Jie žygiavo avangarde šiaurės link, valydami pakrantę nuo priešo. Iš Favaros dalinys pasuko į vakarus pulti Agrigento miestelio, ginamo nemažos italų įgulos.

Agrigento užėmimo plane buvo numatyta, kad 3-iosios divizijos pėstininkų pulkas taikinį puls iš priekio. Tuo metu reindžeriai turėjo užimti Montaperto viršukalnę. Nuo jos Ašies pajėgų artilerija galėjo apšaudyti miestelį bet kuriame ruože puolančią kariuomenę. Tai buvo pirmasis apeinamojo Agrigento manevro etapas. Nužygiavę apie 3 mylias (5 km) nuo Favaros ir mėgindami pašalinti kelią jiems trukdančią užtvarą, reindžeriai buvo smarkiai apšaudyti iš artilerijos pabūklų. Tačiau įstengė per valandą palaužti italų gynybą ir paėmė 165 belaisvius. Liepos 16 d. rytą prasidėjo pagrindinis Montaperto puolimas. Nepaisydami priešo artilerijos ugnies, savų minosvaidžių šūvių remiami reindžeriai užsiropštė stačiais viršukalnės šlaitais. Minosvaidžių ugnis privertė italus palikti savo pabūklus, o vienas lemtingas šūvis kliudė baterijos amunicijos sandėlį. Montapertas buvo greitai užimtas, ir Damerio kariai užkopė į gretimą viršukalnę, kur buvo įrengti priešo vadovavimo ir stebėjimo postai. Ten italai pasidavė be kovos.

Užėmę Montapertą, reindžeriai vėl pasuko į pietus, pajūrio miestelio Porto Empedoklio, esančio į šiaurę nuo Agrigento, kryptimi. Liepos 16 d. apie 14 val. 30 min. batalionas puolė iš maždaug per 2000 jardų (1800 m) nuo miestelio esančios migdolų giraitės. Viena kuopa buvo palikta saugoti kairiojo sparno ir užnugario, o kitos pajėgos tarsi žnyplėmis spaudė iš rytų ir vakarų. Dvi iš rytų puolusios Damerio vadovaujamos kuopos greitai įveikė priešinimosi taškus. O trims majoro Alvo Milerio (*Alvah Miller*) vadovaujamoms kuopoms teko sunkioje kovoje įveikti siena apjuostose kapinaitėse ir pakrančių įtvirtinimuose besiginančius vokiečius. 16 val. buvo paskelbta apie Porto Empedoklio užėmimą. Liepos 17 d. 3-iasis batalionas įsirengė stovyklą prie Montaperto, bet jau kitą dieną išžygiavo į šiaurę nuo Agrigento išsidėsčiusio Rafadalio kryptimi. Ten jis savaitę lūkuriavo, paskui susijungė su kitomis Darbio pajėgomis, kurios tuo metu apsistojo Riberoje, už kelių mylių į šiaurę.

Praėjus septynioms dienoms nuo išsilaipinimo ir pasibaigus pirmai „Husky" fazei, sąjungininkai užėmė ir išplėtė tarpusavyje susisiekiančius placdarmus. Dabar jie buvo pasirengę žygiuoti per Siciliją svarbiausio objekto – Mesinos – link.

Apačioje: Štabo seržantas *Frensis P. Padrucco* už Dželos puolimą buvo apdovanotas Sidabro Žvaigžde. Ant jo kairiosios rankovės pritvirtintas reindžerių 1-ojo bataliono antsiuvas. Greta esantys balti užrašai „A" ir „5" mėlynai raudoname fone rodo priklausomybę 5-ajai armijai. Žemiau – štabo seržanto laipsnio juostelės.

Patono vadovaujama 7-oji armija iš salos vakarinės dalies turėjo paremti generolo Bernardo Montgomerio vadovaujamos britų 8-osios armijos vykdomą pagrindinį puolimą iš rytų. Tačiau Montgomeris susidūrė su stipria gynyba, kuri pristabdė jo puolimą. Patonas, kuriam teko įveikti mažesnį priešinimąsi, užuot palengvinęs britų padėtį, nusprendė smogti Palermui salos šiaurės vakaruose. Keletas dalinių, priklausančių naujai suformuotam generolo majoro Džefrio Kyso vadovaujamam laikinajam korpusui, buvo nukreipti į Palermą. Darbiui pavesta vadovauti "X" pajėgoms (*Force X*). Jos buvo sudarytos iš trijų reindžerių batalionų, 39-osios pulko kovos grupės ir 155 mm pabūklų bataliono. Pajėgoms buvo įsakyta žygiuoti pajūrio keliu, lanku juosiančiu salos šiaurės rytų dalį.

Viršuje: Reindžeriai įžengia į Sicilijos sostinę Palermą. 1943 m. liepos 21 d.

Iš pradžių Darbis savo reindžeių batalionus paliko šalia Riberos. Vėliau, liepos 20 d., 39-ajai pulko kovos grupei liepė išvykti į naują dislokavimo vietą. Praėjus Šiaką, kitą dieną apie 3 val. jis įsakė grupei apsistoti Menfyje. Po dviejų valandų prasidėjo palei krantą nukreiptas puolimas su užduotimi užimti Kastelvetraną ir žygiuoti į Marsalą salos vakaruose, paskui sukti į rytus ir pasiekti Palermą. Liepos 22 d. pulko kovinė grupė sėkmingai įveikė Ašies pajėgų ginamą Beličės upės ir Kastelvetrano liniją. Tą pačią dieną į Palermą įžengė kiti JAV daliniai. Užėmus Palermą, pulko kovinė grupė, sustiprinta 1-uoju ir 4-uoju reindžerių batalionais, prasiveržė į Sicilijos šiaurės vakarus, užėmė Marsalą, vėliau – Trapanį už 40 mylių (64 km) į vakarus nuo Palermo. Per kelias dienas "X" pajėgos su 82-ąja oro desanto divizija pasiekė San Džiuzepės, į pietus nuo Palermo, apylinkes. Vakarų Sicilija buvo užimta, o "X" pajėgos nedelsiant išformuotos.

Tuo metu 1-asis ir 4-asis reindžerių batalionai buvo paskirti į rezervą ir įsirengė stovyklą į pietus nuo Palermo, Korleonėje. 3-iasis batalionas užimant vakarinę Sicilijos dalį buvo grąžintas į Menfį. Dabar jis buvo permestas į frontą ir antrą kartą priskirtas Traskoto vadovaujamai 3-iajai pėstininkų divizijai. Divizija puolė salos šiaurės rytų pakrante, Mesinos kryptimi, ir buvo pasiekusi Sant Agata di Militelą, išsidėsčiusią prie greitkelio Nr. 113 tarp Palermo ir Mesinos. Iki objekto liko apie 50 mylių (80 km). 3-iasis batalionas, prie kurio greitai prisijungė Darbis ir 1-ojo bataliono kuopa, veikė su 7-ąja pulko kovos grupe. Jie stojo į aršų mūšį su vokiečių ariergardais Karonio kalnuose. Šie ariergardai mėgino pridengti iš Mesinos į Italijos žemyninę dalį besitraukiančias vokiečių pajėgas. Rugpjūčio 12 d. reindžeriai atakavo (6 km) už keturių mylių nuo Kapo d'Orlando kyšančią Popo di Marko kalvą. Vėliau padėjo 7-ajai pulko kovinei grupei pulti palei greitkelį Nr. 113 išsidėsčiusio Naso kryptimi. Kitu taikiniu tapo Patis (už 35 mylių (56 km) nuo Mesinos). Šioje operacijoje reindžeriai kovėsi drauge su 15-uoju divizijos pulku. Pulkas atliko desantinę operaciją, o reindžeriai atvyko sunkvežimiais iš San Angelo di Brolo ir sėkmingai puolė iš kalnų pusės. Kitu reindžerių taikiniu tapo *Monteforte*. Jis buvo paimtas panaudojant išardomų haubicų padalinį. Auštant liepos 16 d. Darbis buvo užėmęs virš Sanbrukos, vos už 4 mylių (6 km) nuo Mesinos, iškilusias kalvas. Buvo pasirengęs užimti ir paskutinį sąjungininkų numatytą objektą. Kitą dieną, vokiečiams baigus iš

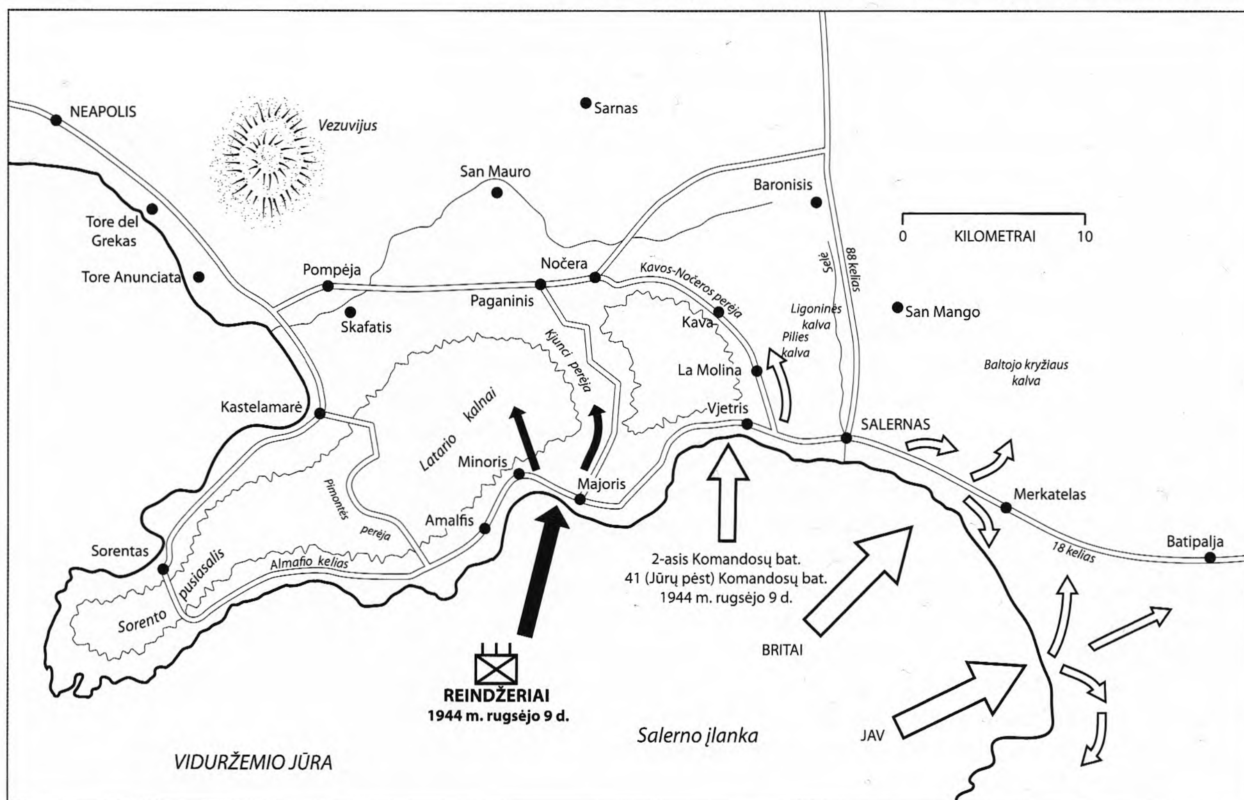
esmės sėkmingai evakuotis į Italijos žemyninę dalį, reindžeriai įžengė į pajūrio miestą ir baigė 38 dienas trukusią kampaniją.

Užėmus Siciliją, keletas sąjungininkų dalinių buvo išgabenti iš Viduržemio jūros karo veiksmų teatro. Jiems reikėjo pasirengti 1944 m. liepą numatytai „D" dienos išsilaipinimo operacijai. Nors reindžeriai ir turėjo suvaidinti lemiamą vaidmenį operacijoje "Overlord", tai neatsiliepė Darbio pajėgoms. Jo vadovaujami kariai turėjo dalyvauti įsiveržiant į Italiją ir ją užimant. Rugpjūčio 18 d. visi trys Darbio batalionai susijungė ir išvyko į Palermą pailsėti, priimti papildymų ir pasirengti naujai užduočiai – artėjančiam įsiveržimui į Italiją. Palerme Darbio pajėgas papildė ir Šunstromo vadovaujama reindžerių artilerijos kuopa (*Ranger Cannon Company*), ginkluota keturiais pusiau vikšriniuose transporteriuose sumontuotais 75 mm pabūklais.

OPERACIJA „AVALANCHE" – IŠSILAIPINIMAS SALERNE

Apačioje: Per 1943 m. rugsėjo 9 d. prasidėjusią operaciją "Avalanche" reindžeriai turėjo saugoti generolo Marko Klarko JAV 5-osios armijos sparną. Išsilaipinimas Salerne buvo didžiausia iki tol šiame kare įvykdyta jūrų desanto operacija. Vokiečiai smarkiai priešinosi. Rugsėjo 12–14 d. vokiečiai kontratakomis sąjungininkų vos nenustūmė atgal į jūrą. Tik dėl laivyno artilerijos ugnies ir sąjungininkų aviacijos paramos pavyko išlaikyti priešakinius placdarmus paplūdimiuose.

Rugsėjo 7 d. Montgomerio vadovaujama britų 8-oji armija pradėjo operaciją "*Baytown*". Per Mesinos sąsmauką armija išvyko iš Sicilijos ir nesutikdama pasipriešinimo išsilaipino Regio di Kalabroje, labiausiai išsikišusioje žemyninėje Italijos dalyje. Po šešių dienų, likus vos kelioms valandoms iki Italijos kapituliavimo paskelbimo, sąjungininkai pradėjo dar dvi išsilaipinimo operacijas Italijos pietuose. Per operaciją "Slapstick" britų 1-oji oro desanto divizija iš karo laivų išsilaipino pietryčiuose, Taranto uoste. Tuo metu generolo Marko Klarko (*Mark Clark*) vadovaujama JAV penktoji armija pradėjo operaciją "Avalanche (Lavina)". Tai buvo didelis jūrų desantas, išlaipintas Salerno įlankos paplūdimiuose, vakarinėje pakrantėje, už 45 mylių (72 km) į pietus nuo Neapolio. Salernas pasirinktas dideliam desantui vietoje labiau nutolusios Adrijos jūros pakrantės, nes tik

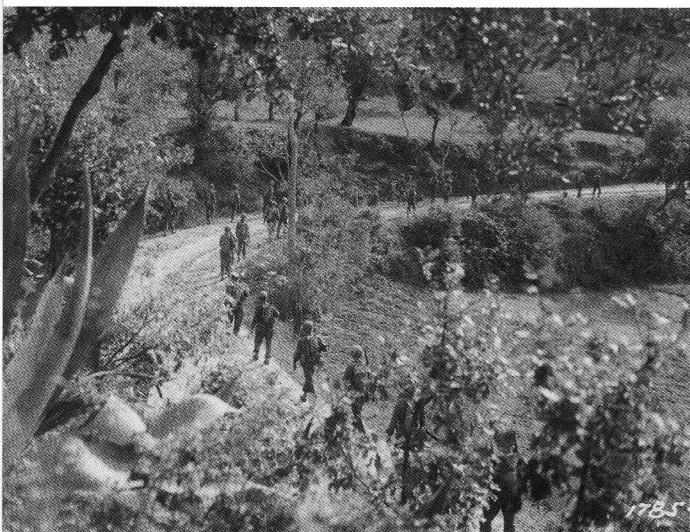
Sicilijoje dislokuota sąjungininkų aviacija galėjo užtikrinti priedangą iš oro. Gerai išplėtoti uosto įrenginiai netoliese Neapolio atrodė vertingas laimėjimas, nes iš ten sąjungininkams atsivėrė tiesiausias kelias šiaurėn, į Romą.
Operacijoje "Avalanche" reindžeriai turėjo saugoti pagrindinių jūrų desanto pajėgų, Klarko vadovaujamo X britų korpuso ir JAV VI korpuso, sparną. Jiems teko užimti ir išlaikyti 25 mylių (40 km) ilgio Sorento pusiasalio ir Latario kalnų ruožą, skiriantį Neapolio ir Salerno įlankas. Darbio pajėgos buvo laikinai priskirtos X korpusui. Jos turėjo išsilaipinti taške, esančiame už 10 mylių (16 km) į šiaurės vakarus nuo labiau į šiaurę nutolusių dviejų pagrindinių įsiveržimo vietų. Ši vieta buvo už 7 mylių (10 km) į vakarus nuo Salerno. Išsilaipinę į krantą batalionai turėjo judėti tolyn ir įrengti blokavimo pozicijas 3000–4000 pėdų (1000 m) aukščio kalnuose. Iš ten galėjo apšaudyti perėjas, kuriomis turėjo traukti vokiečių pajėgos iš Neapolio apylinkių, kad galėtų pasiekti sąjungininkų pagrindinio įsiveržimo vietas. Toje vietovėje buvo trys pagrindinės perėjos. Per Kava Nočera rytuose, tolimiausiame pusiasalio taške, ėjo tiesiausias kelias iš Neapolio į Salerną. Ten driekėsi magistralė Nr. 18. Chiunzio perėja buvo už 5 mylių (8 km) į vakarus nuo Kava Nočeros. Per Pimontės perėją tuneliais tįso kelias iš šiaurės į pietus pietiniame Neapolio įlankos pakrantėje išsidėsčiusios Kastelamarės link. Ketvirtasis, Amalfio kelias taip pat vingiavo pusiasalio pakrante tarp Sorento ir Kastelamarės. Tai irgi buvo potencialus, nors ir netiesioginis, kelias, kuriuo vokiečių kariuomenė galėjo pasiekti Salerną. Užėmę kalvas reindžeriai galėjo stebėti vokiečių kariuomenės žygiavimą aplinkui esančiose žemumose ir per radiją nukreipti Salerno įlankoje budinčių sąjungininkų karo laivų ugnį į bet kurį potencialų taikinį.
Į siaurą 1000 pėdų (900 m) paplūdimį prie pietiniame pusiasalio krante esančio Majorio reindžerius nugabeno trys desantiniai pėstininkų laivai (*Landing Ships Infantry – LSI*) ir penki desantiniai pėstininkų kateriai (*Landing Craft Infantry – LCI*). Juos iki tikslo palydėjo britų eskadrinis minininkas. Trūkstant desantinių pėstininkų katerių, kurių pakako vienu metu išlaipinti tik vieną batalioną, jais buvo desantuojama pirmoji karių banga. Kiti daliniai į krantą permesti desantiniais smogiamaisiais kateriais (LCA), kurie gabenti desantiniais pėstininkų laivais (LCI). Priešakyje buvo 4-asis reindžerių batalionas, kuris rugsėjo 9 d. apie 3 val. 20 min. išsilaipino pirmasis pačiame paplūdimio centre visiškai netikėtai, tad batalionas greit įrengė blokavimo pozicijas abiejose paplūdimio pusėse ir neutralizavo pakrantės gynybą Kapo d'Orso apylinkėse, šalia Majorio. Kitos pajėgos – 1-asis ir 3-iasis reindžerių batalionai, greitai ir sėkmingai išsilaipino į krantą ir patraukė tolyn, Chiunzio perėjos link.
Pirminę užduotį reindžeriai įvykdė per tris valandas nuo išsilaipinimo. Greitis ir netikėtumas padėjo jiems įveikti nedidelį priešinimąsi. 8 val. ryto 1-asis ir 3-iasis reindžerių batalionai apsikasė Monte Sant Andželo di Kavos ir Monte di Chiunzio kalvose, iškilusiose į 2500–3000 pėdų (900 m) aukštį rytiniame perėjos pakraštyje. Tuo metu 509-asis parašiutininkų pulkas įsirengė pozicijas 4000 pėdų (1200 m) aukščio Monte Čereto viršūnėje, vakariniame perėjos pakraštyje. Dieną paaiškėjo, kad reindžeriams atsivėrė puikus panoraminis vaizdas į aplinkines žemumas ir Paganinio bei Nočeros miestelius. Jie galėjo lengvai koreguoti karo laivų ir lauko artileriją, šaudančią į vokiečių kariuomenę, magistrale Nr. 118 ir geležinkeliu per Nočerą traukiančią į Salerną. Tiems daliniams įsitvirtinus pozicijose, 4-asis batalionas nužygiavo Amalfio traktu į vakarus, vėliau per Pimontės perėją pasuko į šiaurę, ketindamas užimti Kastelamarę. Rugsėjo 12 d. pusiasalis ir į jį vedančios perėjos vokiečiams buvo visiškai atkirstos.

Vokiečių atsako išsilaipinusiems reindžeriams ilgai laukti neteko. 4-asis batalionas greitai buvo išmuštas iš Kastelamarės ir pakrante besidriekiančiu Amalfio traktu

Sekančiame puslapyje, viršuje: Po Salerno reindžeriai labai efektyviai kovojo Italijos fronte. 1-ajam ir 3-ajam batalionams buvo pareikšta Prezidento padėka (žr. 129 p.). 1943 m. lapkričio 10 d. darytoje serijoje nuotraukų matome patruliuojančius 3-ojo bataliono „D" kuopos karius.

pasitraukė į vakarus Viko Ekuensos link. Besitraukdami kariai sunaikino tiltus ir kelius, kad pristabdytų pereskiotojus. Dvi savaites batalionas atmušinėjo dažnas vokiečių atakas, gindamasis pozicijose prie Viko Ekuensos. Bet vėliau pajūrio keliu atsitraukė į pietinę pusiasalio pakrantę, įsirengė pozicijas Pimontės apylinkėse prie netoli esančio kelio, vedančio tiesiai šiaurės link, per Pimontės perėją į Kastelamarę. Batalionui teko atremti vokiečių spaudimą iš dviejų pusių: iš vakarų į rytus, palei Amalfio traktą, ir iš šiaurės į pietus, ties Pimontės perėja. Gintis jiems labai padėjo vietovės ypatumai. Kelias perėjoje turėjo 800 pėdų (250 m) ilgio tunelį. Reindžeriai apsikasė pietiniame jo gale ir abipus esančiose kalvose. Įėjimą į tunelį saugojo pusiau vikšriniame šarvuotajame transporteryje sumontuota 75 mm patranka. Ši ugnies pozicija drauge su kitais gynybos objektais trukdė vokiečiams prasiveržti per perėją. Amalfio traktas, iš vienos pusės besiribojantis su jūra, iš kitos – apsuptas kalnų, taip pat idealiai tiko gynybai. Reindžeriams užėmus įtvirtintas pozicijas už poros mylių nuo Amalfio, vokiečiams taip pat buvo užkirstas ir alternatyvus kelias į Salerną.

Darbis tikėjosi, kad ši misija užtruks keletą dienų ir tikrai ne ilgiau nei savaitę. Bet reindžeriams teko išsilaikyti kalvose 21 dieną. Klarko vadovaujamos 5-osios armijos staigus prasiveržimas iš Salerno liko neįgyvendintas, nes vokiečiai nuožmiai kovėsi, mėgindami nustumti sąjungininkus atgal į Viduržemio jūrą. Stiprėjant puolimui iš Salerno, dar svarbesnis tapo reikalavimas reindžeriams pristabdyti priešo pastiprinimo dalinių žygiavimą iš Neapolio į pietus. Geros galimybės nuo kalvų stebėti magistralę Nr. 18, puikus ryšys su laivais, tiksli britų linijinio laivo, dviejų kreiserių ir pakrančių žemagrimzdžio laivo (*river monitor*) ugnis gerokai apsunkino kelią vokiečių pastiprinimams Salerno paplūdimių link. Žinoma, reindžeriams laikantis kalvose teko kentėti dėl nepakankamo aprūpinimo. Ypač trūko maisto ir šaudmenų. Be to, nuolat apšaudomiems vokiečių artilerijos ir minosvaidžių, jiems teko atmušti dažnas priešų kontratakas.

Lemiamas sąjungininkų prasiveržimas iš Salerno prasidėjo 20 d. VI Klarko korpusas iš pradžių pasuko į rytus, apeidamas lanku ir puldamas Neapolio link. Po trijų dienų pajudėjo X korpusas. Jis puolė palei magistralę Nr. 118 šiaurės kryptimi, uosto link. Turėdamas galimybę stebėti šį puolimą, Darbis įsakė kariams pulti šalia Nočeros, šiauriniame Chiunzio perėjos gale išsidėsčiusį Paganį. Taip pat įsakė atsiimti Kastelamarę. Vokiečiai žingsnis po žingsnio iš savų pozicijų traukėsi į šiaurę nuo uosto vingiuojančios Volturno upės linijos kryptimi. Reindžeriai, remdami JAV 82-ąją oro desanto diviziją, nepertraukiamai žygiavo nuo Pompėjos iki Vezuvijaus ugnikalnio. Spalio 1 d. reindžeriai įžengė į Neapolį. Darbio pajėgų nuostoliai perėjose ir vėliau puolant buvo nedideli: 1-asis batalionas neteko 13 žuvusiųjų ir 21 sužeistojo. 3-iajame batalione žuvo 7, 1 dingo be žinios, 14 buvo sužeisti. 4-asis batalionas neteko 8 žuvusiųjų, 8 dingusiųjų be žinios ir 21 sužeistojo. Už tvirtumą ginant Chiunzio perėją 1-asis ir 3-iasis reindžerių batalionai pelnė prezidento padėką.

ŽIEMOS MŪŠIAI APENINUOSE

Užėmus Neapolį reindžeriai ilgo atokvėpio neturėjo. Spalio 3 d. jie buvo atšaukti iš X korpuso ir tapo tiesiogiai pavaldūs JAV 5-osios armijos vadovybei. Prabėgus vos trim dienoms Darbis gavo įsakymą iki mėnesio pabaigos parengti savo du batalionus tolesnei kovai. Spalio12 d. sąjungininkų puolimas Romos kryptimi įstrigo prie Volturno upės, apie 40 mylių (64 km) į šiaurę nuo Neapolio. Šį miestą Keselringas įsakė ginti iš paskutiniųjų, kad spėtų įrengti dar tvirtesnę Gustavo, arba Žiemos, gynybos liniją už Garigliano ir Rapido upių. Reindžerių batalionai grįžo atgal į Sorento pusiasalį ir įsirengė stovyklą San Lazare. Ten per dvi savaites tos pajėgos buvo papildomos, kariai ilsėjosi, treniravosi.

Spalio pabaigoje sąjungininkai pasiekė Bernardo, arba Reinardo, liniją. Tai buvo išorinės gynybos zona, dengianti priėjimus prie Gustavo linijos, kuri tęsėsi beveik tiesiai iš šiaurės į pietus, skersai centrinę Italiją, apie 10 mylių (16 km) į rytus nuo Monte Kasino. Ten reindžeriams vėl teko stoti į kovą. 4-asis batalionas pirmasis išvyko iš San Lazaro ir lapkričio 1 d. prie Volturno prisijungė prie JAV 5-osios armijos 3-iosios divizijos. Jis padėjo užtikrinti saugų persikėlimą per upę. 1-asis batalionas iš stovyklos išvyko lapkričio 8 d. Po 30 mylių (48 km) kelionės sunkvežimiais kitą dieną 1 val. 30 min. jis susijungė su JAV 45-ąja divizija prie Venafro. 3-iasis batalionas išvyko vėliausiai. Iš pradžių jis liko San Lazare, kad galėtų integruotis naujasis papildymas. Vėliau dalyvavo į pietvakarius nuo Venafro vykusiose kovose, sėkmingai veikdamas su JAV 45-ąja ir 3-iąja pėstininkų divizijomis.

1-asis batalionas nedelsdamas įsirengė pozicijas. Už 12 mylių (20 km) į rytus nuo Kasino išsidėstęs Venafras apsuptas kalvų, nuo kurių buvo patogu sekti priešo kariuomenės judėjimą. Remiami 83-iojo cheminių minosvaidžių bataliono ir savos pabūklų kuopos reindžeriai užėmė Monte Korną. Tuo metu 509-asis parašiutininkų pulkas atakavo gretimą Monte San Kročę. 11 d. minosvaidžių ir pabūklų kuopos ugnies remiami parašiutininkai sėkmingai puolė ir užėmė tarp dviejų viršūnių įsiterpusį kalvagūbrį. Nuo jo atsivėrė vaizdas į vokiečių užimtą Končačasalės kaimą. 1-asis reindžerių batalionas su viduryje mėnesio prisijungusiu 4-uoju batalionu, kalnuose budėjo keletą savaičių. Didelių mūšių neįvyko. Reindžeriai patruliavo ir vykdė žvalgybą bei minosvaidžių ugnimi trikdė aplink Končačasalę įsitvirtinusius vokiečius. Puolant nuostolių patyrė ir 3-iasis batalionas. Jam teko užduotis būti priešakyje puolant Monte Rotondą ir San Pietro kaimą, įsikūrusį lygumos, vedančios į Kasino, dešiniojo pakraščio kalvose. Tačiau iki kaimo likus apie 800 jardų (700 m) puolimas buvo sustabdytas. Tada batalionas perkeltas į *Ceppagną*, netoli nuo kitų dviejų Darbio dalinių.

Iš Venafro apylinkių reindžeriai išsikraustė gruodžio viduryje. 1-asis ir 4-asis batalionai 14 d. išvyko į Lucrino stotį Pocuolio įlankoje, į šiaurę nuo Neapolio. Šešiomis dienomis vėliau jais pasekė 3-iasis batalionas. Daliniai buvo smarkiai nukentėję, per ilgas kovas ir dėl nepalankaus oro kalnuose neteko apie 40 proc. karių. Per Kalėdas jiems buvo leista pailsėti ir pasipildyti. Darbiui lankantis Klarko štabe Kasertoje, į šiaurę nuo Neapolio, jam suteiktas pulkininko laipsnis. 1944 m. sausio 16 d. Darbio vadovaujami daliniai buvo pavadinti 6615-ąja (laikinąja) reindžerių grupe. Be grupei priklausančių 1-ojo, 3-iojo ir 4-ojo reindžerių bataliono, tai formuotei buvo priskirti šie daliniai: 509-asis

PREZIDENTO PADĖKA 1-AJAM IR 3-IAJAM REINDŽERIŲ BATALIONAMS

1-ajam ir 3-iajam reindžerių batalionams su šiais jiems priskirtais padaliniais:

319-ąja oro desanto (sklandytuvų) lauko artilerijos baterija;

80-ojo oro desanto priešlėktuvinės gynybos bataliono štabo baterija;

80-ojo oro desanto priešlėktuvinės gynybos bataliono "D" baterija;

80-ojo oro desanto priešlėktuvinės gynybos bataliono "E" baterija;

80-ojo oro desanto priešlėktuvinės gynybos bataliono "F" baterija;

80-ojo oro desanto priešlėktuvinės gynybos bataliono medicinos komanda;

504-ojo parašiutininkų bataliono "H" kuopa;

2-uoju 307-ojo oro desanto inžinerijos bataliono "A" kuopos būriu, už 1943 m. rugsėjo 10–18 d. mūšiuose pademonstruotą nepaprastą drąsą skelbiama padėka.

Šie reindžerių daliniai, veikdami kaip vieningos reindžerių pajėgos, išsilaipino Majoryje, Italijoje, gavę užduotį užimti virš Chiunzio perėjos iškilusias kalvas ir apsaugodami šiauriau Neapolio lygumos puolančios 5-osios armijos dešinįjį sparną. Šių pajėgų ginamos pozicijos buvo gyvybiškai svarbios ne vien apsaugant sparną, bet ir stebint lygumą bei per ją vykdomo vokiečių tiekimo ir komunikacijų su Salerno frontu linijas. Tuo metu reindžerių pajėgos buvo beveik nepaliaujamai apšaudomos iš minosvaidžių ir artilerijos pabūklų bei ryžtingai nusiteikusio priešo dažnai atakuojamos. Vokiečių pajėgos už reindžerius su jiems priskirtais padaliniais buvo apie aštuonis kartus gausesnės, tačiau, nepaisant to, reindžeriai atrėmė visus mėginimus išmušti juos iš pozicijų.

Kadangi trūko pajėgų ir teko veikti didelėje teritorijoje, reta gynybos linija sustiprinta atramos taškais su ugnimi pridengiamais tarpais.

Buvo atremtos kelios smarkios kontratakos ir sutrukdytas gausių priešo patrulių veikimas, dažnai nuožmioje, artimoje kovoje, reindžeriams efektyviai naudojant savo minosvaidžius, artileriją, automatinius ginklus ir granatas.

Šių dalinių karininkai ir kareiviai kovojo be atvangos ir poilsio, trūkstant maisto bei vandens.

Nors gausesnės priešo pajėgos retai išdėstytas pozicijas puolė beveik nepertraukiamai, 1-ojo ir 3-iojo reindžerių batalionų ir jiems priskirtų padalinių ryžtas bei narsa įveikė priešo kiekybinį pranašumą ir gyvybiškai svarbi užduotis buvo atlikta.

Atsakingieji pareigūnai:	Generolas majoras
Dvaitas D. Eisenhaueris,	Edvardas F. Vitselis,
štabo viršininkas	Vyriausiasis adjutantas[17]

[17] Adjutant General (angl. k.) vyriausiasis už administracinius personalo valdymo klausimus atsakingas JAV kariuomenės pareigūnas, kariuomenės štabo viršininko pavaduotojas.

Viršuje: 1944 m. sausio 1 d. išrikiuotiems 1-ojo reindžerio kariams (80 asmenų) brigados generolas Teodoras Ruzveltas teikia apdovanojimus.

1944 m. sausio 22 d. išsilaipinimas prie Ancijaus buvo dalis puolimo siekiant pralaužti Gustavo liniją. Per tris savaites trukusį rengimąsi išsilaipinti vyko jūrų desanto partybos.

Dešinėje: 1944 m. sausio 14 d. 1-ojo reindžerių bataliono "A" kuopos 2-ojo būrio kariai atlieka standartinius fizinio rengimo pratimus su rąstais.

Kitame puslapyje, aukščiau: 1944 m. sausio 16 d. 3-iojo reindžerių bataliono kariai Bajoje, priešais desanto laivus, iš kurių jie išsilaipino Ancijuje. Iki 29 d. iš visų 767 1-ojo ir 3-iojo batalionų karių liko tik šeši. Kiti žuvo arba pateko į nelaisvę.

Kitame puslapyje, dešiniau: 1944 m. sausio 14 d. 1-asis reindžerių batalionas, dalyvaujantis jūrų desanto pratybose prie Neapolio, lipa į britų desantinius katerius LCA.

LCA283

Viršuje: Sanitaras tvarsto 3-iojo reindžerių bataliono pirmosios klasės eilinio Džono Bredžio per susišaudymą sužeistą koją. 1943 m. lapkričio 10 d.

Kitame puslapyje, viršuje: Operacija "Shingle" - generolo Lukaso vadovaujamų JAV ir britų pajėgų išsilaipinimas prie Ancijaus. Žemėlapyje parodyti reindžerių veiksmai mūšyje.

Kitame puslapyje, apačioje: Bajoje į laivus laipinamas 1-asis reindžerių batalionas.

parašiutininkų batalionas, 83-iojo cheminių minosvaidžių batalionas, 36-ojo inžinerinio pulko "H" kuopa ir pusiau vikšriniuose šarvuotuosiuose transporteriuose sumontuotų reindžerių pabūklų kuopa. Persigrupavimas buvo įžanga į ketvirtąją, paskutinę Darbio jūrų desanto operaciją "*Shingle*", kai generolo majoro Džono Lukaso vadovaujamas JAV VI britų korpusas turėjo išsilaipinti prie Ancijaus – už 40 mylių (64 km) į pietus nuo Romos. Tikėtasi, kad vokiečių užnugaryje išlaipinus jūrų desantą ir priešą privertus trauktis į šiaurę, pavyks atnaujinti prie Kasino įstrigusį puolimą.

ANCIJUS - REINDŽERIŲ NEMEZIDĖ[18]

Būtinas naujokų rengimas jūrų desantui Pocuolyje truko apie tris savaites. Sausio 20 d. reindžeriai sulipo į Bajos pakrantėje inkarus išmetusius desanto laivus ir išsirengė 120 mylių (190 km) kelionei į šiaurę Ancijaus link. Flotilė buvo sudaryta iš transportų *Princess Beatrix* ir *Winchester Castle*, poros desantinių katerių ir vieno desantinio laivo tankams gabenti bei HMS *Royal Ulster-man*, kuris jau veikė drauge su reindžeriais išsilaipinant prie *Arceu* ir kurio dalyvavimas buvo įvertintas kaip geras ženklas. Ancijaus operacija prasidėjo sausio 22 d. anksti rytą. Reindžeriai Ancijuje išsilaipino pirmieji. Iš pradžių apie 2 val. krantą pasiekė 1-asis ir 4-asis reindžerių batalionai. Perėję Ancijų jie plačiai išsiskleidė, šiek tiek daugiau į rytus, Netuno pusėn. Priešintasi itin menkai ir, kol desantiniai kateriai grįžo su 3-iuoju batalionu, Darbio pajėgas lydintys pionieriai pradėjo valyti pakrantę nuo įrengtų kliūčių ir minų. Apie 8 val. uostas užimtas, ir likusią dienos dalį reindžeriai plėte placdarmą. Į šiaurę nuo Ancijaus jie susisiekė su britų 1-ąja pėstininkų divizija prie "Piterio" išsilaipinimo zonos ir su JAV 3-iąja pėstininkų divizija prie "Rentgeno" išsilaipinimo zonos netoli Netuno.

Kitas dvi dienas placdarmas pamažu plėtėsi. Išsilaipino vis daugiau sąjungininkų karių. Reindžeriai užėmė centrinę placdarmo dalį. Tai buvo lygi vietovė, padalyta pusiau dviejų drėkinimo kanalų bei kelių, su keletu miškelių. Vienas kelias iš Ancijaus tįso šiaurės kryptimi, į Karočetą, kitas – iš Netuno į Padiglionę. Greitai tapo akivaizdu, kad vokiečiai permeta pastiprinimus, o Lukasas nesugebėjo pasinaudoti netikėto puolimo pranašumu. Vokiečiai laikėsi kalvose, iš kurių galėjo stebėti sąjungininkų pozicijas ir kada panorėję Ancijaus lygumą apšaudyti iš artilerijos pabūklų. Iš pradžių reindžeriams teko patruliuoti, tačiau didžiąją dalį laiko jie praleido savo atskiriems šauliams įrengtuose apkasuose. Vis dėlto 25 d. Darbiui buvo įsakyta paremti britų 1-osios divizijos puolimą Karočeto kryptimi. 4-asis batalionas žygiavo pirmasis ir pakeliui turėjo įveikti gausius drėkinimo kanalus. Juos rėmė JAV parašiutininkų batalionas ir tankų naikintojų[19] padalinys. Kiti du batalionai liko rezerve. Tuo metu, kai britai prie Karočeto susidūrė su atkakliu priešinimusi, reindžeriams teko slėptis nuo snaiperių ir minosvaidžių ugnies, vyko dažni susišaudymai. Žinoma, pagalbinis vaidmuo prie Karočeto tebuvo gerokai ambicingesnės operacijos siekiant prasiveržti iš placdarmo įžanga.

Sausio pabaigoje Lukasas, kuris savo valdžios vis ragintas veikti ryžtingiau, buvo verčiamas pradėti didįjį prasiveržimą iš Ancijaus. Dėl to 28 d. naktį pamėginta vienu metu atakuoti dviem kryptimis. Britų pajėgos puolė iš Karočeto Kampoleonės kryptimi, o kita kryptimi – į rytus veržėsi JAV 3-ioji divizija. Reindžeriai, remiami 504-ojo parašiutininkų pulko, gavo užduotį veikti 3-iosios divizijos priešakyje jai puolant Čisternos mietelio kryptimi. Pagal planą tamsos dengiami reindžeriai turėjo pulti maždaug už 4 mylių (6 km) į šiaurės rytus nuo sąjungininkų ginamo ruožo, užimti Čisterną ir joje išsilaikyti kelias valandas, kol atvyks didesnės pajėgos. Čisterna buvo neabejotinai svarbi vykstančiai Italijos kampanijai, nes išsidėsčiusi pietryčių link –

[18] Graikų mitologijoje – pražūties ir keršto deivė.
[19] JAV kariuomenėje prieštankiniai daliniai ir padaliniai buvo vadinami tankų naikintojais (tank destroyers).

į Romą

GYNYBOS LINIJA
1944 02 28– 05 24

Aprilija

9 komandosų bat.
kovo 9 d.

56 pėstininkų divizija
(Britų)

36 pionierių pulkas
(JAV)

XX
1

I-oji pėstininkų
divizija
(Britų)

BRITAI

45 pėstininkų
divizija
(JAV)

Padiglione miškas

JAV

509th PARA BN
(U.S.)

Kampoverdė

XX
45

JAV

1-asis ir 3-iasis
REINDŽERIAI
saisio 31d.

Čisterna

3
1
REINDŽERIAI

3 pėstininkų
divizija
(JAV)

4
REINDŽERIAI

Apijaus kelias

kanalas

Konka

Sesanas

XX
3

SPEC. PAJĖGOS
(Juodieji velniai)
FIRST SPECIAL
SERVICE FORCE
(JAV/KANADA)

3-iasis
pulkas
FSSF

Musolinio kanalas

Astura

2-asis
pulkas
FSSF

Borgo Pjavė

Litorija

XX
1
JAV

1-oji šarvuočių
ir tankų divizija
(išskyrus kovos
grupę B)
(JAV)

Netūnas

Komandosai
sausio 22 d.

I-asis
pulkas
FSSF

Pontinos
pelkės

Ancijus

Borgo Sabatina

REINDŽERIAI
sausio 22 d.

0 KILOMETRAI 5

Fogliano
šliuzas

iš Romos į Monte Kasiną – vedančių kelių sankryžoje. Vokiečių užimta Čisterną kertančia magistrale Nr. 7 ir geležinkeliu buvo permesta kariuomenė į Gustavo liniją. Užėmę miestą, sąjungininkai, galėtų perkirsti šias dvi arterijas. Tai greičiausiai priverstų vokiečius pasitraukti iš Kasino, o tada pavyktų lengviau užimti Italijos sostinę.

Planas buvo paprastas. Reindžeriai viena vora iš priešakinių pozicijų turėjo šliaužti *Fossa di Pantano* drėkinamuoju grioviu. Šis griovys buvo vakarinės Musolinio kanalo dalies atšaka ir baigėsi likus vos dviem mylioms (3 km) iki Čisternos. Ten jie turėjo išeiti į atvirą vietovę už miesto ir slinkti palei kelią Netuno link, per *Isola Bela* kaimelį prie numatyto objekto. Planas buvo rizikingas, bet reindžeriai ir buvo pasirengę vykdyti kaip tik tokias užduotis, turėjo reikiamos patirties. Žvalgyba nustatė, kad nebus labai priešinamasi. Deja, reindžeriams dar net nepradėjus puolimo, aplinkybės susiklostė nepalankiai. Keli britų karininkai, grįžtantys iš pasitarimo, skirto aptarti Kampoleonės puolimo veiksmų, pasuko ne ta kryptimi, pateko į vokiečių pasalą ir žuvo. Dalyvauti puolime buvo paskirtas kitas dalinys, jo karininkams paaiškinta užduotis. Dėl šio nutikimo puolimas dviem kryptimis buvo atidėtas iki sausio 29-osios nakties, tad prasidėjo 24 valandom vėliau, nei planuota. Pasinaudodami atokvėpiu vokiečiai permetė pajėgas į Čisternos apylinkes ir pasirengė didelei kontratakai prieš išsilaipinusiųjų Ancijuje placdarmą. Užuot, kaip tikėtasi, susidūrus vien su „Hermano Geringo" divizijos padaliniais, reindžeriams teko kautis dar ir su 26-osios šarvuotųjų grenadierių[20] bei 715-osios pėstininkų divizijos daliniais.

Viršuje: Prie Ancijaus žuvęs vokiečių karys ir automobilis (*Kübelwagen*), kuriuo jis važiavo.

Kitame puslapyje: Prieraše nurodyta, kad šios dvi nuotraukos darytos 1944 m. birželio 21 d. Jose matome partizanų būrį, sudarytą iš vokiečių traukinio pasprukusių belaisvių. Dalis jų – į nelaisvę prie Čisternos patekę reindžeriai. Jie pabėgo ir veikė priešo užnugaryje, trikdydami komunikacijas, kol nesusijungė su savomis pajėgomis.

Apačioje: Per Italijos kampaniją žuvusio kario laidotuvės.

Nežinodami apie pasikeitusias aplinkybes reindžeriai vėlų 29-osios. vakarą pradėjo Čisternos puolimą. Pirmieji puolė 1-asis ir 3-iasis batalionai. Apie 1 val. nakties jie nepastebėti prasiskverbė pro priešo priešakines linijas. 4-asis reindžerių batalionas ir reindžerių pabūklų kuopa gavo įsakymą išvalyti Ancijaus–Čisternos kelią pagrindinėms pajėgoms. Jie pajudėjo apie 2 val. nakties ir, įveikę vos 800 jardų (700 m), pateko į smarkią priešo ugnį. Išaušus paaiškėjo, kad susiklostė sunki padėtis. Priešakiniai batalionai nepasiekė Čisternos ir buvo priversti kautis prieš daug stipresnį priešą viena nuo kitos izoliuotomis kuopomis ir būriais. Blogiausia, kad 4-asis batalionas iš pradžių buvo sustabdytas priešo ugnies prie Isola Belos, o vėliau visiškai sustabdytas prie Femina Mortos, taip ir nepasiekęs kitų batalionų. Darbis sužinojo kad tanko iššautas sviedinys nukovė 3-iojo bataliono vadą majorą Alvą Milerį.

Apie 8 val. 30 min. tapo visiškai aišku, kad reindžerių padėtis kebli. 1-ojo bataliono vadas majoras Džekas Dobsonas per radiją pranešė, jog yra apsuptas už 800 jardų nuo Čisternos ir kad vokiečių ugnis daro didžiulių nuostolių atvirame lauke veikiantiems jo kariams. 3-iasis batalionas buvo tokioje pačioje padėtyje. 4-asis batalionas ir JAV 3-iosios pėstininkų divizijos daliniai mėgino pulti ir išlaisvinti apsuptus reindžerius, bet nepajėgė prasiveržti. Ankstyvą popietę 1-asis ir 3-iasis batalionai, tiksliau – tai, kas iš jų liko, atsidūrė ties išsekimo riba. Dalis reindžerių kovojo iki mirties. Kiti pasidavė, nes dauguma jų buvo sužeisti. Tik saujelė pasiekė savo linijas. 4-asis batalionas buvo visiškai apsuptas, bet išsilaikė iki 31 d. ryto ir,

[20] Panzergrenadiere – taip nuo 1942 m. buvo vadinami vermachto ir SS motorizuotųjų divizijų kariai.

sulaukęs savųjų pagalbos, drauge su kitomis pajėgomis galiausiai užėmė Feminą Mortą. Tačiau patyrus didžiulių netekčių, kai buvo visiškai sunaikinti 1-asis ir 3-iasis batalionai, tai atrodė menka paguoda.

Triuškinamas pralaimėjimas prie Čisternos pašalino visus tris reindžerių batalionus iš tolesnių karo veiksmų Europoje. Tik šešiems iš 767 1-ojo ir 3-iojo batalionų kariams pavyko ištrūkti. Kiti žuvo arba pateko į nelaisvę. Apie 500 paimtų į nelaisvę reindžerių vokiečiai vedė Romos gatvėmis ir net parodė apie tai propagandinį filmą. 4-asis batalionas po mūšio buvo ne ką geresnėje padėtyje. Tačiau jis dar dalyvavo kovose prie Ancijaus, padėdamas atremti vasario pradžioje priešo kontrpuolimą prieš placdarmą. Vėliau, pralaužus priešo gynybą ir užėmus Romą, gegužės pabaigoje ir birželio pradžioje batalionas veikė kaip 5-osios armijos patrulių mokykla į šiaurę nuo sostinės išsidėsčiusioje Čivitavekijoje. Gegužės pradžioje 1-ojo ir 3-iojo bataliono likučiai, apie 150 žmonių, tarp kurių buvo ir mūšyje nedalyvavusių užnugario karių, pasiųsti į Kamp Batnerį Šiaurės Karolinoje. Kai kurie iš jų tapo pėstininkų mokyklos instruktoriais, kiti perkelti į JAV bei Kanados 1-osios specialiosios tarnybos grupės 1-ąjį pulką. 1-asis ir 3-iasis batalionai oficialiai išformuoti rugpjūčio 15 d., o 4-asis batalionas – spalio 26 d.

REIDAI Į OKUPUOTĄ EUROPĄ

Darbio batalionui kaunantis Šiaurės Afrikoje, Anglijoje trumpam buvo suformuotas reindžerių padalinys vykdyti nedideliems reidams į okupuotos Europos pakrantę. 1942 m. rugsėjį neišvengiamai artėjant Darbio dalinio išvykimui į Šiaurės Afriką, nuspręsta iš Britanijoje dislokuotų JAV karių suformuoti naują reindžerių batalioną. Gruodžio 20 d. Tidvorto kareivinėse Viltšire įkurtas 29-asis laikinasis reindžerių batalionas, vadovaujamas majoro Rendolfo Milholando. Karininkai ir kiti kariai iš JAV 29-osios pėstininkų divizijos buvo perkelti, o 18 1-ojo bataliono karių paskirti rengti

Apačioje: Kandidatai tapti reindžeriais buvo atrenkami ne tik Britanijoje. Ši nuotrauka ir kito puslapio nuotrauka padarytos 1943 m. balandžio 22 d. Fort Džeksone, Pietų Karolinoje per kandidatų šaudymo kovos šoviniais pratybas. 1917 m. birželio 2 d. įkurtas naujas kariuomenės rengimo centras buvo pavadintas septintojo JAV prezidento, generolo majoro Endriu Džeksono vardu. Pirmuoju čia parengtu kariniu junginiu tapo 81-oji „Laukinių kačių" („*Wildcat*") divizija. 1939 m. Fort Džeksonas tapo pėstininkų rengimo centru. Buvo įrengtos keturios šaudyklos ir daugiau kaip 50 000 karių ten atliko dalį pratybų. Šiuo metu stovykloje įsikūręs didžiausias JAV kariuomenės pradinio rengimo centras. Jame vyksta daugiau nei pusė kasmet į JAV kariuomenę stojančių vyrų ir moterų mokymas.

Viršuje: 1943 m. balandžio 22 d. Fort Džeksone įkurtame „vokiečių kaimelyje" vykstančios dar vienos šaudymo kovos šoviniais pratybos.

naujus kandidatus. Kaip ir ankstesni reindžerių daliniai, 29-asis batalionas buvo pasiųstas į Achnakerį išeiti komandosų mokymų kurso. Paskui – į Spinbridžą mokytis jūrų desanto technikos. Programa baigta 1943 m. vasarį, ir reindžeriai persikėlė į Dartmutą. Ten šešioms savaitėms jie prisijungė prie 14-ojo komandosų bataliono. Skirtingai nei kiti reindžerių daliniai, 29-asis batalionas vykdė rizikingus mažus reidus. Paprastai juose dalyvavo po vieną ar du karius drauge su britų komandosais. Tai buvo priešą okupuotoje Europoje trikdančios misijos, dažniausiai Norvegijos arba šiaurinės Prancūzijos pakrantėse. Ir jos ne visada buvo sėkmingos. Vienas iš trijų tokių reidų Norvegijoje, kuriame dalyvavo 29-asis batalionas, pavadintas *„Roundabout"* („Karuselė") vyko kovo 23 d. Penki reindžeriai, trys britų bei penki norvegų komandosai išsilaipino Landete ir turėjo trikdyti priešo laivybą. Deja, juos pastebėjus vokiečių sargybai, misija nebuvo atlikta. Gegužę batalionas persikėlė į Budą (Kornvalyje), o liepą – į HMS *Dorlin*. Paskutinė reindžerių operacija buvo pavadinta *„Pound"*. Naktį iš rugsėjo 3 į 4 d. 12-ojo komandosų bataliono 18 karių ir 2 reindžerių komanda išsilaipino Uesano saloje, prie Bretanės krantų. Ten jie turėjo pulti vokiečių radiolokatorių. Vokiečių sargyba (galbūt dvi) buvo nukauta ir reido dalyviai grįžo namo be nuostolių. *„Pound"* buvo paskutinė reindžerių akcija prieš atvykstant iš Jungtinių Valstijų 2-ajam ir 5-ajam reindžerių batalionams. Tuo metu britų komandosų reidai už Kanalo taip pat retėjo. Po Uesano reido batalionas apsistojo Duvre ir spalio 15 d. buvo išformuotas Okehemptone, Devone, o kariai grąžinti į 29-ąją diviziją.

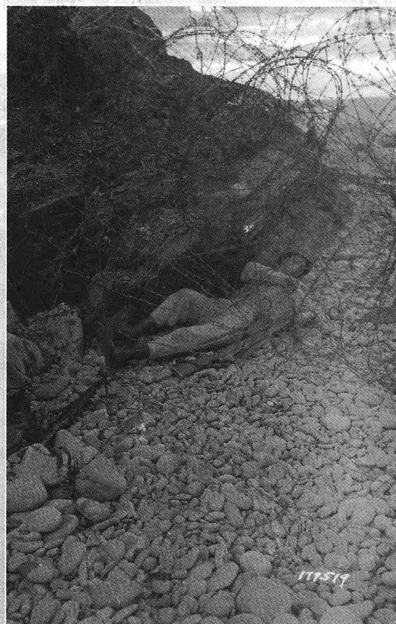

Reindžeriai rengiasi Škotijoje išsilaipinimui iš jūros priešui ginantis. 1-ojo bataliono reindžeriai vis dar dėvi 1917 m. britų pavyzdžio šalmus ir šaltame Škotijos ežere tobulina įgūdžius, kurių efektyvumą pademonstravo po dvejų metų Normandijoje. Sąjungininkų kariuomenė ir specialiosios pajėgos – reindžeriai, komandosai ir kiti tada vykusiai pritaikė rengimosi išsilaipinti priešo ginamame krante įgūdžius. Labai pagelbėjo ir jų turima speciali įranga, ypač įvairios jūrų desanto priemonės. Tai teikė jiems techninį pranašumą. 1942 m. rugpjūtis.

140994

PASIRENGIMAS OPERACIJAI „OVERLORD"

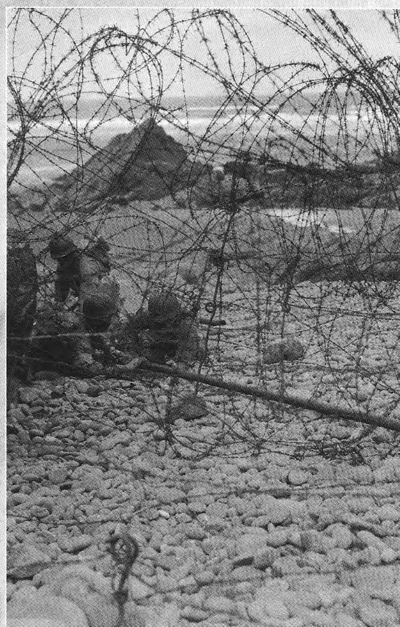
Trumpa 29-ojo laikinojo bataliono tarnyba 1942 m. ir 1-ojo, 3-iojo bei 4-ojo batalionų išformavimas 1944 m. anaiptol nereiškė reindžerių dalyvavimo Antrajame pasauliniame kare pabaigos. 1943 m. kovo 11 d., Darbio vadovaujamam 1-ajam batalionui kovojant Tunise, buvo duotas įsakymas pradėti formuoti 2-ąjį batalioną. Jis buvo įkurtas balandžio 1 d. Kamp Foreste, Tenesyje, vadovauti paskirtas pulkininkas leitenantas Viljamas Safaransas (*William Saffarans*). Iš 2000 kandidatų buvo atrinkti 500 kandidatų, kurių parengimas vyko stebint budrioms išformuoto 1-ojo bataliono karininkų ir kareivių akims. Po Safrano ir kitų trijų po jo buvusių vadų birželį daliniui ėmė vadovauti majoras Džeimas Ruderis (*James Rudder*), o batalionas pradėjo specialųjį pasirengimą. Rugsėjį jo kariai buvo mokomi žvalgų ir reiderių mokykloje Fort Pierse, Floridoje. Ten jie treniravosi naudoti nedidelius desantinius katerius ir valtis. Vėliau batalionas persikėlė į Fort Diksą Nju Džersyje, kur susipažino su naujausia taktika. Parengtas kovos veiksmams batalionas lapkričio 21 d. laineriu *Queen Elizabeth* išplaukė į Angliją.

Kadangi JAV karo planuotojai manė, jog įsiveržti į okupuotą Europą reikia dviejų tokių specialiųjų dalinių, prie 2-ojo reindžerių bataliono netrukus prisijungė ir dar vienas. Rugsėjo 1 d. Kamp Foreste buvo suformuotas 5-asis batalionas. Lapkritį jis, kaip ir 2-asis batalionas, baigė mokymus Fort Pierse, o nuo 20 d. treniravosi Fort Dikse. Į Angliją batalionas išplaukė 1944 m. sausį.

Pagrindinė nuotrauka: Atliekant išsilaipinimo pratybas „priešas" naudoja kovos šaudmenis. Škotija, 1942 m. rugpjūtis. Mažesnės nuotraukos šiame ir kitame puslapyje: Ginamose išsilaipinimo vietose didžiausia kliūtis buvo spygliuotoji viela. Svarbiausia priemonė jai pašalinti buvo Bangaloro torpedos. Nuotraukose: 29-asis batalionas.

Atvykęs į Angliją 2-asis batalionas iš pradžių buvo dislokuotas Bude, Kornvalio šiaurėje. Jis daugiausia dėmesio skyrė pasirengimui, tačiau pavieniai reindžeriai drauge su britų komandosais dalyvavo keliuose mažuose reiduose už Lamanšo. Daugumos jų tikslas buvo rinkti žvalgybos informaciją ar puldinėti priešą, kad suklaidintų vokiečius ir nuslėptų sąjungininkų išsilaipinimo vietą. Pavyzdžiui, 1943 m. naktį iš gruodžio 26 į 27 d. du reindžeriai dalyvavo operacijoje *„Hardtack 4"*. Buvo skirta užduotis įvertinti pakrantės gynybą prie *O* (pranc. – Ault), į pietus nuo Somos žiočių, toliau nuo Normandijos. 28 d. batalionas buvo perkeltas į Tičfildo kareivines, o vėliau Vaito saloje treniravosi kopti į uolas. Į Budą grįžo 1944 m. vasarį. Balandį kelias savaites buvo dislokuotas Vulkume, Devono šiaurėje, o 27 d. išvyko į Dorčesterį Dorsete.

Majoro Makso Šneiderio vadovaujamas 5-asis batalionas sausio 18 d. atvyko į Liverpulį ir iš pradžių apsistojo Leominsteryje. Kovą treniravosi komandosų rengimo centre Achnakeryje, o balandį – pasirengimo išsilaipinti centre. Pasirengimas truko iki gegužės 5 d., kai abu batalionai susijungė Dorčesteryje. Kitą dieną Ruderis buvo paskirtas įkurtos laikinosios reindžerių grupės vadu. Mėnesio pabaigoje batalionas persikėlė į paskutinę dislokavimo vietą prie Svonidžo. Iš ten „D" dieną turėjo išvykti atlikti užduoties.

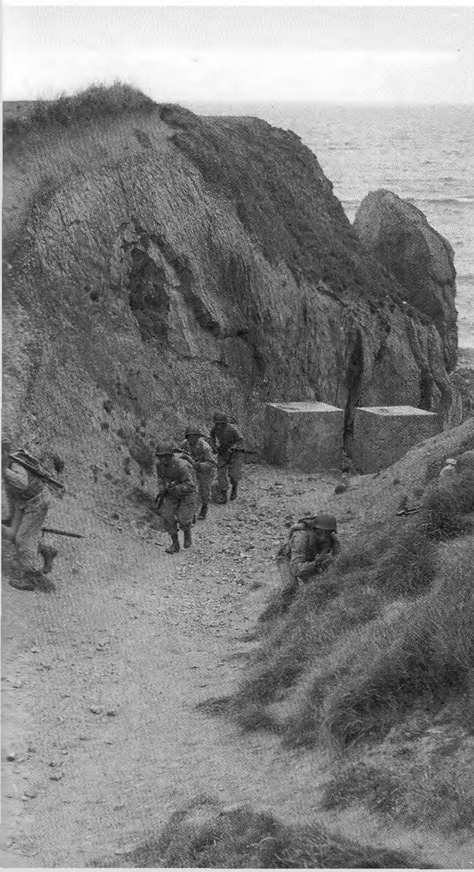
Kairėje: Nakties pratybos. 1944 m. sausis.

Dešinėje ir apačioje: Tai beveik galėtų būti Normandija – tokie patys įtvirtinimai ir griovos, kaip „Omahos" paplūdimiuose išsilaipinimo zonoje. Iš tiesų fotografuota Anglijoje, šiaurinėje Devono dalyje, prie Budo. Platūs smėlynai su kopomis ir uolomis reindžeriams ir kitoms sąjungininkų pajėgoms tapo puikia vieta tobulinti jūros desanto techniką. Ir, žinoma, palaikyti fizinę formą nuolatiniais pratimais su rąstais.

Kiame puslapyje: *Pointe du Hoc* puolimas – drąsi ir puikiai įvykdyta specialiųjų pajėgų ataka. Faktas, kad vokiečiai ten neturėjo kazematuose paslėptų pabūklų jokiu būdu nesumenkina puolimo svarbos.

LEONARDAS LOMELIS

Lomelis buvo 2-ojo reindžerių bataliono „D" kuopos seržantas. Nepaisant to, kad „D" dieną buvo sužeistas išsilaipinat Puent diu Oko bazėje, jis kopė į uolas ir suvaidino lemiamą vaidmenį operacijoje. Už trijų 155 mm pabūklų sunaikinimą buvo apdovanotas Pasižymėjimo tarnyboje kryžiumi.

„...Džekas Kunas (taip pat apdovanotas Pasižymėjimo tarnyboje kryžiumi) ir aš leidomės apsemtu keliu, vedančiu velnias žino kur. Pasirodo, jis vedė tolyn nuo kranto. Mes užlipome and šlaito, kuris visas buvo uždengtas maskuojamuoju tinklu. Akimirksniu prasikverbėme pro gyvatvorę ir pamatėme pabūklus. Tai buvo visiškai nelaukta sėkmė. Jie visi tvarkingai stovėjo pozicijose parengti šaudyti, šalimais sukrauta amunicija. Pabūklai buvo nukreipti į „Jutą", ne į „Omahą". Pozicijose nebuvo nė gyvos dvasios. Mes atidžiai apsidairėme aplinkui. Maždaug už 100 m, lauko pakraštyje, stovėjo automobilis ir atrodė, kad karininkas kalbasi su savo kariais.

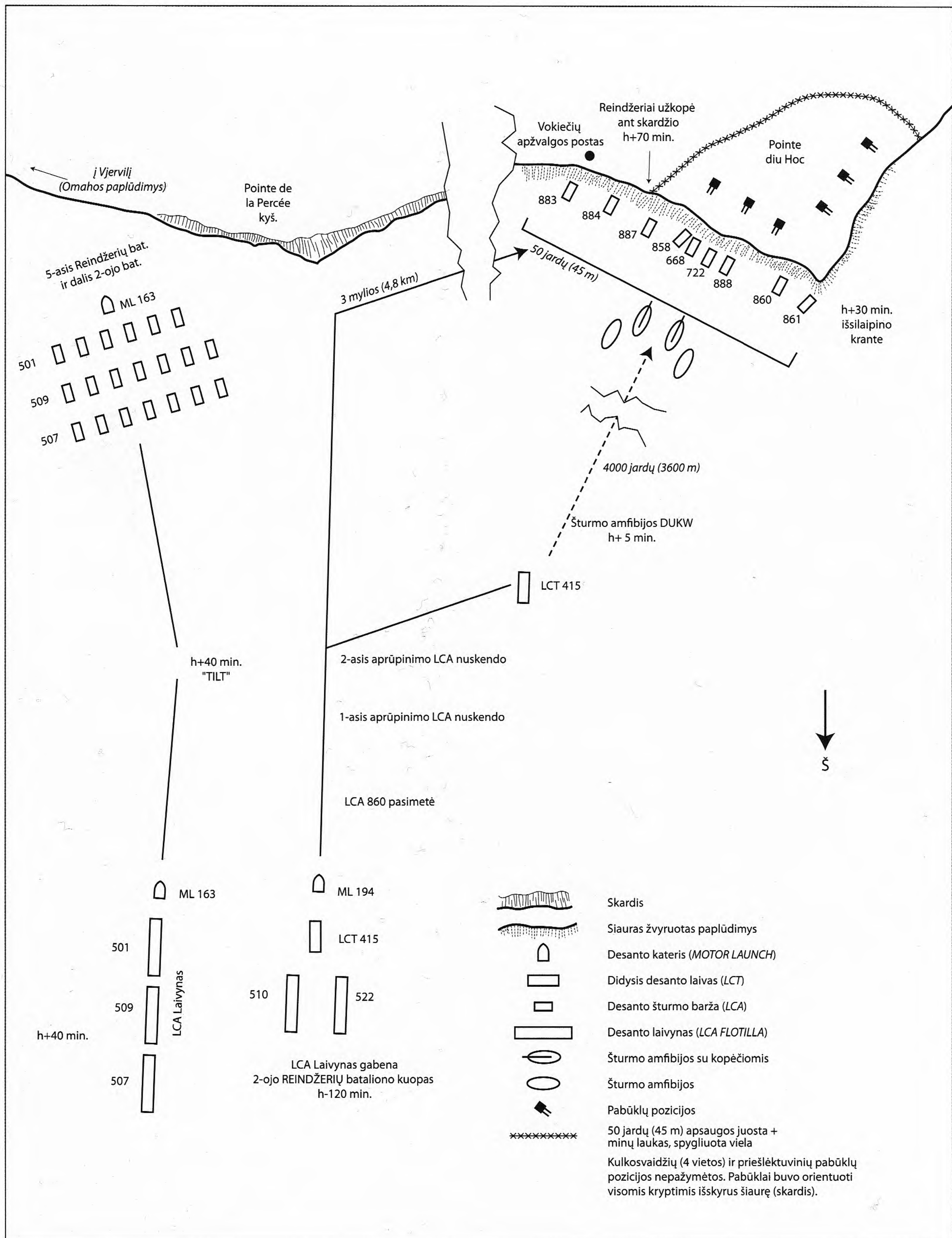
Mes nusprendėme, kad jeigu jau nieko nėra šalia, tai reikia išnaudoti tą galimybę. Aš pasakiau: „Džekai, tu mane pridenk, o aš sunaikinsiu juos". Viskas, ką turėjau, tebuvo dvi, jo ir mano, padegamosios granatos. Aš priėjau ir įkišau jas į pabūklų keliamuosius mechanizmus. Tai sugadino tuos mechanizmus ir taip akimirksniu dvi iš jų išvedžiau iš rikiuotės. Tada sudaužiau taikiklius ir mes bėgte grįžome prie maždaug už 100 jardų vingiuojančio kelio. Susirinkome visų savo vaikinų, saugančių kelio blokavimo postą, padegamąsias granatas ir nuskubėjome atgal. Sudėjome granatas į vertikalaus ir horizontalaus valdymo mechanizmus, sudaužėme likusius taikiklius. Nebuvo jokio triukšmo. Padegamosios granatos neskleidžia jokio garso, todėl niekas mūsų nepastebėjo..."

PUENT DIU OKO (*POINTE DU HOC*) PUOLIMAS

Per operaciją „Overlord" reindžerių grupė buvo priskirta JAV 116-ajam 29-osios pėstininkų divizijos pulkui. Jos užduotis buvo įvykdyti vieną pavojingiausių operacijos misijų. Į vakarus nuo išsilaipinimo zonos „Juta" stūksojo aukštos Puent diu Oko uolos. Žvalgyba aptiko jų viršuje šešias vokiečių pakrančių apsaugos baterijas, kurios galėjo apšaudyti paplūdimį ir įsiveržimo pajėgų laivyną. Įgulą sudarė 716-osios pakrančių apsaugos divizijos apie 200 karių.

Puent diu Oko puolimas prasidėjo 1944 m. birželio 6 d. 5 val. 40 min. linijiniam laivui „Texas", apšaudžius uolų viršūnes. Paskui vyko 19 vidutinių bombonešių A-20 „Boston", priklausančių JAV 9-osios oro pajėgų vadovybei, ataka. 225 atakai iš 2-ojo bataliono „D", „E" ir „F" kuopų atrinkti reindžeriai, vadovaujami paties pulkininko leitenanto Ruderio, įveikė sunkų kelią. Audringoje jūroje iš dviejų transportų, *Amsterdam* ir *Ben-my-Chree*, jie persėdo į savo desantinius katerius *LCA*. Tikėtasi, kad kelionė truks tris valandas. Tačiau desantinius katerius taip blaškė aukštos bangos, kad jų įgulos ir desantuojami kariai greitai permirko ir buvo nukamuoti jūros ligos. Du iš trijų lydinčių sunkiai pakrautų aprūpinimo katerių nuskendo. Blogiausia, kad pasimetė vienas desantinis kateris Nr. *LCA* 860, kurio denyje buvo 20 „D" kuopos reindžerių. Kariai buvo išgelbėti, juos paėmė motorinė valtis, vėliau reindžeriai grįžo į Angliją. Galiausiai dėl vedančiojo desantinio katerio, kuriame buvo ir Ruderis, vado navigacinės klaidos, flotilė pasuko prie kito kyšulio – Puent de la Persi, už 3 mylių (5 km) į rytus nuo tikslo. Ruderis pastebėjo klaidą, tačiau ataka įvyko 40 minučiių vėliau ir dėl to paskui kilo problemų. Pirma, lėtaeigiai *LCA* turėjo plaukti vakarų kryptimi palei krantą ir Puent diu Oką pasiekti būdami vos 100 jardų (90 m) nuo kranto, tad buvo pasiekiami artimos priešo ugnies. Antra, *Texas* apšaudymą baigė tiksliai nustatytu laiku ir tikėtasi, kad reindžeriai tuo metu spės sėkmingai išsilaipinti. Nutraukus ugnį gynėjai spėjo greitai užimti savo ugniavietes ir pozicijas. Du eskadriniai mininininkai, USS *Satterlle* ir HMS *Talybont*, pamėgino pakeisti situaciją, tačiau jų ugnies galia buvo gerokai mažesnė nei linijinio laivo. Galiausiai kitos 2-ojo bataliono pajėgos ir 5-asis Šneiderio vadovaujamas batalionas turėjo išsilaipinti juos remiant Ruderio pajėgoms, šiam iššovus signalines raketas ir taip pranešus apie sėkmingą išsilaipinimą. Dėl vėlavimo signalinės raketos nebuvo iššautos ir apie 7 val. Šneideris pradėjo vykdyti iš anksto aptartą alternatyvų planą. Buvo paskelbtas sutartas slaptažodis „Tilt", ir pusantro bataliono gabenatys desantiniai kateriai *LCA* nuo Puent diu Oko pasuko prie vakarinio Omahos paplūdimio išsilaipinimo zonos krašto.

Trys Ruderio kuopos, netekusios 40 karių, išsilaipino siuarame paplūdimyje uolų papėdėje. Greitai tapo aišku, kad jų bėdos dar nesibaigė. Ne tik kad buvo įspėti gynėjai, bet ir didžioji dalis reindžerių alpinistinės įrangos pasirodė netinkama naudoti. Desanto amfibijos DUKW su sulankstomomis kopėčiomis negalėjo įveikti duobėmis nusėtos išsilaipinimo vietos. Dauguma raketinių abordažinių kablių netiko naudoti, nes permirkusios virvės buvo per sunkios jas užšauti ant uolų viršūnių. Vis tiek puolimas vyko toliau: dalis abordažinių kablių buvo panaudoti, o reindžeriai turėjo nešamas sudedamąsias kopėčias. Kai kurie įstengė užkopti uolomis, paprasčiausiai pasinaudodami plyšiais jose. Nepaisydami intensyvios vokiečių ugnies ir kelių nukirstų virvių, dėl ko nukritę reindžeriai žuvo, Ruderio vyrai colis po colio stūmėsi aukštyn. 7 val. 30 min. vadovybė priėmė radijo pranešimą „Garbė Viešpačiui". Tai reiškė, kad dalis jo karių pasiekė tikslą ir kovodami slenka pakrantės kelio, nusidriekusio iš Grandkamp les Beinso, į vakarus ir nuo Vervil siur Mero – į rytus. Pranešime pažymėta, kad pasipriešinimas buvo silpnesnis nei tikėtasi. Taip nutiko todėl, kad apšaudymas iš

į Vjervilį
(Omahos paplūdimys)
Pointe de
la Percée
kyš.
Vokiečių
apžvalgos postas
Reindžeriai užkopė
ant skardžio
h+70 min.
Pointe
diu Hoc
883
884
887
858
668
722
888
860
861
h+30 min.
išsilaipino
krante
50 jardų (45 m)
3 mylios (4,8 km)
5-asis Reindžerių bat.
ir dalis 2-ojo bat.
ML 163
501
509
507
4000 jardų (3600 m)
Šturmo amfibijos DUKW
h+ 5 min.
LCT 415
h+40 min.
"TILT"
2-asis aprūpinimo LCA nuskendo
1-asis aprūpinimo LCA nuskendo
LCA 860 pasimetė
Š
ML 163
501
509
507
LCA Laivynas
h+40 min.
ML 194
LCT 415
510
522
LCA Laivynas gabena
2-ojo REINDŽERIŲ bataliono kuopas
h-120 min.
Skardis
Siauras žvyruotas paplūdimys
Desanto kateris (MOTOR LAUNCH)
Didysis desanto laivas (LCT)
Desanto šturmo barža (LCA)
Desanto laivynas (LCA FLOTILLA)
Šturmo amfibijos su kopėčiomis
Šturmo amfibijos
Pabūklų pozicijos
50 jardų (45 m) apsaugos juosta +
minų laukas, spygliuota viela
Kulkosvaidžių (4 vietos) ir priešlėktuvinių pabūklų
pozicijos nepažymėtos. Pabūklai buvo orientuoti
visomis kryptimis išskyrus šiaurę (skardis).

Viršuje: Tik trečią dieną po išsilaipinimo buvo galima atsipūsti ir išgabenti belaisvius. Matyti patiesta JAV vėliava. Tai turėjo padėti išvengti savų pajėgų apšaudymo, nes kitą dieną po išsilaipinimo keli reindžeriai žuvo juos apšaudžius sąjungininkų tankams.

Kairėje: Puent diu Oko nuotrauka iš oro. Keletą dienų prieš įsiveržimą priešo gynybos pozicijas bombardavo sąjungininkų pajėgos, vėliau jas apšaudė linijinis laivas *Texas*. Tačiau dėl 100 pėdų (30 m) aukščio uolų ir tvirtos gynybos puolimas vyko sunkiai. Dar sunkiau buvo užimtas pozicijas išlaikyti. Nors ir trūkstant žmonių (Ruderiui teliko 70 galinčių kovoti karių), reindžeriai didvyriškai atrėmė vokiečių kontratakas.

Puslapyje prieš tai: Praėjus dviem dienoms po išsilaipinimo nufotografuotas kelias aukštyn uolomis į Puent diu Oką, kuris tuo metu buvo naudojamas tiekimui. Matyti sujungtos kopimo virvės.

Višuje: JAV pajėgos išsilaipina „Omahos" paplūdimių zonoje. Ten patirta didžiausių nuostolių – žuvo daugiau nei 2000 karių. 5-asis reindžerių batalionas ir trys 3-iojo bataliono kuopos (kitos trys atakavo Puent diu Oką) išsilaipino „Omahos" vakariniame pakraštyje.

jūros ir bombardavimas ne tik pavertė Puent diu Oką sviedinių išrausta dykviete, bet ir demoralizavo daugumą gynėjų. Reindžeriai ėmėsi ieškoti pakrančių apsaugos pabūklų, bet ugniavietėse jų nebuvo. Mįslė paaiškėjo apie 9 val., radus pabūklus maždaug už 880 jardų nuo pakrantės. Jie buvo užmaskuoti ir parengti gabenti į ugniavietes. Kai šie pabūklai buvo sunaikinti, Ruderis ankstyvą popietę pasiuntė pranešimą aukštesniajai vadovybei: „Užėmėme *Pointe du Hoe* [!]. Užduotis įvykdyta. Reikia šaudmenų ir pastiprinimų. Dideli nuostoliai". Ir tai buvo visiška tiesa. Jo pajėgos, turinčios apie 100 galinčių kovoti karių, išsiskirsčiusios mažomis grupelėmis, turėjo atremti aršias vokiečių kontratakas. Padėtis dėl šaudmenų ir tiekimo buvo sunki, nes amunicija nuskendo drauge su tiekimo kateriais.

Ruderio vyrai turėjo nesileisti sutriuškinami, o 5-ajam batalionui buvo gyvybiškai svarbu prasimušti per „Omahos" išsilaipinimo zoną vakarų link, į Puent diu Oką.

Tačiau Šneiderio kariams, kaip ir kitoms JAV pajėgoms, skirtoms išsilaipinti „Omahoje", teko sunki užduotis. Išsilaipinta puikiai, su nedideliais nuostoliais. Tačiau kariams teko slėptis nuo žudančios priešo ugnies už žemos sutvirtintos pakrantės. 29-osios divizijos vado pavaduotojas generolas Normanas Kota, kilus didelei grėsmei „Omahos" desantui, apie 10 val. kreipėsi į Šneiderio žmones. Sunerimęs, kad jo kariai nepajėgs prasimušti iš paplūdimio, davė įsakymą: „Reindžeriai, veskite pirmyn". Atskiri būriai pajudėjo, ieškodami praėjimų tarp minų laukų ir įvairių kitų kliūčių. Galiausiai jiems pavyko pasiekti maždaug už 1000 jardų (900 m) nuo jūros lygiagrečiai krantui vingiuojantį kelią. Jis vedė į Vervilį vakariniame „Omahos" pakraštyje ir užstojo kelią į Puent diu Oką. Atėjus nakčiai pagrindinės 5-ojo bataliono pajėgos užėmė vakarinį Vervilio pakraštį, bet vis dar buvo toli nuo tikslo. Tačiau vienas „A" kuopos būrys įstengė apeiti miestelį iš pietų ir pasiekė Ruderį. Per kitą dieną Ruderio kariai, padedami laivyno artilerijos, atrėmė keletą smarkių kontratakų, gavo šiek tiek amunicijos ir pasipildė dar vienu 5-ojo bataliono būriu. Tos pačios dienos 17 val. vakaro jam įsakyta pulti Vervilio kryptimi ir susijungti su išlaisvinti juos iš apsupimo paskirtomis kolonomis, sudarytomis iš 2-ojo reindžerių bataliono „A", „B" ir „C" kuopų, 5-ojo reindžerių bataliono likučių ir 116-ojo pulko

kovinės grupės 150 karių. Nors ir remiamos priskirtų tankų, šios pajėgos buvo sustabdytos artilerijos ugnies prie Sen Pjer diu Monto. Ruderis buvo priverstas atsilaikyti dar vieną naktį. Kitą kartą mėginta pralaužti apsupimą 8 d. rytą. 5-asis reindžerių ir du 116-ojo pėstininkų pulko batalionai puolė, apeidami Sen Pjer diu Montą, ir pasiekė Ruderio pozicijas, galutinai užbaigdami mūšį dėl Puent diu Oko. Vėliau abu batalionai persikėlė į Grandkampą. Operacija Ruderio daliniui kainavo 135 gyvybes, bet pelnė prezidento padėką. Ši garbė taip pat buvo suteikta 5-ajam batalionui. Kitas dienas abu batalionai padėjo užimant Grandkampą ir naikinant atskirus vokiečių priešinimosi taškus šio miesto ir *Izinji* apylinkėse.

NUO NORMANDIJOS IKI PERGALĖS

Birželį ir liepą 2-asis ir 5-asis batalionai pasipildė pastiprinimais ir vykdė sargybos užduotis. Kita svarbiausia jų užduotis buvo išplėtoti laimėjimą, pasiektą išsiveržiant iš Normandijos placdarmo per vėliau – liepos pabaigoje – vykdytą operaciją „Kobra". Patono vadovaujama 3-ioji armija sėkmingai prasiveržė pro „butelio kaklą" prie Avranšo ir Pontobo – iš Normandijos pietvakarių į Bretanės šiaurės rytus. Ten ji išsiskleidė plačiu frontu. Du korpusai buvo nukreipti užimti Bretanę ir jos daugelį uostų, kuriuos gynė vokiečių kariuomenės XXVI korpusas. Generolo Trojaus Midletono (*Troy Middleton*) JAV VIII korpusas siauru frontu puolė išilgai pusiasalio pakrantės vakarinėje dalyje išsidėsčiusio Bresto kryptimi ir į pietvakarius, Reno link. Tuo pačiu metu generolo majoro vadovaujamas Voltono Volkerio (*Walton Walker*) JAV XX korpusas pietuose žygiavo Sen Nazairo link, siekdamas atkirsti Bretanę nuo likusios Prancūzijos dalies.

JAV pajėgos greit judėjo priekin. JAV 6-oji tankų divizija sparčiai puolė Bresto kryptimi. Rugpjūčio 2 d. praėjusi per Pontobą, po keturių dienų pasiekė fortą, bet nepajėgė priversti pasiduoti generolo Hermano Ramkės vadovaujamos vokiečių II parašiutininkų korpuso 30 000 karių įgulos. Smarkiai ginamą uostą pavyko užimti tik klasikinės apgulos būdu. Joje dalyvavo 2-oji, 8-oji ir 29-oji JAV pėstininkų divizijos, sąjungininkų aviacija ir karo laivynas, prancūzų Pasipriešinimo pajėgos ir du reindžerių batalionai. Operacija pradėta tik rugpjūčio 25 d., nes prieš tai teko užimti Sen Malą. Brestas buvo apjuostas 75 pagrindiniais betoniniais įtvirtinimais. Juos teko įveikti vieną po kito, dažnai naudojant liepsnosvaidžius, sprogmenų krepšius ir šarvus pramušančius kumuliatyvinius sprogmenis. Reindžeriai buvo mesti į kovą ir turėjo užimti keletą svarbesnių priešinimosi taškų. Ruderio 2-ajam batalionui tik per kelias sunkių kovų dienas (rugsėjo 5–9) pavyko užimti „Lochristo" bateriją. Tačiau galiausiai jie paėmė ir 1800 belaisvių. 5-asis batalionas prisidėjo prie dvi valandas trukusio Le Konkės puolimo. Vėliau daug lengviau įveikė La Mon Blanšą. Tačiau 17 d. *Fort de Portzic* šturmas truko dvi dienas. Jo užėmimas reiškė vokiečių priešinimosi pabaigą. Griuvėsiais virtęs Bresto miestas ir uostas pasidavė 18 d.

Iš Bretanės abu batalionai pasuko rytų link. Jie dalyvavo sąjungininkų puolime Vokietijos sienos kryptimi. Ten jiems teko įvairiausios užduotys. 5-asis batalionas spalį ir lapkritį Belgijoje saugojo generolo Omaro Bredlio (*Omar Bradley*) 12-osios armijos štabą. Gruodį jis buvo priskirtas Patono vadovaujamos JAV 3-iosios armijos 6-ajai kavalerijos grupei[21] ir vykdė įvairius nedidelio masto veiksmus priešo užimtuose miestuose. 1945 m. sausio mėnesį trumpam buvo priskirtas JAV 95-ajai pėstininkų divizijai. 1945 m. vasario 9 d. priskirtas 94-ajai pėstininkų divizijai ir užėmė platų fronto ruožą Vehingeno apylinkėse.

Ten 5-asis reindžerių batalionas vykdė labiau jo paskirtį atitinkančias užduotis. Vasario 23 d. atakavo iš placdarmo prie Saro upės ir prasiveržė 3 mylias (5 km) į

REINDŽERIO KREDO

Suprasdamas, kad aš savanoriškai, aiškiai suvokdamas pasirinktos profesijos pavojus, tapau reindžeriu, visada saugosiu savo reindžerių pulko prestižą, garbę ir *esprit de corps*.

Pripažindamas, kad reindžeris yra elitinis karys, kuris į mūšio sūkurį atvyksta žeme, jūra arba oru, aš suvokiu, kad mano tėvynė tikisi, jog aš, kaip reindžeris, pulsiu toliau ir greičiau ir kovosiu geriau nei bet kuris kitas karys.

Niekada nenuvilsiu savo draugų. Aš visada būsiu pasirengęs pavojams, fiziškai stiprus ir morališkai tvirtas ir visada padarysiu daugiau nei man sąžiningai priklausytų padaryti vykdant užduotį, kokia ji bebūtų. Šimtą procentų, o paskui dar daugiau.

Pasauliui kilniai parodysiu, kad esu specialiai atrinktas ir gerai parengtas karys. Mano pagarba aukštesesniesiems karininkams, tvarkinga uniforma ir prižiūrėta technika bus kitiems sektinas pavyzdys.

Energingai pasitiksiu savo tėvynės priešus. Sutriuškinsiu juos mūšio lauke, nes esu geriau pasirengęs ir kovosiu iš visų jėgų. Žodžio „pasiduoti" reindžerio žodyne nėra. Aš niekada nepaliksiu kritusio draugo priešo rankose ir jokiomis aplinkybėmis nepakenksiu savo šaliai.

Pasitelksiu vidinę tvirtybę, reikalingą reindžeriui kovojant, ir įvykdysiu užduotį, net jeigu būsiu likęs vienas.

[21] Nepaisant pavadinimo, mechanizuotoji kavalerijos grupė (angl. k. – Mechanized Cavalry Group) buvo motorizuotasis žvalgybos junginys, sudarytas iš štabo, štabo kuopos ir 2 žvalgybos eskadronų. Skirtingai nei kitose kariuomenėse, žvalgybos eskadronas buvo gerokai didesnis ir atitiko sustiprintą batalioną (vert. pastaba).

Kitame puslapyje: 2-ojo reindžerių bataliono „C" kuopa rengiasi patruliuoti. Visi dėvi M1941 pavyzdžio striukes, bet juosi skirtingus diržus ir avi skirtingą avalynę. Karys centre pasirėmęs ant automatinio šautuvo BAR.

Kitame puslapyje, apačioje: 6-asis reindžerių batalionas pirmojoje Dinagato puolimo bangoje. 1944 m. spalio 17 d.

vokiečių užnugarį. Šio prasiveržimo dėka po dviejų dienų užėmė virš tiekimo linijos tarp Iršo ir Cerfo vyraujančią kalvą. Vienišas ir apsuptas gausenių priešo pajėgų batalionas kovėsi iki 27 d. popietės, kai jį išvadavo JAV 10-osios tankų divizijos daliniai. Blokuodamas kelią batalionas neteko apie 90 karių, tačiau nukovė apie 300, sužeidė 500 ir paėmė į nelaisvę 300 vokiečių karių. Už šį mūšį batalionas pelnė prezidento padėką. Bataliono veiksmai palengvino tankų puolimą Tryro link ir padėjo JAV XX korpuso daliniams pasiekti Reino upę.

5-asis batalionas kovą buvo dislokuotas Liuksemburge. Ten pasipildė po Iršo–Cerfo operacijoje patirtų nuostolių. Kartu jis vykdė saugumo užduotis, pavyzdžiui, saugojo belaisvius ir palaikė tvarką užimtuose miestuose. Gegužės mėnesį vykdė vieną iš paskutinių užduočių. Drauge su JAV 3-iąja kavalerijos grupe per pietų Vokietiją puolė Austrijos kryptimi ir užėmė dažniausiai neginamus tiltus per Dunojų.

Kritus Brestui 2-asis batalionas taip pat patraukė į rytus puldamas per Belgiją. Spalio mėnesį tobulino pasirengimą Liuksemburge. Grįžę kovoti reindžeriai buvo priskirti JAV 28-ajai pėstininkų divizijai ir dalyvavo Hiurtgeno miške vykusiame mūšyje. Gruodį Ruderis buvo paaukštintas ir paskirtas vadovauti JAV 28-osios pėstininkų divizijos 109-ajam pėstininkų pulkui. Vadovavimą vokiečių kontrapuolimą Ardėnuose atremiančiam 2-ajam batalionui perėmė majoras Džordžas Viljamsas. 1945 m. sausį apsilpęs batalionas buvo išvestas iš priešakinių linijų ir įsirengė stovyklą Šnidhofe, Vokietijoje. Ten buvo papildytas. Vasarį batalionas priskirtas 102-ajai kavalerijos grupei ir kovo mėnesį dalyvavo forsuojant Ruro upę. Balandį jis vykdė apsaugos užduotis.

Vokietijai kapituliavus abu batalionai išformuoti. Gegužės mėnesį 2-asis reindžerių batalionas įsikūrė Dolreute, Čekoslovakijoje ir vykdė visą kompleksą saugumo priemonių. Jo pajėgos birželį sumažėjo iki minimumo, o spalio 23 d. buvo oficialiai išformuotas Kamp Patrik Henryje, Virdžinijoje. Toks pats likimas ištiko 5-ąjį batalioną. Gegužės ir birželio mėnesį lūkuriavęs Ryde, Austrijoje, jis buvo sumažintas iki minimumo ir spalio 22 d. oficialiai išformuotas Kamp Miles Stendiše, Masačiusetse. Tačiau šių dviejų batalionų išformavimas anaiptol nereiškė, kad reindžeriams Antrasis pasaulinis karas baigėsi.

Apačioje: Patrulis netoli Heimbacho. Vokietija. 1945 m. kovo 3 d.

REINDŽERIAI RAMIOJO VANDENYNO REGIONE

Nors dauguma reindžerių batalionų tarnavo Europos karo veiksmų teatre, priešpaskutiniais karo metais JAV 6-osios armijos vadas generolas leitenantas Volteris Kriugeris (*Walter Krueger*) neabejojo, kad Ramiojo vandenyno regione kovoje su japonais reikia panašių pajėgų. 1944 m. pavasarį, kai Filipinų išvadavimas tapo realia galimybe, buvęs Honolulu karo policijos viršininkas pulkininkas leitenantas Henris A. Mučis (*Henry A. Mucci*) perėmė vadovavimą 98-ajam lauko artilerijos batalionui, kuris jau dalyvavo mūšiuose Naujosios Džordžijos salyne ir buvo numatytas performuoti. Jis greitai neteko turėtų 75 mm haubicų. Tie kariai, kurie nenorėjo tapti reindžeriais, buvo perkelti kitur, o į naują formuotę įsiliejo papildymas. 1944 m. rugsėjo 24 d., jau vykstant intensyviam pasirengimui netoli Port Moresbio, Olandijos Rytų Indijoje, miestelyje oficialiai buvo suformuotas 6-asis reindžerių batalionas.

Po kelių savaičių 6-asis batalionas gavo kovos krikštą vykstant išsilaipinimo Leitoje pirminiam pasirengimui. Ji tapo pirmuoju JAV daliniu, grįžusiu į Filipinus po 1942 m. japonų okupacijos. Batalionas gavo užduotį svarbiausias prieigas prie Leitos pakrančių dengiančiose trijose salose išvesti iš rikuotės radijo ryšio stotį ir radiolokatorių. Jiems taip pat buvo nurodyta uždegti navigacines šviesas ir nukreipti laivyną į pagrindinį taikinį. 1944 m. spalio 17 d., iki pagrindinių pajėgų išsilaipinimo

Viršuje: 6-ojo bataliono „E" kuopos reindžeriai laipinasi į desantinį katerį, 1944 m. spalio 17 d.

Sekančiame puslapyje, viršuje: 6-ojo reindžerių bataliono „B" ir „E" kuopų kariai laipinasi į krantą paskui šarvuotus buldozerius, Santjago sala, Luzonas, 1945 m. sausio 20 d.

Sekančiame puslapyje apačioje, kairiau: Partizanai pasitinka reindžerius Dinagato saloje, 1944 m. spalio 18 d.

Sekančiame puslapyje apačioje, dešiniau: Dinagato saloje iškeliama JAV vėliava.

likus trims dienoms, dalis bataliono štabo kuopos ir „D" kuopa išsilaipino Suluano saloje. Kita – didžioji – bataliono dalis išsilaipino didesnėje Dinagato saloje. Prie Dinagato reindžeriai iš penkių greitaeigių transporto laivų perlipo į desantinius katerius ir 9 val. 30 min. pasuko kranto link. Nors įveikiant rifus kilo sunkumų, 12 val. 30 min. visos kuopos buvo išsilaipinusios šiaurinės salos dalies pakrantėje, išsiųsti patruliai ieškoti nedidelės priešo įgulos saloje. Suluano ir Dinagato salos buvo šukuojamos ir kitą dieną, o kita štabo kuopos dalis ir „B" kuopa išsilaipino Homonhono saloje. Suluane ir Homonhone išsilaipinę daliniai greitai įvykdė skirtas užduotis ir persikėlė į Dinagatą, didžiausią iš visų trijų salų. Ten prisijungė prie pagrindinių pajėgų. Keletą kitų savaičių batalionas iš pajūrio Loreto kaimelio stebėjo japonų laivų judėjimą, patruliavo, vykdė oro atakas, naikino izoliuotus japonų priešinimosi taškus. Lapkričio 14 d. reindžeriai išplaukė į Leitą.

Leitoje 6-asis batalionas kovėsi keletą savaičių ir įvykdė kelias užduotis. Taip pat lapkritį ir gruodį reindžeriai saugojo 6-osios armijos štabą Tanuane ir Tolosoje bei buvusio dislokavimo vietoje aerodromą įrenginėjantį „Jūrų bičių"[22] dalinį. Vėliau dalyvavo išsilaipinant Luzone, pagrindinėje Filipinų saloje. 1945 m. sausio 9 d. prasidėjo Krugerio vadovaujamos 6-osios armijos išsilaipinimas Lingajeno įlankoje. Priešakinėse gretose reindžerių nebuvo. Jie išsilaipino į krantą 10 ir 11 d. Kelias savaites batalionas saugojo 6-osios armijos štabą. Tačiau vykdė ir kelias puolamąsias operacijas. Dvi kuopos išsilaipino prie Lingajeno įlankos šiaurės vakarų prieigų – Santjago saloje – ir įrengė radijo stotį. Tuo metu kiti padaliniai vykdė žvalgybą patruliuodami Luzono kalnuose ir centrinės dalies džiunglėse.

Labiausiai išgarsėjusi reindžerių operacija įvyko sausio pabaigoje. 27 d. Mučis dalyvavo 6-osios armijos štabo pasitarime Dagupane. Jis gavo užduotį išvaduoti apie 500 JAV karių iš japonų belaisvių stovyklos centrinės dalies lygumoje, už 10 mylių (16 km) į rytus nuo Kabanatuano. Dauguma belaisvių pateko į nelaisvę 1942 m. japonams užgrobus salą. Baimintasi, kad jie gali būti perkelti arba išžudyti anksčiau, nei suspės išvaduoti pagrindinės puolančios pajėgos. Mučis suprato, kad visam batalionui įsiskverbti 30 mylių (48 km) už fronto linijos yra pernelyg rizikinga. Todėl dalyvauti reide pasirinko kapitono Roberto Princo vadovaujamą „C" kuopą ir 2-ąjį „F" kuopos būrį, iš viso 121 karį. Iki tikslo reindžerius turėjo lydėti filipiniečių partizanai. Stovyklą stebėjo Alamo žvalgai (*Alamo Scouts*). Tai buvo specialus žvalgybos padalinys, suformuotas Krugerio nurodymu ir pavadintas įžymiosios misijos jo gimtajame Teksase, San Antonijo mieste, vardu[23].

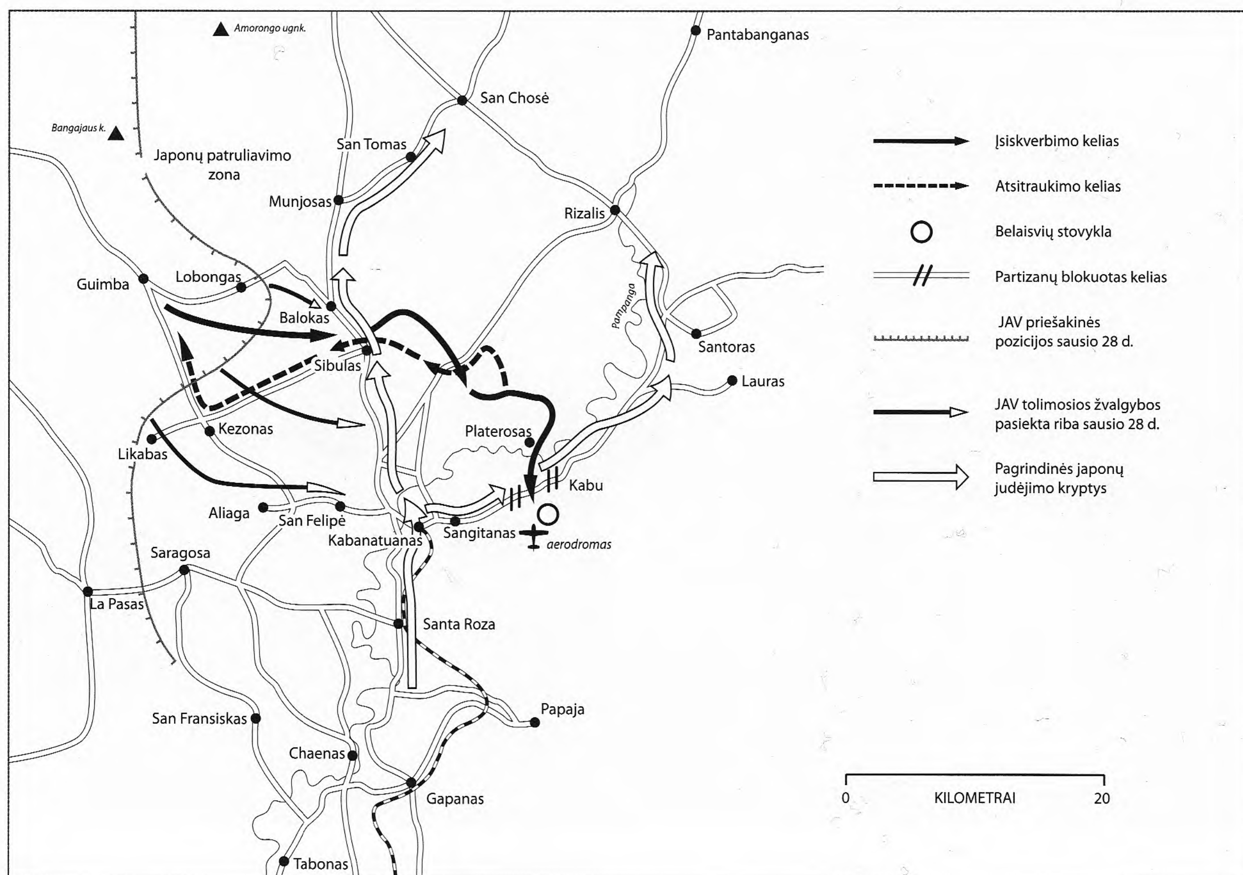
Reidas prasidėjo 28 d. apie 5 val. ryto. Reindžeriai iš bazės Kalasyje sunkvežimiais per Dagupaną buvo permesti į Guimbą. Iš ten pėsčiomis nužygiavo keletą mylių rytų kryptimi, į Lobongą, kur susitiko su kapitono Eduardo Džonsono vadovaujamu 80 vietos partizanų būriu. Jau tamsoje jie patraukė savo tikslo link. Rytų kryptimi vedančiais džiunglių takeliais nužygiavo į vietovę už 3 mylių (5 km) į pietus nuo Baloko. Perėję Kabanatuano–San Chosės kelią, patraukė toliau, į rytus. Apie vidurnaktį persikėlė per Talaveros upę ir 29 d. 4 val. ryto pasiekė Kabanatuano – Rizalo kelią. Po dviejų valandų Mučio grupė sustojo Balinkarine, už penkių mylių (8 km) nuo stovyklos. Ten kariai pavalgė ir pailsėjo. Per 24 valandas jie buvo įveikę 25 mylių kelią. Prie Mučio prisijungė kapitonas Chuanas Pajota, atsivedęs 90 ginkluotų partizanų ir 160 nešikų. Pajota turėjo netgi vežimėlių, kurių reikėjo nugabenti sergančius ir nusilpusius belaisvius iki savo kariuomenės pozicijų. 16 val. Mučis nuvedė karius į pietus, Plateros kryptimi. Sutikti du Alamo žvalgai pranešė, jog Kabanatuanas saugomas 500 japonų karių ir kad netoli stovyklos prie *Kabu* vingiuojančiu keliu Kabanatuanas–Rizalas traukiasi priešo divizija. Mučis gavo 6-osios armijos štabo leidimą palaukti, kol priešo divizija išvyks ir atidėti puolimą iki rytojaus.

[22] Taip vadinti JAV karinio jūrų laivyno statybos bataliono kariai. Pavadinimas kilo nuo statybos bataliono (angl. – Construction Battalion) trumpinio „CB" (taigi skamba kaip „jūros bičių" santrumpa). Vėliau buvo sukurtas ir jų ženklas – su stilizuota bite, „ginkluota" statybos įrankiais ir Tompsono pistoletu kulkosvaidžiu (vert. pastaba).

[23] 1836 m. per Teksaso revoliuciją Alamo katalikų misijos pastate ir greta esančiame forte įsitvirtinę 189 teksasiečiai buvo apsupti 1800 Meksikos kariuomenės karių ir atsisakė pasiduoti. Po dviejų savaičių apsupties beveik visi gynėjai žuvo, o keli likę gyvi ir paimti į nelaisvę buvo nužudyti (vert. pastaba).

Viršuje: JAV karių išvadavimo iš japonų belaisvių stovyklos oeracija. Kabanatuanas.

Mučio sumanytas reidas buvo sudėtingas. Jame dalyvavo keleto skirtingų struktūrų pajėgos. Džonsono partizanai ir prieštankiniais granatsvaidžiais – „bazukomis" – ginkluota šešių reindžerių komanda įsirengė blokuojamąsias pozicijas prie kelio, apie 800 jardų (700 m) į pietvakarius nuo stovyklos. Jie turėjo paversti niekais bet kokius japonų mėginimus pulti nuo Kabanatuano miesto pusės. Pajotos partizanai irgi blokavo tą patį kelią, bet prie *Kabu* tilto, už vienos mylios (1,6 km) į šiaurės rytus nuo stovyklos. Jie turėjo sutrukdyti atvykti *Sebu* mieste dislokuotai 800 karių įgulai.

Kitiems partizanams įsakyta nukirpti stovyklos telefono laidus ir taip sutrukdyti šauktis pagalbos iš kitur. 2-asis „F" kuopos būrys, vadovaujamas antrojo leitenanto Džonio Merfio, prasiskverbė prie stovyklos pačios rytinės ribos. „C" kuopai pradėjus pulti pro šiaurinėje pusėje įrengtus pagrindinius vartus, šalia kurių buvo JAV belaisvių barakai, Merfio kariai turėjo neutralizuoti dvi ugniavietes ir porą stebėjimo bokštų. Gyvybiškai svarbu buvo veikti greitai. Bent kiek padelsus japonai galėjo spėti išžudyti belaisvius.

Išvykę iš Platero 30 d. popietę, reindžeriai ir partizanai persikėlė per Pampangos upę. Partizanai užėmė numatytas blokuojamąsias pozicijas, o reindžeriai nepastebėti priartėjo prie stovyklos. Puolimas prasidėjo apie 19 val. 45 min., kai buvo nukirpti laidai ir vyko Merfio diversinė ataka rytinėje pusėje. Maždaug už 20 jardų nuo pagrindinių vartų įsitaisiusi „C" kuopa veržliai puolė ir nukovė sargybinius bei šalia esančiuose barakuose besiilsinčius priešo karius. Kuopos pabiro joms skirtas užduotis vykdančiomis grupelėmis ir pasklido po stovyklą. Buvo sunaikinti keturi tankai ir du sunkvežimiai. Antpuolis baigėsi po 30 minučių.

Viršuje: Reindžeriai lydi iš Kabanatuano stovyklos išvaduotus belaisvius. Luzono sala, Filipinai. 1945 m. sausis.

Princas iššovė vieną raudoną signalinę raketą, reiškiančią įsakymą trauktis. Reindžerių nuostoliai buvo labai nedideli – vos keli kariai sužeisti. Tačiau karo gydytojas kapitonas Džeimsas Fišeris buvo sužeistas mirtinai minosvaidžio sviedinio skeveldros, o antrasis žuvęs, Rojus Svyzis, tapo „draugiškosios ugnies"[24] auka. Nutolus per vieną mylią nuo ugnies apimtos stovyklos kapitonas iššovė antrą signalinę raketą. Tai buvo ženklas abiems blokavimo komandoms pasitraukti iš pozicijų. Džonsonas nepatyrė jokių trukdžių ir sekė paskui atsitraukiančius reindžerius bei išvaduotus belaisvius. Tačiau Pejota užtruko valandą, kol jo kariai smarkiai šaudėsi su netikėtai didelėmis, apie 2000 žmonių turinčiomis japonų pajėgomis iš *Sebu*.

Atsitraukiančios kolonos susitiko prie Pampangos upės, kur ligonių ir sužeistųjų laukė vežimėliai. Vėliau pasiekė Platerosą. Ten kitą dieną Fišeris mirė nuo žaizdų paties įrengtoje laikinoje lauko ligoninėje. 21 val. 30 min. pradėjo kitą grįžimo pas saviškius etapą ir su vis didėjančiu vežimėlių skaičiumi pasiekė Balinkariną. Pristabdyti japonų persekiojimui buvo skirta užnugario ir sparnų sauga. Kolona slinko lėtai į pietus keliu, lygiagrečiu tam, kuriuo atvyko prie stovyklos. Tačiau Mučiui sekėsi. Jis sužinojo, kad keliauti teks trumpiau, nei tikėjosi. Kol jie buvo išvykę į operaciją, fronto linija pasistūmėjo nuo Guimbos iki Lobongo. Su 6-osios armijos daliniais reindžeriai susitiko Talaveros miestelyje. Ten buvo sutelkti sanitariniai automobiliai ir kitos transporto priemonės, reikalingos ligoniams ir sužeistiesiems nuvežti į artimiausias Guimbos ligonines. Iš nelaisvės buvo išvaduoti 513 belaisvių, du reindžeriai žuvo ir 10 – sužeisti. Kabanatuano reidas buvo klasikinės reindžerių operacijos pavyzdys ir nusipelnė Makarturo (*Douglas MacArthur*) padėkos. Jis rašė: „Nė vienas šio karo epizodas nesuteikė man didesnio pasitenkinimo, kaip reindžerių išvaduoti amerikiečiai". Grįžę reido dalyviai sulaukė ne tik žiniasklaidos garbinimo, bet buvo ir apdovanoti. „C" kuopa ir 2-asis „F" kuopos būrys pelnė prezidento padėką. Mučis ir Princas gavo po Pasižymėjimo tarnyboje kryžių, kiekvienas karininkas – po Sidabro Žvaigždę ir kiekvienas žemesnio rango karys – po Bronzos Žvaigždę.

[24] Angl. „friendly fire" – terminas, reiškiantis savų karių apšaudymą (vert. pastaba).

Apačioje: Donaldas A. Abramsas iš 6-ojo reindžerių bataliono ir buvęs belaisvis Abė Abrahamas. 1945 m. sausio 30 d.

MERILIO „PLĖŠIKAI"

1943 m. Indijoje buvo suformuotas Amerikos reindžerių tipo 5307-asis mišrus laikinasis dalinys. Jo rengimui vadovavo chinditų[25] vadas Ordas Vingeitas (Orde Wingate). Pagal savo vado brigados generolo Franko Merilo (Frank Merrill) pavardę pavadinti „Merilio plėšikais", jie kovojo puikiai ir pelnė prezidento padėką. Neturėdami sunkiųjų ginklų sumušė karių skaičiumi pranašesnius japonų 18-osios divizijos veteranus, 1941 m. užkariavusius Singapūrą ir Malajus. Jie sutrikdė priešo tiekimo bei ryšių linijas ir galiausiai užėmė vienintelį visoje Birmoje bet kokiu oru veikiantį Mjičinos aerodromą. Būdami Birmoje jie treniravo gurkus ir kačinus[26].

[25] Chinditai – britų valdomoje Indijoje suformuotų specialiosios paskirties būrių kariai. Jiems vadovavo Ordas Čarlis Vingeitas. Pavadinimas „chinditas" kilo iš mitologinio žvėries Chinthe, kurio skulptūros saugo budistų šventyklas Birmoje, pavadinimo (vert. pastaba).

[26] Etninės kalniečių grupės, gyvenančios atitinkamai Nepale ir Birmoje (vert. pastaba).

Kabanatuno misija buvo aukščiausias 6-ojo bataliono veiksmų taškas Ramiojo vandenyno kampanijoje. Tiesa, batalionas Filipinuose veikė iki karo pabaigos ir vykdė įvairias operacijas: staigius antpuolius, žvalgybą, „valė" Luzono kalnus. Šias operacijas atliko atskiros kuopos. Pavyzdžiui, balandį viena kuopa buvo pasiųsta užkirsti japonams kelią pasitraukti iš rytinės Luzono dalies, kita kuopa gegužės pradžioje vykdė tolimąją žvalgybą į salos šiaurę. Šią užduotį vykdžiusi bataliono „B" kuopa turėjo prasiskverbti apie 200 mylių (320 km) už priešo linijų, pasiekti salos šiaurėje esantį Aparį ir padėti išsilaipinti JAV 11-ajai oro desanto divizijai. Jai išsilaipinus, reindžeriai su parašiutininkais puolė Kagajano upės slėniu iš Apario pietų kryptimi. Ten ji turėjo susitikti su JAV 37-ąja pėstininkų divizija. Tai buvo vienas didesnių šios kampanijos mūšių.

1945 m. rugpjūtį Japonijai kapituliavus batalionas buvo paskirtas vykdyti okupacinę tarnybą. Jau rugpjūčio 20 d. demobilizuoti 139 kariai. Kiti rugsėjo 15 d. išvyko iš Luzono ir po 10 dienų išsilaipino Vakajamoje, Honsiu salos pakrantėje. Batalionas įkūrė stovyklą, kurią pavadino Kemp Fišeriu – traukiantis iš Kabanatuano žuvusio gydytojo garbei. Tačiau okupacinė tarnyba nebuvo varginama ir neilgai truko. Lapkričio pabaigoje batalionas, stebint Krugeriui, paskutinį kartą žygiavo paradine rikiuote. Jis buvo išformuotas gruodžio 20 d. Taip baigėsi reindžerių dalyvavimas Antrajame pasauliniame kare.

Kitame puslapyje: JAV parengtas reindžeris gurkas sargyboje. Mjičina. 1945 m. sausio 18 d.

Apačioje: Mjičinoje vykstantis gurkų ir kačinų rengimas.

APDOVANOJIMAI

Dalinys	*Apdovanojimas*	*Vieta*	*Data*
1-asis reindžerių batalionas (1)	Prezidento padėka	*El Guetara*	1943
	Prezidento padėka	*Salerno*	1943
2-asis reindžerių batalionas (2)	Prezidento padėka	*Pointe du Hoc*	1944
	Karo kryžius	*Pointe du Hoc*	1944
3-iasis reindžerių batalionas (3)	Prezidento padėka	*Salerno*	1943
4-asis reindžerių batalionas (4)			
5-asis reindžerių batalionas (5)	Prezidento padėka	*Pointe du Hoc*	1944
	Karo kryžius	*Pointe du Hoc*	1944
	Prezidento padėka	*Irsch–Zerf*	1945
6-asis reindžerių batalionas (6)	Prezidento padėka	Kabanatuanas (7)	1945
	Prezidento padėka	Filipinai	1944–45

Pastabos

1 – dalyvavo šešiose kampanijose, įskaitant keturis jūrų desantus.
2 – dalyvavo penkiose kampanijose, įskaitant vieną jūrų desantą.
3 – dalyvavo keturiose kampanijose, įskaitant tris jūrų desantus.
4 – dalyvavo keturiose kampanijose, įskaitant tris jūrų desantus.
5 – dalyvavo penkiose kampanijose, įskaitant vieną jūrų desantą.
6 – dalyvavo trijose kampanijose, įskaitant vieną jūrų desantą.
7 – apdovanoti: „C" kuopa ir „F" kuopos 2-asis būrys.

DARBIO ATSISVEIKINIMAS

1944 m. pabaigoje 1-asis, 3-iasis ir 4-asis reindžerių batalionai prieš grąžinant juos į JAV buvo oficialiai išformuoti. 1945 m. pabaigoje (prieš pat mirtį) Darbis parašė laišką po mūšių Europoje likusiems gyviems kariams: „Kaip vadas, aš didžiuojuosi galėjęs vadovauti tokiai puikiai amerikiečių karių grupei. Niekada taip neliūdėjau, kaip tą dieną, kai mums teko išsiskirti. Aš niekada nebuvau toks laimingas, kaip buvau drauge su jumis dalyvaudamas daugybėje kvapą gniaužiančių operacijų. Jūs treniravotės sunkiai, kovojote tvirtai ir visomis jėgomis, nekreipdami dėmesio į sunkumus ar pavojus. Nuo didžiojo sąjungininkų reido į Djepą, sunkiose ir jaudinančiose kampanijose, pasibaigusiose mūšiuose Ancijaus pakrantėse, 1-asis, 3-iasis ir 4-asis reindžerių batalionai pademonstravo neregėtas galimybes ir tarnavo pagal geriausias Amerikos kariuomenės tradicijas. Jūsų laimėjimai kalba patys už save.

Mes, likę gyvi reindžeriai, niekada nepamiršime savo kritusių ginklo brolių. Jie ir idėjos, už kurias jie kovojo, visada liks tarp mūsų, nes gerai suvokiame jų didvyriško pasiaukojimo kainą. Mes saugosime širdyse jų dvasią kiekvienu mūsų gyvenimo akimirksniu, kiekviename Amerikos kampelyje. Mūsų širdis jungia skausmas dėl jų netekties. Tačiau jas taip pat jungia mūsų pasididžiavimas, kad kovojome greta tokių narsių karių. Jie niekada nebus laikomi žuvusiais, nes jų dvasia gyva tarp mūsų. Negaliu geriau įvertinti savo pasididžiavimo jūsų puikiais laimėjimais, kaip pareikšdamas: vadovavimas reindžeriams buvo kaip eiklių žirgų būrio valdymas. Nereikėjo jokių pastangų priversti juos lėkti priekin. Sunku buvo juos suvaldyti. Sėkmės, reindžeriai. Ir tegul jūsų ateitį vainikuoja pelnytos pergalės.'

SKIRIAMIEJI ŽENKLAI, APRANGA IR EKIPUOTĖ

Viršuje dešinėje: reindžerių rankovių antsiuvai. Pirmasis (kairėje) sukurtas 1942 m. seržanto Antonio Flyto. Visi šeši batalionai dėvėjo neoficialius lanko formos užrašus kaip kad šis, įteisintas 1987 m. Rombo formos (vidurinis) antsiuvus dėvėjo tik 2-ojo ir 5-ojo batalionų reindžeriai. Trečiasis (dešinėje) buvo dėvimas 29-ojo reindžerių bataliono karių. Apatinis neoficialus antsiuvas buvo naudojamas „Merilio plėšikų".

Dešinėje: rekonstruktoriai imituoja operaciją „Torch": kasdienės 1942 m. pvz. saržos uniformos, M1 pvz. šalmai, M1928 pvz. kuprinės, skersai krūtinės pakabinti dojokaukių krepšiai. Karys dešinėje ginkluotas M1 pvz. .30 kalibro pusiau automatiniu šautuvu. Kairysis ginkluotas M1928A1 pvz. „Tompsono" pistoletu-kulkosvaidžiu. Atkreipkite dėmesį į ant karių rankų užrištas skiriamąsias juostas su JAV vėliava.

Apačioje: Kapralas „Zipas" Kunsas demonstruoja 1-ojo reindžerių bataliono antsiuvą.

Antrajame pasauliniame kare reindžeriai dažniausiai dėvėjo stnadartines JAV kariuomenės uniformas ir naudojosi standartiniais ginklais. Žinoma, atsižvelgiant į jų išskirtinį vaidmenį, buvo ir išimčių. Dėl jų pradinio priskyrimo britų daliniams atsirado skirtumų ir uniformose. Skirtingų batalionų kariai naudojo standartinius skiriamuosius ženklus. Tačiau buvo naudojami ir įvairūs antsiuvai, rodantys karių priklausomumą reindžerių daliniams.

SKIRIAMIEJI ŽENKLAI

Pagrindinis visų šešių svarbiausių reindžerių batalionų karių skiriamasis ženklas Antrajame pasauliniame kare buvo antsiuvas ant kairiojo peties. Tai originalus neoficialus pavyzdys, 1942 m. pabaigoje seržanto Antonio Flyto (Anthony Fleet) sukurtas 1-ajam batalionui. Vėliau jį nukopijavo kiti batalionai ir pripažino JAV kariuomenės vadovybė. Flyto sukurtas antsiuvas buvo tamsiai mėlynos ir juodos spalvos, bangos formos, su baltomis raidėmis, įrėmintomis plona raudona linija. Žodis „reindžerių" išvedžiotas pačiame jo centre. Kairėje pusėje – bataliono numeris, o dešinėje – žodžio „batalionas" santrumpa „Bn". Antsiuvai gaminti vietoje, tad jų ne visada užteko, todėl gana įprasta nuotraukose matyti reindžerius ir be antsiuvų.

1942 m. lapkritį Šiaurės Afrikoje vykstant operacijai „Torch", 1-ojo reindžerių bataliono kariai turėjo specialius ženklus, rodančius jų tautybę besipriešinančioms Viši prancūzų pajėgoms. Tikėtasi, kad jie bus mažiau linkę šaudyti į JAV karius, nei į kitus. Ant kairiojo peties buvo pavaizduota JAV vėliava, o tarp alkūnės ir peties – baltas raištis. Kartais jis buvo rišamas ir ant abiejų rankų.

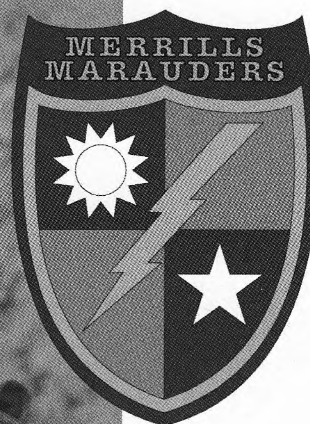
Trumpai gyvavusio 29-ojo laikinojo reindžerių bataliono kariai turėjo visiškai kitokį antsiuvą. Tai buvo mažas raudonas puslankio formos ženklas su užrašu „29-asis reindžerių" mėlynomis raidėmis. Kartais jis buvo tvirtinamas aukščiau 29-osios pėstininkų divizijos, iš kurios buvo atrinkti reindžeriai, emblemos – žaliai apvesto skritulio, kurį dalijo pusiau „S" formos žydros ir pilkos iškarpos.

1943 m. liepą buvo patvirtintas ir rugsėjį pradėtas naudoti antrasis visiems reindžeriams taikomo antsiuvo pavyzdys, nors iš pradžių skirtas tik 2-ajam ir 5-ajam batalionams: rombas, šviesiai mėlynas, aukso spalvos apvadais ir su tokios pačios spalvos užrašu „reindžeriai" centre. Nuo 1943 m. rugsėjo 5-ojo bataliono kariai turėjo oficialiai nepatvirtintus antsiuvus su dviem aukso spalvos apvadais, bet jie po kelių mėnesių pakeisti standartiniais. Abu antsiuvai buvo praminti „Mėlynuoju Sunoco", nes atrodė labai panašūs į JAV naftos kompanijos „Sunoco" logotipą. Šie rombo formos antsiuvai kartais buvo tvirtinami ant abiejų pečių. 1945 m. vasarą, karui Europoje pasibaigus, 2-asis ir 5-asis batalionai savo „mėlynuosius Sunoco" antsiuvus pakeitė į bangos formos ženklus.

2D
RANGER
BN

RANGERS

29th RANGER

MERRILLS
MARAUDERS

Viršuje: Apranga drėgnam orui. 1942 m. spalio 31 d., Škotija. Kariai užsidėję ne britų M1917A1, bet naujojo (M1) pavyzdžio šalmus. Įprastą neperšlampamą gumuotos medvilnės apsiaustą netrukus pakeitė guma padengtas nailoninis – be gobtuvo, tik suveržiamas aplink kaklą virvute. Visi apsiaustai buvo su žiedeliais, kuriais naudojantis juos buvo galima paversti palapinėmis.

Puolant Puent diu Oką abiejų batalionų reindžeriai ant savo šalmų galinės pusės nupiešė indentifikavimo ženklus: rombo formos, auksine bei juoda spalva užrašytu bataliono numeriu centre. Karininkų šalmai papildomai buvo pažymėti trumpa plačia balta horizontalia juosta už rombo. Puskarininkių šalmai – tokia pačia, tik vertikalia juosta.

APRANGA

Dažniausiai reindžeriai vilkėjo standartines JAV karines uniformas. Pratybose Škotijose dauguma jų dėvėjo pilkai žalios spalvos[27] kombinezonus bei turėjo M1917A1 pavyzdžio britų šalmus, kurie 1942 m. antroje pusėje pakeisti standartiniais M1 pavyzdžio šalmais. Operacijoje Šiaurės Afrikoje reindžeriai dėvėjo saržines alyvinės spalvos kelnes, tokios pačios spalvos vilnonius marškinėlius ir medžiaginius getrus, turėjo M1 šalmus. Esant šiltam orui dažniausiai buvo atsiraitę rankoves. Žinoma, naktį dykumoje buvo šalta, tad jie vilkėjo M1941 pavyzdžio striukes su viena eile sagų. Vos siekiančios liemenį striukės naktį esant žemai temperatūrai nuo šalčio saugojo tik vidutiniškai. Todėl reindžeriams buvo įprasta dėvėti papildomus drabužius. Megztiniai, šalikai, slepiamosios spalvos megztos kepurės ir kepuraitės

[27] *Olive drab* – JAV kariuomenėje priimta aprangos ir technikos spalva (vert. pastaba).

jiems padėjo sušilti. Tankų daliniams skirta klubus siekianti striukė su megzta apykakle ir rankogaliais buvo labai vertinama, nes pašiltintas pamušalas teikė geresnę apsaugą nuo šalčio. Vilkėdami M1941 pavyzdžio striukes reindžeriai žygiavo per Siciliją, Italiją ir Normandiją. Tačiau atsiradus pirmai galimybei daugelis jų persi-rengė1943 m. pavyzdžio vilnonėmis striukėmis. Jos buvo geriau pritai-kytos žiemai, kuri reindžerius pasitiko paskutiniame Europos kampanijos etape.

Ramiojo vandenyno rajone veikusio 6-ojo reindžerių bataliono kariai dažniausiai vilkėjo darbinius kombinezonus. Per Kabanatuano reidą jie dėvėjo 1941 m. pavyzdžio kepures. Retkarčiais kai kurie reindžeriai vilkėjo to meto britų uniformas. 1942 m. Djepe kovojusi komanda vilkėjo beveik tokias pačias uniformas kaip britų dalinių, prie kurių jie buvo priskirti, kariai. Taip pat aprengti buvo ir 29-ojo laikinojo reindžerių bataliono kariai, dalyvavę reiduose į okupuotą Europą.

Viršuje: Britų M1917A1 pavyzdžio šalmą užsidėjęs seržantas Džonas S. Rembeckis naudojasi rašomąja mašinėle. Anglija. 1942 m. spalis.

GINKLAI

Reindžeriai buvo labai judrūs lengvieji pėstininkai. Paprastai jie neturėjo sunkiųjų ginklų, galingesnių už lengvuosius ir vidutinius kulkosvaidžius, minosvaidžius ir „bazukas". Jų ginklai buvo standartiniai arba prilygstantys kitų JAV pėstininkų dalinių ginklams. Jeigu prireikdavo sustiprinti jų ugnies galią, būdavo paremiami reikiamą ginkluotę turinčių kitų dalinių ar padalinių.

Pistoletai, šautuvai ir pistoletai kulkosvaidžiai

Kai 1-asis batalionas atvyko pasirengti į Škotiją, jo kariai buvo ginkluoti pavieniais šūviais šaudančiais M1903 m. pavyzdžio „Springfildo" šautuvais. Tačiau 1942 m. rudenį juos pakeitė pusiau automatiniai .30 kalibro Garand M1 pavyzdžio šautuvai. Jie buvo pagrindiniai individualūs reindžerių ginklai iki karo pabaigos. Nors kai kurie pasiliko „Springfildus". Iš jų – ir snaiperiai. Po vieną snaiperį buvo kiekvieno būrio vadovybės grupėje. Jie buvo ginkluoti modifikuota M1903 „Springfildo" „A" versija su optiniu taikikliu, pavyzdžiui, – M73B. Atsiradus trumpesniems M1 karabinams reindžeriai apsiginklavo ir jais. Populiariausiu pistoletu kulkosvaidžiu tapo .45 kalibro M1 pavyzdžio „Tompsonas". Šie ginklai buvo saugomi batalione ir prireikus išduodami atskiriems reindžeriams. Iš pradžių reindžeriai naudojo 50 šovinių talpinančias būgno formos dėtuves. Tačiau jos pasirodė nepatogios ir buvo pakeistos 20 ir 30 tiesiomis stačiakampėmis šovinių dėtuvėmis. Populiariausiu pistoletu tapo M1911A1.

Kulkosvaidžiai

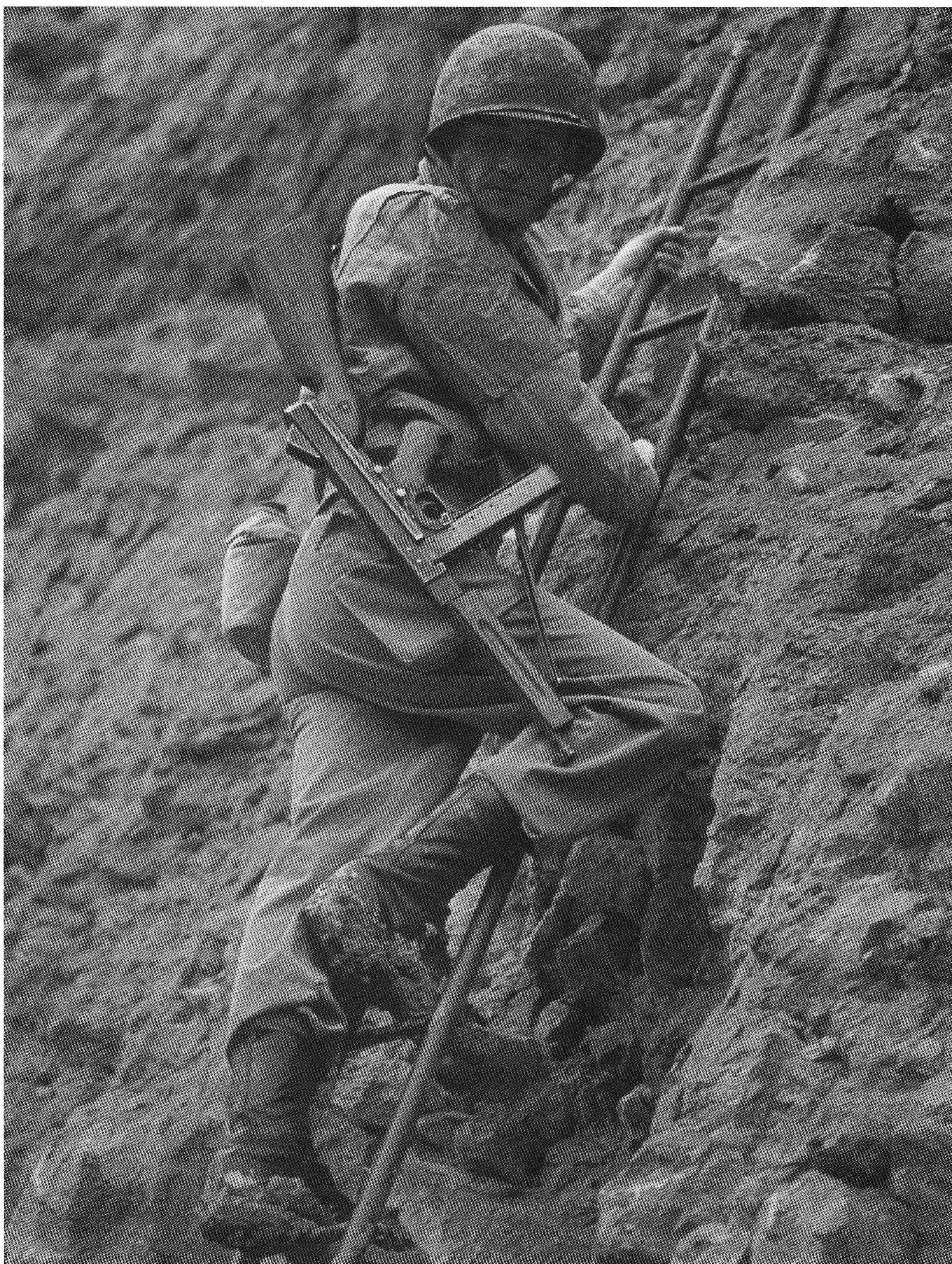
Pirmieji reindžerių batalionai buvo ginkluoti po 23 .30 kalibro „Brauningo" M1919A4 pavyzdžio lengvaisiais kulkosvaidžiais su trikojais. Tai atrodė geri ginklai, naudojantys 250 šovinių juostas ir per minutę paleidžiantys 500 šūvių. Tačiau jie nebuvo labai tinkami reindžerių operacijoms: gana sunkūs, taigi su jais manevruoti mūšio lauke buvo nepatogu. Paremti ugnimi iš arti labiau tiko M1918A2 pavyzdžio „Brauningo" automatinis šautuvas (BAR). Juo galėjo šaudyti vienas reindžeris. Jis galėjo neštis dar 12 dėtuvių po 20 šovinių kiekvienoje specialioje M1937 pavyzdžio šovininėje. BAR buvo su dvikoju, kurį dažnai reindžeriai, norėdami ginklą palengvinti, nuimdavo.

Dešinėje: Gerai matoma JAV karinio laivyno M1926 pavyzdžio gelbėjmosi liemenė. Ji tvirtinama prie ekipuotei skirto diržo.

Apačioje: Dviejų karių vaizdas iš nugaros. Karys dešinėje nešasi krepšį, skirtą penkioms „Tompsono" dėtuvėms ir gertuvę; jam iš kairės prisegta M1923 pavyzdžio šovininė.

Kitame puslapyje: Puent diu Oko puolimo rekonstrukcija. Karys turi tik gertuvę ir „Tompsoną", avi reindžerių pamėgtus parašiutininko batus.

Viršuje: Reindžerių pratybos Šiaurės Afrikoje. 1943 m. sausio 20 d.

Dešinėje: Per transporto laivo turėklus perlipama į desantinį katerį. 1942 m. lapkričio 8 d.

Kitame puslapyje: 1-ojo reindžerių bataliono kariai sparčiojo žygio pratybose Šiaurės Afrikoje. 1942 m. gruodžio 5 d.
Dešinėje: šautuvu ginkluotas kapralas Česteris Fišas iš Klintono (Aidahas). Nors lauke karšta, karys be galvos apdangalo, su vilnone palaidine atraitytomis rankovėmis, Afrikoje dažnai karių dėvėtomis kelnėmis, batais, M1938 m. pavyzdžio brezentiniais getrais. Prisisegęs brezentinę M1923 pavyzdžio šovininę, ginkluotas pusautomačiu šautuvu M1. Kairėje – panašiai ekipuotas eilinis Edvardas Kolhaunas iš Kempbelevilio (Kentukis).

KOPIMAS Į PUENT DIU OKĄ

Pulkininko leitenento Džeimso Ruderio vadovaujamos trys 2-ojo reindžerių bataliono kuopos gavo užduotį įkopti į 100 pėdų (30 m) aukščio Puent diu Oko uolas. Išsilaipinant Normandijoje tai buvo viena iš sunkiausių užduočių. Supratę, kad sparta lemia sėkmę, reindžeriai pasinaudojo įvairiais išradingais įrenginiais, sukurtais padėti pasiekti tikslą kaip galima greičiau.
Prie kranto reindžeriai priplaukė keliais desantiniais kateriais LCA. Kiekvienas jų buvo aprūpintas trimis poromis raketų. Viena pora raketų galėjo užmesti 7 mm skersmens virvę su pritvirtintu kabliu į 200 pėdų (70 m) aukštį. Kita pora su tokia pačia virve, tačiau šioje kas vieną pėdą (30,5 cm) buvo įpintas medinis 2 colių ilgio pagaliukas. Trečioji pora turėjo užmesti virvines kopėčias su kas dvi pėdos (71 cm) išdėstytais skersiniais. Deja, nemažai virvių sušlapo beplaukiant prie kranto ir buvo per sunkios užšauti ant uolų. Tad reindžeriai buvo priversti naudotis mažesniais nešamaisiais įrenginiais, kurių veikimo aukštis buvo apie 100 pėdų (30 m). Kai kurie iš jų pasiekė uolų viršų. LCA į krantą atgabeno ir sudedamąsias kopėčias, sudarytas iš 4 pėdų (1,2 m) ilgio dalių, kurias sujungus išeidavo 112 pėdų (34 m) kopėčios. Prieš Puent diu Oko puolimą reindžeriai iš anksto pasirengė 16 pėdų (5 m) kopėčias, kad priartėję prie uolų greičiau jas sunertų.
Iš visų priemonių išsiskyrė specialiai reindžerių poreikiams pritaikytos DUKW amfibijos. Jos buvo naudojamos gabenti kariams ir kroviniams. Išsilaipinant Normandijoje reindžerius lydėjo DUKW su pritvirtinamomis sukiojamosiomis kopėčiomis. Jos buvo gautos iš Londono priešgaisrinės brigados. Tomis kopėčiomis buvo galima pasiekti 100 pėdų (30 m) aukštį. Kiekvienų kopėčių viršuje buvo pritvirtinta pora „Lewis" kulkosvaidžių, kurie kopiančiuosius turėjo paremti ugnimi. Pertvarkyti DUKW labai gerai tiko iki birželio 6 d. rengiamose pratybose, tačiau įsiveržimo dieną nuvylė, susidūrus su pirmąja kliūtimi. Siaura išsilaipinimo zona buvo išrausta sviedinių sprogimų ir pilna po laivyno apšaudymo išmėtytų atskilusių uolienų gabalų, tad DUKW negalėjo pasiekti uolų papėdės.
Kadangi didžioji dalis specialios kopimo įrangos buvo sugadinta arba netinkama naudoti, reindžeriai rinkosi kitas priemones. Kai kuriems užteko paprastų kopimo virvių, ypač jas pailginus surišant. Vokiečiai keletą virvių nupjovė, ir reindžeriai nugarmėjo žemyn. Kiti užkopė be įrangos, remdamiesi kovos peiliais. Daug kopusių į uolas reindžerių žuvo arba buvo sužeisti, o kitiems prireikė ne vieno bandymo, kol pasiekė uolų viršūnes.

Dešinėje: Dar trys Ruderio 2-ojo reindžerių bataliono vykdyto Puent diu Oko puolimo rekonstrukcijos nuotraukos. Matyti ant galinės šalmo dalies nupieštas dalinį nurodantis skaičius „2" oranžiniame rombe. Tokius žymėjimus naudojo 2-ojo ir 5-ojo reindžerių bataliono kariai. Nors kopėčios ir atrodo efektingai, kopimo įranga pasirodė ne tokia tinkama, kaip buvo planuota. Karys kairėje vilki JAV karinio jūrų laivyno gelbėjimosi liemenę. Du kariai apačioje – skirtingų spalvų JAV kariuomenės liemenėmis.

2

Kitame puslapyje: 5-ojo reindžerių bataliono komanda rengia radijo pranešimą. Prancūzija. 1944 m. rugpjūčio 17 d.

Kitame puslapyje, žemiau: Reindžerių minosvaidininkų sekcija. Šiaurės Afrika. 1942 m. gruodžio 2 d.

Nuotrauka p. 170–171: Dar vienas 2-ojo reindžerių įvykdyto Puent diu Oko puolimo rekonstrukcijos pavyzdys.

Apačioje: Nuotrauka daryta Korėjos kare, bet joje matyti automatinis šautuvas „Brauning", pagrindinis reindžerių rėmimo ginklas Antrajame pasauliniame kare. Ginklas su dvikoju, kurį prieš kovos veiksmus reindžeriai dažniausiai nuimdavo. Reindžeriai juosėjo M1937 pavyzdžio šovinines su šešiomis kišenėmis, kuriose tilpo dvi 20 šovinių dėtuvės.

Minosvaidžiai

Reindžeriai naudojo dviejų tipų minosvaidžius. Paprastai batalione buvo 6 didesni 81 mm M1 pavyzdžio minosvaidžiai ir trigubai daugiau mažesnių 60 mm M2 pavyzdžio minosvaidžių.

Prieštankiniai ginklai

Iš pradžių kovai su tankais reindžeriai naudojo britų sukurtus .55 kalibro prieštankinius šautuvus „Boys" su 5 šūvių apkabomis, kurie jiems nepatiko. Pagal etatus batalionui numatyta 20 tokių šautuvų. Tačiau jau karo pradžioje tapo aišku, kad jie paseno ir neatitinka reikalavimų. Reindžeriai pasirinko 2,36 colio kalibro M1 tipo prieštankinius granatsvaidžius, garsiąsias „bazukas". Jos buvo gerokai efektyvesnės, tiko ne tik kovoti prieš tankus, bet ir apšaudyti gynybos įtvirtinimams.

Granatos ir sprogmenys

Reindžeriai buvo aprūpinti standartinėmis prieš pėstininkus naudojamomis granatomis. Tarp jų – ir skeveldrinėmis M6 pavyzdžio granatomis bei labiau neįprastomis M6 CN-DM su ašarinėmis dujomis. Turėta ir šautuvinių granatų: prie M1903 pavyzdžio „Springfildo" buvo galima pritvirtinti M1 pavyzdžio įtaisą iššauti M9 pavyzdžio prieštankinėms granatoms. Reindžeriai buvo išmokyti naudotis Bangaloro torpedomis. Šis įrenginys skirtas išvalyti praėjimus minų laukuose ir spygliuotosios vielos užtvarose. Jis sudarytas iš 1,5 ar 2 colių (3,7 arba 5,1 cm) 8 pėdų (2,4 m) ilgio vamzdelių, pripildytų 10 ar 12 (4,54 ar 5,45 kg) svarų sprogmenų. Priklausomai nuo kliūties pločio buvo galima sujungti keletą vamzdelių tuo pačiu būdu, kaip prie šautuvo tvirtinamas durtuvas. Prie artimiausio nuo sprogdintojo vamzdelio galo tvirtintas sprogdiklis. Kad įtaisą būtų patogiau prastumti pro kliūtį, priekinėje dalyje uždedamas antgalis. Kartais reindžeriai naudojo ir prie karčių pritvirtintus sprogmenis. Tai artimojo veikimo įtaisas, sudarytas iš poros Mk IIIA1 pavyzdžio fugasinių granatų, pritvirtintų prie palapinės karties. Jį kišdavo pro bunkerių stebėjimo ar šaudymo angas.

U.S.

ASMENYBĖS

VILJAMAS O. DARBIS (1911–1945)

Darbis buvo išauklėtas tradicinėje šeimoje Fort Smite, Arkanzase. Vietą Vest Pointe[28] gavo ten išrinkto kongreso nario Otiso Vingo dėka. 1933 m. baigė akademiją pavyzdingai. Gavo antrojo leitenanto laipsnį ir buvo paskirtas į 82-ojo artilerijos pulko 1-ąjį batalioną. Pulkas priklausė 1-ajai kavalerijos divizijai ir buvo dislokuotas Fort Blise, Teksase. Metams bėgant Darbis lankė įvairius parengiamuosius kursus ir įgijo pakankamai vadovavimo gebėjimų, todėl 1940 m. spalio 1 d. buvo pakeltas į kapitonus. 1941 m. Puerto Rike ir Nju Riverio treniruočių stovykloje Šiaurės Karolinoje surengtuose kursuose jis įgijo pirmąją jūrų desantininko patirtį. Lapkritį Darbis buvo paskirtas į Havajus, bet nespėjo ten nuvykti iki japonų gruodžio 7 d. įvykdytos netikėtos atakos. JAV paskelbus karą, jam buvo įsakyta vykti į generolo majoro Raselo Hartlio (*Russell Hartle*) vadovaujamą 34-ąją pėstininkų diviziją, kurios personalas 1942 m. sausio 15 d. išplaukė į Šiaurės Airiją.

Sausio 27 d. Hartlis buvo paskirtas vadovauti JAV pajėgoms Šiaurės Airijoje, o Darbis tapo jo adjutantu. Tačiau jaunasis karininkas norėjo aktyvesnės tarnybos.

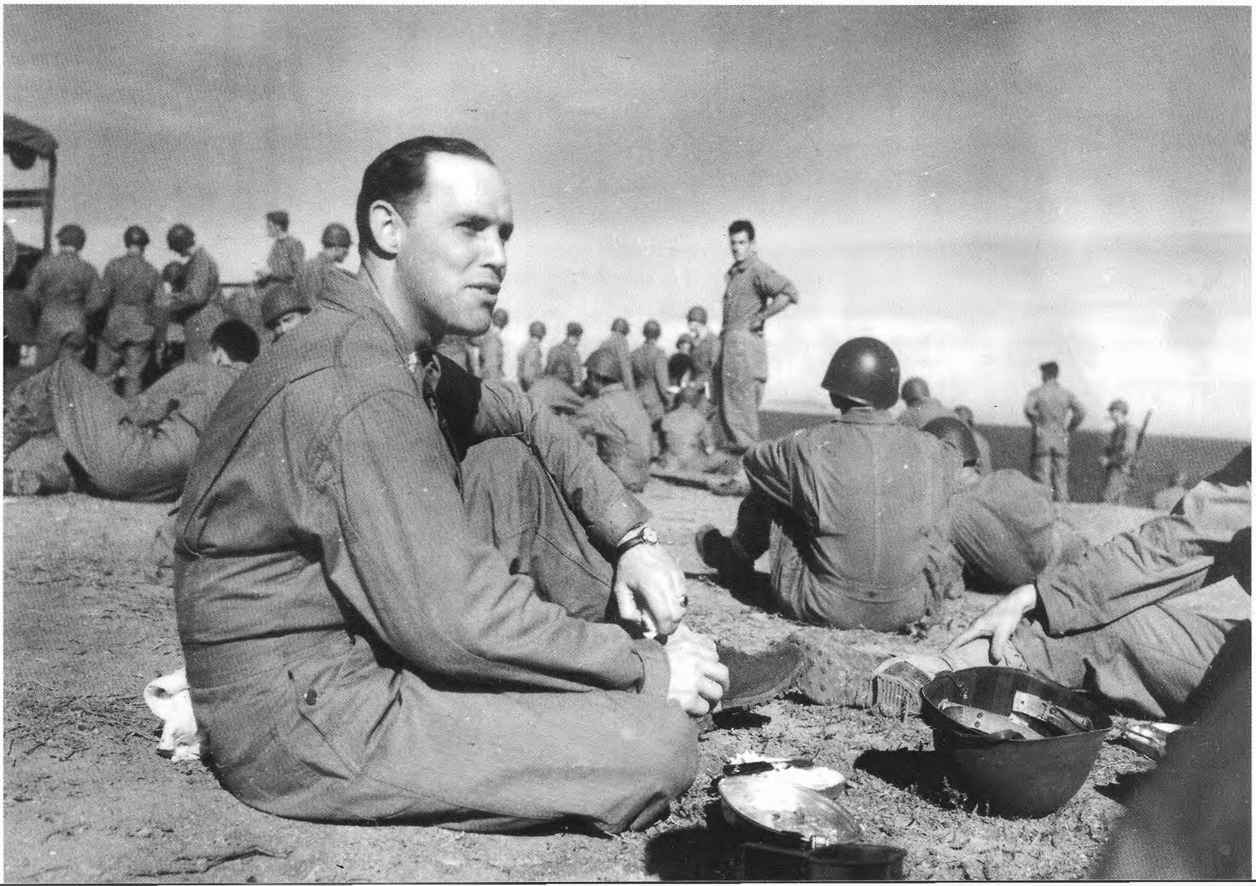
Birželio 8 d. paskirtas vadovauti naujai įkurtam daliniui – 1-ajam reindžerių batalionui. Nuo 1942 m. vasaros iki 1944 m. pradžios Darbis dalyvavo keliose svarbiausiose operacijose: „Torch", Tuniso kampanijoje, Sicilijoje, Salerne,

[28] West Point - JAV karo akademija.

Puslapyje kairėje: Fizinio rengimo pratimai Fort Džeksone. Kariai dėvi kitokio pavyzdžio lauko kepures, kurios buvo labai populiarios tarp „Merilio plėšikų". 1943 m. balandžio 24 d.

Puslapyje kairėje, žemiau: 1944 m. spalio 8 d. 6-asis reindžerių batalionas žygiuoja į krovimo punktą Naujoje Gvinėjoje, iš kurio turėjo vykti dalyvauti Dinigato salos puolime. Nuotraukoje gerai matyti tropinė apranga: darbo uniformos ir maskuojamąja medžiaga aptraukti šalmai.

Apačioje: Pulkininkas leitenantas V. O. Darbis. Šiaurės Afrika. 1942 m. gruodžio 12 d.

[29] *Legion of Merit* – JAV apdovanojimas, teikiamas už išskirtinę drąsą mūšyje.
[30] *Croix de Guerre* – karinis Prancūzijos apdovanojimas. Jis dažnai buvo skiriamas sąjungininkų karinių pajėgų kariams.
[31] SSRS karinis apdovanojimas.
[32] *Purple Heart*, „Purpurinė širdis" – JAV apdovanojimas, teikiamas JAV prezidento vardu žuvusiems ar sužeistiems JAV ginkluotųjų pajėgų kariams . *Oak leaf cluster* – „Ąžuolo lapų puokštė" – bronzinis ąžuolo lapų puokštės formos ženklelis, įsteigtas, kad nereikėtų dar kartą teikti to paties apdovanojimo. Taigi antrą ir kiekvieną kitą kartą vietoje „Purpurinės širdies" skiriamas „Ąžuolo lapų puokštės" ženklelis. Surinkus penkis bronzinius ženklelius, vietoje jų naudojamas sidabrinis „Ąžuolo lapų puokštės" ženklelis (vert. pastaba).

Apačioje: Darbis – geriausias pirmųjų karo metų reindžerių vado pavyzdys. Tai jo pastangomis reindžeriai buvo puikiai parengti ir veikė taip, kaip tikėtasi. Darbis buvo išskirtinis vadas, daug kartų apdovanotas. Matyti britų Pasižymėjimo tarnyboje ordino, kuriuo buvo apdovanotas už ypatingą drąsą, juostelė. Nufotografuotas po Ancijaus operacijos, per kurią jo vadovaujami daliniai buvo sunaikinti. Vėliau paskirtas 45-osios divizijos 179-ojo pėstininkų pulko vadu. Pagaliau perkeltas į štabo tarnybą.

REINDŽERIŲ VADAI ANTRAJAME PASAULINIAME KARE

1-asis batalionas
Majoras Viljamas O. Darbis (1)
Majoras Džonas Dobsonas (2)

2-asis batalionas
Pulkininkas leitenantas Viljamas Safaranas
Majoras L.E. Makdonaldas
Pulkininkas leitenantas Džeimsas E. Ruderis
Majoras Džordžas S. Viljamsas

3-iasis batalionas
Majoras Hermanas Dameris
Majoras Alvas Mileris (3)

4-asis batalionas
Majoras Rojus Murėjus

5-asis batalionas
Majoras Ovenas H. Karteris
Pulkininkas leitenantas Maksas Šneideris
Pulkininkas leitenantas Ričardas Salivanas

6-asis batalionas
Pulkininkas leitenantas Henris A. Mučis
Majoras Robertas Garetas

29-asis laikinasis reindžerių batalionas
Majoras Rendolfas Milholandas

(1) Mirė po sužeidimo, po mirties pakeltas į brigados generolo laipsnį.
(2) Sunkiai sužeistas prie Ancijaus.
(3) Žuvo prie Ancijaus.

Ancijuje. Jam vadovaujant reindžerių pajėgos padidėjo iki trijų batalionų. Darbis pelnė daugybę apdovanojimų, iš jų – Sidabro Žvaigždę už naktinį Senedo puolimą, Pasižymėjimo tarnyboje medalį už veiksmus prie El Guetaro ir Pasižymėjimo tarnyboje kryžių už išsilaipinimą prie Gelos Sicilijoje. 1944 m. rudenį jis pelnė ir kitų apdovanojimų: Garbės legiono ordiną[29], Karo kryžių[30], III laipsnio Kutuzovo ordiną[31] ir Ąžuolo lapų puokštę prie Purpurinės širdies ordino[32]. Deja, Ancijus buvo paskutinė jo kovos drauge su reindžeriais vieta. 1944 m. sausį visiškai sunaikinus visus tris batalionus, jis neturėjo kam vadovauti. Vasario 16 d. buvo paskirtas smarkiai nukentėjusio 179-ojo pėstininkų pulko vadu. Tas pareigas ėjo porą mėnesių. Įsikišus generolui Markui Klarkui, Darbis buvo paskirtas į karo ministerijos generalinio štabo operatyvinį skyrių ir balandį iš Ancijaus išvyko į Vašingtoną. Keletą kitų mėnesių dirbo štabe. Tai nebuvo jo mėgstamiausia veiklos sritis, tačiau iš pradžių prašymai grąžinti į aktyvią tarnybą buvo atmetami.

Darbis nenuleido rankų ir toliau rašė prašymus. Pagaliau 1945 m. kovo 29 d. gavo leidimą vykti už vandenyno. Jis galėjo pasirinkti vietą, kurioje norėtų kaupti ir analizuoti duomenis apie sausumos operacijose vykdytos oro paramos efektyvumą.

Nusprendė vykti į Italiją. Ten prisijungė prie 10-osios kalnų divizijos, vadovaujamos generolo majoro Džordžo P. Hajeso. Šis buvo Darbio vadas

1940–1941 m. tarnaujant 99-ajame lauko artilerijos pulke. Vos jam atvykus, buvo sužeistas divizijos vado pavaduotojas, ir, padedant Hajesui, Darbis buvo paskirtas eiti šias pareigas. Balandžio pabaigoje divizija, atrėmusi vokiečių kontrataką, puolė jų pozicijas rytinėje Gardos ežero pakrantėje (šiaurės Italija). 30 d. popietę Darbis nusprendė apžiūrėti vieną iš daugelio tunelių, įrengtų ežero pakrantės kelyje. Ten kaip tik buvo sustabdytas priešo puolimas. Jam išvykstant iš štabo, įkurdinto Torbolyje, viešbutyje, viskas aplinkui atrodė ramu. Tačiau Darbiui lipant į šalimais stovintį džipą, už 10 jardų sprogo artilerijos sviedinys. Nedidelė skeveldra kliudė širdį ir po kelių minučių neatgavęs sąmonės Darbis mirė. Beje, tą pačią dieną jis buvo įrašytas į numatytų paaukštinti karininkų sąrašą. Karo sekretorius Stimsonas, priešingai nusistovėjusiai tvarkai, Darbio vardą paliko sąraše. Jis buvo pakeltas į brigados generolus po mirties. Geriausiai neabejotinus Darbio vadovavimo gebėjimus apibūdino generolas Lučianas Traskotas. Po Darbio mirties jis rašė: „... šiame kare ... nesutikau kito tokio drąsaus ir didvyriško karininko".

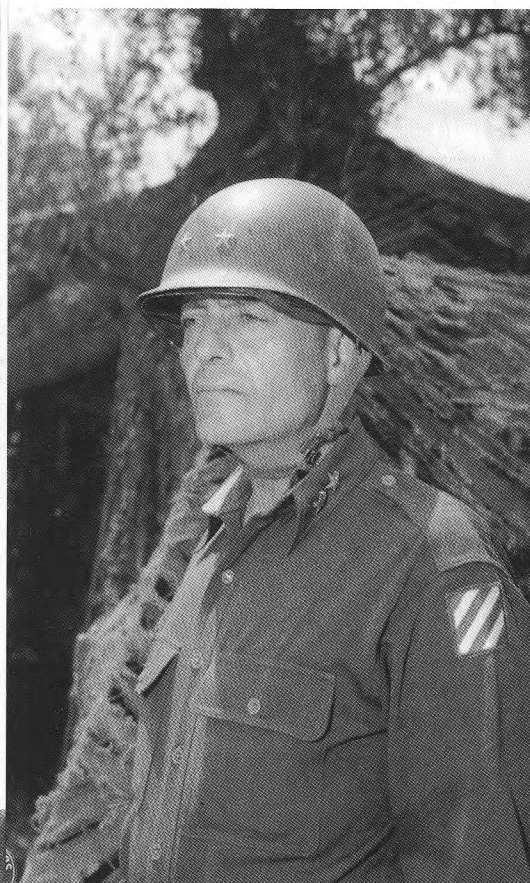
Viršuje: Pasitarimas laineryje *Winchester Castle*. Iš kairės į dešinę: laivo kapitonas S. F. Niudigeitas (S. F. Newdigate), 509-ojo parašiutininkų pulko vadas Viljamas Jarborau (William P. Yarborough), 4-ojo reindžerių bataliono vadas pulkininkas leitenantas Rojus A. Murėjus. 1944 m. sausis.

HENRIS MUČIS (1911–1997)

Henris Endriu Mučis 1936 m. baigė Vest Pointą. 1941 m. per gruodžio 7 d. Perl Harboro puolimą buvo Honolulu karo policijos viršininkas. 1944 m., būdamas 33 metų, pradėjęs vadovauti 6-ajam reindžerių batalionui greitai gavo dvi pravardes. „Mažasis Makarturas", nes, kaip šiame kovos veiksmų teatre dislokuotų pajėgų vyriausiasis vadas, rūkė pypkę. Ir „Ham" („Nevykęs artistas"), dėl šį žodį atitinkančių inicialų ir kartais teatrališko vadovavimo stiliaus. Tačiau Mučis reikalavo griežtos drausmės, buvo visada pasitempęs ir turėjo ambicijų dėl savo bataliono, kuriam sėkmingai vadovavo Filipinų kampanijoje. Ypač tai išryškėjo 1945 m. pradžioje prie Kabanatuano gelbstint belaisvius. Po karo Mučis grįžo į gimtąjį Bridžportą (Konektikutas). Už vadovavimą Kabanatuano operacijai 50 000 gyventojų jį pasitiko kaip didvyrį. Nepavykus būti išrinktam į kongresą, vėliau tapo vienos Kanados naftos bendrovės atstovu Tolimuosiuose Rytuose. Nors sklido gandų, kad dirbęs ir centrinei žvalgybos valdybai, Mučis tai kategoriškai neigė. Mirė būdamas 86 metų dėl komplikacijos, patirtos lūžus šlaunikauliui besimaudant audringoje jūroje netoli savo namų Melburne, Floridoje.

DŽEIMSAS E. RUDERIS (1910–1970)

Teksase gimęs Ruderis 1928–1929 metais lankė Džono Tarletono žemės ūkio koledžą. Tačiau vėliau baigė Teksaso A&M universitetą ir gavo pramonės srities dėstytojo laipsnį. Dirbdamas dėstytoju ir amerikietiškojo futbolo treneriu Tarletone tapo ir JAV kariuomenės rezervo antruoju leitenantu. 1941 m. pašauktas ir po dvejų metų, būdamas pulkininku leitenentu, paskirtas vadovauti 2-ajam reindžerių batalionui. Įsiveržiant į Normandiją jis vadovavo sunkiam ir žiauriam Puent diu Oko puolimui, kuris vyko sėkmingai, bet Ruderis buvo du kartus sužeistas. Kitus šešerius metus vadovavo šiaurės vakarų Europoje kovojusiam batalionui. Vėliau buvo paskirtas vadovauti 109-ajam pėstininkų pulkui, žiemą dalyvavusiam kautynėse Ardėnuose. Karo pabaigoje turėjo pulkininko laipsnį ir gavo įvairių apdovanojimų. Iš jų – Pasižymėjimo tarnyboje kryžių, Garbės legiono ordiną, Sidabro Žvaigždę, Prancūzijos Garbės

legiono ordiną ir Karo kryžių su palmės šakele. 1946–1952 m. Ruderis buvo Breidžio (Teksasas) miestelio meras. Daugelį metų buvo Breidžio aviacijos kompanijos viceprezidentas. 1955 m. pradžioje tapo komisaru, kontroliuojančiu veteranų žemės programą[33]. Šias pareigas ėjo trejus metus ir buvo paskirtas Teksaso A&M universiteto prorektoriumi. 1965 m. išrinktas šio universiteto rektoriumi ir ėjo tas pareigas iki mirties. Po karo Ruderis tapo iš pradžių JAV kariuomenės rezervo brigados generolu, vėliau – generolu majoru. 1967 m. jo garbingą tarnybą vainikavo prezidento Lindono Džonsono skirtas Pasižymėjimo tarnyboje medalis.

LUČIANAS K. TRASKOTAS JAUNESNYSIS (1895–1965)

Teksase gimęs Traskotas buvo svarbi figūra formuojant reindžerių pajėgas. Taip pat Antrajame pasauliniame kare pasižymėjo kaip aukštesnysis lauko pajėgų karininkas. Į JAV kariuomenę įstojo 1917 m. ir iš pradžių buvo kavalerijos karininkas. 1940 m. buvo paskirtas į 13-ąjį tankų pulką. 1942 m. gegužę pakeltas brigados generolu ir paskirtas į britų lordo Luiso Mauntbeteno vadovaujamą sąjungininkų jungtinių operacijų štabą. Ten tarnaudamas išanalizavo komandosų veiksmus ir rekomendavo, kad Jungtinės Valstijos įkurtų panašias pajėgas. Tai ir tapo pagrindu atsirasti reindžeriams. Traskotas vadovavo ir jų pirmajai operacijai – 1942 m. rugpjūtį įvykdytam Djepo reidui, bet vėliau gavo kitą paskyrimą. Jo vadovaujama 3-ioji pėstininkų divizija, kartais kovojo drauge su reindžeriais, 1943 m. dalyvavo išsilaipinant Sicilijoje – Salerne ir Ancijuje. 1944 m. vasarį prie Ancijaus jis ėmė vadovauti VI korpusui, vėliau įsiveržusiam į pietų Prancūziją. 1944 m. pabaigoje grįžo į Italiją ir vadovavo 5-ajai armijai. Karui pasibaigus tapo Bavarijoje dislokuotos JAV 3-iosios armijos vadu, o 1946 m. grįžo į JAV ir kitais metais išėjo į pensiją.

Viršuje: JAV 3-iosios pėstininkų divizijos vadas brigados generolas Traskotas. 1943 m. liepos 2 d.

Dešinėje: Brigados generolas L.K. Traskotas sveikina seržantą Voreną E. Evansą. Pastarasis pasak oficialių įrašų, 6 pėdų ir 4 colių (apie 2 m) ūgio, 24 metų, gimęs Aberdine, Pietų Dakotoje. Buvo žaidęs amerikietiškąjį futbolą. 1942 m. rugpjūtis.

[33] Teksaso valstijos programa, skirta aprūpinti žeme Antrojo pasaulinio karo veteranus.

PO KARO

KORĖJA: NEIŠSIPILDĘ REINDŽERIŲ LŪKESČIAI

Greitas šešių reindžerių batalionų išformavimas pažymėjo bendrą JAV ginkluotųjų pajėgų mažinimą ir „šaltojo karo" metais vis didėjančią branduolinio „atgrasinimo" svarbą darant žalą konvencinėms pajėgoms. Žinoma, 1950 m. birželį prasidėjus Korėjos karui specialiųjų sausumos pajėgų reikalingumas tapo akivaizdus. JAV kariuomenės štabo viršininkas generolas J. Lotonas Kolinsas (*J. Lawton Collins*) lankėsi Korėjoje. Grįžęs į Jungtines Valstijas rekomendavo formuoti vadinamąsias „plėšikų kuopas" (Marauder Companies). Rugpjūčio 29 d. buvo išleistas oficialus įsakymas. Kuopoje turėjo būti penki karininkai ir 107 kiti kariai, parengti vykdyti žvalgybą už priešo linijų. Kuopos turėjo būti priskirtos divizijoms. Buvo priimtas siūlymas jas pavadinti oro desanto reindžerių kuopomis (*Airborne Ranger Companies*). Fort Beningse, Džordžijoje, susirinko savanoriai iš 11-osios ir 82-osios oro desanto divizijų. Pulkininkas Džonas Van Hautenas (*John Van Houten*) buvo paskirtas vadovauti ten įsteigtam oro desanto reindžerių rengimo centrui. Pirmosios keturios kuopos šešių savaičių kursus baigė lapkričio 11 d. Iš viso nuo 1950 m. spalio pabaigos iki 1951 m. vasario pabaigos suformuota 15 oro desanto reindžerių kuopų, tačiau tik šešios iš jų tarnavo Korėjoje. Kitos buvo dislokuotos JAV arba kitur užsienyje, daugiausia Vakarų Vokietijoje ir Japonijoje.

Nuo 1950 m. gruodžio Korėjoje laikomos kuopos vykdė įvairias užduotis: dalyvavo žvalgybos reiduose, rengė pasalas belaisviams gaudyti, veikė pėstininkų priešakyje. Dažniausiai tai buvo nedidelės ir pavojingos misijos. Vienas karys pastebėjo, kad „Korėjoje reindžeriams buvo įprasta kovoti prieš gausesnį priešą ir būti apsuptiems ". Tačiau kartais reindžeriai dalyvaudavo ir didesnėse operacijose. Didžiausia jų įvyko 1951 m. kovo 23 d. 2-oji ir 4-oji oro desanto reindžerių kuopos drauge su 187-ojo oro desanto pulko kovos grupe nusileido su parašiutais Munsan Ni apylinkėse. Jie turėjo užkirsti kelią Šiaurės Korėjos ir Kinijos pajėgoms, besitraukiančioms iš ką tik antrą kartą JT pajėgų išvaduotos Pietų Korėjos

Apačioje: Reindžerių patrulio pasitarimas. 1951 m. kovo 6 d.

Viršuje: Su šautuvu M16 užsimaskavęs 75-ojo reindžerių pulko karys patruliuoja per operaciją *Tuyen Duc* provincijoje. 1970 m. kovo 4 d.

sostinės Seulo. Ši vienintelė Korėjos kare didelė oro desanto operacija ne visai pavyko, nes daug priešo karių įstengė išvengti apsupimo.

Iki 1951 m. vidurio permainingas manevrinis karas Korėjoje baigėsi. Abi pusės apsikasė palei ribą, kurią JT pavadino pagrindine pasipriešinimo linija (*Main Line of Resistance*). Reindžeriams tai buvo nelinksmi laikai. Iškilo logistikos problema, nes jų tiekimas priklausė nuo tos divizijos, kuriai buvo priskirti. Kilo ir abejonių, ar poziciniame kare reindžeriai apskritai reikalingi. 1951 m. liepą buvo įsakyta kuopas išformuoti. Tarnavusios Korėjoje išformuotos rugpjūčio 1 d., o dislokuotos kitur – tarp rugsėjo ir gruodžio. Spalio 17 d. išformuotas reindžerių rengimo centras. Bet įkūrus reindžerių departamentą vėl atgijo viltis, kad reindžerių dar prireiks. Departamentui teko užduotis rengti karininkus ir puskarininkius, kurie, grįžę į savo dalinius, reindžerių įgūdžius turėjo perteikti kitiems.

ŠALTASIS KARAS IR VIETNAMAS

Šeštojo dešimtmečio pabaigoje didžiosios NATO šalys pradėjo vykdyti programas, kurių tikslas buvo sukurti specialiąsias pajėgas, skirtas užduotims priešo – Varšuvos pakto šalių kariuomenių – užnugaryje. Jos galėjo veikti visiškai savarankiškai ir buvo sudarytos iš smulkių padalinių: tolimosios žvalgybos patrulių (*Long Range Reconnaissance Patrols – LRRPs*), JAV pavadintų tolimojo veikimo patruliais (*Long Range Patrols – LRP*). Svarbiausia jų funkcija buvo atlikti žvalgybą ir rinkti informaciją. Įvertinti idėjai apie 1958 m. buvo įkurti pirmieji patruliai, o 1961 m. birželio 15 d. Vakarų Vokietijoje oficialiai suformuotos dvi kuopos. Jų tarnyba buvo labai permaininga – išformuotos po ketverių metų, priskirtos naujiems daliniams ir galiausiai 1968 m. perkeltos į JAV.

Naujas postūmis plėtoti LRP tapo JAV kariuomenės patirtis Vietname. Ten greitai tapo akivaizdu, kad reikia specialių padalinių vykdyti operacijoms visame priešo užnugaryje. Atskiros divizijos ir korpusai pradėjo formuoti LRP pavyzdžio patrulius bei būrius. Oficialiai jie buvo įvertinti 1967 m. pabaigoje, JAV karinei vadovybei įsakius kurti LRP padalinius. Prijungti prie divizijų ar didesnių junginių padaliniai buvo kuopos dydžio ir turėjo po 118 karių. Brigadose tarnavo sustiprinti būriai, turintys po 61 karį. Naujai įkurti tolimojo veikimo patruliai neturėjo jokio „gimtojo" pulko ir jokio tradicijų ryšio su kitomis anksčiau atsiradusiomis pajėgomis, todėl priskirti 75-ajam pėstininkų pulkui, su kuriuo anksčiau buvo susiję „Merilio plėšikai". 1969 m. vasario 1 d. visi tolimojo veikimo patruliai pavadinti reindžeriais. Tolimojo veikimo patruliams negalėjo būti patvirtintas garbingų Antrojo pasaulinio karo laikų reindžerių tradicijų perėmimas, nes 1960 m. balandį jis jau buvo suteiktas JAV specialiosioms pajėgoms („žaliosioms beretėms"). Reindžerių kuopas Vietname ištiko jų pirmtakų likimas – 1969–1972 m. visos buvo išformuotos.

TAIKOS PALAIKYMAS IR VIDURIO RYTAI

Prieš galutinai išvedant JAV sausumos pajėgas iš Vietnamo, 1973 m. reindžerių pajėgos buvo sumažintos iki dviejų, „A" ir „B", kuopų. Abi buvo dislokuotos JAV. Idėja vėl atgijo kilus *Yom Kippur* karui tarp Izraelio ir Egipto. Karas grėsė destabilizuoti Artimuosius Rytus ir sukėlė atvirą supervalstybių konfrontaciją. JAV kariškiai suprato, jog neturi lengvai ginkluotų pajėgų, pakankamai mobilių, kad jas būtų galima greitai pasiųsti į bet kurį karštąjį tašką. Kitais metais JAV kariuomenės štabo viršininkas generolas Kreitonas Abramsas (*Creigthon Abrams*) įsakė formuoti 75-ojo pėstininkų (reindžerių) pulko 1-ąjį ir 2-ąjį batalionus, panaudojant buvusius

reindžerių kuopų karius. 1-asis batalionas buvo sufor-muotas 1974 m. sausio 31 d. Fort Beninge, Džordžijoje. 2-asis batalionas – spalio 1 d. Fort Liuise, Vašingtone.

Atkurti reindžerių daliniai pirmąją kovinę užduotį atliko 1980 m. balandžio 28–29 d. operacijoje *„Eagle Claw"* („Erelio nagas"). Tai buvo mėginimas išvaduoti Irano fundamentalistų Teherane laikomus JAV įkaitus. Jungtinėje naktinėje operacijoje dalyvavo daug JAV specialiųjų tarnybų ir vienintelė 1-ojo reindžerių bataliono „C" kuopa. Kuopai teko užduotis užimti Menzerijos aerodromą už 35 mylių (55 km) į pietus nuo Irano sostinės. Iš sostinėje esančio JAV ambasados komplekso išvaduoti belaisviai turėjo būti saugiai išskraidinti lėktuvais C-141 „Starlifter". Operacija *„Eagle Claw"* baigėsi katastrofiškai. Dėl gedimų du karius gabenantys sraigtasparniai nepasiekė tikslo. Vėliau vienas iš šešių tikslą pasiekusių sraigtasparnių taip pat susidūrė su panašiu gedimu. Dėl sraigtasparnių trūkumo buvo neįmanoma nugabenti gelbėjimo grupių į Teheraną, tad įsakyta trauktis. Vykdant šį įsakymą susidūrė lėktuvas C-130 ir sraigtasparnis *„Sea Stallion"*. JAV pajėgos buvo priverstos palikti sraigtasparnius ir išskristi transporto lėktuvais C-130.

Operacija *„Eagle Claw"* sukėlė tarptautinį skandalą. Tačiau kita reindžerių operacija 1983 m. spalį buvo kur kas sėkmingesnė. Po rūmų perversmo valdžios neteko Grenados salos Karibuose kairiųjų pažiūrų ministras pirmininkas Morisas Bišopas. Vėliau jam buvo įvykdyta mirties bausmė, o tai leido JAV valdžiai pasinaudoti neramumais ir okupuoti Grenadą. Nerimą kėlė JAV studentų, gyvenusių saloje įkurtose stovyklose, saugumas. Tačiau svarbiausia, kad vis besiplečiantys ir stiprėjantys Grenados ryšiai su Kuba tapo geopolitine problema. Prezidentas Reiganas užsitikrino kitų Karibų šalių vadovų paramą ir įsakė pasiųsti kariuomenę nuversti naujojo revoliucinio režimo ir išgelbėti studentus.

Operacijoje, pavadintoje *„Urgent Fury"* („Staigus įtūžis") ir pradėtoje vykdyti 25 d., dalyvavo apie 500 reindžerių iš abiejų batalionų. Reindžeriams teko užduotis užimti aerodromą salos pietinėje dalyje išsidėsčiusiame Point Saline ir sudaryti galimybes nusileisti 82-osios oro desanto divizijos 750 karių. Apie 5 val. 30 min. su parašiutais besilei-džiančius reindžerius pasitiko smarki vietos gynybos pajėgų ir skubiai apginkluotų kubiečių statybininkų ugnis. Tačiau vietovė buvo greitai užimta, netekus penkių žuvusiųjų. Šeši reindžeriai sužeisti. Smogiamoji komanda pasuko prie artimiausios, šalia rytinio aerodromo įkurtos True Blue stovyklos ir išgelbėjo 138 JAV studentus medikus. Kitą dieną 224 studentai buvo išlaisvinti iš Grand Anso stovyklos – už kelių mylių į pietus nuo Grenados sostinės Sent Džordžo. Besileidžiant sudužo trys iš keturių sraigtasparnių „Black Hawk", trys kariai žuvo ir penki buvo sužeisti, tačiau kiti reindžeriai objektą užėmė.

Viršuje: Po Antrojo pasaulinio karo reindžeriai tapo oro desantininkais. Nuotraukoje pavaizduoti mokomieji šuoliai su parašiutais 1950 m. Fort Beninge.

Grenada ir tikimybė, kad tokių operacijų prireiks ateityje, suteikė dar vieną postūmį reindžerių pajėgoms stiprinti. 1983 m. spalio 3 d. be abiejų esamų dalinių Fort Beninge, Džordžijoje, buvo suformuotas 3-iasis batalionas ir pulko štabas. Šios pajėgos pavadintos 75-uoju pėstininkų (reindžerių) pulku. Jis perėmė visas garbingas Antrojo pasaulinio ir Korėjos karų reindžerių tradicijas, tačiau turėjo jomis dalytis su specialiosiomis pajėgomis.

Kita didesnė reindžerių operacija, *„Just Cause"* („Teisingas reikalas"), įvyko 1989 m. gruodžio 20 d. Tai buvo kombinuota JAV operacija, skirta nuversti Panamos diktatorių generolą Manuelį Norjegą, patraukti jį baudžiamojon

Viršuje: Pasirengimas sunkus kaip visada. Pirmosios klasės seržantas Viljamas S. Braunas Fort Beninge demonstruoja, kaip naudotis kulkosvaidžiu M60, besileidžiant nuo sienos virve ir stovint visu ūgiu.

atsakomybėn apkaltinus dalyvavimu nelegalioje prekyboje narkotikais ir užtikrinti laisvą laivų judėjimą Panamos kanalu. Reindžeriai sudarė „Raudonąją" kovos grupę. Ji turėjo užimti pozicijas aplink Panamos miestą ir aplink kanalo vartus iš Ramiojo vandenyno pusės bei sudaryti placdarmą paskui traukiančiai Ramiojo vandenyno kovos grupei. 1-asis batalionas su 3-iojo bataliono „C" kuopa ir štabo skirta „Auksinė grupe" („*Team Gold*") buvo pavadinti kovos grupe „Raudonasis tango". Ankstų rytą jie sėkmingai desantavosi su parašiutais Omar Torijos aerodrome, į rytus nuo Panamos miesto, ir taip užtikrino 82-osios oro desanto divizijos nusileidimo saugumą. Neteko vieno žuvusiojo, 5 buvo sužeisti ir 19 patyrė traumas leisdamiesi su parašiutais.

2-asis batalionas, didesnioji 3-iojo bataliono dalis ir štabo grupė „Juodoji komanda" („*Black team*") buvo pavadinta kovos grupe „Raudonasis Romeo". Apie 0 val. 3 min. jie iš mažo aukščio iššoko su parašiutais ir nusileido Rio Hato aerodrome už 55 mylių (88 km) vakariau Panamos miesto. Per dvi valandas užėmė objektą, netekę keturių žuvusiųjų, o 27 buvo sužeisti. Dar 35 patyrė traumų šokdami su parašiutais. Paskui reindžeriai užėmė netoliese esančią Norjegos pajūrio vilą.

Batalionai Panamoje išbuvo keletą savaičių. Jie įvykdė daug saugumą užtikrinančių misijų, medžiojo Panamos reguliariųjų ir paramilitarinių pajėgų likučių kovotojus, saugojo svarbius objektus. Iki išvykimo antrąją vasario savaitę paėmė daugiau kaip 1000 belaisvių ir apie 18 000 įvairių ginklų.

Dar kartą į Vidurio Rytus reindžeriai išvyko 1990 m., Irako diktatoriui Sadamui Huseinui pasiuntus kariuomenę į Kuveitą. Tačiau reindžerių indėlis buvo nedidelis. Operacijoje „*Desert Storm*" („Audra dykumoje") dalyvavo tik 1-ojo bataliono „B" kuopa ir 1-asis „A" kuopos būrys. Reindžeriai Saudo Arabijoje išbuvo nuo 1991 m. vasario 12 iki balandžio 15 d. Jie vykdė staigius antpuolius, žvalgybą ir atliko greitojo reagavimo pajėgų vaidmenį. Kuveitas buvo išvaduotas greit ir su nedideliais koalicinių pajėgų nuostoliais. Reindžeriai nuostolių nepatyrė.

Per „Audrą dykumoje" didelių nuostolių išvengta. Kita reindžerių misija buvo kur kas kruvinesnė. 1993 m. rugpjūčio 26–spalio 21 d. 3-iojo bataliono „B" kuopa ir vadovybės komanda buvo dislokuotos Afrikos kyšulyje – Somalyje. Jos dalyvavo operacijoje „*Restore hope*" („Grąžinti viltį"). Tai buvo JAV vadovaujama tarptautinė taikos palaikymo ir humanitarinė misija, turėjusi atkurti tvarką šalyje, plėšomoje tarpusavyje kariaujančių vadų. Reindžerių kovos grupė gavo įsakymą sugauti svarbiausią karo vadą generolą Mohamedą Farahą Aididą. Jie įvykdė keletą reidų, ieškodami jo šalies sostinėje Mogadiše. Spalio 3 d. reindžeriai įsiveržė į Mogadišo viešbutį „Olympic", o vėliau nuskubėjo į pagalbą karo vado milicijos pajėgų numuštam sraigtasparniui „Black hawk". Reindžerius greitai apsupo tūkstančiai somaliečių. Kadangi juos pavyko išlaikyti per atstumą, keletas reindžerių pamėgino pasiekti antrojo sudužusio „Black Hawk" įgulą. Visi į pagalbą antrajam sraigtasparniui nuskubėję reindžeriai buvo nukauti. Du iš jų, vyresnysis seržantas Haris Gordonas ir pirmosios klasės seržantas Rendelas Šugartas vėliau apdovanoti kongreso garbės medaliais. Likę gyvi kariai buvo evakuoti kitą rytą padedant reindžeriams, 10-osios JAV kalnų divizijos batalionui, remiamiems Malaizijos ir Pakistano pajėgų. Per dramatiškas kautynes 16 reindžerių žuvo ir 57 buvo sužeisti.

KARAS SU TERORIZMU

2001 m. rugsėjo 11 d. teroristai atakavo Pasaulio prekybos centrą Niujorke. Prezidentas Džordžas Bušas jaunesnysis leido pradėti operaciją „*Enduring freedom*" („Tvirta taika") – pasaulinio masto kampaniją prieš pripažintus kaltais dėl išpuolio Osamą bin Ladeną ir jo vadovaujamą Alkaidos (*Al Qaeda*) tinklą,. Svarbiausias Alkaidos rėmėjas buvo Afganistano talibų režimas. Ieškoti teroristų į šią šalį buvo pasiųsti reindžeriai. Drauge su kitomis specialiosiomis pajėgomis jie turėjo pagelbėti antivyriausybiniam Šiaurės Aljansui ir nuversti Talibano režimą. Pirmoji reindžerių akcija prasidėjo spalio 19 d. vakare. Apie 100 reindžerių iš oro atakavo Alkaidos stovyklą šalia Kandaharo ir mažą aerodromą šalies pietuose. Reindžeriams pavyko paimti svarbių dokumentų ir sunaikinti keletą ginklų sandėlių. Tačiau du iš jų, specialistas Džonas Edmundsas (Jonn Edmunds) ir pirmosios klasės eilinis Klasas Kristoderis Stonesiferis (*Class Kristofer Stonesifer*), žuvo Pakistane sudužus sraigtasparniui.

Po keleto mėnesių Talibano režimas žlugo. Reindžeriai pradėjo „šukuoti" plačius Afganistano kalnus ieškodami Bin Ladeno ir kitų Alkaidos narių. Buvo apieškota daugybė urvų, rasta daug ginklų ir gauta žvalgybinės informacijos apie organizaciją, tačiau teroristų lyderis nebuvo sugautas. Viena tokių operacijų įvyko 2002 m. gegužę. Reindžeriams buvo nurodyta duoti atsaką Alkaidos grupei, kuri Takur Gharo kalnuose surengė pasalą ir numušė JAV karinio jūrų laivyno „ruonius" gabenusį sraigtasparnį. Į pagalbą jiems buvo išsiųsta Gardeze dislokuota 23 reindžerių greitojo reagavimo komanda. Tačiau vienas iš jų dviejų sraigtasparnių buvo apšaudytas nuo kalno šlaito ir numuštas. Antrajame sraigtaspanyje buvę kariai išsilaipino žemiau ir užkopė aukštyn prie draugų, apgultų gausesnių priešų, kuriuos sulaikė tik jų ginklų ugnis ir aviacijos parama. Galiausiai abi grupės susijungė ir, nukovusios keletą Alkaidos kovotojų, buvo evakuotos prisidengiant tamsa.

Nuvertus Talibano režimą ir sutrikdžius teroristų tinklą karas su terorizmu nesibaigė. Osama bin Ladenas paspruko ir jo paieška vyko toliau[34]. Neblėso ir Jungtinių Valstijų pasiryžimas sutriuškinti visus terorizmą remiančius režimus. Atrodo, kad reindžeriai vėl turės darbo, kurį jiems, vadovaujantis savo kredo, teks atlikti.

[34] 2011 m. gegužės 2 d. Osama bin Ladenas buvo nukautas JAV karinio jūrų laivyno „ruonių" komandai atakavus jo įtvirtintą gyvenamąjį namą Pakistane (vert. pastaba).

Apačioje: Irake ir Afganistane reindžeriai vykdė įvairias užduotis, tačiau jų detalės vis dar mažai žinomos. Dabar reindžeriai tarnauja 75-ajame pulke. Jų ant peties nešiojamas antsiuvas yra panašus į naudotą Antrojo pasaulinio karo batalionuose.

VERTINIMAS

Antrajame pasauliniame kare reindžerių vykdytų užduočių įvairovė padeda iš dalies atsakyti į amžiną klausimą: kam reikalingos specialiosios pajėgos? Dauguma to meto karininkų buvo mokomi vadovauti ne kelis šimtus turinčių specializuotų pėstininkų batalionams, o tradiciškai organizuotoms ir apginkluotoms brigadoms, divizijoms bei korpusams. Ši problema ir lėmė tą 1942–1945 m. fronte reindžerių vykdytų kovinių užduočių įvairovę. Kartais jiems tekdavo tik saugoti štabus, o šis vaidmuo nelabai atitiko specialiosioms pajėgoms priklausančių pėstininkų veiklos specifiką. Tokias užduotis jie laikinai vykdė 1944 m. pabaigoje šiaurės vakarų Europoje ir 1945 m. Luzone. Nors batalionai buvo parengti vykdyti jūrų desanto operacijas ir jose dalyvavo, reindžeriams buvo skiriamos ir įvairios užduotys, retai turinčios mažai ką bendra su jų aštuonioliktojo amžiaus pirmtakų žygiais. Toks reindžerių įvairiapusiškumas kai kurių vadų akyse labai pakėlė jų vertę. Tačiau patiems reindžeriams tai reiškė būtinybę mokytis kovojant. Pavyzdžiui, Darbis reikalavo, kad jo 1-asis batalionas Šiaurės Afrikos kampanijoje rengtųsi kovoti naktį. Tai buvo svarbu ir neatidėliotinai būtina.

Sėkmingiausiai Antrajame pasauliniame kare reindžeriai veikė valydami kelią pagrindinėms jūrų desanto pajėgoms. Šiaurės Afrikoje, Sicilijoje, prie Salerno, Ancijaus, Normandijoje ir Leitos įlankoje jie dažniausiai vykdė pakrančių gynybos neutralizavimo operacijas, padėdami lengviau išsilaipinti pagrindinėms pajėgoms. Nepaisant tokių operacijų pavojingumo, dauguma jų buvo įvykdytos labai greit ir, išskyrus Puent diu Oką Normandijoje, dėl reindžerių operatyvumo ir dažnai dėl priešo menkos gynybos, be didelių nuostolių. Tačiau Puent diu Okas buvo kietas riešutėlis. Dauguma kitų išsilaipinimų vyko lėkštuose paplūdimiuose palaipsniui pereinčiuose į kranto sutvirtinimus, o puolama buvo prisidengiant tamsa arba vos ėmus aušti ir reindžeriams pasinaudojus netikėtumo efektu. Normandijoje reindžeriai neturėjo nė vieno iš šių pranašumų, bet nenuleido rankų ir sėkmingai atakavo uolų viršūnėse įrengtas pozicijas. Nepaisant didelių nuostolių, be jokios abejonės, šis puolimas buvo vienas iš geriausių birželio 6 d. sąjungininkų veiksmų. Akivaizdžius tos operacijos pavojus minėjo generolas Omaras Bredlis. Savo autobiografijoje apie puolimą vykdžiusiai kuopai vadovavusį pulkininką leitenantą Džeimsą Ruderį jis rašė: „Nė vienas mano karys niekada net nesapnavo sunkesnės užduoties už tą, kuri užgriuvo 34 metų laikinųjų reindžerių pajėgų vadą".

Tuo pačiu metu reindžeriams teko vykdyti ir kitas užduotis. Jų rezultatai ne visada buvo tokie geri. Teko kovoti Tuniso kalnuose, Sicilijoje ir Italijoje, atakuoti įtvirtintas pozicijas Europoje po išsilaipinimo Normandijoje. Patruliavimas ir žvalgyba, primenanti kolonijinės Amerikos reindžerių kuopų veiksmus, buvo

KOVOS ŠLOVĖS VĖLIAVA

Siekiant pažymėti didelį reindžerių batalionų indėlį Antrajame pasauliniame kare, JAV kariuomenės heraldikos tarnyba sukūrė jų istoriją ir laimėjimus šlovinančią atminimo vėliavą. Ji yra stačiakampio formos, padalyta į dvi dalis įstrižai nuo kairiojo viršutinio kampo iki apatinio dešiniojo. Viršutinė tamsesnė dalis simbolizuoja Jungtines Valstijas, o apatinė raudona dalis – Didžiąją Britaniją, kurioje buvo parengta ir dislokuota dauguma dalinių. Baltas apskritimas viduryje simbolizuoja centrinę Europą, iš esmės, Vokietiją. Pavaizduota juodoji lelija[35] simbolizuoja Prancūziją ir Beneliukso šalis, o du raudoni stiebeliai – tarnybą Italijoje. Dvigubas pusmėnulis vaizduoja Alžyrą ir Tunisą, trys saulės spinduliai pažymi 6-ojo bataliono vaidmenį Filipinuose. O sukryžiuoti peiliai, panašūs į britų komandosų naudojamą Fairbairno-Saikso durklą, simbolizuoja reindžerių vykdytų operacijų pobūdį.

[35] *Fleur de lys* (pranc.) – heraldinis lelijos žiedo formos ženklas, simbolizavęs Prancūzijos karalių valdžią (vert. pastaba).

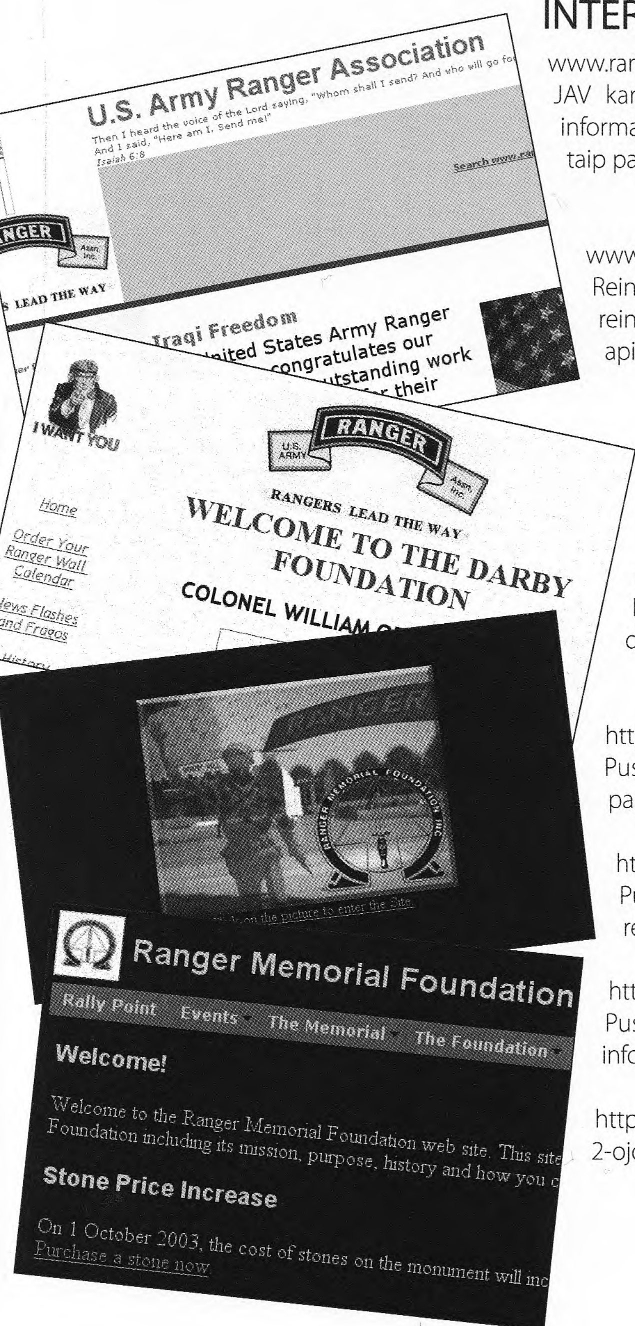

Viršuje: Reindžeriai kovojo Europoje ir Ramiojo vandenyno rajone. Nuotraukoje – 6-ojo reindžerių bataliono „F" kuopa patruliuoja Dinigato saloje.

tarsi praeities aidas. Kovos kalnuose dažniausiai buvo sėkmingos, tačiau kartais labai nuostolingos. Reindžeriai sėkmingai veikė Tunise, Sicilijoje, prie Salerno ir Monte Kasino nors pastarojoje vietovėje išaiškėję mūšių žiemą kalnuose sunkumai lėmė bataliono patirtus didelius nuostolius. Gynybinių įtvirtinimų puolimas paprastai nepavedamas lengviesiems pėstininkams. Tačiau reindžeriai, be abejonės, buvo vertingas įrankis 1944 m. vasaros pabaigoje užimant Brestą. Vykdydami patruliavimą, reidus ir didesnes operacijas priešo užnugaryje reindžeriai Antrajame pasauliniame kare pasiekė ir didesnių pergalių, ir patyrė vieną didžiausių pralaimėjimų. Operacija Senede, Tunise, pade-monstravo jų galimybes. Paskui atlik-tos dvi labai sėkmingos operacijos – 1945 m. vasarį prie Irš-Cerfo ir 1945 m. sausį prie Kabanatuano. Abiejose dalyvavę daliniai pelnė prezidento padėką. Žymaus karo fotografo Karlo Mydanso antrosios operacijos fotografijų esė „Life" žurnale išgarsino 6-ąjį batalioną visose Jungtinėse Valstijose. Žiniasklaidos dėmesys buvo toks įkyrus, kad bataliono žurnale pažymėta: „Jeigu tai būtų trukę dar vieną dieną, būtų tekę prisiūti daugiau sagų ir apsirūpinti didesnėmis kepurėmis. Kariai skraidė padebesiais". Irš-Cerfas ir Kabanatuanas tapo atsvara nesėkmei prie Ancijaus. Operacija „Shingle" vyko prastai, tačiau trijų batalionų praradimas 1944 m. sausį prie Čisternos buvo viena prasčiausių operacijų ir tapo didele sąjungininkų gėda. Dėl to operacijoje dalyvavę batalionai buvo mažai kalti. Šis pralaimėjimas neužbaigė reindžerių indėlio į sąjungininkų pergalę, nes jų vietoje buvo suformuoti dar trys batalionai.

Didžiausia reindžerių silpnybė ta, kad jie buvo lengvieji pėstininkai, parengti vykdyti staigias ir trumpas operacijas, tačiau netinkami ilgai trunkančiai kovai. Batalionai paprastai neturėjo galingesnių ginklų nei lengvieji ir vidutinieji minosvaidžiai bei kulkosvaidžiai. Šie ginklai buvo pritaikyti greitoms operacijoms, trunkančioms vos keletą valandų, prieš silpną gynybą, tačiau jų nepakako įveikti smarkesniam priešinimuisi. Kovos veiksmų pranešimuose taip pat dažnai užsimenama apie šaudmenų trūkumą. Tokia padėtis susiklostė dėl to, kad reindžeriai neturėjo savo aprūpinimo padalinių. Reindžeriai dažnai rasdavo reikalingų išteklių kituose daliniuose, tačiau nuolat priklausė nuo kitų turimo transporto. Buvo mėginimų padidinti jų ugnies galią. Pavyzdžiui, priskiriant pabūklų kuopą ar kitus padalinius su sunkesne ginkluote, tačiau batalionai ir toliau priklausė nuo išorinės, karo laivų ar kitų sausumos dalinių paramos. Karui baigiantis Europoje padėtis pasikeitė. Reindžeriai neteko galimybės veikti savarankiškai ir jiems nebuvo priskiriama kitų padalinių. Dažniau jie patys buvo priskiriami kitiems daliniams. Vis dėlto reindžeriai pasiekė puikių rezultatų. Vos keletas panašaus dydžio kitų dalinių įvykdė tiek pavojingų misijų, kiek reindžeriai iki laikino jų demobilizavimo karo pabaigoje.

NUORODOS

INTERNETO SVETAINĖS

www.ranger.org
JAV kariuomenės reindžerių asociacijos sukurtame puslapyje patalpinta informacija apie jų operacijas, šlovę, dalinių istoriją ir susijusius puslapius. Čia taip pat siūloma įsigyti su reindžeriais susijusių daiktų.

www.rangermemorial.org
Reindžerių memorialo fondo puslapis. Ši organizacija pastatė ir prižiūri reindžerių memorialą Fort Beninge, Džordžijoje. Jame rasite ir informacijos apie reindžeriams atminti skirtus renginius.

http://www.75thrra.org/
Organizacija, vienijanti 75-ojo Reidžerių pulko ir susijusius dalinius, aprašomi kovos veiksmai Vietnamo kare.

http://www.grunts.net/army/rangers.html
Reindžerių istorija nuo Amerikos kolonijų iki mūsų dienų. Jame rasite duomenų apie apdovanojimus ir nuorodas į kitus puslapius.

http://www.goarmy.com/job/branch/sorc/75th/Rangers.htm
Puslapyje rasite reindžerių istoriją, jų dabartinį vaidmenį ir įvairios papildomos informacijos.

http://www.specialoperations.com/Army/Rangers/default2.html
Puslapyje pateikiama informacija apie reindžerių mokyklą ir jos istoriją, reindžerių rengimo programą.

http://suasponte.com/index/.html
Puslapyje rasite reindžerių istoriją, jų kredo ir įvairios papildomos informacijos.

http:www.2ndRangers.org/
2-ojo reindžerių bataliono rekonstruktorių grupė iš Sen Liuiso Misuryje.

BIBLIOGRAFIJA

Altieri, James J.: *Darby's Rangers: An Illustrated Portrayal of the Original Rangers.*The Seeman Printery, 1945.
1-ojo, 3-iojo ir 4-ojo reindžerių batalionų istorija. Parašyta ir iliustruota juose tarnavusio kario, buvusio Reindžerių asociacijos prezidento.

Bahmanyar, Mir, and Welply, Michael: *US Army Ranger, 1983–2001 – Sua Sponte: Of Their Own Accord.* Osprey, 2003.
Gausiai iliustruotas darbas apie šiuolaikinius reindžerius, jų kampanijas, mūšius, ginkluotę ir parengimą.

Breuer, William B.: *The Great Raid on Cabanatuan – Rescuing the Doomed Ghosts of Bataan and Corregidor.* John Wiley and Sons, 1994.
Garsioji JAV karo belaisvių Luzone išgelbėjimo istorija Antrajame pasauliniame kare. Ja remiantis buvo sukurtas taip pat pavadintas kino filmas.

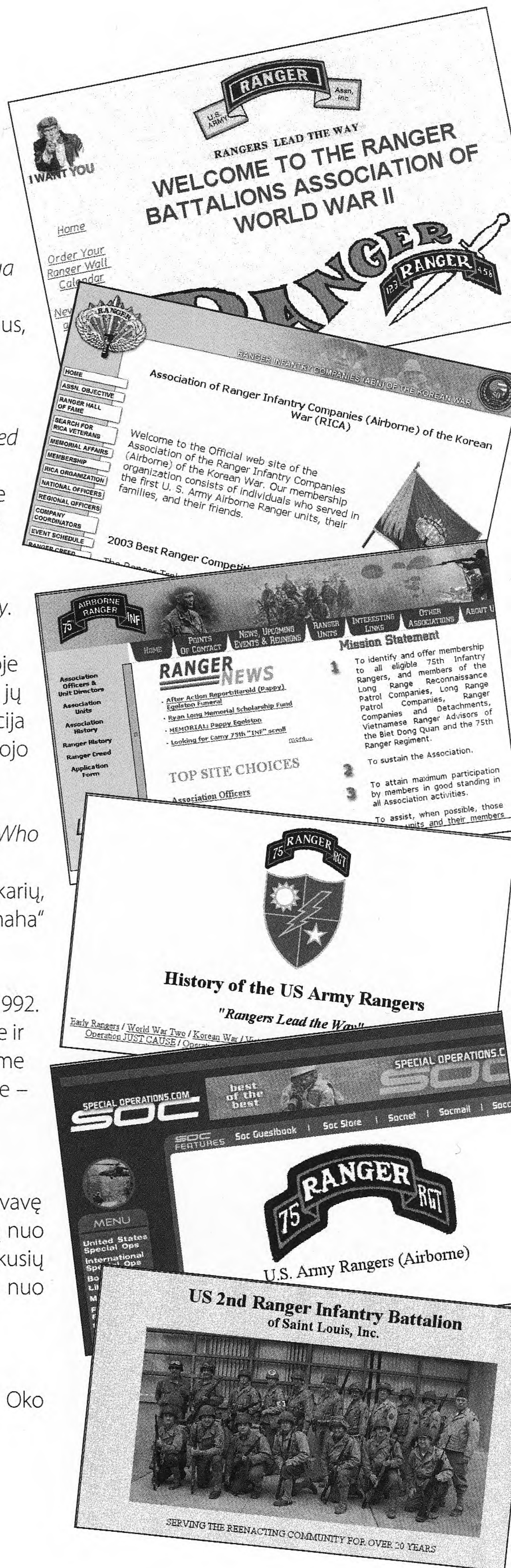
Darby,William O., and Baumer,William H.: *Darby's Rangers – We Led the Way.* Presidio Press, 1990.
Knyga parašyta remiantis Darbio ir Baumerio pokalbiais 1944 metais. Joje aprašyti reindžerių daliniai, taip pat 1-asis, 3-iasis ir 4-asis batalionai, jų parengimas ir operacijos nuo Djepo iki Italijos. Pateikta trumpa informacija apie 2-ojo ir 5-ojo batalionų operacijas šiaurės vakarų Europoje ir 6-ojo bataliono – Filipinuose.

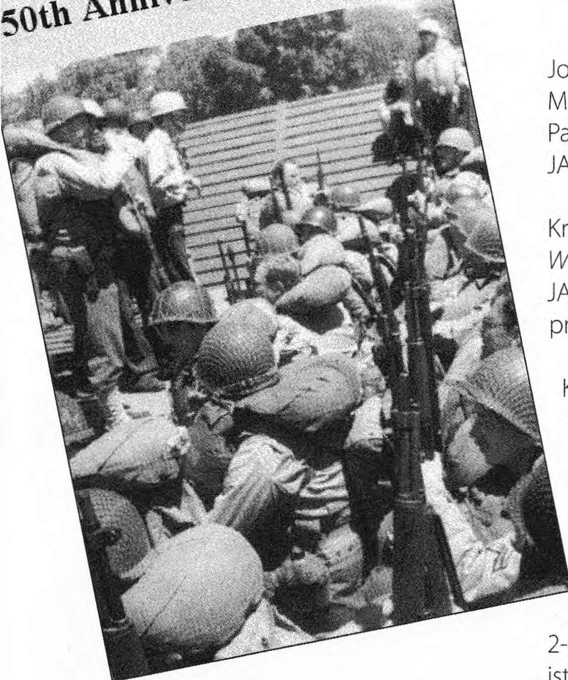
Drez, Ronald J.: *Voices of D-Day – The Story of the Allied Invasion Told by Those Who Were There.* Louisiana State University Press, 1994.
Knygoje yra skyrius, kuriame pateikti 2-ojo ir 5-ojo reindžerių batalionų karių, 1944 m. birželio 6 d. atakavusių Puent diu Oko uolas ir išsilaipinusių "Omaha" paplūdimyje, atsiminimai.

Eshel, David: *Daring to Win – Special Forces at War.* Arms and Armour Press, 1992.
Knygoje nagrinėjami įvairių specialiųjų pajėgų kovos veiksmai žemėje, jūroje ir padangėje nuo Pirmojo pasaulinio karo iki „Audros dykumoje". Viename skyriuje aprašytas reindžerių puolimas Puent diu Oke Normandijoje, kitame – jų vaidmuo 1983 m. įsiveržiant į Grenadą.

Field, Ron: *Ranger – Behind Enemy Lines in Vietnam.* Publishing News, 2000.
Knygoje aprašyti reindžerių koncepciją atitinkantys Vietnamo kare dalyvavę daliniai. Taip pat yra skyrius, kuriame pasakojama apie tokių dalinių istoriją nuo kolonijinės Amerikos laikų iki devynioloktojo amžiaus antrojoje pusėje vykusių indėnų karų. Pabaigoje apžvelgiamos šiuolaikinės reindžerių operacijos nuo „Eagle Claw" 1980 m. iki „Restore Hope" dešimtojo dešimtmečio pradžioje.

Garrett, Richard: *The Raiders.* David & Charles, 1980.
Specialiųjų pajėgų operacijų studija, nuo seniausių laikų iki Puent diu Oko užėmimo Normandijoje.

Johnson, Forrest Bryant: *Hour of Redemption: The Ranger Raid on Cabanatuan.* Manor Books, 1978.
Pasakojimas apie drąsų 6-ojo reindžerių bataliono reidą už priešo linijų, gelbstint JAV karo belaisvius 1945 m.

Krueger,Walter: *From Down Under to Nippon – The Story of the Sixth Army in World War II.* Combat Forces Press, 1953.
JAV šeštosios armijos vadas, iniciavęs 6-ojo reindžerių bataliono suformavimą, prisimena bataliono indėlį Ramiojo vandenyno kampanijoje.

King, Michael J.: *William Orlando Darby – A Military Biography.* Archon Books, 1981.
Reindžerių įkūrėjo gyvenimas ir karinė karjera Antrajame pasauliniame kare. Parašyta remiantis JAV kariuomenės oro desanto ir reindžerių mokyklas lankiusių karininkų prisiminimais.

Lane, Ronald L.: *Rudder's Rangers: The True Story of the 2nd Ranger Battalion D-Day Combat Action.* Ranger Association, 1995.
2-ojo reindžerių bataliono ir jo kovos veiksmų šturmuojant Puent diu Oką istorija.

Lanning, Michael Lee, *Inside the LRRPs: Rangers in Vietnam.* Ivy Books, 1988.
Pasakojimas apie tai, kaip buvo atgaivinta reindžerių idėja ir koks buvo jų vaidmuo pietryčių Azijos konfliktuose.

Lucas, James: *Commandos and Rangers of World War II.* Macdonald and Jane's, 1978.
Britanijos ir JAV komandosų tipo dalinių apžvalga. Pateikiama informacija apie reindžerių operacijas kare, jų ginkluotę bei ekipuotę.

McDonald, Joanna M.: *The Liberation of the Pointe du Hoc: the 2d Rangers at Normandy, June 6–8, 1944.* Rank and File Publications, 2000.
Atsiminimai apie vieną epiškiausių išsilaipinimų Normandijoje. Pateikiama bataliono istorija ir prezidento padėkos faksimilė.

Macksey, Kenneth: *Commando Strike – The Story of Amphibious Raiding in World War II.* Leo Cooper and Secker & Warburg, 1985.
Knygoje koncentruojamasi į britų pajėgas, bet pateikiama ir naudinga informacijos apie JAV specialiųjų pajėgų, tame tarpe ir reindžerių, atsiradimą ir vystymąsi, aprašytos kai kurios jų akcijos.

O'Donnell, Patrick K.: *Beyond Valor – World War II's Ranger and Airborne Veterans Reveal the Heat of Combat.*Touchstone Books, 2002.
Šimtai reindžerių ir oro desantininkų atsiminimų, pasakojančių apie jų kovas nuo Šiaurės Afrikos iki baigiamųjų mūšių Europoje.

Prince, Morris: *The Story of the Elite WWII 2nd Battalion Rangers.* Meadowlark Publishing, 2001.
2-ojo reindžerių bataliono „A" kuopos eilinio atsiminimai apie kovos veiksmus nuo išsilaipinimo Normandijoje iki pergalės Europoje.

Rottman, Gordon L., and Volstad, Ron: *US Army Rangers & LRRP Units, 1942–87*. Osprey, 1987.
G. Rotmanas 26 metus tarnavo JAV specialiosiose pajėgose, parašė daugiau nei 120 karo istorijos ir karybos darbų. Trumpa reindžerių ir kitų specialiųjų pajėgų dalinių istorija nuo Antrojo pasaulinio karo iki įsiveržimo į Grenadą.

Rottman, Gordon, and Volstad, Ron: *Panama, 1989–90*. Osprey Publishing, 1991.
JAV įsiveržimo ir diktatūros Centrinėje Amerikoje nuvertimo apžvalga. Pateikiamos detalės apie reindžerių dalyvavimą operacijoje.

Sides, Hampton: *Ghost Soldiers – The Astonishing Story of One of Wartime's Greatest Escapes*.Time Warner, 2002.
Išsamūs, bet labai lengvai skaitomi atsiminimai apie 6-ojo reindžerių bataliono operaciją, 1945 m. pradžioje išvaduojant Kabanatuane, prie Luzono, japonų laikomus belaisvius.

Truscott, Lucian K., Jr., Command Missions: *A Personal Story*. New York, 1954.
Puiki autobiografija vieno iš labiausiai patyrusių JAV karininkų, atsakingo už reindžerių dalinių formavimą Antrajame pasauliniame kare.

MEMORIALAI

Labiausiai jaudinantis ir įsimenantis memorialas reindžerių atminimui Antrajame pasauliniame kare įrengtas virš Puent diu Oko uolų Normandijoje. Apie 8 km į rytus nuo jo įrengtos JAV karių kapinės, iškilusios virš išsilaipinimo zonos„Omaha". Memoralą sudaro pilonas, pastatytas ant vokiečių betoninio bunkerio griuvėsių., kurio apačioje yra lentelės su užrašais anglų ir prancūzų kalbomis. Jį pastatytė prancūzai pagerbti operacijos atminimui. 1979 m. sausį oficialiai perduotas rūpintis Amerikos mūšių paminklų komisijai.
Kitą memorialą taip pat prižiūri ši komisija. Tai Kabanatuano memorialas Luzone. Jis įrengtas buvusioje belaisvių stovykloje pagerbti nelaisvėje žuvusiems amerikiečiams ir filipiniečiams. Memorialą įrengė išlikę Batano Mirties žygio dalyviai ir buvę Kabanatuano kaliniai.
Jungtinėse Amerikos Valstijose paminklas pastatytas Fort Beninge, Džordžijoje, priešais pėstininkų mokyklą, prie pastato Nr. 4. Jį įrengė reindžerių memorialo fondas 1994 m., buvusių reindžerių ir jų šeimos narių lėšomis. Jo pagrindą sudaro memorialiniai akmenys, kuriuose įrašyti ne laipsniai, bet reindžerių pavardės ir jų daliniai.
Šiaurės Airijoje yra paroda, skirta ankstyvajai reindžerių istorijai Antrajame pasauliniame kare. JAV reindžerių centras yra Endriu Džeksono centre Boneibifore, Karikfergiuse. Dar vienas paminklas pastatytas šalia Sanilendo stovyklos, kurioje susirinko pirmieji kandidatai.

KINO FILMAI

Reindžerių laimėjimai ilgus metus buvo populiarūs Holivude. Viename pirmųjų jiems skirtų filmų pagrindinį vaidmenį atliko Spenceris Treisis, suvaidinęs Robertą Rodžersą. 1940 m. buvo pristatytas Kingo Vidoro režisuotas „Šiaurės vakarų perėja" pagal Keneto Robertso 1937 m. novelę. Filme pavaizduotas 1759 m. reidas prieš abenakus Sent Frensyje. Jo trukmė 126 minutės, antraeilius vaidmenis atliko Robertas Jangas ir Volteris Brenanas. Viljamas Velmanas 1958 m. sukūrė „Darbio reindžerius". Darbį suvaidino kinožvaigždė Džeimsas Garneris. 122 minučių filme pavaizduotas dalinio įkūrimas ir jo kovinė tarnyba. Ne taip seniai Skotą Ridlį filmui „Juodojo vanago žūtis" (*Blackhawk Down*) įkvėpė reindžerių operacija Somalyje. Filmas pristatytas 2002, jo trukmė 144 minutės. Sukurtas pagal Marko Boudeno knygą, pagrindinius vaidmenis atlieka Džošas Harnetas ir Evanas Makgregoras. 2005 m. pristatytas filmas, pasakojantis apie 6-ojo bataliono misiją Kabanatuane. Režisierius – Džonas Dalis, pagrindinius vaidme-nis atlieka Benjaminas Bratas ir Džozefas Fynesas, filmuota Kvinslende, Australijoje.

Reindžeriai treniruojasi Škotijoje, 1942 m. rugpjūtis. Pasak komandosų, su kuriais reidžeriai drauge treniravosi, rąstas ugdė ne tik jėgą, bet ir gebėjimą dirbti komandoje.

RODYKLĖ

Achnakerio pilis 104, 105, 121, 137, 141
„Ambassador" („Ambasadorius"), operacija 11, 83
„Anklet" („Puskojinės), operacija 28
Ancijus 130, 132–136, 157, 157, 174, 176, 182, 183
Appley, Geoffrey, leitenantas 37
„Archery" („Šaudymas iš lanko"), operacija 28, 30, 61, 83
Arceu 112, 113, 114, 116, 117, 132
„Avalanche" („Lavina"), operacija 54, 57

Mūšiai:
Kaupenas 101; Frymeno ferma 101; Kasserine 118, 119; Monongahela; Pea kalnagūbris 103; Abraomo lygumos 99; Vilsono įlanka 103.
„Basalt" („Bazaltas"), operacija 37
Beattie, Sam, komandoras leitenantas 32, 35
Bourne, Alan 11
Braddock, Edward 98
Britų ekspedicinės pajėgos
Britanijos ir Britų Sandraugos šalių kariuomenė: Aštuntoji armija, 124, 126; X korpusas, 127, 128; 1-oji komandosų brigada 57, 58, 65, 109; 1-oji specialiosios tarnybos brigada 83, 104; 2-oji specialiosios tarnybos brigada 54; 3-ioji komandosų brigada 54, 108; 4-oji komandosų brigada 108; 3-ioji specialiosios tarnybos brigada 54; 1-oji pėstininkų divizija 132; 1-oji oro desanto divizija 34, 126; 6-oji oro desanto divizija 57, 83; 9-oji Škotijos divizija 8; 15-oji Škotijos divizija 8, 57; 18-oji Rytų Anglijos divizija 8; XXX britų korpusas 58; 36-oji Velso divizija 8; 41-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas 52, 54, 56, 57, 59; 44-asis karališkųjų jūrų pėstininkų komandosų batalionas 52; 52-asis Žemutinės Škotijos divizija 8; 53-ioji Velso divizija 8; 54-oji Rytų Anglijos divizija 8; 55-oji Vakarų Lankaširo divizija 8; 56-oji Londono divizija 8; 66-oji Lankaširo ir pasienio divizija 8; 79-oji tankų divizija 59; 101-oji kuopa 50, 60, 63, 67; komandosų batalionai: 1-asis – 34, 52, 54, 60, 66, 67, 86; 2-asis – 28, 30, 32, 52, 54, 60, 62, 67, 81, 82; 3-iasis – 18, 21, 28, 40, 41, 43, 44, 54, 56, 57, 60, 65, 67, 81, 83, 84, 85, 86; 4-asis – 18, 25, 28, 40, 43, 44, 45, 56, 57, 59, 60, 67, 82; 5-asis – 36, 54, 67, 86; 6-asis – 16, 21, 24, 50, 52, 56, 57, 60, 63, 67; 7-asis – 60; 8-asis – 60, 84; 9-asis – 60, 62, 67; 10-asis jungtinis sąjungininkų – 26, 36, 40, 57, 59, 61, 64; 12-asis – 28, 47, 61, 67; 14-asis – 61; 30-asis – 57, 60, 61; 40-asis (jūrų pėstininkų) – 40, 54, 62, 86-88, 91; 41-asis (jūrų pėstininkų) – 62, 82, 86, 87; 42-asis (jūrų pėstininkų) – 54, 62, 88; 43-iasis (jūrų pėstininkų) – 62, 86; 44-asis (jūrų pėstininkų) – 54, 62; 45-asis (jūrų pėstininkų) – 56, 57, 62, 88; 46-asis (jūrų pėstininkų) – 7, 62, 86; 47-asis (jūrų pėstininkų) – 56, 57, 59, 86; 48-asis (jūrų pėstininkų) – 56, 57, 59, 62, 86; 50-asis (jūrų pėstininkų) – 22, 24, 34, 36, 63; 51-asis (Vidurio Rytų) – 22, 24, 63; 52-asis (Vidurio Rytų) – 22, 24, 63; 62-asis (mažųjų reidų pajėgos) – 37, 38, 43, 47, 63, 85; Durheimo lengvųjų pėstininkų pulkas 25; Aštuntoji armija 25, 52; LRDG 28; Jos Didenybės Kanados Kamerono kalniečių pulkas 41; karališkųjų jūrų pėstininkų plūduruojamųjų užtvarų tarnyba 50, 74; Karališkųjų jūrų pėstininkų įtvirtinimų dalinys 7; Karališkųjų jūrų pėstininkų apgulos pulkas 7; 4-asis Karališkųjų jūrų pėstininkų batalionas 6, 7; karališkasis Kanados pulkas 41, SAS (specialiosios oro pajėgos) 28, Pietų Sasketčevano pulkas 41; specialioji valčių tarnyba 50, 60; specialioji tardymo grupė 28; specialiosios paskirties brigada 16, 54
Burgoyne, John 101

Kabanatuanas 152, 154–157, 161, 175, 183, 185–187
Kemp Forest (JAV kariuomenės įgula) Tenesyje 138
Kanados kariuomenė 45
„Cauldron" („Sūkurys"), operacija 82
Chamberlain, Neville 8
„Chariot" („Kovos vežimas"), operacija 32, 33, 35, 36
Christisen, Philip 54
Churchill, Jack 28, 81, 85
Churchill, Winston 8, 9, 11, 12, 13, 17, 21, 25, 28, 30, 35, 38, 40, 45, 54, 62, 63
Kino filmai apie reindžerius 187
Clarke, Dudley 10, 11
„Claymore" („Škotiškas kardas"), operacija 18, 21
Cody, William 103
„Šaltasis karas" 178
„Collar" („Apykaklė"), operacija 11
Komandosų rengimo centras 104, 121, 141
Conway, jūrų pėstininkas 51, 52, 74
Cota, Norman 148
„Crusader" („Kryžiuotis"), operacija 25
Cuthbertson, L. 25

„D" Diena (pirmoji išsilaipinimo Normandijoje diena) 56–65, 85, 91, 126, 141, 144, 147, 148, 161, 166, 175, 182, 185, 187
Dalzel-Job, Patrick 58, 60
Dammer, Herman 112, 120, 122, 124, 174
Damerio pajėgos 113, 116
Darby, William 104, 105, 109, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 132, 134, 136, 140, 157, 173, 174, 175, 182, 184, 185, 186, 187
Dewing, R. 10
Djepas 105–109, 157, 161, 176, 185
Dill, John 10
Dönitz, Karl 32
Dorlin, HMS 105, 109, 137
„Dryad" („Driadė"), operacija 37
Durnford-Slater, John 11, 13, 21, 28, 30, 44, 83, 84, 108
Durrant, Tom 34

Eisenhower, Dwight 103, 109

Fisher, James 155
Fleet, Anthony 158
Fleming, Ian 61
„Flipper" ("Pelekas"), Operacija 28, 84
Fortai (JAV kariuomenės įgulos): Beningas, Džordžijoje 177,

178, 179, 180, 181, 187; Blisas, Teksase 172; Diksas, Niu Džersyje 140; Džeksonas, Pietų Karolinoje 136, 137, 173; Liuisas, Vašingtone 179; Pyrsas, Floridoje 140; Smitas, Arizonoje 172, 184.
„Frankton" („Frankų mada"), operacija 50, 52, 74
Fredendall, Lloyd 112, 118
Laisvosios norvegų pajėgos 18, 21, 28, 30

Vokietijos kariuomenė: II parašiutininkų korpusas 149; XXV korpusas 149; „Hermano Geringo" divizija 132; 26-oji tankų divizija 132; 715-oji pėstininkų divizija 132; 1-oji SS divizija „Leibstandarte Adolf Hitler" 44; Penktoji tankų armija 118; 10-oji tankų divizija 44; 8-oji eskadrininių mininínkų flotilė 50; Afrikos korpusas 25
Gilchrist, Donald 14
„Granby", operacija 88
Grenada 179
Gubbins, Colin 8
Persų įlankos karas 180–181
Gustavo linija 129, 130, 134

Harden, L. 57
Harte, Russell 104, 173
Hasler „Blondie" 50, 51, 52, 74, 91
„Haven" („Prieglobstis"), operacija 88
Haydon, Charles 28
Head, Charlie 13, 84
Henderson, I.B. 34
Herbert, George 30
Hitler, Adolf 8, 12, 13, 14, 30, 37, 38, 47, 51, 52
HMS – Jos didenybės laivai (Didžiosios Britanijos karališkajame karo laivyne įprasta šiomis raidėmis žymėti kovos laivus): Albion 87; Antony 37; Bulwark 87; Campbeltown 32, 33, 34, 35; Glenearm 24; Glengyle 24; Glenroy 24; Kashmir 25; Kelly 25, 28; Prince of Wales 35; Ramillies 37; Repulse 35; Somali 18; Tuna 50; Valiant 23; Vindictive 6; Warspite 23
Hughes-Hallett, John 32, 44, 45
Hunter, Tom 54
Hunton, Thomas, seras 86
„Husky" („Eskimų veislės šuo"), operacija 54

„Impact" („Smūgis"), operacija 91
Atskirosios kuopos 8-17, 83
„Infatuate" („Žavesys"), operacija 59, 65
„Ironclad" („Šarvuotis"), operacija 60, 63
Italijos kariuomenė: bersaljerai 118; divizija „Kentauras" 118; „Livorno" divizija 122

Jonson, Eduardo 152, 154, 155
„Jubilee" („Jubiliejus"), operacija 38–46, 47

Keyes, Geoffrey 22, 25, 125
Keyes, Roger 7, 8, 12, 17, 22, 28, 30
King, P. 25
Koons, Franklin 104, 108, 109, 158
Korėjos karas 177, 178
Krueger, Walter 150, 152, 156, 186

Lassen, Anders 37, 85
Laver 51, 52
Laycock, Robert 17, 24, 25, 28, 54, 58, 82, 84, 85, 104, 121
Lousalot, Edwin 45, 108
Lomell, Leonard 144
Lovat, Lord 18, 43, 44, 56, 57, 82, 83, 84, 108, 109

Mackinnon, J. 51, 52, 74
McCulloch, Ben 102, 103
March-Philipps, Gus 37
Operacija „Market Garden" 64
Marshall, George 103
Merill, Frank 156, 158, 178
Merilio plėšikai 156, 158, 173, 178
Vidurio Rytai 178–180
Middleton, Troy 149
Milholand, Randolph 136, 174
Miller, Alvah 124, 134, 174
Millin, Bill 57
Mills, jūrų pėstininkas 51, 52, 74
Mills-Roberts, Derek 43
Moffat, jūrų pėstininkas 51, 52
Mogadišas 180
Montanaro G.C., kapitonas 60
Montgomery, Bernard 124, 126
Mosby, John 100, 101, 102, 103
Mountbatten, Luis, lordas 24, 28, 35, 37, 38, 40, 45, 54, 58, 66, 101, 109, 176
Mucci, Henry 150, 152, 154, 155, 174, 175
Mullen Brian 45
Murphy, John 154
Murray, Roy 108, 120, 174, 175
„Musketoon" (Mušketonas"), operacija 61

Newman, Charles 15, 34, 35

Operacijos: „Ambassador" 11, 83; „Avalanche" 54, 57, 126; „Basalt" 37; „Baytown" 126, „Caildron" 82; „Claymore" 18, 21; „Cobra" 149; „Collar" 11; „Crusader" 25; „Desert Storm" 180; „Dryad" 37, „Eagle Claw" 179; „Flipper" 28, 84; „Frankton" 50, 52, 74; „Granby" 88; „Hardtack" 141; „Haven" 88; „Husky" 54, 120, 124; „Impact" 91, „Infatuate" 59; „Ironclad" 60, 63; „Jubilee" 38–46; 47, 105, 108, 109; „Just Cause" 180; „Market Garden" 64; „Musketoon" 61; „Overlord" 56, 91, 126, 140–149; „Plunder" 57; „Pound" 137; „Puma" 21; „Restore Hope" 180; „Screwdriver" 54; „Sealion" 12; „Sledgehammer" 38; „Torch" 52, 60, 61; „Urgent Fury" 179
Owen, kapitonas 52

Padrucco, Fracis 124
Pajota, Juan 152, 154
Panama 180, 186

Patton, George 119, 120, 124, 149
Philips, Joseph Picton 38, 44
Pierlot, Joseph 26
Pike, priešakinis signalizuotojas 33
Pinkney, Philip 37
„Plunder" („Grobis"), operacija 57
Puent diu Ok 142, 144-149, 156, 158, 160, 165, 175, 182, 185, 186, 187
Porteus, Pat 43
Prezidento padėkos: 1-ajam reindžerių batalionui 120, 127, 128, 129, 157; 2-ajam reindžerių batalionui 149, 157; 3-iajam reindžerių batalionui 127, 128, 129, 157; 5-ajam reindžerių batalionui 149, 151, 157; 6-ajam reindžerių batalionui 155, 157
Price, Martin 37
Prince, Robert 152, 155, 187
„Puma", operacija 21

Ramsey, Bertram 82
Reindžerių batalionai:
1-asis – 104, 108, 109, 112, 117, 119, 122, 124, 125, 127, 129, 130, 132, 134, 136, 138, 157, 158, 164, 174
2-asis – 137, 140, 144, 149, 150, 157, 158, 166, 174, 175, 186
3-iasis – 102, 124, 127, 128, 129, 132, 134, 157, 174, 175, 185
4-asis – 120, 122, 125, 127, 129, 132, 134, 157, 174, 175, 185
5-asis – 137, 144, 148, 149, 150, 157, 158, 165, 174, 185
6-asis – 150, 152, 155, 157, 161, 173, 174, 175, 183, 186, 187
29-asis – 121, 136, 137, 140, 158, 161, 174
Riley, Geoffrey 36
Roberts, J.H. 42
Rogers, Robert 98, 99, 100, 101, 103, 118, 187
Rodžerio reindžeriai 98, 99
Rommel, Erwin 22, 25, 40, 119
Roosevelt, Franklin 38, 40, 103
Roosevelt, Theodore 130
Royal Air Force – karališkųjų jūrų pėstininkų artilerija 6
Royal Navy – Karališkas karo laivynas 12, 18, 30, 32, 38, 44, 45, 67
Royal Scotsman – karališkasis škotų pulkas 109, 113
Royal Ulsterman – karališkasis Olsterio pulkas 109, 112, 114, 132
Rudder, James 140, 141, 144, 147, 148,3 150, 165, 172, 175-176, 182, 186
Rundstedt, Gerd von 44, 45
Russell, Jack 74
Ryder Robert 33, 34, 35

Saffarans, William 140, 174
Salernas 126–128, 129, 157, 174, 176, 182
Savage, William 35
Savannah, USS (JAV karo laivas) 122, 123, 124
Schneider, Max 116, 117, 141, 144, 148, 174
„Screwdriver" („Atsuktuvas"), operacija 54
„Sealion" („Jūrų liūtas"), operacija 12
Senedas 118, 119, 120, 174, 184
Sheard, kapralas 51, 52, 74
Shunstrom, Charles 122, 126
Sicilija 120–126
„Sledgehammer" („Kūjis"), operacija 38
Smiley, David 38
Sparks, Bill 50, 52, 74
Specialiųjų operacijų vadovybė (SOE) 10, 37
Stalin, Josef 38, 40
Stirling, David 63, 91
Stretton, gvardietis 81
Sturges, Robert 36, 54, 84, 85
Swayne, leitenantas 34
Sweezy, Roy 155

Terry, Jack 25, 84
„Torch" („Deglas"), operacija 52, 60, 61
Truscott, Lucian 103, 108, 122, 125, 175, 176, 187

Ulster Monarch (desantinis laivas) 109, 112, 114
JAV kariuomenė: 6615-osios reindžerių pajėgos 129; 102-oji kavalerijos grupė 150; Armijos – trečioji 149, 176; Penktoji – 124, 126, 128, 129, 136, 84; šeštoji – 150, 152, 154, 155, 186; septintoji – 120, 122, 124; Batalionai – 83-iasis cheminių minosvaidžių 120, 122, 123, 129, 132; 98-asis lauko artilerijos – 150; Korpusai – II 109, 119, V 104; VI 127, 128, 132, 176; VIII 149; XX 149, 150; Divizijos – 1-oji tankų 104, 112, 119; 1-oji pėstininkų 109, 112, 116, 119, 120, 122, 123; 1-oji jūrų pėstininkų 87; 2-oji pėstininkų 143; 3-ioji pėstininkų 124, 132, 134, 176; 6-oji tankų 149; 8-oji pėstininkų 149; 9-oji pėstininkų 120; 11-oji tankų 57; 28-oji pėstininkų 150; 29-oji pėstininkų 137, 144, 148, 158; 34-oji pėstininkų 104, 173; 36-oji pėstininkų 129; 45-oji pėstininkų 129, 174; 81-oji „Laukinių kačių" pėstininkų 136; 82-oji oro desanto 125, 128, 173, 177, 179, 180; 94-oji pėstininkų 149; 95-oji pėstininkų 149; Pulkai – 16-asis pėstininkų 117; 18-asis pėstininkų 117, 120; 36-asis inžinerijos 132; 39-asis inžinerijos 122; 75-asis reindžerių 178, 179, 184, 185; 82-asis lauko artilerijos 174; 504-asis parašiutininkų 129, 132; 509-asis parašiutininkų 127, 129, 175.

Vaughan, Charles 14, 26, 104, 121
Viktorijos kryžius 25, 43, 54, 57, 85
Vietnamo karas 178

Wallace, seržantas 52, 74
Walker, Walton 149
Weatherall, Stan 16
Woodwiss, Arthur 32

Young, Peter 28, 30, 41, 44, 54, 81, 84, 85
Young, George 22

Zebriugės reidas 7, 8, 42

Simon Dunstan yra pripažintas autorius, parašęs daugiau nei 30 knygų. Jis specializuojasi tyrinėdamas šarvuotą techniką ir jos panaudojimą karo veiksmuose antrajame pasauliniame, Korėjos, Vietnamo ir arabų šalių-Izraelio karuose. Taip pat jis kvalifikuotas fotografas ir filmų kūrėjas, sukūręs daug dokumentinių televizijos filmų karo istorijos tema.

Ian Westwell daugiau nei penkiolika metų dirbo leidyboje, nuo 1997 m. dirbo nepriklausomu žurnalistu. Bendradarbiavo leidžiant keletą karinių knygų ir periodinių leidinių. Vienas arba su bendraautoriais parašė „Diena po dienos" („One Day By Day"), „Pirmojo pasaulinio karo enciklopediją" („The Encyclopedia of World War I", „Trečiojo Reicho takais" („In the Path of Third Reich"), „1-oji pėstininkų divizija" („1st Infantry Division").

KNYGŲ SERIJA

„II PASAULINIS KARAS"

1. Vladimir Bešanov. Raudonasis žaibo karas
2. Karl Knoblauch. Pabaigai artėjant
3. Joachim Hoffmann. Naikinamasis Stalino karas. 1941–1945
4. Michael Sharpe, Ian Westwell. Vokietijos specialiosios pajėgos
5. Simon Dunstan, Ian Westwell. Sąjungininkų specialiosios pajėgos
6. Nikolaj Nikulin. Atsiminimai apie karą

ISBN 978-9955-26-440-8
9 789955 264408

